

KURDISTAN

نه "پوژنامهی کوردستان" و "کوردستان میدیا" وه جوژهردانی ۲۷۲۴

تۆکردنه وه و ئامادهکردنی؛ یممان نهقشی

پیرست:

- ۱- دیپلۆماسیی ته‌ناهی و تیروانی نیوان حکوومه‌ته‌کان ..... نازاد مستوفی ۴
- ۲- دیمانه له‌گه‌ل د. عه‌لی عه‌بدیلزاده، نوینه‌ری حدکا له ریکخراوه‌ی، له UNPO ..... دیمانه: ناسۆ مینه‌به‌ری ۱۰
- ۳- مردنی ئیبراهیم ره‌ئیس و شک و گومانه‌کان ..... حه‌مه‌ره‌سوول کهریمی ۱۶
- ۴- حه‌مید شه‌ریفی: ده‌ف زۆرتەر له ناوچه‌ی سنه‌وه گوازراوه‌ته‌وه بۆ ناوچه‌کانی تر و هه‌ورامانیش بی‌به‌ری نه‌بووه له‌م فه‌رهبه‌نگه ..... دیمانه: شه‌هرام سو‌بحانی ۱۸
- ۵- ئه‌وه په‌ت نییه میدانی ئیفتیخاره" (شه‌هید محه‌مه‌د مه‌حمودی) ..... برایم چووه‌کی ۲۵
- ۶- له هه‌موو لایه‌که‌وه دژی ژنان ..... ناسۆ مینه‌به‌ری ۲۸
- ۷- ئیمه "پاژ" نین، گشتین وه‌ک هه‌ر گشتیکی دی ..... ئه‌لبورز روویین‌ته‌ن ۳۲
- ۸- کاتیک ئیمام جومه و شتی دیکه کاتین ..... دارسه ۳۵
- ۹- پتیوستیی شیکاری و خه‌سارناسیی خه‌باتی سیاسی له رۆژه‌لاتی کوردستان ..... ره‌زا دانشجوو ۳۸
- ۱۰- له په‌راویزی رووداوی کوژرانی په‌یسی ..... شه‌مال ته‌رغیبی ۴۳
- ۱۱- شه‌ر بۆ شه‌ر ..... کهریم په‌رویزی ۴۵
- ۱۲- خۆراگری و ئیراده ..... حه‌سه‌ن قاره‌مانی ۴۸
- ۱۳- زاراوه‌سازی له وه‌رگی‌راند، کیشه و گه‌رته‌کان و چاره‌سه‌ر ..... مه‌سه‌وود بابایی ۵۴
- ۱۴- تیروۆریزی نیونه‌ته‌وه‌یی ئیران، جیهان که‌ی وه‌خه‌به‌ر دی؟ ..... د. مه‌جید حه‌قی ۶۲
- ۱۵- کناچه‌یه‌ک له ناوڕێشمی ناگر ..... شه‌هلا ده‌باغی ۶۶
- ۱۶- کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له رۆژه‌لاتی کوردستان ..... سه‌میل شه‌ره‌فی ۶۹
- ۱۷- په‌یامی ناوه‌ندی به‌رێوه‌به‌ری حدکا به‌ بۆنه‌ی ۱۲ی جۆزه‌ردان رۆژی زیندانییانی سیاسی کوردستان ۷۶
- ۱۸- یادیک له ۵۹ لای شه‌هیدی مه‌هاباد ..... عومه‌ر باله‌کی ۷۹
- ۱۹- په‌یامی ناوه‌ندی به‌رێوه‌به‌ری حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران به‌بۆنه‌ی ۱ی ژۆنه‌ن، رۆژی جیهانی منداڵان ۸۳
- ۲۰- سێداره، پێنسه‌ی ۴۵ ساڵه ..... هه‌ردی سه‌لیمی ۸۶
- ۲۱- گالته‌جارییه‌ک به‌ ناوی هه‌تێژاردنی سه‌رۆک‌کۆماری ..... سه‌میل شه‌ره‌فی ۸۹
- ۲۲- ئایا به‌ کوژرانی ره‌ئیس‌یه‌کان دیسان دێخۆش ده‌بن؟ ..... زانیار حوسینی ۹۲

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

- ۲۲- هه ئبژاردن؛ گه نده ئی و شکاندنی کهرامهت ..... کهریم پهرویزی ۹۶
- ۲۳- جیهادی شاروهی ئایه تۆللاکان ..... سمکۆ سهقزی ۱۰۰
- ۲۴- فهزیه ته زیندانیی سیاسی (بهراوردیک له نیوان سوقرات و پیتشهوا) ..... شارۆخ حهسه ن زاده ۱۰۳
- ۲۵- د. بابان ئه لیباسی: دهسته سه رکردن یان چه زفکردنی سه رانی رێژیم به شیکه له ... وتووێژ: شه هرام سویحانی ۱۰۷
- ۲۶- ئه و پرسیارانه ی له باره ی مردنی سه رۆکاکۆماری ئێران درێژه یان ده بی .. و له ئینگلیزییه وه: که مال حه سه ن پوور .. ۱۱۳
- ۲۷- ژینی ژیناکان ..... ئاسۆ مینه بری ۱۱۸
- ۲۸- "انقلاب" رۆئه کانی خۆی ده خوات، منداڵ نه ما نۆره ی نه وه کانه! ..... ئه لبورز رووین ته ن ۱۲۱
- ۲۹- هه گبه ی شاخ و شۆرش (شه هید عوسمان دادخاه) ..... برایم چووکه ئی ۱۲۴
- ۳۰- چاره نووسی سه رکۆماره کانی ئێران، نه قلله که ی کوپخای کۆن و نوێ ..... عومه ر بائه کی ۱۲۷
- ۳۱- بیلیم بیلیمیش توانا و برشتی جارانی نه ماوه ..... دارسه مه ۱۳۱
- ۳۲- له "تۆله ی سه خت" هه تا "نیشته وه ی سه خت"، شکستی نامیری پروپاگه نده و درۆ ..... ره زا دانشجوو ۱۳۴
- ۳۳- رێژیمی منداکۆژ و مافی مندا لان! ..... عه لی بداغی ۱۳۸
- ۳۴- به رده و امیی تیکۆشانی مامۆستایان و به رده و امیی شکسته کانی رێژیم ..... هه ردی سه لیمی ۱۴۴
- ۳۵- هه ئبژاردنه کانی ۸ پووشپه ر و مه به سه کانی خامنه ای! ..... ناسر سالحی ئه سل ۱۴۷
- ۳۶- روانینیکی گشتی له سه ر کۆمه نگه ی مه ده نی له رۆژه لاتی کوردستان ..... سمایل شه ره فی ۱۵۱
- ۳۷- به ناو هه ئبژاردنیکی دی له بازنه ی به رته سک و چووکه ی ده سه لاتدا ..... سمایل شه ره فی ۱۵۸
- ۳۸- زینوی به ته م، ئاوینه یه ک به ره و نیشتمانم ..... قادر عه لیخا ۱۶۱
- ۳۹- هه ئبژاردنه کانی ۸ پووشپه ر هه یج ره واییه تیک به کۆماری ئیسلامی ناده ن ..... کوردستان میدیا ۱۷۲
- ۴۰- هه ئبژاردنی بی ناکامی سه رۆکاکۆماری بۆ خه لکی ئێران ..... سه لام سه دیقی ۱۷۵
- ۴۱- هه ئبژاردن یا هه ئخه له تانندن؟ ..... هه ردی سه لیمی ۱۷۸
- ۴۲- رادیوی دهنگی کوردستان نرکه ی شۆرشیک، ئاوینه ی میژوو یه ک ..... قادر وریا ۱۸۱
- ۴۳- له یادی ۴۴ ساله ی دامه زرانی "رادیو دهنگی کوردستانی ئێران" دا ..... سمایل شه ره فی ۱۸۵
- ۴۴- ئوروپا و دیپلۆماسیی تیرۆر و بارمه گیری کۆماری ئیسلامی ..... عه لی بداغی ۱۸۷
- ۴۵- هه زار هۆکار هه یه بۆ ده نگنه دان، یه ک نییه بۆ ده نگدان ..... مه نسوور مروه تی ۱۹۳
- ۴۶- بیهوده یی به شداری کردن له هه ئبژاردندا ..... نازاد مستوفی ۱۹۶
- ۴۷- کۆچ بۆ هه نده ران، هۆکار و مه ترسییه کان ..... حه مه ره سوول که ریمی ۲۰۲

دیپلۆماسیی تهناهی و تیروانی نیوان حکوومه تهکان

نازاد مستوفی

دیپلۆماسیی تهناهی ئاماژهیه بۆ بهکارهێنانی رینگهی دیپلۆماسی و دانوستان بۆ چارهسههرکردنی کێشه ئهنییهتییهکان و بهرهوپیشبردنی سهقامگیری نیوان ولاتان. ئهنهش بریتییه له بهشداریکردن له گفتوگۆ و دانوستان و رینگهوتن له سههر مودیرییهتی مملانییهکان و رینگیکردن له چربوونهوهی گرژیهکان و بههیزکردنی متمانه و هاوکاری له بابتهکانی پهیوهندیدار به پرسی ئهنییهتی دوولایهندا. له دیپلۆماسییهتی تهناهییدا ولاتان پیکهوه کار دهکهن بۆ دۆزینهوهی بواری هاوبهش له سههر پرسهکانی وهک کۆنترۆلکردنی چهک، پههرههاندان به چهکی کۆمهڵکوژ، ههولهکانی بهرهنگاربوونهوهی تیروۆر، چارهسههرکردنی مملانییهکان، ئۆپهراسیۆنهکانی ناشتی پارێزی و سهقامگیری ناوچهکه. ئهنهش زۆرجار پێویستی به ههولێ دیپلۆماسی ههیه له رینگهی لینکی دوو لایهنه یان چهند لایهنه، وهک دانوستانی نیوان ولاتان یان رینگهراوه نیودهولهتییهکانی وهک نهتهوه یهکگرتوووهکان، ناتۆ، یان کۆبوونهوهی ئهنییهتی ناوچهیی.

ئامانجی دیپلۆماسیی تهناهی بریتییه له دروستکردنی متمانه له نیوان ولاتان و زیادکردنی شهفافیته له چالاکیه

سه‌ریازییه‌کان و پێشخستنی گفتوگۆ و هاوکاری بۆ چاره‌سه‌رکردنی ئاسته‌نگه‌ ئه‌منیه‌تییه‌کانی هاوبه‌ش. دیپلۆماسییه‌ ته‌ناهی هه‌ول دهدات ئه‌گه‌ری ناكوکی كه‌م بکاته‌وه و به‌ره‌وپێشبردنی چاره‌سه‌ری ئاشتیانه‌ی ناكوکییه‌کان به‌ به‌هێزکردنی په‌یوه‌ندی و هاوکاری کراره، چاره‌سه‌ر بکات. به‌گشتی دیپلۆماسییه‌ ته‌ناهی رۆژیکی گرنه‌گ ده‌گێرێت له‌ پاراستنی ئاشتی و ئاسایشی نیوده‌وه‌تی له‌ رێگه‌ی ئاسانکاری دیالوگ و دروستکردنی متمانه و به‌ره‌وپێشبردنی هاوکاری نیوان ولاتان بۆ مامه‌له‌کردنی کاریه‌گر به‌رامبه‌ر هه‌ره‌شه و ده‌ستدریژی ئه‌منیه‌تی.

ئه‌منیه‌تی سنوره‌کان و په‌یوه‌ندییه‌ دیپلۆماسییه‌کان هۆکاری گێرداوی یه‌کترن كه‌ کاریه‌گریه‌کی قووییان له‌سه‌ر کارلیکه‌کانی نیوان ولاتانی دراوسی هه‌یه، به‌تایبه‌تی ئه‌و ولاتانه‌ی میژووی مملانیی سه‌ریازییه‌ هه‌یه. ئه‌م بابته‌ به‌دواداچوون بۆ داینامیکی وردی چۆنیه‌تیت دارشتنی په‌یوه‌ندییه‌ دیپلۆماسییه‌کانی نیوان ئه‌م ولاتانه، پرسی ئه‌منیه‌ت و پاراستنی سنوره‌کان ده‌کات. به‌وته‌ی "بیری بووزان" شاره‌زای ئه‌منیه‌تی ستراتیژی، "دوژمنی میژوویی و پرسه‌ خاکییه‌ چاره‌سه‌رنه‌کراره‌کان ده‌توانن دووریانیکی ئه‌منیه‌تی به‌رده‌وام دروست بکه‌ن كه‌ هه‌ر لایه‌نیک ئه‌وی دیکه وه‌ک هه‌ره‌شه‌یه‌ک ده‌بینێت". هه‌ر له‌مباریه‌وه زانای سیاسی "رۆبه‌رت جی ئارت" بۆ ئه‌م پرسه‌ قوولتر ده‌روانیی و ده‌ئیت: "ئاسایشی سنوره‌کان ته‌نیا په‌یوه‌ندی به‌ سنوره‌ فیزیکییه‌کانه‌وه نییه، به‌ ئه‌کوو به‌ستراوه‌ته‌وه به‌ به‌ریوه‌بردنی په‌یوه‌ندی و تیروانییه‌کانی نیوان حکومه‌ته‌کانه‌وه."

گرنه‌گی ئه‌منیه‌تی سنوره‌کان

ئه‌منیه‌تی سنوره‌کان له‌ چوارچێوه‌ی ولاتانی دراوسی كه‌ میژووی مملانیی سه‌ریازییه‌ هه‌یه، زۆر گرنه‌گه. بۆ ئه‌م ولاتانه، ده‌سته‌به‌رکردنی سنوره‌کانیان ته‌نیا پرسی یه‌کپارچه‌یی خاکی نییه به‌ ئه‌کوو لایه‌نیک ژبانی به‌رگری و سه‌روه‌ری نیشتمانیه‌یه. رێشونی ئه‌منیه‌تی سنوره‌کان، له‌وانه‌ش سه‌قامگیری سه‌ریازی، پاسه‌وانی سنور و سیسته‌می چاودێری، بۆ رێگریکردن له‌ شه‌رکیشی و دزه‌کردن و هه‌ره‌شه‌ نیوده‌وه‌ته‌تییه‌کان جیه‌جی ده‌کرێن. به‌لام به‌دواداچوون بۆ رێشونی توندی ئه‌منیه‌تی سنوره‌کان ده‌توانیت به‌بێ ئاگاداری گرنه‌گییه‌کانی نیوان ولاتانی دراوسی په‌ره‌ پێ بدات. په‌نگه‌ په‌ره‌سە‌ندنی میلیتاریزه‌کردن به‌دریژی سنوره‌ هاوبه‌شه‌کان وه‌ک دنه‌دانیک یان هه‌ره‌شه‌نامیز هه‌ست پێ بکریت كه‌ ده‌بیته‌ هۆی په‌ره‌سە‌ندنی کاردانه‌وه‌کان و زیادبوونی بیتمانه‌یی. جگه‌ له‌وه‌ش، ناكوکی له‌سه‌ر دیاریکردنی سنوره‌کان یان دروستکردنی به‌ریه‌ستی سنوره‌کان ده‌توانیت بیته‌ خانی وه‌رچه‌رخانی قه‌یرانه‌ دیپلۆماسییه‌کان و زیاتر په‌یوه‌ندییه‌کان گه‌رتر بکات. زانای سیاسی "ستیفن م. وائت" له‌مباروه‌ ده‌ئیت: "رێشونه‌ ئه‌منیه‌تییه‌کانی سنوره‌کان ده‌توانن وه‌ک

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

قه ئغانىكى بەرگى و دەرپرېنىكى رەمى بۆ ناسنامەى نەتەوهىيى كار بکەن، گرژىيەکانى نيوان دەولتەتانى دراوسى توندتر يان کەم بکەنەوه.

رۆلى هاوکارى ئەمنىيەتى

سەرەراى دوژمنایەتییە میژوویيەکان و ئەگەرى ناکۆكى لەسەر خاک، زۆرچار ولاتانى دراوسى دان بە سووده هاویەشەکانى هاوکارى ئەمنىيەتى له چارهسەرکردنى ئاستەنگە ئەمنىيەتییەکانى هاوبەشدا دەنن. دەستپیشخەریيەکانى هاوکارى تەناهى کۆمەنیک چالاكىی بەرفراوان لەخۆ دەگرن، لەوانە هاویەشکردنى زانیارى، راپهینانى سەربازى هاویەش، ریککەوتنەکانى بەرپۆهبردنى سنوورەکان و ریشوینى دروستکردنى متمانە. بەهاوکارىکردن لەپرسە ئەمنىيەکان، ولاتانى دراوسى دەتوانن توانای بەکۆمەنیک بۆ بەرەنگاربوونەوهى هەرەشه نیودەولتەتییەکان و پاراستنى سەقامگیری ناوچەکە زیاد بکەن.

بەلام تا چەند هاوکارىيە ئەمنىيەتییەکان کارىگەرییان لەسەر پەيوەندیيە دیپلۆماسیيەکانى نيوان ولاتانى دراوسى هەیه، پەيوەستە بە هۆکارى جۆراوجۆرهوه. نەبوونی متمانە، جیاوازی ئەولەویيەتەکانى ئەمنى و رەچاوکردنى سیاسەتى نیوخویى رەنگە رىگریى له هاوکارى مانادار بکات. جگە ئەوهش، هۆکارە دەرەکیيەکانى وهک بەشدارىکردنى ئەکتەرەکانى لایەنى سییەم يان رکاەریيە ژینۆپۆلیتیکیيەکان دەتوانن هەولەکان بۆ بنیاتنانى هاوبەشیى ئەمنىيەتى ئاۆز بکەن.

کەسى لیکۆلینەوه

لیکۆلینەوه له تویژینەوهکانى کەسى تاییەت، تیروانىيىكى بەنرخ دەدات سەبارەت بە یارییە ئاۆزەکانى نيوان ئاسایشى سنوورەکان و پەيوەندیيە دیپلۆماسیيەکانى نيوان ولاتانى دراوسى. بۆ نموونه، ناکۆکییە درێژخایەنەکانى سنوورى نيوان هیندستان و پاکستان کارىگەریيەكى قوولى لەسەر پەيوەندیيە دیپلۆماسیيەکانیان هەبووه که بە قۆناغەکانى گرژى دەناسریتەوه و ناوبەناو هەولێ ئاشتهوايى دەدرئ. سەرەراى هەندئ هەول بۆ باشترکردنى پەيوەندیيە دووقۆلیيەکان، پرسە خاکییە چارهسەرەنەکراوهکان و نیگەرانیيەکانى ئەمنىيەتى سنووربەزاندن بەردەوامن و رىگریى له پیشکەوتنى دیپلۆماسى بەردەوام دەکەن. "سومیت گانگولی" زانای سیاسى دەئیت: "له دۆخى هیندستان و پاکستاندا، ملەلانیى کشمیر وهک بەرەستییى هەمیشەییە له بەردەم پیشکەوتنى دیپلۆماسیيەكى مانادار، ئەمەش سووریکى نائەمنى و دوژمنایەتى درێژە پى دەدات."

لە ڤۆژناھەیی "گوردستان و گوردستان میدیا"وە

جۆزەردانی: ۲۷۲۴

بە ھەمان شێوە نیمچە دوورگەیی کۆرە دیمەنیکی ژێنۆپۆلیتیکی ناوازه دەخاتە ڤوو کە بەھۆی داھەشبوونی بەردەوامی نیوان کۆرەیی باکوور و باشوورەو لە قالب دراوہ. ناوچەیی دامائینی سەربازیی کۆرە کە زۆر بەھیزە، وەک ھێماھەکی بەھیزی دوژمنایەتی چەسپاوی نیوان ھەردوو کۆرەییە کە ئاسۆی بەشداریکردنی دیپلۆماسی مانادار دەخاتە ڤەراویژەوہ. ھەولەکان بۆ کەمکردنەوہی گەژنییە سنوورییەکان و بەھیزکردنی ھاوکارییە ئەمنییەتییەکان ڤووبەرووی ئاستەنگی گەورە دەبنەوہ لە کاتیگدا مەترسی بەردەوامی ڤەرەسەندنی مەملەتیکان لەئارادایە. "سکۆت دی. ساگان" ڤسپۆری ئاسایشی ستراتییژی لەمبارەوہ دەئیت: "ناوچەیی دامائینی سەربازیی کۆریا، کۆی ئاستەنگەکانی بەرپۆبەردنی ئاسایشی سنوورەکانە لە چوارچێوہی مەملەتییەکی درێژخایەندا و جەخت لەسەر ڤیویستی بەشداریکردنی دیپلۆماسیی بەردەوام و ڤیوشوینی دروستکردنی متمانە دەکاتەوہ."

ڤۆلی ھاوکاریی تەناھی

سەرەڤای دوژمنایەتییە میژووییەکان، ولاتانی دراوسی زۆرجار لە ڤووبەرووبوونەوہی ئاستەنگەکانی تەناھی ھاوبەشدا، دان بە سووہ ھاوبەشەکانی ھاوکاریی تەناھی دەنن. بە ڤیوی وتەیی "ژۆزیف ئیس. نای جۆنیۆر" زانای سیاسی کە ڤای وایە "ھاوکاریی تەناھی ڤیگە بە دەولەتەکان دەدات ئامانجە ئەمنییەکان بەدەست بەینن کە بەتەنیا ناتوانن بەدەستی بەینن. ھەروہا وابەستەیی یەکتەر بەھیزتر دەکات و ئەگەری مەملەتیش کەم دەکاتەوہ."

تۆمەتایەدانی نەیاران بە ھەرەشەیی نەمنی

ڤرێژیمە داگیرکەر و تۆتالیتارییەکان بە بیانویی بەرەنگاربوونەوہی ھەرەشە ئەمنییەتییەکان دەتوانن لیدوانی ڤەوای نەیاران لەگەڵ کردەوہی تیروریستی یان تیکدەرانی تیکەڵ بکەن. ئەم مەسەلەییە ڤیگەیان ڤی دەدات بەمەبەستی بیدەنگکردنی دەنگی ناپەزایەتییە ڤەواکان ڤیوشوینی سەرکوتگەرانی لەدژی بزوووتنەوہ ڤزگاریخوازەکان بگرنە بەر و پاساوی بیننەوہ و وەک ھەرەشەییەکی وجودی بۆ سەر ئاسایشی نەتەوہیی ڤیشانی بدەن. بیگومان بە ھۆی ھەبوونی ھەموو دەسەلاتی ڤەیوہندییە نیوہولتەیی و میدیاییەکان، بەرژەوہندییە ئابوورییەکانی ولاتانی ناوچە و زلھیزەکان بەئاسانی دەتوانن ڤاستییەکان ڤشتگۆی بخات.

تیکدانی چارهسهری ناشتیانه

به پیشخستنی نیگه رانییه ته ناهیههکان له پیوهندی نیوان ولاتاندا، هه وهکان بو چارهسهرکردنی ریشهیی مهلائن و نارهزایه تیههکان که بزووتنه وهکانی رزگاربخوایی نیوان نه و ولاتانه ههول و په ره ی پی ددهن، تیک دهچیت. له بری نه وهی حکوومه تهکان په ره به گفتوگو و چارهسهری ناشتیانه بدهن، په نا بو ریوشوینی نه منی توندرو ددهن که گرژیهکان زیاتر دهکات و توندوتیژی و سه رکوتکردن درێژه پی ددهریت. له پره نسپیدا، له کاتیکدا رهنگه په یماننامهکانی نیوان ولاتان له سه ر بنه مای ئاسایش ئامانجیان به ره و پیشبردنی سه قامگیری و هاوکاری بیت به لام ده توانن نه و بزووتنه وه نازادبخووانه سه رکوت بکه ن که ههول ددهن ته هه دای پاوانخوایی بکه ن، دیموکراسی به ره و پیش ببه ن، یان ههول بو به ره و پیشبردنی مافهکانی مروف بدهن. زور گرنگه بو دارێژه رانی سه ساهت و دیپلوماتکاران هاوسهنگی له نیوان پیداوستهیه ته ناهیههکان له گه ل ریژگرتن له نازادیهه بنه ره تیههکان و مافهکانی مروف دابنن، بو نه وهی دنیا بن له وهی که ریککه وتسه دیپلوماسیههکان له سه ر حیسابی نازادیهه بنه ره تیههکان و به ها دیموکراتیههکان نایه ته ئاره وه.

نیران و رۆئی سوپای پاسداران له دیپلوماسی ته ناهیهدا

له بواری په یوه ندیهه نیوه وه ته ییههکاندا، ناکرئ رۆئی دامه زراوه سه ربازی و نه منیهه تیههکان له دارشتنی کارلیکه دیپلوماسیههکاندا پشتگوئ بخرنت. نه م پرسه له هه یج شوئینیکدا وه ک نیران دیارتر نییه، ولاتیک که له چه قی گرژیهه ژینۆپۆلیتیکیههکان دایه. تیگه یشتن له کارکردنی ئالۆزی نیوان ئامیری سه ربازی نیران و کرده وه دیپلوماسیههکانی نیران بو تیگه یشتن له داینامیکی سه ساهتی ناوچهیی و جیهانیی زور گرنگه. پیداوستهیه ستراتیژییهکانی نیران به قوولی له گه ل ئامیره سه ربازی و نه منیهه تیههکانی نیران تیکه لاون. سوپای پاسدارانی نیران له دیپلوماسیهه ته ناهیهی وه زاره تی دهره وه دا رۆئیکی سه ره کی ده گهرنت.

چه مکی دیپلوماسی ته ناهیه کارلیکی ئالۆزی نیوان ده سه لاتی سه ربازی و مانۆری دیپلوماسی له خو ده گهرنت. ریبازی نیران بو دیپلوماسیهه ته ناهیه به تیکه له یه ک له دروستکردنی گرژی و قهیران له ناوچه که دا تابه ته نه نه، چونکه هه ولی رینه ایی کردنی تووری شیهه گه ری و کبیرکی بنیاتانی بلوک له رۆژه لاتی نا قین دهدات. بیگومان تا ئیستا داموده زگا سه ربازی و نه منیهه تیههکانی نیران، به تابه ته سوپای پاسداران رۆئیکی نه رینه ییان له زیاده روویی کردن یان پیچه وانه کردنه وهی روانگه ی دراوسیههکان بو کارلیککردن له گه ل نیران و ههروه ها ده ستیوه ردا نهکانی نیران له دوخی سیاسی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

- ئەمینی جیهان و ناوچه‌کدا رۆژیکی نهرینییان هه‌بووه که بووه‌ته هۆی کشانه‌وه‌ی سه‌رمایه‌ی ماددی و مرویی له ئێران. په‌یوه‌ندییه‌کانی ئێران له‌گه‌ڵ ولاتانی دراوسێ، وینه‌ی ستراتیژی دیپلۆماسی فراوانتری ئێران که هه‌ول دهدات یاسا نیوده‌وه‌ تیه‌یه‌کانی دراوسیه‌تی باش پشتگۆی بخت و له دراوسیه‌تی که ئکی خراپ وه‌رگرێ بۆ نفووز و ده‌ستیوه‌ردانی کاروباری سیاسی دراوسیه‌کانی و خولقاندنی قه‌یران و وه‌رێخستنی شه‌ری تاییفی و مه‌زه‌به‌ی.

رێژیی ئێران پێی وایه که به مووشه‌ک‌هاو‌یشتن و تیروور و تو‌قاندن و به چاوی سووک روانین بۆ دراوسیه‌کانی له ناوچه‌کدا ده‌توانیت ته‌ناهی و ئەمینییه‌ت بۆ خۆی بکریت به‌لام ره‌نگدانه‌وه‌ی ئەم سیاسه‌ته سه‌رکوتگه‌رانه و ئەدای له په‌یوه‌ندییه‌کانی ده‌ره‌وه‌دا بیگومان داوینی رێژیی ئێران ده‌گریته‌وه.

ای جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

لە پوڭنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۰۲۴

د. عەلى عەبدىلزادە: حىزبى ديموکرات لە يونين.پى.ئۆ.نەک ھەر نوینەراپەتیبى خۆى و پوڭھەلاتى گوردستان. بگرە نوینەراپەتیبى ھەموو گورد دەکات

دیمانە: ناسۆ مینبەرى

ناماژە:

پوڭزانى شەممە و یەکشەممە ۲۲ و ۲۳ى بانەمەر لە ولاتى ئالمان، نۆزدەھەمین کۆنگرەى ریکخراوى نەتەوہ بى دەوتەتەکان (UNPO)، بە بەشاربى د. عەلى عەبدىلزادە، نوینەرى حىزبى ديموکراتى گوردستانى ئیران لەم ریکخراوہیەدا، دەستى بە کارەکانى خۆى کرد.

لەم کۆنگرەيەدا کاروبارى دەستوورى کارى کۆنگرە و باس و ناساندنى چەندین کەمپەينى جیاواز کە ریکخراوى نەتەوہ بى دەوتەتەکان لە سالانى داھاتوودا کاربان لەسەر دەکا، تاوتووى کران و لە بەشى ھەئبژاردنى دەستەى سەرۆکايەتیبى نوپى کۆنگرەدا د. عەلى عەبدىلزادە لەلایەن کۆنگرەوہ بە زۆرىنەى دەنگ دووبارە وەکا ئەندامى دەستەى سەرۆکايەتیبى ھەئبژیردراپەوہ. بەشى کۆتایى کۆنگرەکەش تەرخان کرابوو بۆ باس لەسەر رەوشى سیاسى نەتەوہکانى ئەندام و

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

په سه‌ندکردنی بپارنامه‌کان که له وه به‌شده نوینه‌ری حیزبی دیموکراتی گوردستانی ئیران وتاری حیزبی پیشکیش کرد. هه‌روه‌ها له‌سه‌ر پیشنیار و ره‌شنووسیکی ئاماده‌کراوی هه‌ینه‌تی حیزبی دیموکرات، کۆنگره‌ی ریکخراوی نه‌ته‌وه بێ‌ده‌وه‌ته‌کان بپارنامه‌یه‌کی تایبته به ره‌وشی نه‌ته‌وه‌کانی ئیران، به‌تایبته‌ی له‌سه‌ر کورد له گوردستانی رۆژه‌لات، په‌سه‌ند کرد. "گوردستان" بۆ زیاتر باسکردن له کاروباری تازه‌ترین کۆنگره‌ی (UNPO) وتووێژیکی "گوردکانال" له‌گه‌ڵ د. عه‌لی عه‌بدیلزاده‌ی بۆ خوینه‌رانی گواستۆته‌وه:

ناسۆ مینه‌ری: ریکخراو UNPO به‌گشتی چ جۆره ریکخراویکه و کار و چالاکییه‌کانی چوارچێوه‌که‌ی چۆنه؟

د. عه‌لی عه‌بدیلزاده: ریکخراوه نه‌ته‌وه بێ‌ده‌وه‌ته‌کان یا باشته‌ر بلیم نه‌ته‌وه بێ‌نوینه‌ره‌کان سالی ۱۹۹۱ دامه‌زرا. ئه‌و ریکخراوه‌یه ئه‌وکات و ئیستاش دوو ئامانجی سه‌ره‌کیی بۆ خۆی داناوه. یه‌که‌م ئامانج ئه‌وه‌یه بپه‌یته‌ پریدیکی پێوه‌ندیی له‌نیوان نه‌ته‌وه‌کان یا نه‌و گه‌لانه‌ی زوڵمیان لێ ده‌کری له‌گه‌ڵ کۆمه‌لگه‌ی نیوده‌وه‌ته‌ی و ده‌نگی نه‌وان بگه‌ینیه‌ته ناوه‌نده‌کانی بپار له کۆمه‌لگه‌ی جیهانی وه‌ک کۆری گشتیی UN و ریکخراوه‌کانی تری جیهانی. دووه‌م ئامانجی ئه‌و ریکخراوه‌یه ئه‌وه‌یه پلاتفۆرمیک بیت بۆ هاوده‌نگی و هاوسۆزی له‌نیوان گه‌لان و نه‌ته‌وه‌کانی زوڵمیکراو له جیهاندا. ئیهم له ریکه‌ی UNPO هه‌و ده‌رفه‌تمان زۆره که هاوسۆزی به‌رانه‌ر به یه‌کتر ده‌ربهرین و هاوکات بتوانین له‌و نه‌زموونه‌ی یه‌کتري له خه‌بات دژ به زوڵم و زۆر شت فی‌ر بین و که‌لک وه‌ربگرین. بۆیه ریکخراوی نه‌ته‌وه‌کانی بێ‌ده‌وه‌ته‌ی یا بێ‌نوینه‌ر، له‌سه‌ر ئه‌و دوو ئامانجه سه‌ره‌کییه دامه‌زراوه و هه‌تا ئیستاش هه‌ر له‌و ئاسته‌دا کار ده‌کات.

ناسۆ مینه‌ری: حیزبی دیموکرات یه‌کیکه له ئه‌ندامانی ئه‌م ریکخراوه‌یه. ده‌مه‌وی تۆزیکیش له‌سه‌ر ئه‌وه قسه‌مان بۆ بکه‌ی حیزبی دیموکرات له‌که‌یه‌وه له‌م ریکخراوه‌یه‌دا بووه‌ته ئه‌ندام؟

د. عه‌لی عه‌بدیلزاده: حیزبی دیموکراتی گوردستانی ئیران به‌دریژایی میژوو هه‌وتی داوه ده‌نگی کورد به‌تایبته‌ی کورد له رۆژه‌لاتی گوردستان بگه‌ینیه‌ته ناوه‌نده سیاسییه‌کانی جیهان و هه‌ر بۆیه‌ش حیزب دیموکرات له سه‌ره‌تای هه‌شاکانه‌وه هه‌وتی داوه له رینگای بۆ نموون ریکخراوی سۆسیالیست ئینتیرناسیۆنال ده‌نگی کورد بگه‌ینی به ناوه‌ندی بپارده‌ر له جیهاندا. هه‌ر له درێژهی ئه‌و هه‌ولانه‌دا و له بواره‌کانی دیکه‌شدا سالی ۲۰۰۷ حیزبی دیموکراتی گوردستانی ئیران به ره‌سمی بوو به ئه‌ندام له ریکخراوی نه‌ته‌وه بێ‌ده‌وه‌ته‌کاندا و له‌و کاته‌وه هه‌تا ئیستا چالاکانه ده‌نگی رۆژه‌لاتی گوردستانی گه‌یاندوه به ناوه‌نده‌کانی بپارده‌ر له جیهان و له راستیدا حیزبی دیموکرات نوینه‌رایه‌تی رۆژه‌لاتی گوردستان

دهکات له م ریکخراوه‌یه‌دا.

ناسۆ مینبه‌ری: جه‌نابت پیشتیش ناماژت به‌وه کرد که بوون له م ریکخراوه ده‌توانی ده‌رفه‌تیکی زۆر باش بی‌ت، ده‌مه‌ه‌وی بزانه تا چه‌ند وه‌کوو حیزب دیموکرات توانیوتانه له م ده‌رفه‌ته که‌ک وه‌ریگرن وه‌کوو نوینه‌ری نه‌ته‌وه‌ی بن‌ده‌وله‌تی کورد؟

د. عه‌لی عه‌بدیلزاده: بیگومان ئی‌مه وه‌ک نوینه‌رایه‌تی رۆژه‌لاتی کوردستان هه‌میشه له هه‌ولدا بووین که له رینگای ریکخراوی UNPO ده‌نگی خۆمان بگه‌یین به‌ کۆمه‌نگه‌ی نیوده‌وله‌تی. چالاکییه‌کانی ئی‌مه جۆراوجۆر بوون، بۆ نموونه توانیومانه کۆبوونه‌وه پینک بینین له ئاستی پارله‌مانی ئوروپا و له ئاستی ناوه‌نده‌کانی دیکه‌ی جیهانییدا و له‌و شوننا‌نه‌ی باسی دۆخی کورد له ئێران بکه‌ین. زۆر جار بووه راپۆرتی تایبه‌تیمان نووسیوه بۆ UN و به‌شیوه‌یه‌کی وردتر با‌سمان له دۆخی کورد له ئێران کردوه و هه‌ولمان داوه به‌ریه‌رچی چه‌واشه‌کارییه‌کانی کۆماری ئی‌سلامی بدینه‌وه. هه‌روه‌ها له زۆر ده‌رفه‌تی دیکه‌شدا توانیومانه کار بکه‌ین UNPO وه‌ک پردیکی پێوه‌ندی بۆ ئی‌مه‌ و بووه و توانیومانه له‌و نه‌زمونه‌ی گرینگانه‌ی نه‌ته‌وه‌کانی دیکه له خه‌بات و چالاکی به‌رانبه‌ر زۆم و زۆری هه‌یانه که‌ک وه‌ریگرن، لییان فیر بین و هاوکات له‌و نه‌زمونانه‌ی خوشمان هه‌مانه بیده‌ین به‌وان. هه‌ر له درێژه‌ی ئه‌و هه‌ولانه تیکۆش‌اوین بین به‌ نه‌ندامی ده‌سته‌ی سه‌رۆکیه‌تی ئه‌و ریکخراوه‌یه‌وه و له‌ویدا نه‌ته‌نیا ده‌نگی کورد به‌ لک‌وو ده‌نگی نه‌ته‌وه‌کانی تریش باشتر بگه‌یین به‌ ناوه‌ندی بریارده‌ری جیهان.

ناسۆ مینبه‌ری: که‌وابوو گرینگه‌ی هه‌بوونی حیزبی دیموکرات له‌م ریکخراوه‌یه‌دا ته‌نیا له‌به‌ر خۆی نییه، به‌ لک‌وو به‌رژه‌وه‌ندی بالای نه‌ته‌وه‌یه‌شه؟

د. عه‌لی عه‌بدیلزاده: بیگومان به‌رژه‌وه‌ندی بالای نه‌ته‌وه‌یی کورده و له‌هه‌مان کاتیشدا وه‌ک با‌سم کرد ئی‌مه به‌ په‌رۆشه‌وه‌ی ده‌روانینه ئه‌و زۆم و زۆره و ئه‌و سه‌رکوتیه‌ی به‌رانبه‌ر به‌ نه‌ته‌وه‌کانی تری جیهانی‌ش ده‌کری. بۆیه پیمان وایه خه‌باتی ئی‌مه و خه‌بات بۆ نازادی و خه‌بات بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی مافه‌کان له رۆژه‌لاتی کوردستان په‌یوه‌سته به‌ خه‌بات و چالاکی تیکۆشانی نه‌ته‌وه‌کانی تر له به‌شه‌کانی دیکه‌ی جیهان که ئه‌وانیش وه‌ک ئی‌مه خه‌بات ده‌که‌ن بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی مافه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌کانی خۆیان. بۆیه هه‌ولمان داوه ده‌نگی ئه‌وانیش بین نه‌ک ته‌نیا ده‌نگی کورد بۆ رۆژه‌لاتی کوردستان و هاوپێوه‌ندییه‌کی پته‌و له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌ی بن‌ده‌وله‌ته‌کانی دیکه‌شدا دروست بکه‌ین.

ناسۆ مینبه‌ری: ئه‌گه‌ر بکری با‌سی تازه‌ترین کۆنگره‌ی ئه‌م ریکخراوه‌یه‌کان بۆ بکه‌ن و به‌رموون به‌تایبه‌ت سه‌بارت به‌

پرسی کورد چی باس کراوه؟

د. عهلی عهبدیلزاده: دیاره له دهرفهتیکی ئاوا کورتدا لهوانهیه مهجال نهییت هه موو ئه و وردهکارییانه باس بکه م بۆیه ته نیا ئاماژه به چهند خائیکی گرینگ دهکهم. یه که میان ئه وه که له رۆژی یه که می کۆنگره دا باسی ستراتیژی داها تووی ئه و ریکخراوهیه بۆ چالاکی دوو سائی داها توو کرا. له و پێوه ندییه دا که چۆن ده توانین پرسی ئه و نه ته وانیه ئه ندامن له و ریکخراوهیه دا زیاتر بهرز بکه یه نه وه له ناستی کۆمه لگه ی نیوده و نه تیدا. ئیهمه ش چالاکانه له و باسانه دا به شداریمان کرد. باسیکی گرینگ که له و پێوه ندییه دا کرا له باره ی مافی چاره ی خۆنووسین بوو که به شیوه یه ک هه موومان پیکه وه کۆ ده کاته وه، چونکه پیمان وایه مافی چاره ی خۆنووسین نه که ههر ئه وه ده گه یه نی که تۆ ته نیا ولاتی سه ربه خۆت هه بییت، به ئکوو ده توانی له ساده ترین مافه کانه وه ده ست پێ بکات هه تاکوو سه ربه خۆی. بۆیه ئه وه شتی که که هه موو ئه ندامانی ئه و ریکخراوهیه پیکه وه له سه ری کۆکن. له ده رفه تیکی تری کۆنگره که دا باسی ره وش و خه بات و کار و چالاکی و ئه و زوئم و زۆره ی به رانه ر ئه ندامانی ریکخراوه که کرا. ئیهمه ش وه ک حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران و تاریکمان پیشکەش کرد له سه ر ره وش ی ناله باری مافی مرۆف و گوشت و گوشتاره ی کۆماری ئیسلامی که له رۆژه لاتسی کوردستان ده یکات که به خۆشییه وه له لایه ن کۆنگره وه بایه خی پێ درا. به شیکی تری کاری کۆنگره ته رخا ن کرا بوو بۆ ئه و بریارنامه نه که له لایه ن ئه ندامانی ئه و ریکخراوهیه ها تبه وو. ئیهمه ش وه ک حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران ره شنوو سیگمان پیشکەش به کۆنگره کرد که به خۆشییه وه به تیکرای ده نگ په سند کرا و ده کرئ بلییم له و بریارنامه یه دا که په سند کرا چهند شتی گرینگ تیدا بوو. یه کیان ئه وه بوو که کۆنگره ی نه ته وه کانی بێ ده ولت پشتیوانی خۆی بۆ خه باتی ره وای گه لی کورد و نه ته وه کانی دیکه ی ئیران دووپات ده کاته وه و پێی وایه خه باتی ئیهمه بۆ دیموکراسی یا بۆ گه یشتن به ئازادی بۆ گه یشتن به مافه سه ره تاییه کانمان گرینگه و پشتیوانی ئی ده کا. له به شیکی دیکه دا ها تووه که سیاسه تی کۆماری ئیسلامی له بواری له سیداره دانی چالاکانی مافی مرۆف، چالاکانی سیاسی و مه ده نی به گشتی مه حکووم ده کات و له کۆماری ئیسلامی ده کات به زووترن کات زیندانییانی سیاسی ئازاد بکات. هه روه ها له به شیکی دیکه ی کاری کۆنگره دا هه ئبژاردن بۆ ده سته ی سه رۆکایه تی ریکخراوه که کرا له و به شه دا ئه من وه ک نوینه ری حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران و رۆژه لاتسی کوردستان ده نگی متمانیه ی کۆنگره م بۆ ئه ندامه تی له ده سته ی سه رۆکایه تیدا وه رگرت و ئه وه ش بیگومان ده سکه وتیکی گه وره یه بۆ حیزبی دیموکرات و رۆژه لاتسی کوردستان به گشتی.

ناسۆ مینبه ری: تا چهند ئه مه ده توانی بۆ حیزبی دیموکرات گرینگ بییت یان بۆ پرسی نه ته وه یی که که سیکی کورد له به شی سه رۆکایه تی ئه م ریکخراوهیه دا بییت؟

د. عەلی عەبدیلزاده: وهک پیشتر ناماژم پێدا حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران له درێژهی ئەندامەتی ئەم رێکخراوهیهدا به پەرۆشهوه دهروانیته رهوشی نالهبار و زۆلم و سهركوت بهرانبهه بهو گه لانهی تری جیهان که دهکرین. بۆیه لهو پێوهندییهدا ههولمان داوه چالاکانه بهشدار بین و یهکیک بین له ئەندامانی سهروکایهتی لهو رێکخراوهیه بۆوهی بتوانین دهنگی خۆمان و گهلانی تریش به جیهان بگهیهنین. بێگومان پێگهی حیزبی دیموکرات وهک ئەندامیکی سهروکایهتی نهوهندهی تر گرتگتر دهنوین و گرینگییهکەشی لهوهدایه که ئێمه نهوه له چەندین کۆنگرهی لهو رێکخراوهیهدا خۆمان کاندید کردوه و متمانهی لهوهمان پێ دراوه و دووباره و سێ باره بینه ئەندامی دهستهی سهروکایهتی. ئەمه نیشان دهدا که حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران پێگهیهکی بههیزی ههیه لهنیو گهلانی تر که نهوانیش وهک ئێمه خهبات دهکەن بۆ ئەوهی سهربهخۆ بن و به مافه دیموکراتییهکانیان بگهن.

ناسۆ مینبەری: ئەم وتارهی وهک نوێنهری حیزب پێشکێشتان کرد تا چەند گرینگه له بهرزکردنهوهی ئەم دهنگه له UNPO دا و باس کردن لهو کێشانهی له ئێراندا ههیه. ئایا ئەمه ئەتوانی ئاکامیکیشی بهدوادا بێت بۆ ئێمه؟

د. عەلی عەبدیلزاده: ئەمن پێم وایه بهرزکردنهوهی دهنگی کورد لهو کۆنگرهیهدا و هینانه بهر باسی لهو گیروگرفتانه و لهو پێشیلکارییانهی مافی مرۆف که له ئێراندا دهکری بهرانبهه به کورد و نهتهوهکانی دیکه زۆر گرینگه. یهکهم ئەوه که بێگومان وهک زانیارییهکی گشتی دهدری بهو نهتهوانه که نهوانیش له که نالهکانی خۆیان و له راکه یاندنهکانی خۆیاندا باسی دهکهنهوه و بهو شیوهیه دهتوانین لهو زۆلم و زۆر و سهركوتهی که له ئێران دهکری زیاتر لهنیو نهتهوهکانی تری جیهاندا لهقاویان بدهین. له ههمان کاتیشدا دهرقهتیکي باشه بۆ ئێمه که به کۆماری ئیسلامی بلین رێکخراوی جیهانیی وهک UNPO ههیه که بهردهوام به دواچوون دهکات بۆ رهوشی نهتهوه بندهستهکانی ئێران.

ناسۆ مینبەری: ئیوه ئیستا وهکو نوێنهری گهورهترین نوێنهری بێ دهولتهی کورد له UNPO له دهستهی سهروکایهتی دان، ئایا خۆتان ناماده کردوه بۆ ئەو ئهرکه قورسه؟

د. عەلی عەبدیلزاده: بێگومان کاتی دهوینت و وههستهوگرتنی ئهرکیکی ئەم شیوهیه قورسه. بهلام ئێمه بهردهوام کۆبوونهومان ههیه و بهردهوام کار و چالاکییهکانی سکرتهریهتی UNPO دهبهینه پێش و پشتیوانییان دهبین بۆ چاکتر بهریوهبردنیان. بۆیه بوونی ئێمه لهو ئاستهدا زۆر گرینگه و وهک پیشتر باسم کرد نهکاهه وهک نوێنهری رۆژهلاتی کوردستان به لکوو تاقه دهنگیکی کوردین لهم رێکخراوهیهدا و بۆمان گرینگه دهنگی کورد بگهیهینه ههموو ئەو شوێنانهی که بۆمان دهکری. بۆیه

لە پوڭنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

ئەندامبوونمان لە دەستەى سەرۆكايەتیدا پيگەيهكى بەهيزترمان پي دەدات بۆ گەياندى دەنگى نەتەوهكەمان بە كۆمەنگەى ئيونهتەوهيى.

ناسۆ مينبەرى: زۆر سپاس كاك عەلى بۆ بەشداريتان لە و ديمانهيهدا

د. عەلى عەبديلزاده: ئيوەش سەرکەوتوو بن لە کارەكانتاندا

ای جۆزەردانى ۲۷۲۴

مردنی ئیبراهیم رهئیسى و شك و گومانهكان

حه مه ره سوول كه ریمى

هه وائى به ربوونه وهى كۆپتیری ئیبراهیم رهئیسى، سه رۆك كۆمارى ئیسلامى ئیران له رۆژى یه كشه ممه دا وهك هه وائیکى گرینگى ناوچه یی و جیهانى بوو به سه ر دیری هه موو رۆژنامه و میدیاكان، به ربوونه وهى هه لیکۆپتیری هه نگری رهئیسى و شانده كه ی كه پینك هاتبوون له ۹ كهس و به تایبتهت حوسین ئه میرعه بدوئلاهیان وه زیری كاروبارى دهره وهى ولاتى ئیران، ئیمام جومعه ی شارى ته وریز و پارێزگاری شارى ته وریز و به رپرسی ئه منییه تی سه رۆك كۆمار، دواى نزیک به ۱۷ كاتژمیر بیسه روشوینی كۆمه ئیک پرسیاری دروست كردوه.

دواى ئه وه نزاى كاربه ده ستان و جیره خۆره كانیان بۆ كه رانه وهى ئیبراهیم رهئیسى گیانى له مردن رزگار نه كرد، عه لى خامنه یی رنجه رى كۆمارى ئیسلامی ئیران، له رۆژى دووشه ممه ۳۱ى بانه مه ردا رایگه یاند كه به پینی ماده ده ی ۱۳۱ى یاسای بنه رته ی ئیران مه ممه د موخبیر وهك به رپرسی به شی ئیجراى دیارى ده كرى و به راویژ و هاوكاری له گه ل دوو به ش له سى به شی ئیدارى ولات واته به شی یاسادانان و به شی دادوه رى له ماوه ی ۵۰ رۆژى داها تودا هه ولّ بدن كه كار بۆ هه لبژاردنی

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

سه‌رۆک کۆماری نوێ و هه‌لبژاردنی گشتی له ئێراندا بکه‌ن. هاوکات گوتی مردنی ئیبراهیم ره‌ئیسى هیج جۆره کارتیکه‌رییه‌کی له‌نیۆ کۆمه‌نگه‌ی ئێراندا لێ ناکه‌وتته‌وه.

دواتر محهممه‌د موخبیر وه‌ک سه‌رۆک‌کۆماری کاتی له جیگه‌ی ئیبراهیم ره‌ئیسى و هه‌روه‌ها عه‌لی باقری وه‌ک کار پاره‌په‌رینی وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی ولات له جیگه‌ی حوسین ئه‌میرعه‌بدووللاهیان دیاری کران.

له نیۆ کۆمه‌نگه‌ی جیهانییدا له سه‌ر به‌ربوونه‌وه‌ی هه‌لیکۆپتیری (Bell 212) که هه‌نگری ئیبراهیم ره‌ئیسى و شانده‌که‌ی بوو، باس له چه‌ند هۆکارێک سه‌باره‌ت به‌ رووداوه‌که‌ ده‌کری.

- نایا رووداوی که‌وتنه‌خواره‌وه‌ی کۆپتیره‌که‌ به‌ هه‌نگه‌وت و تکنیکی بوو؟
- نایا که‌ش و هه‌وای ناوچه‌که‌ بۆته‌ هۆکاری که‌وتنه‌ خواره‌وه‌ی هه‌لیکۆپتیره‌که‌؟
- نه‌گه‌ر که‌ش و هه‌وا بۆته‌ هۆکار، چۆنه‌ دوو کۆپتیره‌که‌ی یاوه‌ری به‌بێ کیشه‌ گه‌یشتوونه‌ شوونی خۆیان؟
- بۆچی دوو کۆپتیره‌کانی دیکه‌ که‌ له سه‌ر یه‌ک هیل و به‌ مه‌ودای که‌متر له ۱۰۰ میتر به‌یه‌که‌وه‌ ده‌فرین له ئاست ئه‌م رووداوه‌ دا نه‌گه‌راونه‌وه‌ بزانی سه‌رۆک‌کۆمار و گه‌وره‌که‌یان چی لێ به‌سه‌رهاتوه‌؟
- نایا ده‌ستیکی نیۆخۆیی بۆ پاکانه‌ حیساب ئه‌م رووداوه‌ی خولقاندوه‌؟
- نایا کارێکی تیکده‌رانه‌ و سابوتاژ بوو و که‌سانێکی نه‌یار ئه‌و کاره‌یان کردوه‌؟
- له لایه‌ن په‌باد و یا درۆنیکی بۆمبێژکرا و ئه‌و رووداوه‌ خولقاوه‌؟

ئه‌و پرسیارانه‌ و گه‌لیک پرسیارێ دیکه‌ش کۆمه‌نگای هیناوه‌ته‌ سه‌ر هیل و به‌ گشتی له لایه‌ن زۆربه‌ی شروقه‌کار و کارناسی سیاسی و زۆربه‌ی ده‌وله‌تانی دوور و نزیك به‌ دواى وه‌لامی ئه‌و پرسیارانه‌دا ده‌گه‌رین و له‌نیۆ ئه‌وانه‌ش دا هه‌ن که‌ شک و گومانێ سه‌ره‌کیان له پاکانه‌ حیسابی نیۆخۆیییه.

بۆ ئیمه‌ی کوردیش هه‌ر کام ئه‌م رووداوانه‌ی سه‌روه‌ هۆکار بووین، بۆ له نیۆچوونی دیکتاتۆریکی له چه‌شنی ئیبراهیم ره‌ئیسى، ئه‌وه‌ هه‌ر جیگه‌ی خۆشحالییه، چونکه‌ ئیبراهیم ره‌ئیسى کارنامه‌یه‌کی ره‌ش و پڕ له جینایه‌تی له هاتنه‌ سه‌رکاری کۆماری ئیسلامی ئێران‌وه‌ تا کۆتایی مه‌رگی له ئاست گه‌لانی ئێران و به‌ تاییه‌ت گه‌لی کورد دا هه‌یه.

خۆزگه‌ له‌به‌رده‌م دادگایه‌کی عادلانه‌ی گه‌لی دا محاکمه‌ و ئیپرسینه‌وه‌ی لێده‌کرا و وه‌ک باقی دیکتاتۆره‌کانی دیکه‌ به‌ ده‌ستی عه‌داڵه‌ت به‌ سزای خۆی گه‌یشت با

ای جۆزهردانی ۲۷۲۴

**حه مید شریفی: دهف زۆرتر له ناوچهی سنهوه گوازاوه تهوه بۆ ناوچهکانی تر و
هه ورامانیش بیبهری نه بووه له م فه رههنگه**

وتووێژ: شه هرام سوبحانی

ناماژه:

گوردستان خاوهن فه رههنگ و مۆسیقایهکی دهوئه مه ند و سرنجراکیشه. ئه م پاشخانه دهوئه مه ند هه رههنگی و هونه ریه ئیعتباریکی زۆریان به پیگهی نه ته وه یی کورد داوه و ئه م جوانییانه هه ر سا له نه دیان که رنه قالی تایبهت و له بۆنه جۆراوجۆرهکاندا خۆیان ده نوینن. به لام به داخه وه به هۆی ئه وه ی کورد خاوهنی سه ره وه رپی سیاسی خۆی نه بووه و له نه بوونی دهوئهت و حکومهتی خۆمائیدا که هه وئی پارێزگاری و خه ملاندنی ئه و کولتوره بدات، هه مووکات میژوو و فه رههنگ و جوانییهکانی کوردستان مه ترسی فه وتان و تالانیان له سه ر بووه. یه ک له و مه ترسییانه خۆ به خاوهن کردنی ده سه لاتی ناوهندی و نه ته وه ی سه رده ست و به سته وه ی بۆنه نه ته وه یی و نیشتمانییهکانی کوردستان به میژوی ی خۆیا نه وه بووه.

هه ر له و چوارچیوهیهدا "گوردستان" تایبهت به جهژنی "هه زار ده فی پائهنگان" دیمانهیهکی له گه ل کاک هه مید شریفی،

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

هونهرمه‌ند و چالاکی هونه‌ری و ئه‌ده‌بی پیکه‌یناوه.

شه‌هرام سوبحانی: کاک چه‌مید سپاس بۆ به‌شداری کردنتان له‌م دیمانه‌یه‌دا. به‌ر له‌وه‌ی باسی "جه‌ژنی هزار ده‌ف" بکه‌ین، ده‌پرسی‌ن ده‌ف وه‌ک ئامی‌ریکی مۆسیقی له‌ کوی کولتور و مۆسیقی کوردییدا چی ده‌گری‌ت؟

چه‌مید شه‌ریفی: ده‌ف یا باشته‌ره بیژین ده‌پ -چونکه پیتی «ف» به‌ عه‌ره‌ب کراوه‌ی پیتی «پ»-ییه -سازیکی ته‌واو کوردییه. ئه‌م شیوازه له‌ سازی ته‌ک و تۆمی له‌نیو زۆربه‌ی نه‌ته‌وه‌کانی رۆژه‌لاتی نیوه‌راستییدا هه‌بووه و هه‌یه، به‌جۆریک له‌لای ئیمپراتۆری ئیلامییه‌کان ده‌فی چوارگۆش هه‌بووه. به‌لام شیوازی سازه‌که و ژه‌نینی جیوازه. بۆیه ئه‌م جۆره له‌م سازه ته‌نانه‌ت تا ساڵی ۱۳۵۲ی هه‌تاوی جیا له‌ کوردستان له‌ هه‌موو ناوچه‌کانی دیکه‌ی ئیراندا نه‌ناسراو بوو، هه‌تا کوو «بیژن کامکار» هه‌نایه‌ نیو سازه ئی‌رائیه‌کانه‌وه.

شه‌هرام سوبحانی: بۆچی هه‌ول ده‌دری می‌ژووی ده‌ف ته‌نیا به‌ خانه‌قا و عی‌رفانه‌وه گری بدریته‌وه و ئایا ئه‌وه مه‌به‌ستیکی تایبه‌تی له‌ پشت؟

چه‌مید شه‌ریفی: سازی ده‌ف سازیکی زۆر کۆتتر له‌ ئیسلام و عی‌رفانه، به‌لام دوا‌ی هاتنی ئیسلام زۆربه‌ی سازه‌کان ناچار بوون خویان به‌سته‌وه به‌ ئیسلام و به‌ جۆریک به‌ عی‌رفانه‌وه که سا‌نگه‌لیک دواتر به‌دوا‌ی ئیسلامدا هات. هه‌ر چه‌ند به‌ر له‌ هاتنی ئیسلامیش جۆریک له‌ نزا و ستایشی خۆاکان هه‌بووه و ئاواز و سازی بۆ به‌کار هه‌نراوه. به‌لام نه‌توانین بیژین سازی ده‌ف و زۆربه‌ی گۆرانی و ته‌نانه‌ت زه‌ماونده‌کانیش خویان به‌سته‌وه به‌ خانه‌قاوه، بۆ ئه‌وه‌ی زیندوو به‌مین. که خوه‌شه‌ختانه‌ش وا بوو. مامۆستا عه‌لی مه‌ردان چونکی هاتوچۆی خانه‌قای مامی کردوه له‌ که‌رکووک، توانی زۆربه‌ی ئه‌و گۆرانییانه‌ بینه‌یته‌وه نیو خه‌لک. ناگری‌ت فه‌ره‌ه‌نگیک که هه‌ته و نه‌توانی باش که‌لکی ئی وه‌گری‌ت، دوو ده‌ستی دووری خه‌یته‌وه به‌ ناو هه‌ر ئایدۆلۆژیاییکه‌وه یا ترسیکی سیاسی. با نه‌هه‌یلم ئه‌و بۆ مه‌به‌ستی خۆی که‌لکی ئی بگری‌ت من خۆم به‌ باشته‌رین شیوه به‌کاری بیتم. ئه‌من کاتی خۆی چه‌پینکی وا بووم که ئه‌م باسه‌م پێ زۆر بچووک بوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پێم وا بوو چۆن عی‌رفانییه ئه‌بێ بخه‌ریته لاه، به‌لام ئیسته‌هه‌ وای بیر ناکه‌مه‌وه. پێمان سه‌یر نه‌بیته که «داریوش ئیقبا‌لی» کاریکی هه‌یه به‌ ناو: «نفرین نامه» که ته‌ک و تۆمی خانه‌قای هه‌ست.

شه‌هرام سوبحانی: جه‌ژنی هزار ده‌ف چیه‌یه و فه‌لسه‌فه‌ و می‌ژووکه‌ی بۆ که‌ی ده‌گریته‌وه؟

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

هه مید شەریفی: نازانم بەراستی نێمه جەژنیکی وامان له میژوودا هه‌بوویت یا نه، به‌لام ته‌ک و تۆمی ده‌ف و ناوچه‌ی هه‌ورامان و شاخه‌کانی زاگرووس جیا له فه‌زایه‌کی عێرفانی، نه‌توانی فه‌زایه‌کی زۆر نه‌فسانه‌یی و خه‌یالی و تایبه‌ت دروست کات. بۆیه له جەژنی پیرشالیاردا نه‌بینین، بگره هه‌ر نه‌مه بیری‌که‌ی بۆ «به‌همه‌ن قۆبادی» دروست کردبیت و له فیلمیکدا به‌ ناوی «نیوه‌ی مانگ» به‌کاری هیناوه و نه‌م جار له خه‌کیکی زۆرت‌ر و به‌تایبه‌ت ژن که‌کی وه‌رگرتوه. نه‌مه‌ش ناکریت بۆ میژوو بووبیت و هه‌روه‌ها که‌ گۆتم جەژنی پیرشالیار نموونه‌یه‌که‌.

شه‌هرام سو‌ب‌حانی: نه‌گه‌ر میژووی نه‌م بۆنه‌یه‌ بۆ دوور و که‌ونار ده‌گه‌ریته‌وه، نه‌دی چۆنه‌ له‌ سێ سالی پابردوودا له پانگان وه‌ک فێستیشال بووژاوه‌ته‌وه؟

هه‌مید شەریفی: هه‌روا که‌ وتم ناوچه‌که‌، شاخه‌کان، نه‌شکه‌وته‌کان، ده‌نگدانه‌وه‌کان و ده‌نگی ده‌ف و جەژنی پیرشالیار و زۆر شتی تر نه‌توانن ناماژه‌ بۆ میژوویه‌ک به‌م سازه‌وه‌ بکات. به‌لام جەژنی هه‌زار ده‌ف وه‌ک خۆی تازه‌یه، جەژنی "هالوئین" جەژنیکی کۆنی ئیرنه‌ندی-ئیسکاتله‌ندییه‌کان بووه، که‌ له‌ ریگه‌ی په‌نابه‌ره‌کانه‌وه‌ نه‌رواته‌ ئامریکا و نزیک به‌ ۱۰۰ سا‌نه‌ بووه‌ته‌ جەژنیکی جیهانی و هاوکات پیشه‌سازی و گه‌شتیاری.

شه‌هرام سو‌ب‌حانی: ئایا نه‌م جەژنه‌ که‌ به‌ تایبه‌تمه‌ندی ده‌فه‌وه‌ ده‌ناسریته‌وه، تایبه‌ت به‌ جوغرافیا‌یه‌کی دیاریکراوه‌ له رۆژه‌لاتی کوردستان یان به‌ گه‌شتی کوردستانه‌؟

هه‌مید شەریفی: ده‌ف که‌ به‌سراوه‌ته‌وه‌ به‌ خانه‌قا‌کانه‌وه‌ زۆرت‌ر له‌ ناوچه‌ی سه‌نه‌ گوازراوه‌ته‌وه‌ بۆ ناوچه‌کانی تر و هه‌ورامانیش بێبه‌ری نه‌بووه‌ له‌م فه‌ره‌نگه‌، به‌ تایبه‌ت پالنه‌نگان که‌ به‌ پێی قسه‌ی به‌شیک له‌ میژوونووسان، نه‌رده‌لانه‌کان له‌ پالنه‌نگانه‌وه‌ هاتوون. لانیکه‌م نه‌مه‌ زانیاری تا ئیستای منه‌. هیوادارم شتی تازه‌تر له‌وانه‌ ده‌ربه‌که‌ون

شه‌هرام سو‌ب‌حانی: نه‌و جەژن و بۆنه‌یه‌ ده‌کرێ هه‌لگری چ خه‌سه‌ت و تایبه‌تمه‌ندییه‌ک بیت، عرفانی، ئایینی یان ته‌نانه‌ت له‌ ئیستادا وه‌ک راکیشانیکی گه‌شتیاری؟

هه‌مید شەریفی: عێرفان به‌ جوړیک لادان بووه‌ له‌ دینی داسه‌پاو که‌ هه‌موو شتیکی به‌ تایبه‌ت مووزیک، قه‌ده‌غه‌ نه‌کات. هه‌رچه‌ند دوا‌یه‌ بۆخۆشی نه‌بیت به‌ شیوازیکی له‌ ئایین، به‌ جوړیک که‌ «قانع» له‌ شیعیکی تایبه‌تدا وایان پێ نه‌ئیت:

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

دوینی دهرۆیشی وتی: كهف به دهف و دهف به تهره ب
دهبه دهب دهب، دهبه دهب دهب، دهبه دهب

وتم: ئه ئه حمه قی ئاشوفته ! وهتهن چۆله، وتی:

دهبه دهب دهب، دهبه دهب دهب، دهبه دهب
هه رچی هه و لم له گه ل ئه و به چكه سه گادا ئه یوت
دهبه دهب دهب، دهبه دهب دهب، دهبه دهب
وتم واچا كه له فكري خۆیه وه بۆی دهرییم
به مرووری گه لئ ئه ییام له ناو به م دهبه دهب
دهفم هه لگرت و به حه ی حه ی ده سی شیخم ماچ كرد
وتم لیدهن به عمومی له مه قامی دهبه دهب
من و شیخ و ژن و دهرۆیش هه موو تیکه ل بووین
شیخ له فكري ره پی سووری، من و دهرۆیش دهبه دهب
قانعا! به سیه، موحه قه ق به، دووسه د وه ك من و تۆ
تهر ك ناكهن به یه كی به زم و مه قامی دهبه دهب

ئوهوش پیمان ده لیت كه "قانع" جیا له هه موو شتیک، مووسیقای باش ناسیوه. بمانه ویت و نه مانه ویت كۆمه لگه هه موو
جۆر بیره و كه ی و ئایین و ئاینزای تیدایه و ئه كریت به شیک له فهرهنگی كۆمه لگه یه ك بیته و ته نانه ت بۆ به شی
گه شتیاریش نه توانی كه ئی ئ وه رگیردریت. به مهرجی دهستی كۆتا بیته له په روه رده و سیاسه ت.

شه هرام سوحنای: له و ماوه یه دا هه ندی باس هاته گوژی كه جه ژنی هه زار ده ف بۆنه یه كه پیوه ندیدار به رۆژی له دایكبوونی
سه عدی. چ پیوه ندییه ك له نیوان ئه و جه ژنه و سه عدی یان گریدراییه کی دیکه ی ئه م جه ژنه به كۆلتووری فارسه كانه وه
هه یه؟

هه مید شه ریفی: ئه م باسه كه وه ك قارچكیك سه ری هه ئدا و زۆریه ی راگه یاندنه كان باسیان كرد، باسیکی تایبه ت بوو.
به لام كه ئه گه رپینه وه بۆ میژوو و باسیك سه باره ت به زمانی فارسی و ناوچه ی فارس و شیراز و ره چه له کی «سه عدی
شیرازی» دیته ئاره و، كه تا راده یه ك دوور نییه له راستی. دوا ی هاتنی ئیسلام زمانی دهریاری ساسانییه كان كه نه توانین

بێژین کوردی یا باشتره بێژین "ماد"ی بووه و ئیستاش زمانی زۆریه ناوچهکانی ئێران به بیجگه له عه‌رهب و تورکنشینان که هاوردن بۆ ئه‌و ناوچهیه. ئه‌م زمانه له ده‌ربار جۆدا ئه‌بێتهوه و ئه‌م جار له زمانه ده‌سه‌لاتی سامانییه‌کان که له خۆراسانهوه هاتوون، ورده ورده ئه‌بێته زمانی ده‌رباره‌کانی ته‌نانه‌ت هه‌موو ده‌سه‌لاته‌ تورکه‌کانی ئێرانیش.

ئه‌م زمانه که «ده‌ری»یه. یا به‌ مانای (ده‌ری یا ده‌رباری) پێنویستی به‌ ئه‌وه ئه‌بێت په‌یوه‌ندی به‌ خه‌ڵکه‌وه بگریت. چۆن خه‌ڵک هه‌م زمانی خۆیان هه‌یه و هه‌میش له ناوه‌نده‌کانه‌وه دوورن. که‌وایه ئه‌بویا خۆی ناوچه‌ی بکاته‌وه. بۆیه زۆرتر خۆی له‌گه‌ڵ زمانی به‌تایبه‌ت کوردی و ناوچه‌ی شیراز که ئیستاشی بێته‌وه کوردنشینان و ناوه‌کشی دوور نییه ئه‌گه‌ر بلیین «شاری په‌ز»، نزیک کرده‌وه و ورده ورده خۆی کرد به‌ زمانی ئه‌ده‌بی و له‌و رێگه‌وه هاته‌ ئیو ناوچه‌کانی تری ئێرانیه‌وه.

ئاخێوه‌رانی شیراز و پارێزگای فارس له‌ دێر زه‌مانه‌وه تا ئیستا شاخه‌ی لوری، به‌ختیاری و له‌کیی زمانی کوردی بووه و هه‌یه. بۆیه کاتی زمانی ده‌ری و کوردی له‌و ناوچه‌یه که ئه‌گرن، ئه‌بن به‌ زمانیک که ئیمپرو پێ ئه‌لین زمانی فارسی. ئه‌مه هه‌یج په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ زمانی پارسییه‌وه نییه، چونکه ئیتر دوا‌ی هێرشه‌ عه‌رهب، پارته‌یکش نامینیت. زۆریه‌ی ناوچه‌کانی پارێزگای فارس یا پێشگر یا پاشگری کوردییان هه‌یه. هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌ک بیجگه‌ له کورد له‌و ناوچه‌یه، هاوردیه‌.

سه‌عدی ئه‌گه‌ر خۆی کورد نه‌بووبیت هه‌تمه‌ن کوردی زانیوه. شیوازی شیعی عه‌رووزی که له‌ زمانی عه‌ره‌بییه‌وه دێته‌ ئیو زمانی فارسییه‌وه ئه‌بێت به‌ زمانی فاخر و بالاده‌ست و ده‌رباری ئه‌گینا تا به‌ر له «نالی» ئه‌م شیوازه‌ له‌ ئیو کورددا نه‌بووه و شیعی کوردی ته‌نانه‌ت «ئه‌وه‌ستا»یش به‌ شیوازی په‌نجه‌یی نووسراوه. ده‌فته‌ری یارسانه‌کان و شیعی گورانی، سه‌یدی، ییسارانی و مه‌وله‌وی و... فۆکلۆری کوردی زۆریه‌ی به‌م شیوازه‌ نووسراوه که به‌ «پهلویات» ناسراوه.

"ذبیح الله صفا" له‌ کتییی «تاریخ ایران» ناوی ئه‌م شیوازه‌ی ناوه (له‌جه‌ی محلی شاعران بزرگ ایرانی)، بۆیه بابا تاهیر هه‌رگیز شیعی عه‌رووزی نه‌وت و زۆریه‌ی شاعیرانی تر ته‌نانه‌ت حافظ و سه‌عدیش «پهلویات»ی لێ ماوه‌ته‌وه. هه‌رچه‌ند گوا‌یا له‌ کتییی "معجم الادبا" له‌ نووسینی «یاقوت حه‌مه‌وی» باسی کورد بوونی سه‌عدی کراوه. هه‌روه‌ها له‌ کتیییک که له‌ مامۆستا مه‌لا عه‌بدوڵکه‌ریم مۆده‌رس ماوه‌ته‌وه که به‌داخه‌وه به‌رده‌ست نییه، ئاماژه‌ به‌ کوردبوونی سه‌عدی کراوه. ئه‌وه‌ش نموونه‌یه‌ک له‌ شیعی درێژی مۆسه‌له‌س له‌ سه‌عدی که دێریکی فارسی و دێریکی کوردیه‌یه

چه‌ باشد گر ز رحمت پارسایی

کند در کار درویشی دعایی
که خیرت بوت ازین معنی کتاشفت
بگی رحمت و سعدی با کش ای گفت

به سۆرانی:

که خهیرت بیّت لهو مانایه کیت ئەژنهفت
بکهی رهحمەت وه سعدی وه کیش ئەوه گۆت

شه هرام سوبحانی: لهو هدا که دهستبه سهرداگرتن، چهواشه کردن و به لایبدا بردن له تایبه تمه ندیبه کانی سیاسه تی نه رمی
رێژیمه ناوه ندگه راکان بۆ تواندنه وهی کورد و بیگانه کردنی کورد له شوناس و کولتووری خۆی بووه، ئەم سیاسه ته له
مۆسیقییدا چۆن جیبه جی کراوه؟

هه مید شه ریفی: له هه موو رێژیمه داگیرکهره کانی کوردستاندا ئەمه به دی ئەکریت، دواي تواندنه وه و پاکتاوکردن که
سه رکه توو نه بوون تیدا، ده ستیان به ئینکارکردنی کورد کردوه و له وهش که سه رکه توو نه بوون ئەئین وایه ئیوه کوردن و
ئهمهش فه رههنگی کوردییه و جار جار به شاخ و بائیشیا هه ئده ئین و له م جۆره جه ژنانه شی بۆ نه گرن به مه رجی هه یج
خواست و ئیراده یه کی سیاسی له پائیدا نه بیّت. یانی گه یشتوونه ته ناستیک یا باشته ره بلین شۆرشی کوردی ئەوانی
گه یاندووته ناستیک که دان به خۆت و نه ته وه که ت و فه رههنگ و هۆنه رتا ئەنن و پینان خۆشه که تۆش به س خه ریکی
ئوه بیت و خۆت سیاسی نه که یسته وه و هه ر له و ناسته دا به مینیه ته وه. ئەوان پینان وایه که هه ر نه ته وه یه ک که به شی
فه رههنگییه که ی نازاد بیت، بیه ر له رزگاری سیاسی ناکاته وه. به لام هه روا که هاتوه، کورد هه میشه له پیناره ویدا بووه و
به پینچه وانیه ی روانینی ئەوان، کورد هه موو شتیکی سیاسی وینا ئەکات ته نانته هه ئپه رکییه که شی. بۆیه ئەوان وه ک خۆیان
ئەئین: "ته دیدها را به فرصت تبدیل کنیم"، من پیم وایه ئەبێ کوردیش "تمام فرصتها را به تهدید دوباره تبدیل کند"،
ئوه به و مانایه که ئەبێ له هه ر ده رفه تیک که بۆمان ره خسا که لک وه رگرن بۆ هه رچی زیاتر پینچه وه ی کردن.

شه هرام سوبحانی: پیتان وایه کورد به پینچه یشتووییه کی سیاسی نه وتۆ گه یشتووه به باشی بتوانی خاوه نداره تی له هه موو
ره گه زه کانی شوناسی خۆی و یه ک له وان مؤسیقییه که ی بکات؟

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

حه‌مید شه‌ریفی: به‌ئێ، گه‌یشتوو، به‌لام پێویستی به‌ ده‌رفه‌ت و که‌ره‌سه‌ هه‌یه. پێگه‌یشتن و ئاگه‌ی به‌شیکه‌ و که‌ره‌سته‌ و دروستکردن به‌شیکه‌ تر، ته‌واوی مووسیقی رۆژئاوای ۳ ریتم یا ته‌ک و تۆمی هه‌یه، به‌لام خۆدی شاری "سنه" هه‌ر ئێستا ۳ ته‌ک و تۆمی هه‌یه که‌ تاران نایناسیت. یه‌کێ له‌وانه‌ ۸/۷ که‌ بۆ هه‌له‌په‌رکێ گه‌ریان به‌ کار دیت. به‌ هه‌موو تورکه‌وه‌ که‌ له‌ داریکی گه‌وره‌ به‌ ناو «ئۆفۆز» وه‌ دین نه‌ ریتمی ۸/۷ یان هه‌یه نه‌ هه‌له‌په‌رکێ نه‌ی چۆنه‌ تورکی تورکییه‌ خۆی کردوه‌ به‌ خاوه‌نی هه‌م ریتمه‌که‌ و هه‌م هه‌له‌په‌رکێه‌که‌؟ له‌ مووسیقی جیهانی به‌شیک هه‌یه به‌ نیو گامی "کلیسای" یا مووسیقی "مۆدال" که‌ هی هه‌زاران ساڵه‌ و سه‌ری له‌ کلیسا ده‌ره‌یتاوه‌ یا کلیسا کۆی کردووته‌وه‌. دوو گام له‌م هه‌فت گامه‌ به‌ نیو "فریژیه‌ن" (Phrygian mode) و "دووریه‌ن" (Dorian mode) "له‌نیو کورددا زۆربه‌ی گۆرائیگه‌ل هه‌ورامی و گه‌ریان له‌خۆ نه‌گرت. ئه‌مه‌ش هی دراوسینه‌تی کورد و رومه‌کان و یونانییه‌کان و میسرییه‌کان بووه‌ تا هاتنی سه‌نجووقیه‌کان بۆ ناوچه‌که‌ نزیک ۱۱۰۰ ساڵ له‌مه‌و پێش. بۆیه‌ مووزیکی یونانی زۆر نزیکتره‌ له‌ ئێمه‌وه‌ تا مووزیکی خۆراسانی و ئێران، ئه‌مه‌ جیا له‌ به‌یت، هه‌یران، لاوک، سیاه‌مانه‌، لاواندنه‌وه‌، لۆره‌ و... هتد. ده‌یان مه‌قامی یارسانه‌کانه‌ که‌ نه‌ ته‌نیا فارس نایناسیت به‌ لکوه‌ هه‌موو ناوچه‌که‌ نایناس. بۆیه‌ ئه‌مه‌ پێویستی به‌ کۆکردنه‌ و پۆلین به‌ندی کردن و کلاسه‌کردنه‌ و ناویکه‌ بۆ خاوه‌ندارییه‌تی کردن و بۆ باره‌ینانی مووزیکاری کورد. نه‌ته‌وه‌یه‌ک ئه‌گه‌ر ئاگای له‌ فه‌ره‌ه‌نگی خۆی نه‌بیت، زوو ئه‌مریت. با ئه‌وش بلییم «فه‌ره‌ه‌نگ» نه‌ «کولتوو» کاتی خۆمان وشه‌ی وا پر مانا و جوانمان بۆی هه‌یه، له‌ کۆتاییدا ئه‌گه‌ر کوردستانیک وا له‌ رۆژه‌لات باسی ئه‌که‌ین و وینای ئه‌که‌ین نه‌توانی خاوه‌ندارییه‌تی زۆربه‌ی هه‌ره‌ زۆری ئه‌و ناوچه‌ و فه‌ره‌ه‌نگ و زمان و شیعر و مووسیقی و... هتد. نه‌کات، زۆر بچووکه‌ ئه‌بیت.

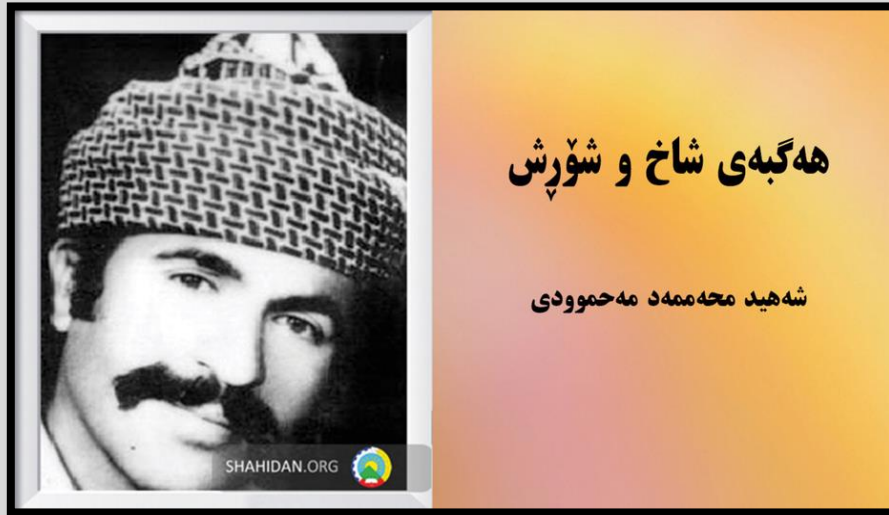
شه‌هرام سوبحانی: کاک حه‌مید ماندوو نه‌بن، زۆر سپاس بۆ به‌شداریه‌تان له‌م دیمانه‌یه‌دا

حه‌مید شه‌ریفی: سپاس ئێوه‌ش ماندوو نه‌بن.

ای جۆزهردانی ۲۷۲۴

"نهوه پهت نییه میدالی نیفتیخاره" (شهید محهمهد مهحموودی)

برایم چووکەئی

پیشمه‌رگه کین؟ نهوه لاهه تیکۆشه‌رانه‌ن له پیناوی وه‌دیه‌پینانی ناشتی، ئازادی، دیموکراسی و مافه نه‌ته‌وایه‌تیه‌کانی گه‌له‌که‌یاندا، ده‌ستیان له خوشییه‌کانی ژبان هه‌نگرتوه و ده‌شت و دۆل و چیا و لی‌په‌واریان له باوه‌ش گرتوه. پیشمه‌رگه کین؟ نهوه رۆله بویر و خۆنه‌ویست و جوامیرانه‌ی له به‌رامبه‌ر هیرش و په‌لامار و گر و بارووت و ناگر و ئاسنی دوژمنانی ئازادیدا سینگیان کردۆته فه‌ئغانی گولله و فشار و زه‌بروزه‌نگی چه‌وسینه‌ران له خه‌بات ساردی نه‌کردونه‌ته‌وه، هه‌نگاوی پینشل نه‌کردون و چۆکی پی‌ دانه‌داون. که سه‌یری میژووی خه‌بات و خۆینی رۆله‌کانی کورد ده‌که‌ن، ده‌بینی به هه‌زاران کورپه کوردی دل پر له ئاوات بونه‌ته قوربانی و، گیانیان به‌ختی ئامانجه‌کانی گه‌ل کردوه و سه‌ری به‌رزبان کردوته به‌رده‌بازی رینگای سه‌رکه‌وتن. یه‌کیک لهوه رۆله قاره‌مانانه بو‌گه‌له‌که‌ی ژبا و هه‌ر لهوه رینگایه‌شدا سه‌ری دانا شه‌هید محهمهد مهحموودی ناسراو به محهمهد هه‌لانییه که له "هه‌گبه‌ی شاخ و شۆرش"ی ئهم ژماره‌یه‌دا یاد و ناوی به‌رز راده‌گیرین. شه‌هید محهمهد دووه‌مین شه‌هیدی بنه‌مائله‌که‌شیه‌تی.

شه‌هید محهمهد مهحموودی سالی ۱۳۳۰ هه‌تاوی له بنه‌مائله‌یه‌کی زه‌حمه‌تکیشی ناوایی نه‌حمه‌دئاوای هه‌وشار چاوی بو ژبان

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

کردهوه. محهمهد سهره‌پای زیره‌کی و وریایی به‌لام ته‌نیا هه‌تا پۆلی پینجی سهره‌تایی خویندی و وه‌ک مندائی زۆریه‌ی بنه‌مائه‌کانی ناوچه‌ی هه‌وشار به‌هۆی نزمیی باری ئابووری وازی له‌ خویندن هینا. ئه‌و هه‌ر ته‌مه‌نی منداییه‌وه شانی دا به‌ر کار و کاسبی و ئاره‌قه‌پشتن و هه‌ر له‌و ته‌مه‌نه‌شدا بوو که مه‌رگی دایکی خه‌میکی قوورس و گران و له‌بیرنه‌کراوی خسته‌ سهر دئی محهمهد.

محهمهد به‌ میرمندائی و له‌ ته‌مه‌نی شلکی و ناسکیدا بو‌ وه‌ده‌سته‌پینانی کاریکی باشتر و بردنه‌سه‌ری باری ژیرانی بنه‌مائه‌که‌ی رووی کرده‌ شاری تاران و له‌ شیرکه‌ته‌کاندا ده‌ستی کرد به‌ کرێکاری. له‌ ته‌مه‌نی ۱۸ سائیدا به‌ ئیجباری گیرا و له‌ پادگانه‌کانی ته‌ووریز و عه‌جه‌بشیر خزمه‌تی زۆره‌ ملیی سهر‌بازی پی‌ کرا. ئه‌و له‌ سهره‌تای ده‌سته‌پیکردنی پا‌په‌رینی گه‌لانی ئیران دژی رژیمی پاشایه‌تیدا تیکه‌ل به‌ شه‌ پۆلی شو‌رش بوو و له‌ خو‌پیشاندانه‌کانی ناوچه‌ی هه‌وشاردا چالا‌کانه به‌شداری کرد و نازایانه‌ نه‌رکی سهرشانی به‌ریوه‌ برد.

محهمهد به‌ راگه‌یاندنی تیکۆشانی ئاشکرای حیزبی دیموکراتی کوردستان چه‌کی پر‌ شانازی پيشمه‌رگایه‌تی کرده‌ شان و له‌ ریزی تیکۆشه‌رانی هیزی شه‌هیدانی هه‌وشاردا سازمان درا. شه‌نگه‌سواری ناوچه‌ی هه‌وشار له‌ شه‌ری داسه‌پاوی سێ مانگه‌ له‌ به‌رانبه‌ر هی‌رش و په‌لاماری له‌شگری کۆنه‌په‌رستی بو‌ سهر‌کوردستاندا، ئه‌وه‌په‌ری فیداکاری و له‌خۆبوردوویی له‌ خۆی نیشان دا. زۆر که‌می پی‌ چوو له‌ ریزه‌کانی پيشمه‌رگایه‌تیدا سه‌داقته‌ت و فیداکاریی خۆی به‌کرده‌وه سه‌ئماند و بوو به‌ خۆشه‌ویستی هاوسه‌نگه‌رانی و خه‌لکی ناوچه‌ی هه‌وشار. ئه‌وه‌ بوو هه‌ر له‌ پاییزی ئه‌و سا‌له‌دا (۱۳۵۸ی هه‌تاوی) به‌هۆی نازایه‌تی و کرده‌وه و ئاکاری په‌سند و جوامی‌رانه‌ی به‌رپرسایه‌تی په‌لێک له‌ پيشمه‌رگه‌کانی لکی دووی هی‌زی شه‌هیدانی هه‌وشاری پی‌ سپێردا.

محهمهد له‌ ماوه‌ی ئه‌و به‌رپرسایه‌تییه‌دا به‌ به‌شداری و نازایه‌تی‌نواندن له‌ شه‌ره‌کانی گونده‌کانی ئه‌حه‌مه‌دئاوا، حه‌سه‌ن‌ئاوا، چه‌می‌بارعه‌زیز، به‌ سزاگه‌یاندنی چه‌ند خائین و گه‌لفرو‌ش و، زه‌بر وه‌شاندن له‌ مۆلگه‌کانی نیو شاری تیکاب وه‌ک فه‌رمانده‌یه‌کی کارامه‌ و به‌ئه‌زموون ناوبانگی ده‌رکرد. ئه‌و تاییه‌ته‌مه‌ندیانه‌ وای کرد وه‌ک جیگری فه‌رمانده‌ری لک دیاری بکری و ئه‌م به‌رپرسایه‌تییه‌شدا به‌ ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی مۆلگه‌ی نیوان ئاعه‌جه‌ری و قوزل‌وو له‌ شه‌وی ۱۲ی بانه‌مه‌ری ۱۳۶۱ی هه‌تاوی ناوبانگی پتری ده‌رکرد. له‌و عه‌مه‌لیاته‌دا که له‌سه‌ر داوای خه‌لکی ئاواپی و له‌به‌ر به‌رده‌وامیی جیناته‌ته‌کانی هی‌زه‌کانی رژیم کرا، هه‌رچی له‌ هی‌زی رژیم نه‌کوژرا به‌دیل گیران و پایه‌گاکه‌ به‌ته‌واوی دارما.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

شه‌هید محهمهد مه‌حموودی پیشمه‌رگه‌یه‌کی به‌نه‌زم و گویپایه‌ن بو ئه‌رک و مه‌ئمورییه‌ته‌کانی حیزب بوو. نه‌و ئیمانیکی قوولی به‌ رینازه‌که‌ی هه‌بوو، به‌لام سه‌د مخابن رۆژی یه‌که‌می خه‌رمانی سالی ۱۳۶۱ی هه‌تاوی وپرای ژماره‌یه‌ک له‌ پیشمه‌رگه‌کانی هی‌زی شه‌هیدانی هه‌وشار که له‌ گه‌شتی سیاسی نیزامیدا بوون، له‌ گوندی کولته‌په‌ی جه‌هانگیرخان له‌ ناوچه‌ی فه‌یزولا‌به‌گیی سه‌قز که‌وتنه‌ گه‌مارۆی هی‌زه‌کانی رینیمه‌وه. دوژمن له‌ شاره‌کانی تیکاب، ساینقه‌لا، سه‌قز و دیوانده‌روهه‌ هی‌زی ته‌یار به‌ هه‌موو جوړه‌ چه‌کیکی ناردبووه سه‌ر نه‌و پۆله‌ پیشمه‌رگه‌یه. له‌ شه‌ری ده‌سته‌ویه‌خه‌ و نابهرانه‌ری رۆله‌کانی حیزبی دیموکرات و هی‌زه‌کانی دوژمندا که بیست هینده‌ی پیشمه‌رگه‌کان ده‌بوون، دوژمن زه‌بریکی به‌ژانی له‌ ده‌ستی محهمهد و هاوڕینی پیشمه‌رگه‌ی وی که‌وت و ده‌یان که‌س له‌ هی‌زه‌کانی کوژران و بریندار بوون.

مخابن له‌ به‌رده‌وامیی شه‌رکه‌دا و له‌ کاتیکدا هی‌زی له‌نه‌ژمارنه‌هاتووی دوژمن چوار ده‌وری پیشمه‌رگه‌کانی گرتبوو، محهمهد و ۵ پیشمه‌رگه‌ی هاوڕینی به‌ ناوه‌کانی که‌ریم قاره‌مانی، ره‌سوول عه‌ولادی، خالید جه‌دی، خالید مینایی، ره‌ئوف وه‌یسی هه‌تا دوا فیشه‌ک شه‌ریان کرد، به‌لام دواچار به‌ دیل گیران و له‌ شاری تیکاب ئی‌عدام کران.

۲ی جۆزهردانی ۲۷۲۴

له هه‌موو لایه‌که‌وه دژی ژنان

ناسۆ مینبه‌ری

له‌وه‌تی کۆماری ئیسلامی هه‌یه، ژنان زیاتر له هه‌ر توێژیکی دیکه‌ی کۆمه‌لگه‌ که‌وتوونه‌ته ژێر گوشاره‌وه، گوشارگه‌لیک که‌ زۆربه‌ی جار ئایین و مه‌زه‌هب گرینگترین رۆڵیان له‌ په‌ره‌سه‌ندنیدا هه‌بووه و پێژیم له‌م رێگه‌یه‌وه توانیوه‌تی گوشاریکی چه‌ند قات بخاته سه‌ر نه‌م توێژه‌ی کۆمه‌لگه‌.

له‌ ماوه‌ی ۴ ده‌یه‌ی رابردوودا، ده‌سه‌لاتی ئاخوندی له‌ ئێران هه‌ولێ داوه له‌ هه‌ر رێگه‌یه‌که‌وه ژنان تووشی هه‌لاواردن و په‌روایزخستن بکات، له‌ لایه‌که‌وه به‌ دانانی گه‌شتی ئێرشاد و کۆنترۆڵکردنی جلو به‌رگ و قژیان له‌ چوارچیوه‌ی گه‌لا نه‌گه‌لی جیاوازی وه‌ک گه‌لا نه‌ی نووری ئێستادا و له‌ لایه‌کی دیکه‌وه به‌ ده‌ستپوه‌ردان له‌ ژبانی تاکه‌که‌سییان و به‌ریاردان له‌ سه‌ر پرسێ منداڵبوون و وه‌چه‌خستنه‌وه و له‌ هه‌ندێ حاڵه‌تیشدا به‌ داخستنی ناوه‌نده‌کانی پشتیوانیکردن له‌ ژنان و ده‌سه‌سه‌رکردنی چالاکانی بواری ژنان.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

له راستیدا هه‌موو هه‌وله‌کانی رێژیم دژی ژنان له راستای سه‌پاندنی ئیدئۆلۆژیی خۆیداوه؛ ئەم رەوتە له کتێبه‌به‌درسییه‌کانه‌وه ده‌ست پێ ده‌کا و دواتر دیته‌ ئیو کتێبه‌کانی پۆله‌کانی سه‌ره‌وه‌تر و دواي ئه‌وه‌ش ژبانی تاکه‌که‌سییان داگیر ده‌کات به‌ جۆریک که ژنان به‌ هیچ شێوازیک ناتوانن هه‌ست به‌ ئارامی و نه‌منیبه‌ت له‌ ژبانی خۆیاندا بکه‌ن.

ئه‌وه‌ی که ئیستا زیاتر له‌ هه‌ر شتیک ژبانی خستوونه‌ته‌ ژیر گوشاره‌وه‌ یه‌کیان بابه‌تی که‌ لاله‌ی نوور و توندوتیژی هه‌یزه‌کانی رێژیم له‌ گه‌ڵ کچان و ژنان و هاوکات هه‌وله‌کانی رێژیم بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی هه‌شیمه‌ته‌.

پێژیمی ئیسلامی ئێران له‌ ماوه‌ی چهند ساڵی رابردوودا سیاسه‌تی هاندانی خه‌نک بۆ وه‌چه‌خستنه‌وه‌ و به‌رزکردنه‌وه‌ی پێژه‌ی هه‌شیمه‌تی -به‌تایبه‌تی پاش جه‌ختکردنه‌وه‌ی عه‌لی خامنه‌یی له‌سه‌ر ئەم بابه‌ته‌- گرتووه‌ته‌ به‌ر به‌لام نه‌ک هه‌ر نه‌یتوانیوه‌ خه‌نک رازی به‌وه‌ بکات به‌ ئه‌وه‌ی رێژه‌ی زاوژی به‌رده‌وام دابه‌زینی زیاتریشی به‌ خۆیه‌وه‌ بینیوه‌.

له‌ ماوه‌ی رۆژانی رابردوودا، رێژیم له‌ درێژه‌ی سیاسه‌ته‌کانی بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی هه‌شیمه‌ت باسی له‌ به‌خشیانی ۸۰ هه‌زار پارچه‌ زه‌وی به‌و بنه‌مالانه‌ کردوه‌ که‌ مندالی سینه‌م یان زیاتریان ده‌بیته‌.

پنشتیش ساڵی ۱۳۸۹ و له‌ کاتی سه‌رۆککۆماری مه‌حموود ئه‌حمه‌دی‌نژاددا، ده‌وله‌ت به‌ مه‌به‌ستی به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی هه‌شیمه‌ت به‌ ئینی دابوو بۆ هه‌ر مندالیک که‌ له‌ دایک نه‌بیته‌ هه‌ژماریکی بانکی بکاته‌وه‌ و یه‌ک ملیۆن ته‌مه‌نیش ده‌خاته‌ هه‌ژماره‌که‌وه‌ و هه‌موو سائیکیش ۱۰۰ هه‌زار ته‌مه‌نی بۆ زیاد ده‌کات به‌لام تاکوو منداله‌که‌ ته‌مه‌نی نه‌گات به‌ ۱۸ ساڵ ناتوانیت پاره‌که‌ی وه‌ربگریت.

پاش ماوه‌یه‌ک له‌ په‌سه‌ندکردنی ئەم گه‌لله‌یه‌ ده‌وله‌ت پاره‌ی هه‌ژماری منداله‌کانی بۆ خۆی هه‌نگرتوه‌وه‌ و له‌سه‌ر به‌ ئینی خۆی نه‌ما. هه‌ر له‌ رۆژی شه‌مه‌مه‌ ۲۹ی بانه‌مه‌ری ئه‌مسائیشدا ئیبراهیم ره‌ئیسی له‌ رێپۆره‌سمی "خه‌لاتی میلی جه‌وانیی هه‌شیمه‌ت" رایگه‌یاندا، خه‌نک ده‌بیته‌ بزانی که‌ له‌ باربردنی کۆرپه‌له‌ له‌ روانگه‌ی شه‌رحه‌وه‌ نایاساییه‌وه‌ و کوشتنی مرۆقه‌. ره‌ئیسی له‌ درێژه‌ی قسه‌کانیدا به‌ ئاماره‌دان به‌ قه‌یرانی ئابووری و کاریگه‌رییه‌کانی له‌سه‌ر پرۆسه‌ی هاوسه‌رگیری رایگه‌یانداوه‌ که‌ لاهه‌کان ده‌بیته‌ کولتووری قه‌ناعه‌ت‌کردنیان هه‌بیته‌.

سه‌رۆککۆماری ئێران ئەم پێوه‌ندییه‌دا زیادی کردوه‌ که‌ یه‌کیک له‌ موعجیزه‌کانی قورئان ئه‌وه‌یه‌ که‌ هه‌ر که‌س هاوسه‌رگیری

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

دهكات دۆخی ئابوورییه‌که‌ی له‌وه‌ی که هه‌یه خراپتر نابیت.

ئهم قسانه‌ی ره‌ئیس‌ی له کاتی‌ک‌دایه که رێژه‌ی ئاماری جیابوونه‌وه به هۆی کێشه‌ی ئابووری یه‌کیک له سه‌ره‌کیتیرین هۆکاره‌کانی ته‌لاق له ئیران‌دایه.

ده‌وتی ئیبراهیم ره‌ئیس‌ی ههر له سه‌ره‌تای هاتنه‌سه‌رکاریه‌وه و به بیانوی جه‌وانیی حه‌شیمه‌ت، له‌باربردنی کۆرپه‌ته‌ی قه‌ده‌غه کرد. ئهمه پرسیکه که زۆریه‌ی چالاکانی بواری ژنان ئهمه به ده‌ستی‌وه‌ردانیکی بێشه‌رمانه له مافی ژیان و مافی هه‌لبژاردنی ئهم توێژه‌ ده‌زانن و ههر بۆیه به‌توندی دژایه‌تی له‌گه‌ڵ ده‌که‌ن.

ههر له‌م پێوه‌ندییه‌دا، رۆژی هه‌ینی، ۲۱ یانه‌مه‌ر، ۱۶ ریکخراوی مافی مرۆیی به‌بلاوکردنه‌وه‌ی به‌یاننامه‌یه‌ک داویان له کۆمه‌لگه‌ی جیهانی کرد که سه‌باره‌ت به سه‌رکوتی مافی هه‌لبژاردن و ته‌ندروستی ژنان له پرس‌ی دووگیانبوون و پێش‌لکاری سیستماتیکی مافی ره‌گه‌زی ئهم توێژه له ئیران هه‌ل‌ئۆست بگرن.

واژۆکه‌رانی ئهم به‌یاننامه‌یه به ئاماره‌دان به‌و راستییه که کۆماری ئیسلامی به په‌سه‌ندکردنی یاساگه‌لیک که باس له هه‌لاوردن ده‌که‌ن، به‌توندی ده‌ستپێراگه‌یشتن به چاوه‌دێری بێه‌داستی و دووگیانبوون و خزمه‌تگوزارییه‌کانی کۆنترۆل‌کردنی حه‌شیمه‌تی بنه‌مانه سنووردار ده‌کاته‌وه و ئهمه‌ش ده‌بیته هۆی ئه‌وه‌ی که ئهم کرده‌وانه وه‌کوو تاوان پێناسه‌یان بۆ بکری و نه‌توانن ئه‌و خزمه‌تگوزارییه‌ پێشکesh بکه‌ن، که ئهمه خۆی زه‌وتکردنی مافی سه‌ره‌به‌خۆیی ژنان سه‌باره‌ت به جه‌سته‌ی خۆیان و هه‌لاوردنی سیستماتیکه.

کۆمه‌له‌ی چالاکانی مافی مرۆف له ئیران، بونیادی بروومه‌ند، دیده‌بانی مافی مرۆف، حال‌وه‌ش، ریکخراوی کوردپا، که‌مپه‌ینی چالاکانی به‌ئووج، رێسانه‌ک، ئه‌نجومه‌نی مافی مرۆفی خه‌تکی نازه‌ربایجان له ئیران، ناوه‌ندی خه‌بات دژی ره‌گه‌زه‌پرستی له ئیران، هیرکانی، ئه‌نجومه‌نی مافی مرۆفی کوردستان_ژنیڤا، میان، ئۆترایت ئینترنه‌شنال، بونیادی پوورزه‌ند، توهر و ریکخراوی جیهانی دژی ئه‌شکه‌نجه، له‌و ریکخراوه مافی مرۆبیانه‌ن که ئهم به‌یاننامه‌یان واژۆ کردووه. به‌پێی راپۆرته‌ بلاوکه‌راوه‌کان له‌باربردنی مندال به شیوه‌ی نایاسایی له ئیران به هۆی گوشاره‌کانی رێژیم و سنووردارکردنی ده‌سپێراگه‌یشتنی ژنان به خزمه‌تگوزاری ته‌ندروست و به‌جی، ئاسه‌واری خراپ و قه‌ره‌بوونه‌که‌راوی له‌سه‌ر ژبانی ژنان ده‌بی. سه‌ره‌رای هه‌وله‌کانی رێژیم له سا‌ی ۹۱-ه‌وه بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی حه‌شیمه‌ت، مافی دووگیانبوون بۆ ژنان سنووردار

له رۆژنامهى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانى: ۲۷۲۴

کراوهتهوه و ئەمەش دەسپێراگەيشتنى ژنان بە کەرەستەکانى پيشگرتن له منداڵبوون و لهباربەردنى كۆرپە ئە بە شىوهى تەندورست و بە دوور له مەترسبى بۆ ژنانى سنووردار کردوووهتهوه.

پرسى دووگيانبوون و كۆنترۆلكردنى جەستە يەككە ئە مافە بنەرەتیبهكانى ژنانە و كۆمارى ئىسلامى وهكوو دەسهلاتىكى تۆتالیتەر هەول بۆ زەوتكردنى ئەم مافە دەدات. پزئیم بە سەرئجدانى دۆخى ئىبوخۆبى خۆى و بۆلى ژنان له ماوهى سالانى پابردوودا ئە گۆرانى كۆمهنگە، هەول دەدات ئە رینگهگەلى جياوازهوه، ژنان سنووردار بكاتهوه وتاكوو بتوانى پيش بە رووداوهكانى داهاوو بگرى.

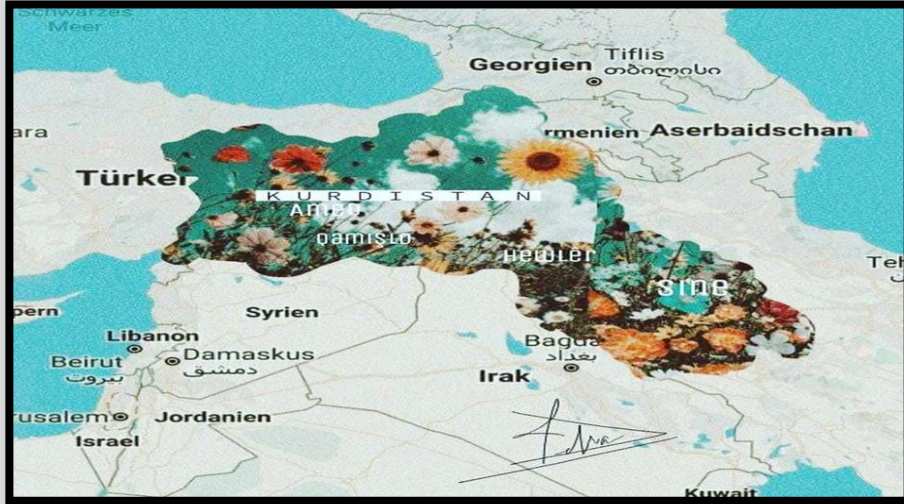
۲ى جۆزهردان ۲۷۲۴

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۰۲۴

ئیمه "پاژ" نین، گشتین وهک ههر گشتیکی دی

ئهلبورز پووین ته‌ن

له سه‌فه‌ری به‌مدواییانه‌ی به‌ریز ئیچیرقان بارزانی، سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستانی عێراق بۆ ئێران و له‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌یدا له‌گه‌ڵ خامنه‌یی، رێبه‌ری کۆماری ئیسلامی بووی، خامنه‌یی گوتی کورده‌کان پاژیک له‌ ئیمه‌ ن. ئه‌و قسه‌یه‌ی خامنه‌یی به‌ خۆیندنه‌وه‌یه‌کی پوانه‌تیبینی له‌وانه‌یه‌ وایک به‌دیته‌وه‌ که خامنه‌یی بایه‌خ و گرینگ‌ی به‌ کوردان داوه، به‌لام به‌ ئوردبوونه‌وه‌ له‌ مه‌به‌سته‌ شاراوه‌کانی پشتی ئه‌م رسته‌یه‌ تێده‌گه‌ین هه‌تا چ ئاستیک ئه‌و تێروانینه‌ به‌ که‌مزانی و بچووکردنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کوردی مه‌به‌سته، نه‌ته‌وه‌یه‌ک که‌ خاوه‌ن زمان، میژو، کولتووور و هه‌ستی هاوبه‌شی نه‌ته‌وه‌یی تایبه‌ت به‌ خۆیه‌تی و به‌نگه‌ میژووویه‌کانیش رۆژ له‌گه‌ڵ رۆژ زیاتر ده‌سه‌لمینن که‌ کۆتترین نه‌ته‌وه‌ی نیشه‌ته‌جیی ئه‌م جوغرافیایه‌یه‌.

سه‌ره‌تا پێویسته‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ بکه‌ین ئه‌و تێروانینه‌ی خامنه‌یی که‌ له‌ پوانه‌یه‌یه‌کی خۆبه‌زیاترزانی خۆی و به‌ که‌مزانی کوردوه‌ سه‌رچاوه‌ ده‌گرێ، نوێ نییه‌. ئه‌و پوانه‌یه‌ سه‌دان ساڵه‌ به‌ شیوه‌ی جیاواز و به‌ سیستematیک جینه‌جی ده‌کرێ بۆ

ئهووی وا نیشان بدریت فارس بوون یا وهک ئهو بیرکردنهوه، یا زیاتر له ئهو واته فارس چوون ببیته بایهخ له کۆمهنگه دا. بۆیه ئیستاش کاتیک کوردهکان فارسی قسه کردنه که بیان باش یا به به شیوه زاری تارانئ نه بوو گالتهی پی دهکریت و، ههم لهم روانگه یه وه مندائی کوردستان به دیهاتی و مندائی تارانئ به گه وه ره بووی مهکۆی شارستانییهت ده زانریت. ههر له روانگه ی ئه وانه وه گه وه ره ترین شانازی کوردهکانه کانیس بۆ ئهو دهگه ریته وه ناگیان له سنورهکانی ولات ههیه و خۆیان گوته نی "مرزبانان غیور". وهک بلئی کوردهکان لهم ولاته دا بۆ ئه وه له دایک نه بوون بژین و مافی وهکیه کیان له گه ل هه موو دانیشتووانی ولات هه بیته، به ئکوو ته نیا بۆ پاراستنی سنورهکانی ولات له دایک ده بن؛ ولاتیک که نهک هه یج خه یرو بیژیکی بۆ کوردهکان نه بووه، به ئکوو زۆریه ی هه ره زۆری سه رکوت و هه ژاری و به شمه ی نه ته ییه کان ههر بهر کورد که وتوه. ته نانهت ئه گه ر کورد به و په ری قاره مانئ و ئازایه ته ییه وه ئهو سنوره نهش به گویره ی ویستی حوکمرانانی تاران بپاریژیته، ئه و ديسان ههر به مه ترسی سه یر ده کرین و ده بیته له تاران وه حوکمرانی بکرین و ههر ئه وه نه دیان به سه بییان بلین: "مرزبانان غیور!"

ئهم ته یروانییه له ریگه ی حکومه تی تاران وه وهک سیستمیکی به ریوه به ری له کوردستان به درێژیی سالانی رابردوو له سه ر هه موو به ریوه به رایه تی و که رته کان له په ره ده وه بگه هه تا ئاوه دانی و کشتوکال جیه جی کراوه. ئامانجی یه که مه یس له جیه جی کردنی ئه و سیاسه ته ئه وه یه ههستی باوهر به خۆبوون له تاکی کوردا بکوژیته و له بری ئه وه ی هه ست به بوونی خۆی وهک کورد به هه موو تاییه ته نه ندییهکانی خۆی بکات، خۆی به که متر له ئه ویتران بزانی و پیویستی به وه بیته بلن من ئه ندای نه ته وه یه کی ساخته ی وهک ئیرانم.

خۆ ئه گه ر باس له هۆکارهکانی چاره سه ر نه بوونی پرسی کورد بکه یین و بابه تهکانی وهک ژینو پۆلوتیکی کوردستان، درنده یی داگیرکه ران، یه کگرتوونه بوونی کورد، هاوکیشه نیونه ته وه ییه کان و.... هتد به هۆکار دابنیین، هۆکاریکی دیکه شی بۆ ئه و باوهر به خۆنه بوونه ی کورد دهگه ریته وه که دوژمن به درێژیی سالانی رابردوو له ریگه ی ئه و سیاسه تانه ی ده و له تی ناوه ندییه وه خستویه ته یه نیو میسکی تاکی کورده وه. ههر ئه وهش وا دهکات کورد به رده وام داوای مافی خۆی له که سانییک بکات که باوهریان به و مافه نییه و له باشترین حالته دا کورد به "بهش" ده زانن ئه و به شه ی ته نیا ئه رکی هه یه نهک هه یج مافییک و گه وه ره ترین شانازیشی ئه وه ده بی ئه گه ر سنورهکان باش بپاریژی.

لایه نیکی دیکه ی ئه و قسه یه ی خامنه یی بۆ ئه وه دهگه ریته وه که بهش به رده وام ده بی فه رمانهکانی ته و او یا گشت جیه جی بکات، چونکه ته و او ناتوانی به دوا "بهش" دا بیته. ئیره دا هه بوونی بهش ته نیا بۆ خزمه تکردنی ته و او که مانا دهکریته و

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

دەبىندىت. ئەو ە سىياسەتى كۆمارى ئىسلامى ەھەمبەر ەرىمى كوردستانىشدا زۆر بەروونى ديارە و رەقتارى كۆمارى ئىسلامى ە چەند دەيەى رابردوو، بەتايبەت سىياسەكانى رىژىم ە چەند سالى ئەمدوايىنا ەدا ەم روائىنەو ە سەرچاوە دەگرن. ئەو دەستىو ەردان، تۆپباران، مووشەكباران، نانەو ەى كىشە و ئازاوە بۆ كورتكردنى دەستى تۆ ە مافەكانت بە مافى خۆى دەزانى و ەەرچى ئەویش بىهەو ەى و ئىرادەى بكات وەك ئەركىك چاوى لى دەكات خستوو ەتە سەر شانت بەبى ئەو ەى دان بە بوونى ەىچ مافىكت دابىت.

ەەر بۆيە ئەو رستەيەى خامنەيى كە دواتر وەك تەنبا رستەى بلاوكرادەى ئىورۆكى دىدارەكەى ەگەل بەرىز ئىچىروان بارزانى، سەرۆكى ەرىم بلاو كرايەو ە و بە پەرى زانىنەو ە ە تىروانىنى ناو ەند يا تاران بۆ نەتەو ەى كوردەو ە سەرچاوە گرئو ە، پىويستە ە ئويستەى ە سەر بكرىت. ئىوئاخن و ماناى ئەم رستەيە زىانەكانى ە مووشەكباران و دوژمنايەتتى راستەوخۆى كۆمارى ئىسلامى زياترە، چونكە ئەو رستەيە كە دەربرىنى تىروانىنى ناو ەندە بۆ كورد، دەبىتە ەو ەى ئەو ەى ەەر كات بىهەو ەى بە كەيفى خۆى دژايەتت بكات و ەيرش بكاتە سەرت و ئەو ەش بە مافى خۆى بزانىت.

بە خۆشەو ە رۆژەلاتى كوردستان بە ە ئسوكەوتى سىياسى و ژىرانەى خۆى نىشانى داو ە وەك كۆمەنگە و وەك نەتەو ە نەك خۆى بە كەم يا بەش نازانىت، بە ئكوو خۆى بە ەاوشان ەموو نەتەو ەكانى دىكەى ئەم جوغرافىايە دادەنىت. ەەر ئەو ەش پىويستە ببى بە روانگەى سىياسەت ەتا ئەوكات ە داواكارەو ە بۆ پارىزەر و ئەستىنەر بگور ە، چونكە تەنبا ئەوكات ە رۆژگارى رەشى ژىردەستەيى رزگارت دەبى و ئازاد وەك ەموو ئەوانى دىكە سەير دەكر ەى، نە زياتر و نە كەمتر.

۲۷۲۴ جۆزەردان ۲

کاتیگ نیمام جومعه و شتی دیکه کاتین

داریسه

نیمام جومعه له ئێران و خۆره‌لاتی کوردستان دوو جۆرن و نیمام جومعه‌ی خۆره‌لاتیش به سه‌ر دوو جۆری دیکه‌دا دابه‌ش ده‌بن.

له نێزامی موقه‌ده‌سی کۆماری ئیسلامیدا له خۆره‌لاتی کوردستان نیمام جومعه‌ی شاران به فه‌رمانی دوندی ده‌سته‌لاتی کۆماری ئیسلامی دیاری ده‌کری‌ن و هی گوندۆکانیش له به‌رانبه‌ر وه‌رگرتنی زه‌کات و به‌رات له خه‌کی ئیماندار و هیندیک جار بی‌نیمایش، له مرگه‌وتان خه‌نگه‌که به‌ره‌و دینداری نێریکی‌ش دکهن.

نیمام جومعه‌ی خۆره‌لاتی کوردستان، زۆربه‌ی هه‌ره‌زۆری ئه‌وانه‌ی گوندان به‌شی زۆری ئه‌وانه‌ی شارانی‌ش ئه‌وه‌نده دێیان به ده‌سته‌لات خۆش نییه و له ئاکامدا بی‌س‌ودوو ئێ‌کردن ده‌بی‌ت بلێین پیاوی باشن. بۆیه ده‌ئیم پیاوی باش، دوو له‌ پرووی فیمینیستان و په‌رژینیکی به‌گۆل له‌ نیوان من و ژنانی یه‌گسانی‌خواز دا‌بی‌ت، له هه‌ردوو به‌شی خۆره‌لاتی کوردستان و

ئیرانیش تاقه یهک ژن وهک دهئین بۆ دهزمانیش بۆی نییه بیته ئیمام جومعه. له بهر نهوهی ژن زهعیفۆکهیه و له ههمان کاتیشدا مینیهیه، نهو ئیزنهی پینادریت خهک به ههر نامانجیک و بهرهو ههر شوئینیک ئیریکیش بکات.

جیوازیی سههرهکیی نیوان دوو کۆمه له ئیمام جومعهی خۆرهلاتی کوردستان و ئیرانیش له وه دایه نهوانی خۆرهلات ههمیشهیی و نهوانهی ئیران زۆربهیان کاتین. نههشیان بۆ نهوه ناگهڕیتهوه له ئیران کیشهی مرشتهبوون و کهوتنه سههریهک و ئاوسانی ژمارهی ئیمام جومعهان ههیه، به لکوو دهستهواژهی ئیمام جومعه له دوو وشه "ئیمام" و "جومعه" پینک هاتوووه. له ئیرانیش هیچ کهسینک بۆی نیه پین بخاته پیلایوی ئیمامهوه و ته نیا یهک ئیمامان ههیه و نهوانی دیکه کاتین.

لهم بابتهدا ئیمه له بهر نهوهی بهشیک له ئیمام جومعهکانی کوردستان باشن گلهیی و گازندهمان له ئیمامانی جومعهی ههمیشهیی کوردستان که متهر، رووی قسهمان له گهه لهواندا نیه و له نیوان نهوان و ئیمام جومعهی کاتیی شارهکانی ئیران په رژیی به گوو و ریحان داده نیین و ئیزن نادهین بۆن و بهرامهشیان تیکه ئی یه کتر بیته.

نه گهر بگه رینهوه سههر ئیمام جومعهی کاتی و له حهقیش لا نه دهین نهه کاتی بوونه زۆر شتیکی باشه. بۆ نموونه نهه کاکه کازمهی خۆمان له تاران ئیمام جومعهی کاتییه. مه بستم کازم سدیقیه، بهشیک خهک نهوهنده بوختانیان پین کرد، ههتا بوختانهکه وه راست نه گهرا له دای نه بوونهوه.

مامۆستا کازم ئیمام جومعهی تاران و له تارانیش کۆمه ئیک ئیمام جومعهی کاتیی دیکه ههن، بۆ وینه نهحمهه خاتمهی یهکیک لهو ئیمام جومعه کاتییه نه گهه دهست به خوتبهی ههینی دهکات، زهوی و ئاسمان بهیه کهوه ده بهستینهوه و بۆ ههموو جوهره پرسیاریکی زانستی و ئابووری و کۆمه لایهتی و ئایینی و لامیکی کۆنکریتی پینه. ئیمام جومعهی ههمیشهیی تارانیش ئیران و تووران و ریههری ههموو جیهانه و پشتی خاتمهی دهگریت و کهس ناتوانیت گومان بخاته سههر وه لامه کهی و پینی بلیت پشت نهه چاوه قوولانهت برۆیه. بۆ وینه نه گهه جارنیک بیته سههر مینبههر و بلیت کازم سدیقی ئیمام جومعه کاتییه کهی دیکه زهویی له گرانتترین شوینی باکووری تاران نه دزیوه و گهنده ئی نه کردوه، ههتا ماوهیهکی باش و به شیوهیهکی کاتی ئاو به ناگردا دهگریت.

دیاره باکووری تاران شوینی دهو له مه ندانه و لهوئ به شیوهی کاتی و ههمیشهیی باس له پارهی زۆر و زهویی و زاری بهنرخ

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

دەكریت. بەلام له و شارى "وهرامین" له ئیستا كهوتوووته باشوورى تاران، ههفتهیهك له مهوبهر ئیمام جومعهى كاتیى نهوى ئاوێكى ساردى به هۆشى دهسكرد و دۆزینهوهى ههساران و دهكارکردنى وهزى پاک و ئەم شتانهدا کرد و رۆیشته سهر مهبهستیكى كاتیى زۆر گرینگ و له خوتبهكهیدا فهرمووى ههندیك له ژنان و كچان پارهیەكى زۆر دهكه نه تیچووى ریکخستنى دهموچاو و خوجوانکردن و چاندنهوهى نینۆك و نهشتهرگهبرى لووت و ئەم بهزم و پهزمانه و قورساییهكى زۆرى نابوووى دهخه نه سهر هاوسهراڤیان و له زۆر بواراندا گوناھبار دهبن و تهنا تهت زیان به جهستهى خۆشیان دهگهیهنن.

حوجه تولىسلام "سهید موحسین مەحمودی" كه نهویش وهك كاك نهحمەد خاتمهى سهیده، له خوتبهكهیدا ههه له نالی دا و ههه له بزمار. ئەو چهكوشهى دایوهشاندە بزمار ئەمه بوو گوتى، ئەو دایك و باوكانهى خوا كچى پێداون پێویسته ریز له ئەم چاكهیهى خوا بگرن و چاكهى ههبوونى كچ زۆر بهرزه و پێچهوانهى بیرهكەى خۆرئاواییهكان روانین بۆ كچ و ژن له ئیسلامدا روانینیكى شههوتاوێ نیهه.

ئیمام جومعهى وهرامین دهئیت نابیت كچان و ژنانى ئیمه لاسایى خهنگى ولاتانى خۆرئاوا بكه نهوه و چاندنهوهى نینۆك و نهشتهرگهبرى لووت و سووركردنى لێویان لى فیر بن. ئەگەر به شتیهیهكى كاتییش بیت، ئەم ئیمام جومعهیه باشى بۆ چوو و له بنههتدا زۆر باش له بابتهكان گهیشتهوه. ئەو باش دهزانیت دوو گهههكى زۆر جودای "وهرامین" و "لهواسان" له تاران چهنده له یهكتر جودان. له نیو ههواى پاک و بێگهردى لهواسان لهسهر ئەم زهوییه جوانه روخسار و رازاندنهوهى دهموچاوى ژنان له بهرهههیا نهوه ههتا ئیواره تۆزى لى نانیشت و لهلاى وهرامین و قههچك رۆژانه ژنان به دم و چاو شوشتن و نوێکردنهوهى ریکخستنى دهموچاو رانگهه و نهجمای هاوبهشى ریکخستنهوهى رووخساریش لهوى وهك نهركى ئیمام جومعهیهتى كاتییه.

۲ى جۆزەردان ۲۷۲۴

رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست، ناوچه‌یه‌ک پر له گیزاو

په‌نگه بتوانریت نهوت و شهر به دوو تایه‌تمه‌ندی دیاری ناسینی رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست لانیکه‌م له سه‌ده‌ی پابردوو دابندریت. هاوکات له‌گه‌ل دروستبوون یان به واتایه‌کی باشتر دروستکردنی جوغرافیای ساخته و ده‌ستکردی رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست له‌لایه‌ن زله‌یزه‌ گه‌وره‌کانی جیهانه‌وه، ئالۆزییه ئایینی و نه‌ته‌وه‌ییه‌کان له‌م ناوچه‌یه‌ی جیهاندا وای کردوو رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست هه‌میشه بپیته ناوه‌ندی قه‌یران و ئالۆزی. نهوت له‌بری نه‌وه‌ی بیته مایه‌ی ئارامی و ئاسووده‌یی بۆ دانیشووانی رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست، وه‌ک دیارییه‌کی ئیلاهی، بووه‌ته هۆکاری شهر، نانه‌منی و ناسه‌قامگیری. هێرشێ سه‌دام حوسین بۆ سه‌ر کۆوه‌یت به‌هۆی ته‌ماحی داگیرکردنی بیره‌ نه‌وتییه‌کانی ئه‌م ولاته‌وه ده‌توانین به‌ یه‌کیک له‌ گرن‌گترین قه‌یرانه‌کانی پیوه‌ندی‌دار به‌م باسه‌وه ناو به‌ین، که ته‌نانه‌ت دوا‌ی ئازادکردنه‌وه‌ی کۆوه‌یتیش له‌ ده‌ست ده‌ست سه‌دام، لیکه‌وته‌کانی کاریگه‌رییان له‌سه‌ر حکومه‌تی به‌عس و ته‌نانه‌ت عیراقیش له‌ دوا‌ی سه‌دامه‌وه بۆ چه‌ندین سا‌ل مایه‌وه و سه‌ره‌نجامه‌که‌ی جگه‌ له‌ له‌نیوچوون و مردن هیچی تر نه‌بووه. هه‌لبه‌ت نابیت له‌ ده‌ستیوه‌ردانه‌کانی زله‌یزه‌کانی جیهان له‌ زیادکردنی په‌هه‌نده‌کانی نا‌ارامی له‌ رۆژه‌لاتی نیوه‌پاستیش چاوپۆشی بکریته. هاوکات له‌گه‌ل نه‌وت، ناکوکی نه‌ته‌وه‌یی و ئایینی و سنووره ساخته‌کان له‌لایه‌ن زله‌یزه سه‌رکه‌وتوو‌ه‌کانی شه‌ری جیهانی، رۆژه‌لاتی نیوه‌پاستیان کردوه به‌ یه‌کیک له‌ ناوه‌نده هه‌میشه‌ییه‌کانی قه‌یرانه‌کان له‌ جیهاندا. دووانه‌ی شیعه و سوننه که له‌لایه‌ن رێژی‌می ئی‌ران و عه‌ره‌بستانی سه‌ودییه‌وه فه‌رمانده‌یی ده‌کرین، پرسی فه‌له‌ستین و خه‌باتی کورد له‌ دژی داگیرکه‌رانی کوردستان له‌ سووریه، تورکیه و ئی‌ران ده‌کریت به‌ به‌شیک له‌و ئالۆزییانه له‌ ناوچه‌که‌دا دابندرین.

کۆماری ئیسلامی و هیلالی شیعه

رێژی‌می ویلایه‌تی فه‌قیهه چه‌ندین سا‌له قه‌یران و ناسه‌قامگیری هه‌ناردی ولاتانی ناوچه‌که ده‌کات. ده‌بی دان به‌وه‌دا بنریت که کۆماری ئیسلامی ئه‌گه‌ر له‌ هیج شتی‌که‌دا سه‌رکه‌وتوو نه‌بووه، له‌ دروستکردنی قه‌یراندا پله‌ی هه‌ره سه‌روو به‌ده‌ست ده‌هییت. ئیستا هیزه به‌کرێگیراوانی رێژی‌می کۆماری ئیسلامی له‌ عیراق، سووریه، یه‌مه‌ن و لوبنان زۆر زیاتر له‌ پیشوو ده‌سه‌لاتی به‌کرده‌یان گرتۆته ئه‌ستۆ و سیاسه‌ته‌کانی کۆماری ئیسلامی جیه‌جی ده‌که‌ن.

کۆماری ئیسلامی نیشانی داوه که بۆ رزگاربوون له‌ مردن په‌نا بۆ هه‌ر رێگایه‌ک ده‌بات و هیلالی شیعه له‌ راستیدا هیج شتی‌ک نییه جگه‌ له‌ هه‌ناردنه‌کردنی قه‌یرانه نیو‌خۆییه‌کان بۆ ده‌ره‌وه‌ی سنووره‌کان و خه‌ریککردنی رکا‌به‌ره‌کانی کۆماری ئیسلامی

له گه‌ل هه‌زى به‌وه‌كاله‌ت.

نابج نه‌وه‌ش له‌بهر بگه‌رت كه نه‌وهى بو كۆمارى ئىسلامى گه‌رنگه دۆزىنه‌وهى به‌كه‌رگه‌راو و نه‌كه‌رى گه‌رگه‌رايه‌ته، نه‌ك هه‌زى باوه‌رمه‌ندى شيعه. بۆيه جه‌ماسى سه‌له‌فى و نه‌نساوه‌نلاى زه‌يدى مه‌زه‌هب ده‌بنه به‌شيك له‌م پرۆسه‌يه.

شه‌رى ئۆكرائىن و جه‌سه‌رگه‌رى تازهى جيهانى

هه‌رشى پوتىن بو سه‌ر ئۆكرائىن ده‌توانىت وه‌ك سه‌ره‌ئاي سه‌رده‌مىكى نوێ له په‌يوه‌ندىبه‌كانى ئىوان زله‌يزه‌كانى جيهان به‌تايبه‌تى رۆسىيه و ويلايه‌ته يه‌كگه‌رتوه‌كانى نه‌مريكا سه‌ير بگه‌رت. پوتىن نيشانى دا كه وه‌ك دىكتاتۆرىكى گه‌مزه‌ جگه له داگه‌ركردنى ئۆكرائىن به هه‌ج شتىكى تر رازى نابىت. هاوكات له‌گه‌ل وهى دىكتاتۆرى كرېملىن شه‌رىكى نوێى له ناوچهى به‌رواله‌ت ئارامى ئوروپا ده‌ست پى كرده، به‌توندى خه‌رىكى سه‌ركوتکردنى نه‌ياره‌كانى له نيوخوى ولايه‌تدايه. مه‌لانئى ئىوان ناتۆ و رۆسىيه له شه‌رى ئۆكرائىن، پاپشتى دارايىيى ويلايه‌ته يه‌كگه‌رتوه‌كانى نه‌مريكا بو ئۆكرائىن دۆخه‌كه‌ى زۆر له پيشوو ئالۆزتر كرده. پوتىن كه پيشبىنى پيشكه‌وتن و گۆرانكارىبه‌كى زۆر خه‌راى له شه‌رى ئۆكرائىن ده‌كرد، خوى له شه‌رىكى ته‌واوره‌هه‌ند و په‌رتبووندا ده‌بينىته‌وه. شه‌رىكى كه سه‌ره‌نجامه‌كه‌ى جگه له ويرانكارى و كاولبوون هه‌چى تر نابىت. پىناچىت پوتىن به ناشتى و چۆلكردنى ناوچه داگه‌ركه‌وه‌كان رازى بىت له‌كاتىكدا هه‌ول ده‌دات پىگه‌ى رۆسىيه وه‌ك زله‌يزىكى جيهانى وه‌رگه‌رتته‌وه!

جگه له هه‌لومه‌رجى ئالۆز و ناله‌بارى جيهانى و ناوچه‌ى، پىوسته ئاورىكىش له فاكته‌ره نيوخوىبه‌كانى په‌يوه‌ست به بزووته‌وه‌ى ئازادىخوازى رۆژه‌لاتيش به‌دینه‌وه.

جياوازى نه‌وه‌كان و داڤرانى سياسى

جياوازى نه‌وه‌كان به به‌ره‌مى شوڤشى پيشه‌سازى داده‌نرىت، كه سه‌ده‌ى بىست و يه‌كه‌م و پيشكه‌وتنى تىكنه‌لۆزى خه‌رايه‌كه‌ى زۆر زياتر كرد.

گه‌رنگه‌ترىن ده‌ره‌نجامى نه‌وه‌ گۆرانكارىبه‌انه سه‌ره‌ئادانى جياوازى گه‌وره بوو له هه‌لۆبىستى كۆمه‌نگه و به‌تايبه‌تى گه‌نجان. جياوازى به‌ها و بايه‌خه‌كان، تىروانىنه فىكرىبه‌كان، چاوه‌روانىبه‌كان له‌ئىوان نه‌وه‌ى نوێ و داىك و باوك و گروپه

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

تەمەننەىگەنى تەردا وای کرد نەوێ ئامادە نەبیت رۆلى پوانخوزانەى گرووپە کۆمەلایەتییهکان و ئەو نەخش و نۆرمانەى ئەوان پیناسەیان کردوون قەبوڵ بکات. ئەم جیاوازییه له نیوان نەوێ گەنج و نەوێگەنى تەردا پیتی دەوتریت "جیاوازی نیوان نەوێگان (Generation Gap)" جیاوازی نیوان نەوێگان هەر بەتەنیا جیاوازی تەمەن نییه، بەئکو کۆمەلەیک نۆرم و بەهایه که دوو نەوێ جیاواز ناتوانن لەسەرى ریکبکەون. ئەگەر ئەم بۆشاییه بەردەوام بێت و له راستیدا زمانیکی هاوبەش بۆ تیگەیشتن له نیوهەرۆکهکهى نەدۆزیتەوه، ئەم بۆشاییه دەتوانیت بێتە هۆى دۆژمنایهتییهکی ناشکرا له نیوان نەوێگان و جۆریک له پەچران له نیوانیاندا، که به "دابرانی نەوێگان (Generation Cleavages)" ناو دەبریت.

ئەم قوناغە دەتوانیت نیشانەى دەستپیکردنى قەیرانى کۆمەلایەتی بێت، قەیرانییک که به هۆى پارچە پارچە بوونی کۆمەلەگەوه دەبیتە هۆى زۆر ئەنجامی نەخواراوه. ئەگەر پرۆسەى پیکهینانى بەهاکان سەردەمانیک له ناوهنده پەروەردەیییهکان و خیزانەکاندا بوویت، ئیستا دەستراگەیشتنیکی بەربلاوه به تیکنۆلۆژی پەيوەندییه مۆدیرنەکان بەتەواوى ئەم نۆرمانە و پرۆسەى کۆمەلایەتیکردنى گۆریوه.

شیکاران بۆچوونی جیاوازیان هەیه لەسەر نەوێ بۆچی دیاردەى "دابرانی نەوێگان" روه دەدات. هەندیکیان گەشەسەندنى ئابوورى به فاكتەرى سەرەكى دەزانن، هەندیکى دیکەش بەدواى رەگ و ریشەى خۆیدا دەگەرین له گەشەسەندنى کولتوریدا. یهکیک له گریمانە گرنگەکان له رەوايه تیدان بهم دیاردەیه، لەسەر بنەمای پرۆسەى مۆدیرنیزاسیۆنى کۆمەلایەتییه (Social Modernisation)، که لەسەر بنەمای ئەو پرۆسەیه نەوێهەکی نۆى به بەهای نوێیهوه دروست دەبیت.

دەبى قەبوڵ بکريت که بزووتنەوهى سیاسى رۆژەلات له دەیهى هەشتەمى خەباتى خۆى له دژى کۆمارى ئیسلامیدا به هۆى جیاوازی نەوێگان و نەبوونی زمانیکی هاوبەش له نیوانیاندا خۆى له بارودۆخیکى زۆر هەستیاردا دەبینیت که دەتوانیت دەسپینکی قوناغیکى زۆر مەترسیدار بێت.

ناوهندی هاوکارىی حیزبهکانى رۆژهلات

ناوهندی هاوکارىی حیزبهکانى کوردستان دەیتوانى و له ئەگەرى چالاکبوونهویدا دەتوانى رینگایهک بێت بۆ دۆزینەوهى رینبازیکى هاوبەش له شەرى دژى کۆمارى ئیسلامیدا. ئەم ناوهنده که بەداخهوه به هۆى کیشەى لایەنەکانى دواى سەرەلانى

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

شۆرشى ژینا تووشى راوهستان و جمان هات، له سهردهمى شۆرشى ژینادا رۆئیکى زۆر گرنكى هه‌بوو و نیشانى دا بوونى ناوه‌ندیکى له‌و جۆره‌ چهنده ده‌توانیت گرنک و کاربگه‌ر بیت.

چاوخشانديکى كورت له فاکتيره نامازه‌پيکراوه‌کان، نه‌وه‌مان بو ده‌رده‌خات که خه‌سارناسیى خه‌باتى سياسیى رۆژه‌لات له‌دژى کۆمارى ئیسلامى چهنده گرينگ و پيويسته. خه‌سارناسییه‌ک که ده‌بیت به لیکدانه‌وه‌ى زانستی و هه‌مه‌لايه‌نه‌ى بزووتنه‌وه‌ى سياسى له رۆژه‌لات و ره‌چاوکردنى بارودوخى ناوچه و جيهان تاقمیک نه‌لته‌رناتيف و رینگه‌چاره‌ى روون بو تپيه‌پکردنى نه‌م قوناغه هه‌ستيار بدۆزیته‌وه. خه‌سارناسى، شیکارى و لیکدانه‌وه تايبه‌تى دونیای دینامیکى نه‌مرون. پيويسته بو ولامدانه‌وه‌ى هه‌ر حاله‌تیک و سیناریۆیه‌کى نه‌خوازراو ناماده‌ بین. زانیاریى و به‌ ئاگابوون گرنگترین نامرازى خه‌باته و خه‌سارناسیى شیکارى و لیکدانه‌وه بیگومان له نامرازه‌کانى پيشکه‌وتنى زانست و تپگه‌یشتن، شتیک که نابى بزووتنه‌وه‌ى سياسیى كورد له رۆژه‌لاتى كوردستان پشتگوێى بخات.

۳ى جۆزەردان ۲۷۲۴

له پهراویزی رووداوی کوژرانی ره ییسی

شهمال ته رغیبی

ههوائی بهریوونه وهی هیلیکۆپتیری ئیبراهیم رهئیس و شاندهکە، له رۆژی یهکشه مەمی ئەم حەوتوو یه دا وهک ههوائیکی گرینگى ناوچهی و جیهانی بوو به سهردیڤی زۆربهی رۆژنامه و میدیاکان؛ ههوائیک که زوو به زوو کۆمه ئیک نهگەر و پرسیاریشی له میشکی مرۆفدا ساز دهکرد؛ لهوانهش: نایا رووداوهکه به هه ئهکەوت و بههۆی نوقسانیی فهنییه وه بوو؟ کهشوهه وای ناوچهکه و مژاویبوونی ناوچهکه کاریگهری هه بوو له سهر کهوتنه خواره وهی هیلیکۆپتیرهکه؟ نهگەر کهشوهه وای بۆته هۆکار، چۆنه دوو هیلیکۆپتیرهکهی یاوهری بهبێ کیشه گهیشتوونه شوینی خۆیان؟ چۆنه دوو هیلیکۆپتیرهکهی دیکه نهیانزانیوه هیلیکۆپتیری سهرکۆمار تووشی کیشه بووه؟ یان له حالیکیدا له سهر یهک هیل و به مهودای کهمتر له ۱۰۰ میتر پینکه وه دهفرین، چۆنه نهگهراونه تهوه تا بزانی سهرکۆمار و گهوره کهیان چی ئی به سهرهاتوه؟ یا نا! هیچ کام له مانه نین و نه وهیکه دهگوتری ئەمه جوړی پاکانه جیسابی نیوخۆییبه که له سیستمه دیکتاتوریهکاندا باوه؟

ئهمانه تهنیا چهند نمونه یهکن له و پرسیارانهی مرۆف دهتوانی بهدواداچوونی بۆ بکات تا به سهره داوهکان ولامیکی لۆژیکی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

بۆ خۆی بدۆزیتتهوه؛ به لّام له گه‌ڵ هه‌موو ئه‌وانه‌دا به تییهرینی کات و ئاشکرابوونی زیاتری به‌نگه و شته دژبه‌یه‌که‌کان، ئه‌وه به‌ته‌واوی روون ده‌بیته‌وه، که رووداوی کووژرانی ره‌ئیس‌ی و هاوسه‌فه‌ره‌کانی هه‌رچییه‌که، رووداویکی ئاسایی که‌وتنه‌خواره‌وی با‌ئه‌فر یان هیلیکۆپتیر نییه. که‌وابوو دوو ئه‌گه‌ری سه‌ره‌کی له ئارادایه:

یه‌ک: ئه‌وه به هۆی عه‌مه‌لیاتیکی نه‌ئینی ده‌ره‌کییه‌وه بووه. له‌و حاله‌ته‌دا ئه‌وه نیشان ده‌دات که پرۆژه‌ی هه‌زفی مۆره‌کانی رێژیم له‌لایه‌ن لایه‌نیکی دژبه‌ری رێژیم له‌ ده‌ره‌وی سنوره‌کانی ئێران، هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو به‌ره‌و هه‌زفی مۆره‌کانی لووتکه‌ی ده‌سه‌لات ده‌چیت و ته‌نا‌هت له‌ خودی خامنه‌یش نی‌زیک ده‌بیته‌وه و پرۆژه‌ی هه‌زفی خامنه‌یی و بانه‌که‌ی به‌ره‌و قوناخیکی گرینگ و یه‌کلاکه‌ره‌وه هه‌نگاو ده‌نیت. خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌م فه‌رزه به‌ هه‌ند وهر بگرین به‌ره‌و رووی پرسیاریکی دیکه‌ش ده‌بینه‌وه: ئایا ئه‌وه هه‌وئیکه بۆ پیشگرتن له‌ ده‌سپێراکه‌یشتنی کۆماری ئیسلامی به‌ چه‌کی ناوکی؟! چونکه ماوه‌یه‌ک له‌مه‌وپیش بوو که رێژیم له‌ کانه‌ی جۆراوجۆره‌وه باسی له‌وه ده‌کرد که ده‌بێ دۆکتورینی به‌رنامه‌ ناوکییه‌که‌ی بگۆریت!

ئه‌گه‌ری دووه‌م ئه‌وه‌یه که ئه‌م رووداوه له‌ ئاکامی شه‌ری نیوخۆیی نیوان بانه‌که‌کانی ده‌سه‌لات و به‌ تاییه‌تی بۆ جیگره‌وه‌ی خامنه‌یی هاتوووته ئاراوه. که ئه‌گه‌ر ئه‌م فه‌رزه به‌ هه‌ند وهر بگرین بۆمان ده‌رده‌خات قه‌یران و کێشه‌ ناوخۆییه‌کانی نیو باند و جیناچه‌کانی ده‌سه‌لات به‌ده‌ست گه‌یشتوووته‌ چله‌پۆیه‌ی خۆیان و دوا‌جار ده‌بنه‌ هۆی تیکچوونی شیرازه و قه‌واره‌ی رێژیم؛ چونکه نه‌ خامنه‌یی، خومه‌ینییه و نه‌ ئیستاش سا‌ئ ۶۸ ه. تیکچوونی شیرازه‌ی رێژیم تا ئه‌و ئاسته، رێژیم به‌ره‌و دارمان و دارووخانی ته‌واو ده‌بات.

ئه‌وه‌یکه هه‌ج شک و گومانێکی له‌سه‌ر نییه ئه‌و راستیییه‌که به‌ره‌یه‌کی گه‌وره له‌ ناوخۆی قه‌واره‌ی رێژیم له‌ دژی خامنه‌یی و بانه‌که‌ی شکلی گرتوووه، که رینگایه‌کی جگه له‌ هاوکاری له‌گه‌ڵ ده‌ستی ده‌ره‌کی له‌به‌رده‌م خۆیدا نابینێ که ئه‌م خاله‌ ده‌توانی رینگا خۆش بکات بۆ ئه‌وه‌ی ئیحه‌مال و ئه‌گه‌ری یه‌که‌مه‌مان واته‌ هه‌زفی ره‌یسی له‌لایه‌ن ده‌ستی ده‌ره‌کی به‌ هاوکاری ده‌ستی ناوخۆیی به‌هێزتر بێت. به‌هه‌رحال هۆکاری که‌وتنه‌خواره‌وی هیلیکۆپتیری ره‌یسی هه‌ر شتیک بێت و هه‌ر جۆری هه‌ول بۆ پاسا‌وانی بدریت هه‌ج ئه‌م که‌توار و واقیعه‌ سیاسییه‌ که‌م ناکاته‌وه که رووداوی کووژرانی ره‌ئیس‌ی ده‌بیته‌ خانیکی وه‌رچه‌رخانی گرینگ که کاریگه‌ری له‌سه‌ر رووداوه‌کانی داها‌تووی ئێراندا ده‌بیت؛ ته‌نیا ده‌بێ بری پشوودرێژ بین تاکوو بی‌نه‌ریان بین.

۳ی جۆزهردان ۲۷۲۴

شهر بۆ شهر

كهريم پهرويزی

له وته و روانگه‌ی ئیکۆلهران و هزره‌ندانى سياست و نه‌ندیشه‌ی سياسيدا هه‌یه که سياست دريژه‌ی شهره؛ به واتايه‌کی دیکه شهر تا نه‌و شۆينه دريژه ده‌کيشی که هيزی فيزيکی و ناگرباران و توانای مهرگ بارینی به‌سه‌ر نه‌ويديدا به‌روونی دهر ده‌که‌وی و دواى نه‌وه قوناخیک ده‌ست پى ده‌کا بۆ گواستنه‌وه‌ی ره‌هه‌نده‌کانی شهر بۆ يارگیری و هاوړا دۆزینه‌وه و به‌ره‌سازکردن و دوايه‌ش دانوستان و مهرجه‌کان به‌سه‌ریه‌کدا سه‌پانندن و دياریکردنی به‌رکه‌وته‌کان.

سياست لهم روانگه‌یه‌وه هه‌نگاوه‌کانی نیو دلی شهرن که به تیگه‌یشتن له دواى شهر و به روانین بۆ داها‌توو، هه‌ولتی بیناکردنی ئیداره‌دانى دیکه و مملانیی پانتاییه‌کانی ده‌سه‌لاتی لایه‌نه‌کانی شهر به ئاکامی ویستراو بگه‌یه‌نی.

لهم رۆژانه‌دا که شهرى ئیسرائیل و حماسه دريژه‌ی هه‌یه و پاپشته‌کانی ئیسرائیل هاوکاریی ده‌که‌ن و په‌خه‌شى لی ده‌گرن و گوشاری بۆ دینن، له لای دیکه‌شه‌وه خامنه‌یی و باندکه‌ی هاوکاریی حماسه ده‌که‌ن و به هیوان نه‌و شهر و ئاژاوه‌یه به‌رده‌وام بى، دووره‌دیمه‌نیک ورده ورده په‌یدا ده‌بی بۆ نه‌وه‌ی دواى شهرى ۷ ئۆکتۆبر چى بکری؟

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

وهزیری بهرگریی ئیسرائیل که له ئۆپوزیسیۆن بوو و له دهسپیکێ شەردا لهگەڵ نەتانیاهوو کابینهی یهکگرتویان پیک هینا، گووتویهتی دهبی بهرنامهیهک بۆ رۆژی دواى شەر هەبێ و روانگه‌ی خۆی باس کردوه؛ لهگەڵ ئەوهشدا فه‌رمانده‌ی ئەرتەشیش شتیکی لهو بابەته‌ی گووتوه.

ئەمه له ده‌ورانیکدا که هیشتا قوناخه‌کانی شەر ماون و هیشتا چاره‌نووسی ئەوانه‌ی هه‌ماس له کرده‌وه‌یه‌کی تیرۆریستیدا ر‌فاندیان، نادیارن و هیشتا بنکه‌ی هه‌ماس له ر‌ه‌ف‌ح ماوه‌ته‌وه؛ نیشان له‌وه د‌ه‌دا که ر‌یک له نیو د‌لی ش‌ه‌ردا، له‌وکاته‌دا که چه‌که‌کان به قرمه و بۆمه‌کان به گرمه ژیان له یه‌ک ده‌ستین، لایه‌نه‌کانی ش‌ه‌ر ده‌بی ب‌یر له کوژاندنه‌وه‌ی ناگره‌که و رۆژی دواى ش‌ه‌ر بکه‌نه‌وه؛ د‌یاره که دواى ش‌ه‌ر ئیدی جیهانی ئیستای کاتی ش‌ه‌ر و ته‌نانه‌ت جیهانی پ‌یش له رۆژی ۷ ئۆکتۆبر نیه!

گەر چاو له رووداوه‌کانی جیهان و ده‌وروبه‌ر ده‌که‌ین، ه‌ر به ت‌یروانینیکی خ‌یرا و وردبوونه‌یه‌یه‌کی تا پ‌اده‌یه‌کی که‌م‌یش قوول، وانه و ئەزموونی زۆرمان پ‌ی ده‌ئ‌ین که له هه‌سه‌نگاندنی له‌گەڵ دۆخی ولاتیکی وه‌کوو ئ‌یرانی به‌لانی‌دراودا زۆر جیاوازیمان بۆ د‌ه‌ر ده‌خه‌ن!

له پ‌استیدا پ‌یویست نا‌کا خ‌ویند‌کاری دۆکتۆرای زان‌کو به‌ناوبانگه‌کان ب‌ین تا‌کوو له‌وه ت‌ی بگه‌ین سیاسه‌ت در‌یژه‌ی ش‌ه‌ر به‌لام به چه‌کی جیاوازه‌وه و به تاکتیکی د‌یکه‌وه. ه‌ر خ‌وی خ‌ویندنه‌وه‌ی هه‌وائیکی وه‌ها که فلان به‌رپه‌رسی فلان ولات ده‌ئ‌ی که له ئ‌یستاوه به‌رنامه‌یه‌که‌مان بۆ رۆژی دواى ش‌ه‌ر ه‌ب‌ی، به شیوه‌ی د‌ه‌ره‌سه‌ت ئەوه‌مان لا دروست ده‌بی که ئەم ش‌ه‌ر تا‌کوو کۆتایی جیهان و تا هه‌تا هه‌تایه در‌یژه‌ی ناب‌ی!

هه‌روه‌ها له پ‌ردا ئەوه‌مان بۆ دروست ده‌بی که له‌نیو ش‌ه‌ره‌ مووشه‌ک و گرمه‌ی بۆمب و هاژهی پ‌اکیتی‌شدا پ‌یویست ب‌یر له د‌وارۆژی خه‌لک و ولات بکه‌ینه‌وه! له هه‌مان کاتیشدا پ‌یمان ده‌ئ‌یت‌ه‌وه ش‌ه‌ریک که له ئ‌ارادایه‌ خ‌وازاو یا نه‌خ‌وازاو ب‌ی، ته‌نیا وه‌کوو کرده‌وه‌یه‌که‌ی ناژه‌ئ‌ی چاوی ئ‌ی نه‌که‌ین که ته‌نیا و ته‌نیا مه‌به‌سه‌تمان کوشتنی یه‌ک‌تره! به‌ل‌کوو ئەم ش‌ه‌ره به ه‌ر ه‌ویه‌ک هات‌ب‌یت‌ه‌ ئ‌اراو، و‌پ‌رای کۆتاییه‌نه‌که‌ی ئەوه‌ش بزانی‌ن که کۆمه‌لگایه‌کی مرۆبی هه‌یه که ده‌بی دواى پ‌اوه‌ستانی ته‌قه، ب‌یر له ئ‌یداره‌کردنی و ر‌ه‌خساندنی هه‌لی ژیان‌ی ئ‌ی بکه‌ینه‌وه.

هه‌موو ئەم ب‌روسکه له نا‌کاوانه‌ی که به ب‌یرکردنه‌وه‌مان ده‌گا ئەوه‌مان پ‌ی ده‌ئ‌یت‌ه‌وه که سیاسه‌ت در‌یژکراوه‌ی ش‌ه‌ره و ه‌یج

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

سیاسهتیک به بی بیر و هزر و ئەندیشه ناکرئ!

ناتوانی باس له سیاسهت بکهی و ههولئ چالاکیی سیاسی بدهی بهلام فیکریکت پئ نهبن! له نهبوونی بیر و هزردا بۆ سیاسهت، چ ورد و چ درشت، تهنیا و تهنیا مافیگهاری لئ دهکهوئتهوه!

هیچ شهڕیک تهنیا بۆ شهڕ ناکرئ و شهڕ له پیناوی شهڕ تهنیا له نیو شیتتهکاندا دهکرئ که نازانن خهڕیکی چین تا ئەوکاتهی له پهل و پۆ دهکهون و دوایهش ههر وهبیریان نایه چیبیان کردوه؟! ملامانییهک که له ههر جۆره شهڕیکدا له ئارادابئ، تهنانهت بۆ ماوهیهکی کاتیش بئ، رادهووستئ و رهنگه بۆ چهند سائئ دیکه دووباره سهر ههڵ بداتهوه بهلام لهو ماوهیهی راولهستانی شهڕدا، هیزهکان که خۆیان سهلماندوه که ههرکام چ توانایهکیان ههیه و ههرکام چهنده دهتوانن خهسار بگهیهنن، پینویسته بیر لهوه بکهنهوه که له دهورانی راولهستانی شهڕدا چ دهکن بۆ ژبانی خهتک و ئیدارهدانی راولهکان و له مانا قوولتهکهشیدا، سیاسهت چۆن ئهمرۆ رینوئینی دهکا و چۆن سبهینئ دادهریژیتتهوه؟ سیاسهتقانی زانا داریزهری داهاتووئه.

۳ی جۆزهردان ۲۷۲۴

خۆپاگرى و نیراده

حهسه ن قارهمانى

"خۆپاگرى و نیراده" روح و نیرادهى گهلى كورد له بهرانبهه تالى و ناخوشییه میژووپییهكان و ئالنگارییهكانى هاوچهرخدا لهخۆ دهگریت. كورد به دریژایی سهدهكانى خهبات و تیکۆشانى، پابه ندبوونى به ناسنامه و ماف و خواستهكانى بۆ خۆى نیشان داوه و به خۆپاگرى پینج و گهوهكانى میژوووى بریوه.

خۆپاگرى پیناسهى گیرانهوهى كوردی دهكات، كه رهنگدانهوهى توانای بهرگهگرتن و خۆگونجاندى لهگهڵ نههاتییهكاندا ههیه. له سهردهمى دهسهلاتى عوسمانیهوه تا ئالۆزییه جیۆپۆلهتیکییه مۆدیرنهكان، كورد رووبهرووى زۆر ئاستهنگى جۆراوجۆر بووهتهوه، وهك تهريكهستنهوه، كۆمه لكوژى، پهراویزخستن و سهركوتى سیاسى. بهلام سهههراى ئهم ئالنگاریانه، نهوهكانى كورد میراتى كۆلتووورى و زمان و ههستى ناسنامهى بهكۆمه ئیان پاراستوه. ئهم خۆپاگرییه تهنیا تاكتیکى مانهوه نییه به لكوو به لگهیه له سهههراى ئهو هیز و خۆپاگرییهى له نیو كۆمه لگهى كوردیدا چه سپاوه.

له گهڵ خۆراگریدا ئیراده، ئیرادهی نهگۆر بۆ بهدواداچوونی ئامانجهکان سههرهپای بهربهستهکان بهشیک له میژووی کورد بۆ چارهی خۆنووسین بووه. ئهم ئیرادهیه له نازیهتی تیکۆشهراکی کورد له بهرهکانی بهرهنگاربوونهوی ستهم و له کۆلنهانی سههرکرده سیاسیهکاندا بهدی دهکریت.

ههروهها "خۆراگری و ئیراده" سروشتی گونجای سیاسهتی کوردی له وهلامی ههلهمهرجی پههرهسهندنندا بهرجهسته دهکات. به وردبوونهوه له ئاۆزیهکانی ژینۆپۆلۆتیکى هاوچهرخدا، سههرکردهکانی کورد نهرمى و وردبینی ستراتیژییان نیشان داوه. ئهوان هاوپهیمانیان دروست کردوه، خهریکی دیپلۆماسی بوون و سوودیان له دهرفهتهکان وهگرتهوه و بۆ پیشخستنی بهرژهوهندیهکانی کورد له چوارچیوهی ریشالی گۆراوی دینامیکی ناوچهیی و نیودهوئهتیدا. کۆلیان نهداوه.

جگه له وهش خۆراگری و ئیراده جهخت له سههر گرنگی یهکریزی و یهکگرتوویی نیو کۆمه لگهی کوردی دهکات. سههرهپای دووبههکی نیوخۆیی و جیاوازی ئایدیۆلۆژی، کورد له بهدواداچوونی ئامانجه هاوبهشهکانی خۆیدا دانی به پینوستیی کردهوهی بهکۆمه لدا ناوه. چ له چیاکانی کوردستان یان له هۆلهکانی حکومهت، یهکگرتوویی کورد هیزکی بههیز بووه له پیشخستنی ئه جیندا و خواسته سیاسیهکانیان. بهلام ئهوه له بهردهوامیی خۆیدا پینوستیی به خۆراگری زیاتره. له دۆخی ئیستادا سیاسهتی کوردی رووبهرووی پرسگه لیکى ئاۆز بووتهوه که پینوستی به چارهسهری داهینهراوه و یهکریزی نیوان گهلی کورد ههیه.

سههرکرده سیاسیهکانی ئهمرۆ رۆلێکی گرنگیان ههیه له دارشتنی رهوتی داهاتووی سیاسهتی کوردیدا. به گۆیگرتن له پهخنه و تیرامان له هه ئه میژووویهکان دهتوانن کار بۆ کولتووریکى سیاسى گشتگیرتر و کاریگه رتر بکهن. له رینگه ی هاوکاری و یهکریزیهوهیه که گهلی کورد دهتوانیت رێ بۆ بهدهستهینان ئامانجهکانی خۆی پینویت.

میژووی بزووتنهوهی سیاسیی کورد داستانیکی هه ماسیه، چیرۆکی گهلی کورد چیرۆکی قارهمانیتی و مهینه تییه. له سهردهمی ئیمپراتۆرییهتی عوسمانی تا رۆژهه لاتى نیوه راستی مۆدیرن، کورد خهباتی کردوه بۆ پاراستنی ناسنامه ی خۆی و دهسته بهرکردنی جیگایهک له جیهاندا وهک نه ته وهیهکی دانپیدانراو. له دیمه نه سیاسیه ئاۆزه که ی ئهمرۆدا رووبهرووی کۆمه لیک ئالنگاری دهبینه وه. له رکه بهری ژینۆپۆله تیکیه وه تا دابراکی نیوخۆیی، بۆیه رێبه رانی کورد ده بییت هاوسهنگی له نیوان بهرژهوهندیه جۆراوجۆرهکاندا پینک بینن.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

رۆژی سه‌رکرده‌ی سیاسی مۆدیرن له‌م سه‌فه‌رده‌دا زۆر گرنگه‌. پێویسته‌ هه‌م پراگماتیک و هه‌م خاوه‌ن‌بۆچون بن، بتوانن له‌ کۆمه‌لگه‌ی نێوده‌وله‌تیدا دانوستان بکه‌ن و له‌ هه‌مان کاتدا دئسۆز بن بۆ به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی گه‌له‌که‌ی خۆیان. به‌لام سه‌ره‌رای ئانگارییه‌کان، گرنگه‌ له‌بیرمان بێت چیرۆکی گه‌لی کورد چیرۆکی به‌رخۆدان و هیوایه‌. له‌ ڕینگه‌ی چه‌ندین سه‌ده‌ له‌ ناخۆشیدا، به‌ خۆراگرییه‌ک که‌ جیگه‌ی ستایشه‌، به‌رده‌وام بوون له‌ خه‌باتکردن بۆ دۆزی دادپه‌روه‌رانه‌ی خۆیان و به‌ سه‌رکرده‌ ئیله‌توو و پابه‌نده‌کان له‌ سه‌رکرده‌یه‌تیدا، هیوایه‌ک هه‌یه‌ که‌ رۆژیک بێت ئه‌و ئازادییه‌ به‌ده‌سته‌بهنن که‌ تامه‌زرۆی بوون. ئیله‌دا به‌ کورتی چه‌ند خائیک ده‌ستنیشان ده‌که‌ین:

میراتی میژوویی

میژوو له‌ شونیی خۆیدا ناوه‌ستیت؛ چیرۆکی زیندوووه‌ که‌ نه‌ک هه‌ر په‌نگدانه‌وه‌ی رابردوووه‌ به‌ ئکو ڕینگه‌ی پێشه‌وه‌ له‌ دیمه‌نی سیاسی ئه‌مه‌رۆدا رووناک ده‌کاته‌وه‌. بۆ گه‌لی کورد، میژوو زیاتره‌ له‌ کۆکراوه‌یه‌ک له‌ رووداوه‌کان و بیره‌ینانه‌وه‌یه‌کی به‌رده‌وامه‌ بۆ هه‌ولدان.

له‌ دنی ئه‌م میراته‌دا ئایداڵه‌ بنه‌ره‌تییه‌کانی وه‌ک چاره‌ی خۆنووسین، شوناسی کولتووری و پرسه‌ی یه‌کگری هه‌یه‌. ئه‌م په‌ره‌نسیپانه‌ به‌ردی بناغه‌ی جیهانییه‌ی سیاسی کورد بوون و به‌ درێژایی میژوو ڕیبازی تیکۆشه‌ران و ڕیبه‌رانی کورد بۆ خه‌بات له‌ پیناوی چاره‌نووسی خۆنووسین که‌ هه‌یزی بزوینه‌ری خه‌باتی کورد بووه‌ بۆ داڕشتنی چاره‌نووس و پاراستنی ناسنامه‌ی سیاسی خۆی.

کولتوور و ناسنامه‌ی کورد هه‌میشه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی دانه‌براو په‌یوه‌ست بووه‌ به‌ خواسته‌ سیاسییه‌کانیا‌نه‌وه‌. کورد به‌ پاراستن و به‌هه‌یزکردنی میراتی کولتووری خۆی، به‌رخۆدانیکی له‌ به‌رانبه‌ر ئاسمیله‌کردندا به‌رجه‌سته‌ کردوه‌ و هه‌ستیکی به‌هه‌یزی کۆمه‌لایه‌تی و سه‌ربه‌خۆیی له‌ نێو گه‌له‌که‌یدا په‌روه‌رده‌ کردوه‌. ئه‌م ده‌وله‌مه‌ندییه‌ کولتوورییه‌ بووته‌ سه‌رچاوه‌ی هه‌یز و ناساندنی گه‌لی کورد له‌ جیهاندا.

هاو‌پشتی چ له‌ نێوخۆی گه‌لی کورد و چ له‌ ده‌روه‌ له‌ گه‌ل گرووپه‌ چه‌وساوه‌کانی دیکه‌، به‌شیکه‌ چه‌قی شوناسی بزووتنه‌وه‌ی سیاسی کورد بووه‌. کورد به‌ یه‌کگرتوویی راوه‌ستان له‌ دژی دوژمنه‌ هاوبه‌شه‌کان شه‌ری کردوه‌ و له‌ هه‌ولنی ئازادی و دادپه‌روه‌ریدا پشتیوانی یه‌کتری کردوه‌. له‌ دیمه‌نه‌ سیاسییه‌ ئالۆمه‌که‌ی ئه‌مه‌رۆشدا، میراتی میژوویی به‌رده‌وامه‌ وه‌ک

بناغهیهك بۆ ئایدیال و بههاكانى كورد. وهك بیرهینانهوهى خۆپاگرى و كۆنهدانى گهلى كورد و وهك رینۆئیییهك بۆ ناواتهكانى داهاوویمان بهرهو جیهانیكى باشتەر.

رۆلى سهركرده سیاسیهكانى نهمرۆ

له گۆراوهى دیمهنى سیاسهتى نهمرۆدا، خهباتى كورد هیژنكى دینامیکیه كه بهردهوام خۆى لهگهڵ ئاننگارى و دهرهفتى نویدا دهگونجییت.

دابهشبوونه نیوخۆیییهكان و جیاوازییه ئایدۆلۆژییهكانیش بوونهته بهشیک له واقیعی سیاسى كورد. سهرهراى ههولیکى هاوبهش، له نیو دیمهنى سیاسى كورددا ریباز و ستراتییژى جیاواز ههیه، كه ههندیكجار دهتوانییت ببیته هۆى گرزى و مملاتی له نیو خودى بزوتنهوهكهدا.

جگه له ئاننگارییه نیوخۆیییهكان، گهلى كورد پووبهرووى كاریگهرى نهكتهره دهرهكویهكان و فاكتهرهكانى دهسهلاتیش دهبیتهوه. ههر له زلهیزهكانى ههریمهوه تا دهگاته ریکخراوه نیودهولهتییهكان، بهرژهوهندی و نهجینداى جیاواز ژینگهى سیاسى بۆ كورد ئاۆز كردهوه. گهشتکردن بهم شهره ژینۆپۆلۆتیکیانه نهك ههر كارامهیی بهلكوو توانای هاوسهنگکردنى بهرژهوهندییهكانى كورد لهگهڵ دینامیکى جیهانى فراوانتری دهویت. گهلى كورد و سهركردهكانى له كاتى بهرهنگاربوونهوهى نهو ئاننگارییهكاندا، به پینداگرییهوه له درێژهدان به خهباتى خۆیان دهمیننهوه. خۆگونجاندن لهگهڵ واقیعه نیویهكان و گهشتکردن به ئاۆزییه سیاسیهكان، سهرهراى نهو ئاستهنگانهى له رینگاکیاندا پووبهروویان دهبیتهوه، بهردهوامن له بوون به هیژنك بۆ گۆرانكارى و پینشكهوتن.

ناننگارییهكان و دهرهفتهكان

له دونیای خیرای سیاسهتدا، سهركردهكانى نهمرۆى گهلى كورد له پیگهى دارشتنى داهاوووى خواسته سیاسیهكان دان. به تیگهیشتن له وانهكانى رابردوو و كراوهی بهرووى بیروكهى نویدا، پووبهرووى ئاننگارى گهشتکردن به دیمهنى سیاسى ئاۆز و دروستکردنى كۆلتوویریكى سیاسى گشتگیرتر و كاریگهرتەر دهبنهوه.

سهركردهكانى نهمرۆ به سودههركرتن له رینماییهكانى میژوو دهتوانن تاره جۆراوجۆرهكانى سیاسهتى كورد بهیهكهوه

به‌ستنه‌وه و بۆچوونی نوێ بۆ داهاتوو رۆ بنیڤن. به گۆنگرتن له ره‌خنه‌کان و بیرکردنه‌وه له هه‌ته‌کانی پابردوو، ده‌توانن رینگاکانی باشتکردن و په‌ره‌پێدانی ستراتیژییه‌کان ده‌ستتیشان بکه‌ن که زیاتر له‌گه‌ڵ پێداویستی و خواستی خه‌لک له‌م سه‌رده‌مه‌دا بگۆنجیت.

به‌شیکاری سهره‌کی و ناوه‌ندی سهرکردایه‌تی نه‌مه‌رۆ بریتیه‌یه له پێشخستنی یه‌کریزی و هاوکاری له‌نیۆ کۆمه‌نگه‌ی کوردیدا. به‌ دروستکردنی پرد به‌سه‌ر دابه‌شبوونه ئایدیۆلۆژی و جوگرافییه‌کاندا، ده‌توانن بزوتنه‌وه‌یه‌کی به‌هێزتر و یه‌کگرتووتر دروست بکه‌ن که ناماده بێت بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی ناسته‌نگه‌کانی پێشه‌وه. یه‌کگرتوویی کلیلی سهرکه‌وتنه بۆ گه‌لی کورد و به‌ پێکه‌وه کارکردنه به‌ره‌و ئامانجه‌ هاوبه‌شه‌کان بگه‌ن.

رێبه‌ره‌ سیاسیه‌کانی نه‌مه‌رۆ رۆئیکێ چاره‌نووسازیان هه‌یه له پێشخستنی گه‌لی کورد به‌ره‌و ئاینده‌یه‌کی گه‌شاوته‌ر. له رینگه‌ی ئازایه‌تی و پابه‌ندبوون و سهرکردایه‌تی خۆیانه‌وه ده‌توانن روه‌تی داهاتووی سیاسه‌تی کوردی و کۆمه‌نگایه‌کی به‌رده‌وامتر و گشتگیرتر بۆ نه‌وه‌کانی داهاتوو دروست بکه‌ن.

ره‌نگدانه‌وه‌ی کۆتایی

مانای قووڵتری سیاسه‌ت له بریار و کرده‌ی ساده تێده‌په‌ریت؛ ره‌نگدانه‌وه‌ی به‌ها و خه‌ون و ته‌ماحه‌کانی نیوه‌مه‌مانه وه‌ک مرۆف. بۆ گه‌لی کورد، سیاسه‌ت سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌رده‌وامی ئومێد و بیره‌ینانه‌وه‌ی به‌رده‌وامی توانای سروشتی خۆیانه بۆ داڕشتنی چاره‌نووسی خۆیان. گه‌لی کورد و رێبه‌رانی به‌ ده‌ستگرتن به‌ ئایدیالیه‌ میژووویه‌کانیان و گه‌شتکردن به‌ لایه‌رینه‌ سیاسیه‌کانی نه‌مه‌رۆ، روه‌به‌رووی نه‌و ده‌رفه‌ته‌ ده‌بنه‌وه که داهاتوویه‌کی ئازاد و پر له‌ ده‌رفه‌ت بۆ هه‌موو خه‌لکی ولات چی بکه‌ن.

له نیوه‌رۆکی سیاسه‌تدا به‌دواداچوونی بنه‌په‌تی خه‌لک بۆ ئازادی و دادپه‌روه‌ری و که‌رامه‌تدایه. بۆ گه‌لی کورد ئه‌م ئایدیالانه ته‌نیا چه‌مکی نه‌بستراکت نین به‌ لکوو واقیعیکن که رۆژانه خه‌بات ده‌که‌ن بۆ به‌دییه‌نانی. به‌ تیگه‌یشتن له‌وه‌ی سیاسه‌ت ته‌نها بردنه‌وه یان دۆران له هه‌لبژاردنه‌کاندا نییه، به‌ لکوو دروستکردنی جیهانیکه که هه‌موو تاکیک ده‌رفه‌تی گه‌شه‌سندن و گه‌یشتن به‌ توانای ته‌واوی خۆی هه‌بیت، سهرکرده‌کانی کورد ده‌توانن به‌رده‌وام بن له ده‌نگدان بۆ گۆرانکاری و پێشکه‌وتنخوازی.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

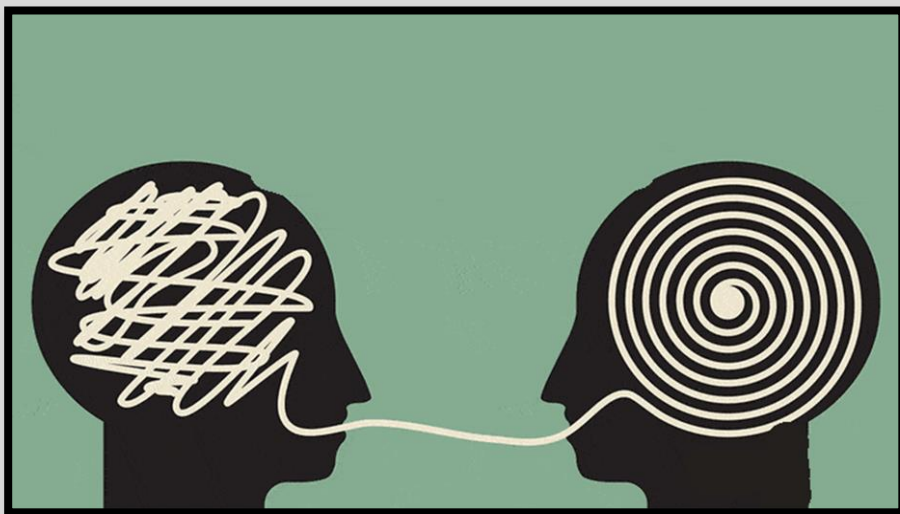
دیمه‌نی سیاسی ئه‌مڕۆ پره له ئانۆزی و ئانگاری، به‌لام هاوکات پره له دهرفته‌ی گۆرانکاری و باشتربوون. بۆ گه‌لی کورد گرنگه ته‌نانه‌ت له کاتی رووبه‌روویوونه‌وه‌ی سه‌ختییشدا به‌رده‌وام بێت له ده‌ستگرتن به به‌ها و ئایدیالی خۆیه‌وه.

له کۆتاییدا: سیاسه‌ت بیره‌ینانه‌وه‌یه‌کی به‌رده‌وامه بۆ توانای ئیمه بۆ کاریگه‌ریکردن له‌سه‌ر جیهانی ده‌وریه‌رمان. بۆ گه‌لی کورد دهرفته‌تیکه بۆ دارشتنی داها‌تووی خۆی و دروستکردنی دونه‌یایه‌ک که زیاتر له‌گه‌ڵ بیروباوه‌ر و به‌هاکانی ئینه‌وه‌ی خۆیدا بگۆنجه‌یت. سیاسه‌تی کوردی خاوه‌نی میژوویه‌کی ده‌وله‌مه‌ند و فره‌لایه‌نه. به‌تیگه‌یشتن له به‌ستی‌نی میژوویی و ره‌نگدانه‌وه له واقیعه‌ هاوچه‌رخه‌کان، گه‌لی کورد و سه‌رکرده‌ سیاسییه‌کانی ده‌توانن کار بۆ ئاینده‌یه‌کی ناشتی و سه‌قامگیری و چاره‌ی خۆنووسین بکه‌ن.

۳ی جۆزهردان ۲۷۲۴

زاراوه سازی له وهرگیڕاندا، کیشه و گرفتهکان و چاره سهر

مه سعوود بابایی

نه رکی وهرگیڕان نه وه یه فیڕی نووسینمان بکات

پیناسه باوهکانی وهرگیڕان له گهڵ نه وهی ده توانن تا رادهیهک نه رکی وهرگیڕان بو ئیمه شی بکه نه وه، به لام له هه مان کاتدا رهنگه نه گهر هیرمینوتیکی ئی بروانین، وهرگیڕان جوړیکی دیکه ی راقه ی دهرهسته. هه ر وشه یهک که وهری ده گیڕین ئاراسته یهکی راقه یی هه یه که ده بیته مایه ی "تیگه یشتن". هه ئبهت نه م رایه کاتیک راسته که ئیمه له جی زاراوه ی "Translation" که لک له وشه ی "Interpretation" وهرگیڕین که واتای "وهرگیڕان" یش ده گه یه نیت. له م روانگه وه ده مه ویت بلیم وهرگیڕان جوړیک له راقه ی دهرهسته که "وشه" له بهرانبهر "وشه" و رسته له بهرانبهر رسته و واتای فهرهنگی (لیکسیکۆن) و ئیدیۆمی و پراگماتیکال به شیوه ی هاوگویره داده نیته وه. هه موو تیگه یشتنیک راقه یه که و هه موو راقه یه کیش تیگه یشتنیک نوێه که له زماندا روو ده دات.

وشه له پرۆسه یهکی راقه کردندا دیته ئیو زمانه وه. هه موو زمانیک له زمیندا په ژراوه و پینوهندی مانایی خوی له گه ل

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

ژینگه و سروشتدا ریک خستوه. گۆیزانه‌وه‌ی پاژه‌کانی جیهانی ماددی و سروشتی له ناویلیناندا به‌ره‌نجامی ڤاڤه‌ن که دیارده‌ی ماددی و سروشتی له یه‌که‌ی واتاییدا جی ده‌کاته‌وه. له‌م روانگه‌وه هه‌موو ڤاڤه‌یه‌ک له چه‌مکیندا که یه‌که‌یه‌کی ده‌نگی - واتاییه جیگیر ده‌بیت. به‌م شیوه‌یه ده‌توانین بیژین سه‌ره‌له‌دان‌ی زمان به‌ره‌می ڤاڤه‌یه‌که که له جیهانی کۆده زمانیه‌کاندا وه‌رگێرداوه. به‌گۆیره‌ی ئه‌م لیکدان‌ه‌وه‌یه، "وه‌رگێردان" چه‌شنیکی ڤاڤه‌یه‌یه.

به‌لام "وه‌رگێردان" ده‌قاوده‌ق نییه؛ چونکه ڤاڤه‌ خودی دیارده نییه. وشه به‌ره‌نجامی ڤاڤه‌یه‌که بۆ دیارده. هه‌ر بۆیه مه‌ودایه‌کی پرنه‌کراوه له‌نیوان "ناو" و "دیارده" دا هه‌یه. به‌گۆیره‌ی ئه‌م به‌نگه‌هینانه‌وه‌یه، که وابوو وه‌رگێردانی ده‌قاوده‌ق نه‌لواوه. وه‌رگێردانی وشه به‌ وشه، وه‌رگێردانی ده‌قاوده‌ق نییه. دانانی وشه‌یه‌ک له‌ زمانی دووه‌مه‌وه بۆ زمانی یه‌که‌م، هاوتاکردنه‌وه‌یه نه‌ک ده‌قاوده‌فکرده‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌میشه له‌ وه‌رگێرداندا "داله‌نگاندن" ڤوو ده‌دات. ئه‌م داله‌نگاندنی واتایه پینوه‌ندی به‌ "ئاوه‌مه‌ندی" و "زه‌ینییه‌تی فه‌ره‌ه‌نگ" وه هه‌یه که ئه‌و زمانه له‌ نیو ئه‌و فه‌ره‌ه‌نگه‌دا ئافریتراره. ئه‌زموونی فه‌ره‌ه‌نگی له به‌ره‌نجامی وه‌رگێرداندا ده‌گوازیتره‌وه، له‌م ڤرۆسه‌یه‌دا هه‌ندی له‌ ماناکان ده‌که‌ون، چونکه ناگوازیتره‌وه و ئیبه‌ ده‌رۆستی گواسته‌وه‌یان نایه‌ین. ئیبه‌ ناوی ڤه‌نگه‌کان له‌ ئه‌زموونیکی ڤاڤه‌یی هاوتاکردنه‌وه‌ی وشه‌کانی نیو فه‌ره‌ه‌نگی زمانیمان وه‌رده‌گێردین، به‌لام ناتوانین هه‌ستی ده‌روونناسانه‌ی ڤه‌نگیکی دیاریکراو له‌ نیو فه‌ره‌ه‌نگیکدا بگوازیتره‌وه. به‌پنجه‌وانه‌وه هه‌ستی ده‌روونناسانه‌ی خۆمان به‌سه‌ر وشه وه‌رگێرداوه‌که‌دا بار ده‌که‌ین. ئه‌مه هه‌مان ئه‌و مانایه‌یه که له‌ ڤه‌وتی وه‌رگێرداندا ده‌که‌ویت. وه‌ک شینگێرێک له‌ ڤه‌سه‌ی کابرایه‌کی بیگانه‌دا! ئه‌و بۆ مردووی خۆی ده‌گری، به‌لام وا ده‌رده‌که‌ویت فرمیسکه‌کانی بۆ مردووی ئه‌م مائه‌یه!

مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه به‌شیک له‌ واتا - چه‌ندیش وه‌رگێرێکی کارامه‌ بین - ده‌که‌ویت. هه‌ر بۆیه وه‌رگێردانی ده‌قاوده‌ق بیه‌مانا و مه‌حاله، چونکه نه‌گه‌ر ده‌قاوده‌ق بیت پێی ناگوتریت وه‌رگێردان!

جیاوازی له‌نیوان نووسین و وه‌رگێردان له‌وه‌دایه که بیجگه له‌وه‌ی کایه‌ی ئازادی وشه‌یی تیدایه و نووسه‌ر ئازادی ده‌ستچنکردنی وشه‌کانی هه‌یه، "کایه‌ی ئاشنای وشه‌یه؛ به‌م واتایه که زمان، زمانحالی زه‌ینی نووسه‌ره. "بیرۆکه‌کان" ی نووسه‌ر به‌ره‌نجامی خۆتندنه‌وه و کنه‌ی نووسه‌رن که له‌ فه‌زای ئاشنای فه‌ره‌ه‌نگی زمانی خۆلاتیی نووسه‌ردا که ده‌کرێ بۆ گه‌یاندنی "بیرۆکه" ی نووسه‌ر که‌ک له "ژینگه‌ی ئاشنای زمانی خۆلاتی" وه‌رگێردریت. له‌ دۆخی نووسیندا، داڕشته‌وه‌ی ئازادانه‌ی ده‌ق ده‌رفه‌ت بۆ ڤاراویی ده‌ق ده‌ره‌خسینیت. له‌ نیو ئه‌و نه‌ته‌وانه‌ی که به‌ره‌مه‌ینی زانست و هزر نین؛ ده‌قی ڤاراوی ئه‌ده‌بی به‌ زمانی ئه‌و نه‌ته‌وانه به‌ زۆروه‌وه‌ندی ده‌بینریت. هه‌موو ئه‌ده‌بیکیی خۆلاتیانه به‌ زمانی خۆلاتی

به راقه‌ی "دیاردە" وشه (ناو و به‌شه‌کانی) دینه‌ کایه‌وه. هەر رووبه‌ریکی واتایی که بییری لیده‌کریته‌وه یان "هسته‌کی" (حسی) یه یان ناوه‌زه‌کی (عقلى).

بینینی "جوان"، بیروکه‌ی جوانی له لای ئیمه‌ گه‌ لانه‌ ده‌کات. ئهم بیروکه‌یه‌ له شیوه‌ی چه‌مکی "جوانی" دا خۆی ده‌نوینیت. واته‌ چه‌مک زاده‌ی "بیروکه‌" یه. له شیکردنه‌وه‌ی چه‌مکی "جوانی" دا پینووستیمان به‌ پاژه‌کانی ده‌زگایه‌کی چه‌مکی هه‌یه‌ که هه‌رکام له‌و پاژانه‌ "زاراوه‌کان" ن. بو‌ نموونه‌ "جوانیناسی" به‌ زانستیک ده‌گوتریت که ده‌په‌رژیتته‌ سه‌ر شیکردنه‌وه‌ی چه‌مکی "جوانی".

ئهرکی زاراوه‌کان ئه‌وه‌یه‌ که له‌ پرۆسه‌یه‌کی دابه‌شکاری مه‌عریفیدا ده‌زگایه‌کی چه‌مکی روون بکه‌نه‌وه. واته‌ ئه‌گه‌ر چه‌مک "هه‌مه‌ک" بیت، زاراوه‌ روونکردنه‌وه‌ی "هه‌نده‌ک" ده‌گریته‌ ئه‌ستۆ. به‌کاره‌ینانی زاراوه‌ ری له‌ پاته‌وپات و درێژادری ده‌گریت. واته‌ زاراوه‌ له‌ په‌نای چه‌مکدا "جیگیروونی واتایی" سیستیمیکی هزری ده‌گریته‌ ئه‌ستۆ که له‌ بواری زانست و هزری و فه‌لسه‌فه‌دا "پۆلینه‌ندیی دانایی" پی ده‌گوتریت.

ئیمه‌ له‌ وه‌رگی‌راندنا - به‌په‌چه‌وانه‌ی نووسین- ده‌که‌وینه‌ دۆخی به‌راورد‌ه‌وه. ئهم "دۆخی به‌راورد" ه‌ سوود و زیانی خۆی هه‌یه‌. په‌نگه‌ یه‌کیک له‌ سووده‌کانی به‌راوردی دوو ده‌ق له‌ کاتی وه‌رگی‌راندنا که زیاتر "به‌راوردی وشه‌یی" یه‌ له‌ وه‌دا بیت که ئیمه‌ له‌ "په‌له‌به‌ندیی واتایی" ناگادار ده‌کاته‌وه. واته‌ هۆشیارمان ده‌کاته‌وه‌ که دۆخی هاوواتایی دۆخیکی رێژه‌یه‌. وشه‌کان ئه‌گه‌رچی له‌ فه‌ره‌ه‌نگدا به‌شیوه‌یه‌کی ناسۆیی له‌ ته‌نیشته‌ یه‌که‌وه‌ به‌گۆیره‌ی دووری و نزیکی پیوه‌ندیی ماناییان ریک خراوه، به‌لام ته‌نیا له‌ دۆخی به‌راوردی مانای وشه‌یی به‌پیی به‌ستین ده‌توانین وشه‌ی شیواو بو‌ مه‌به‌ستییکی دیاریکراو ده‌ستیشان بکه‌ین. به‌راوردی وشه‌یی نیوان وشه‌کانی دوو زمان سوودیکی گرنگی هه‌یه‌؛ ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که به‌باشی له‌ پۆلینه‌ندیی واتایی وشه‌ هاوواتاکانمان تیده‌گه‌ین. وه‌رگی‌ران په‌هه‌نده‌ جیاجیاکانی مانا به‌گۆیره‌ی به‌ستینه‌که‌یان وه‌دیار ده‌خات.

لایه‌نیکی دیکه‌یش باری جوانیناسیی وشه‌یه‌یه. بو‌ نموونه‌ وشه‌کانی "گلاره"، "گلینه"، "سۆما"، بیلبله"، "په‌شیننه" هاوواتان و له‌ زار و شیوه‌زاره‌کانی زمانی کوردیدا به‌پیی ناوچه‌ جیاجیاکان به‌کار دین. به‌لام په‌بیردن به‌ ئاخیرگه‌ و په‌هه‌ندی سه‌ره‌له‌دانی وشه‌که‌ روانینی جوانیناسانه‌ی زمانی کوردی له‌ وشه‌یه‌کدا ده‌رده‌خات. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا وشه‌یه‌ک وه‌ک "سۆما" سه‌ره‌رای هاوواتابوونی له‌ته‌ک وشه‌کانی دیکه‌ی هاوواتای خۆیدا جیاوازییه‌کی دیکه‌یشی هه‌یه. "سۆ" واتای رووناکیی بینایی ده‌گه‌یه‌نیت. "ناسۆ" واته‌ "سۆیه‌کی گه‌وره". "بیسۆ" واته‌ بینایی لی براوه.

"Optics" به زمانی فارسی "نورشناسی" یه، به عه‌ره‌بی پیشتر ده‌گوترا "علم ظواهر و المرایاء"، دواتر له زمانی عه‌ره‌بییدا وشه‌که زیاتر له واتا نیوتنییه‌که‌ی نزیك کرایه‌وه و "علم البصريات" ی بۆ دانرا. له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا هه‌ردووک زاراوه فارسی و عه‌ره‌بییه‌که ناتوانن ته‌واوی مه‌به‌سته‌که بپێکن. له رۆانگه‌ی "نیوتن" هوه "نور" یان "بینراوه‌کان و بینایی" لایه‌نیکی بابه‌ته‌که‌یه. مه‌به‌ستی "نیوتن" نور و بینایی و توانستی بینایی ه. ده‌گرێ توانستی بینایی هه‌بیته به‌لام دیارده‌ی رۆوناکی نه‌بیته؛ له‌و کاته‌دا "بینین" نارەخسیت. به‌پنچه‌وانه‌ش‌ه‌وه نه‌گه‌ر "توانستی بینایی" نه‌بیته، سه‌ره‌رای هه‌بوونی "رۆوناکی" دیسان "بینین" نارەخسیت.

له کاتی وه‌رگێرانی ئەم جۆره بابه‌تانه‌دا ئیمه‌ په‌ی به‌ واتای چه‌مکی ده‌به‌ین و پاشان به‌ناسانی ده‌توانین له‌و لۆژیکه‌ تیبگه‌ین که له زاراوه‌سازیدا یارمه‌تی‌مان ده‌دا. لایه‌نیکی دیکه‌یش ده‌رخستنی پله‌به‌ندی واتاییه. "سۆناسی" باشترین زاراوه‌یه که ده‌توانین بۆ "Optics" پێشنیاری بکه‌ین. وه‌رگێران ده‌بیته‌ مایه‌ی نه‌وه‌ی که ئیمه‌ به‌ یارمه‌تی زمانی یه‌که‌م، په‌ی به‌ "پله‌به‌ندی واتایی" زمانی خۆمان به‌هین. من ئەم پرۆسه‌یه به‌ "زولائکردنه‌وه" و "زولائنوینی" ناودێر ده‌که‌م. بۆ زمانیکی وه‌ک زمانی کوردی که هیشتا ئاکادیمیایه‌کی زمانی به‌پرشتی نییه و هه‌موو نه‌رکه‌که ده‌که‌وتنه‌ سه‌ر وه‌رگێر و نووسه‌ره‌کانی، شاره‌زاییه‌کی رێژه‌یی له زمانناسی و لقه‌کان و تکنیکه‌کانی زاراوه‌سازی گه‌لێک گرنگه. ناخواتن ناتوانیت شیوه‌ی کارکردنی ده‌زگای زمان‌یک ده‌ربخات؛ به‌لام وه‌رگێران ده‌توانیت ئەم کاره‌مان بۆ بکات.

وه‌رگێران زمانی خۆشی هه‌یه؛ زیانه‌که‌ی به‌ پارسه‌نگکردنی زمانی بیگانه‌یه. مه‌ترسیی وه‌رگێران، زیاتر بۆ تازه‌کاره‌کانه که فۆرمه‌کانی ده‌ربیرینی رێزمانی زمانی یه‌که‌میش وه‌رده‌گێرن. واته رێزمانی زمانی یه‌که‌میش وه‌رده‌گێرن. "هێرده‌ر" فه‌یله‌سووفی ئالمانی دژی بزوووته‌وه‌ی وه‌رگێران و لایه‌نگرانی بزاقی رۆشنگه‌ریی ئالمانی بوو. سه‌رده‌مانێک هه‌ندی له بیرمه‌ندان و رۆوناکییرانی ئالمانی ده‌یانگوت که ئیمه‌ ده‌بی میراتی هزری جیهانی نه‌نگلۆساکسۆن وه‌رگێرن. "هێرده‌ر" دژی ئەمه‌ بوو؛ ئەو له‌و برۆایه‌دابوو وه‌ها کارێک ده‌بیته‌ هۆی نه‌وه‌ی تاهه‌تایه‌ هزری ئالمانی بیته به‌ کۆیله‌ی هزری نه‌نگلۆساکسۆن. بۆیه پێشنیاری ده‌کرد له شیع‌ر و نه‌ده‌بی فۆلکلۆره‌وه ده‌ست پێبکه‌ن.

هه‌تبه‌ت پرسیارێکی گرنگ لێره‌دایه که ئایا هه‌موو وه‌رگێرێک هورمی زاراوه‌سازی هه‌یه؟! دیاره له‌به‌ر نه‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌مان باسی وه‌رگێرانه‌ باسی ده‌قی نووسراو ناکه‌ین، نه‌گینا هه‌مان پرسیار بۆ نووسه‌ریش ره‌وایه.

وه‌رگێری زمانزان و وه‌رگێری بواریک یان چه‌ند بواریکی دیاریکراو که پێوه‌ندیان به‌ یه‌کدییه‌وه هه‌بیته له‌ ره‌وتی نه‌زموون

و کار و سه‌روساخت و چه‌نگه‌وبازبوون له‌گه‌ڵ بواره‌که‌ی ده‌توانیت له چوارچێوه‌ی بواری خۆیدا زاراوه‌کانی پێشنیار بکات. زیاتر له‌وه‌ش گه‌توگۆی نێوان وه‌رگێری بواره‌کانه که زیاتر گرنگی به زانستی‌بوون بدن نه‌ک "من منۆکی" که‌سیی خۆیان!

له پێوه‌ندی له‌ته‌ک زاراوه‌سازیدا ناتوانین بێین وه‌رگێر هه‌موو جارێک ده‌توانیت له پێشنیارکردنی هاوتای زاراوه‌یه‌کی تایبه‌تا سه‌رکه‌وتوو بیت، به‌لام گرنگی وه‌رگێران له‌م باره‌وه به‌رچاوپوونیه‌که که تیگه‌یشتن له زاراوه‌که به‌و زمانی دووم دروستی ده‌کات.

ئه‌م به‌رچاوپوونیه‌ ده‌بێته هۆی به‌رینبوونه‌وه‌ی رووبه‌ری بیرلیکراوه‌ی زمان. به‌م واتایه که ناسۆیه‌کی واتایی نوێ به‌رووی زماندا ده‌کاته‌وه. من وای بو ده‌چم که وه‌رگێران هه‌میشه رووبه‌ری بیرلینه‌کراوه‌یه که به‌شیوه‌یه‌کی به‌رده‌وام له پاش هه‌ر ده‌قیکی وه‌رگێردراو رووبه‌ری بیرلیکراوه‌ی زمان به‌رفراوانتر ده‌کاته‌وه. چونکه له رێگه‌ی به‌ریه‌که‌که‌وتنی دوو ده‌قه‌وه ئه‌زموون نه‌کراوه‌کانی زانین، ده‌خاته نێو جه‌غزی زانینه‌وه. هه‌موو چه‌مکیکی نوێ ده‌توانیت هێشوویه‌کی زاراوه‌کان بو روونکردنه‌وه‌ی ده‌زگایه‌کی هزری دابریژیت که ده‌بێته هۆی ئه‌وه که هێلی ستوونیی زمان (هزری و زانست) قووتر بکاته‌وه و هاوسه‌نگیه‌ک له‌نێوان هێلی ناسۆیی و هێلی ستوونیی زمان دروست بکات.

به‌بێ توانای ویناکردنی واتای چه‌مکی، ئیمه ناتوانین زاراوه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی سیستماتیک دابریژین. هه‌موو چه‌مکیک واتایه‌کی هه‌مه‌کی وه‌رده‌گرت که زاراوه‌کان وه‌ک "هه‌نده‌ک" پاژه‌کانی شی ده‌که‌نه‌وه. کاتیک باسی سیستمیکی چه‌مکی ده‌که‌ین، مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که به‌شه‌کانی ئه‌م سیستمه له باری نیشانه‌ناسیه‌وه به‌گۆیره‌ی زاراوه‌کان "نیشانه‌دار" کراون. "واتاداری"، به‌گۆیره‌ی سیستمیکی نیشانه‌یه‌یه که ئامانه‌که‌ی ره‌خساندن "تیگه‌یشتن". وه‌رگێران وه‌ک پرۆسه‌یه‌کی راقه‌ییی ده‌روه‌ست نابێ واتاکان "ده‌ور" بداته‌وه، به‌لکو ده‌بێ واتاکان له زمانی دوومه‌دا هاوتا بکاته‌وه، به‌باشی رێز له ناسنامه‌ی که‌رسته زمانیه‌کان بگرت و له هه‌مان کاتدا ئاگاداری رێه‌وی رسته‌سازیی زمان بیت. ئه‌وه‌ی که ده‌گوتریت "وه‌رگێران خیانه‌تکردنه له ده‌ق" له‌و کاته‌دایه که ئیمه "واتاکان" ده‌ور ده‌ده‌ینه‌وه و رێز له ناسنامه‌ی یه‌ک به‌یه‌کی که‌رسته زمانیه‌کان ناگرین و له ره‌وانی‌ژییه‌کی ساخته‌دا له‌نیو رسته‌دا ده‌یان‌توینینه‌وه. به‌داخه‌وه هه‌ندی جار به‌ناچاری ئه‌مه روو ده‌دات و له هه‌موو زمانیکیشدا ده‌کرێ رووبدات! ته‌نیا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی "ده‌قاوده‌فکردنه‌وه" مه‌حالی وه‌رگێرانه. ئه‌مه ئه‌و شته‌یه که من به "مه‌ودای پرئه‌کراوه‌ی واتایی" ناودێری ده‌که‌م.

هه‌موو زمانیک که‌م و زۆر توانستی دارشتن و لیکدان و پۆنانی به‌گۆیره‌ی تایبه‌تمه‌ندیی رێزمانی خۆی هه‌یه. داھینانی هزر

و که‌رسته‌کانی ژبان له هه‌موو فهره‌ه‌نگێکدا خه‌رمانی وشه و زاراوه‌ی زمان زیاتر ده‌کات. ئه‌و وشانه‌ی که به‌ره‌ه‌می داهینراوی کۆمه‌لگه‌یه‌کی تاییه‌تن به‌ دژواری وه‌رده‌گیردێن یان هه‌ر وه‌رناگیردێن. هه‌ر بۆیه به‌شیکه‌ی به‌رچاوی ئه‌م داهینانانه ئه‌گه‌ر به‌جیهانی بکری، دینه نیو زمانه‌کانی دیکه‌وه و به‌ناچاری له‌ زمانی دیکه‌دا به‌کار ده‌هینری.

به‌شیک له‌ زاراوه و وشه‌کان به‌ره‌ه‌می پامان و بێرکردنه‌وه‌ی زانستی یان فه‌لسه‌فین. هه‌رچه‌ند ئه‌م وشانه به‌ره‌نجامی سیستمیکی هزری یان زانستین، به‌لام له‌ باری وینایی و ماناکیشه‌کی (تداعی معانی) وه ئیمه ده‌توانین لییان تی‌بگه‌ین. هه‌ر بۆیه ده‌توانین بیریان لێ‌بکه‌ینه‌وه و هاوتای شیایان بۆ په‌یدا بکه‌ین؛ به‌و مه‌رجه‌ی له‌ لۆژیکه‌ی واتایی و ئاخیزگه‌ و به‌ستینی واتاییان تی‌بگه‌ین. به‌ بروای من، هه‌میشه‌ که‌رتیک له‌ مانا له‌ زهینی ئیمه‌دا هه‌یه که له‌ تی‌گه‌یشتن له‌ واتا و چه‌مک و زاراوه بێگانه‌کاندا یاره‌تیمان ده‌دات. ئه‌م که‌رتی واتاییه، ره‌نگه به‌ره‌ه‌می تیرامانی دیارده‌یی ئیمه له‌ ژینگه‌ و سروشت و دۆخی ده‌روونی و ناخه‌کیمان بیت که به‌گۆیره‌ی ماناکیشه‌کی ده‌توانیت له‌و مانایه تی‌بگات که له‌ چه‌مک یان زاراوه‌یه‌کی بێگانه‌دا په‌که‌ی داوه. بۆ نموونه:

له‌ تی‌گه‌یشتن له‌ زاراوه‌کانی وه‌ک "جزر و مد" چه‌شنی دیارده‌یه‌کی جوگرافیایی که له‌ زانستی جوگرافیا‌دا به‌ هه‌لکشانی ئاوی ده‌ریا - به‌گۆیره‌ی هێزی کیشمانی مانگ - ده‌گوتریت، پێش دۆزینه‌وه‌ی ئه‌م دیارده‌یه، ئیمه هه‌ج زانیاریه‌که‌مان نه‌بوو. هاتنه‌ ئارای ئه‌م زاراوه زانستییه و پێوستی تی‌گه‌یشتن لێ بووه مایه‌ی کهنه‌ی زمانی ئیمه. ئه‌م زاراوه‌یه له‌ زهینی زمانی خه‌لکدا به‌شێوه‌ی خۆرسک جیی خۆی کرده‌وه. له‌ "رشته‌ی مرواری"‌دا بۆ زاراوه‌ی "جزر" و "مد"، "نیشتاو" و "خیزاو" به‌کار هاتوه. ئه‌م وشه‌یه به‌ناسانی ده‌توانیت واتای جوگرافیایی "جزر و مد" بگه‌یه‌نیت. ئه‌م تی‌گه‌یشتنه له‌به‌ر گیرسانه‌وه‌ی وشه‌ی "ئاو" له‌ پال "نیشتا" و "خیز" وینای جوگرافیایی "جزر و مد" په‌خساندوه. واته زهینی ئیمه توانیوه‌تی شوینی نیشانه‌یی واتا هه‌لبگرته‌وه و له‌و لۆژیکه‌ی تی‌بگات که زاراوه‌که له‌ خۆیدا هه‌لیگرتوه. هاوکات ئه‌م زاراوه‌یه واتای میتافۆریکی ده‌گه‌یه‌نیت؛ له‌ بواری سیاسی و ئابووری به‌کار دیت. له‌ بواری ئابووریدا ده‌توانین بۆ ئه‌م زاراوه‌یه "هه‌لکشانی" و "داکشان" دابنێین؛ چونکه پێوه‌ندی به‌ پێنوینی نرخه‌وه هه‌یه و "هه‌لچوون" و "داچوون" بۆ بواری سیاسی ده‌گونجیت؛ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گۆرانیکاری سیاسی پێوه‌ندی به‌ ره‌فتاری کاره‌کته‌ری سیاسیه‌وه هه‌یه. پۆلێنه‌ندی واتایی ئه‌م زاراوه‌یه به‌گۆیره‌ی واتای راسته‌قینه و واتای میتافۆریک و خوازی، به‌گۆیره‌ی زمانی کوردی هه‌مان هاوتاکردنه‌وه‌یه. ئه‌گه‌ر "جزر" و "مد" له‌ زمانی عه‌ره‌بیدا هه‌م وه‌ک زاراوه‌یه‌کی جوگرافیایی له‌ واتای راسته‌قینه و هه‌م به‌ واتای میتافۆریک به‌کار دیت، ئیمه ناتوانین "نیشتاو" و "خیزاو" وه‌ک واتای میتافۆریک به‌کار به‌نین. هه‌ر بۆیه ئیمه واتای میتافۆریکی ئه‌م زاراوه‌یه له‌ زانستی ئابووریدا به‌گۆیره‌ی به‌ستینی ناماری و ماتماتیکی و له‌ سیاسه‌تدا - به‌ پێی ره‌فتاری کاره‌کته‌ری سیاسی -

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

دهروونناسانه و کۆمه ئناسانه لیک ددهینهوه و دایدهرئین. ئه مه هاوتاکردنهوهیه که له زاراوہ سازیدا دهبی رهچاوی بکهین و وهرگیپان گۆره پانی په ییردن به شیوهی هاوتاکردنهوهی زاراوہ ییه؛ له مانایه دا دهتوانین له تایه تمه ندیی راقه ییی وهرگیپان تی بگهین.

***

تیبینی "گوردستان":

ئهم باسه له سهر وهرگیپان قه رار بوو له کۆریادی "وهرگیپان پرده به هیزه کهی په یوه ندیی نیوان کولتوو ره جیاوازه کان" دا پیشکش بکریت که ریکخراوی "که ریم عه له که" بو رۆژی یه کشه مه مه، ۲۳ ی بانه مه ر (۱۲ - ۵ - ۲۰۲۴) له شاری سلیمانی ریکی خستبوو، و له م کۆره دا بریار بوو "م. عه بدو ئلا جه سه ن زاده" خه لاتی وهرگیپری نمونه یی پی ده به خشریت. به لام ئه م کۆره ئه ده ییه نیوسه عات پیش ده سپیکه کهی له لایه ن ناوه نده ئه منیه تیبه کانی شاری سلیمانییه وه ریکری له به ریه چوونه کهی کرا.

۵ ی جۆزهردان ۲۷۲۴

تیرۆریزمى نیونه تهوهیى ئیران، جیهان کهى وه خه بهر دى؟

د. مه جید هه قى

رۆژیک دواى هیرشى درۆنى و مووشه کیى ئیران بۆ سه ر ئیسرا ئیل، ده یوید کامیرون (David Cameron) وه زیری دهره وه ی بریتانیا دواى سهردانى بۆ ئیسرا ئیل رایگه یاند ئیستا هه موو جیهان نیوه رۆکی حکومه تی کۆمارى ئیسلامیى ئیران ده ناس و ده زانى که رێژیمی ئیران، رێژیمی شهنه نگیز و مه ترسیداره . چه ندىن سا ل به رله وه ی ئیران له ۲۵ ی خا که ئیوه ی ۱۴۰۳ هیرش بکاته سه ر ئیسرا ئیل، رێژیمی ئیران هیزی مووشه که کانی خۆی له رینگه ی تیرۆریزمى ده ولته تی و هیرش بۆ سه ر بنکه ی په نابه رانى رۆژه لات له باشوورى کوردستان و باره گانی حیزبه کوردستانییه کان و جاروباریش هیرش بۆ سه ر به رژه وه ندییه کانی ئەمریکا له نیوخۆی عیراق و باشوور تاقی کردبۆوه . به لام هه چ کام له وه هیرشانه که بوونه هۆی کوژران و برینداربوونی ده یان که س له تیکۆشه رانى رۆژه لات و ژماره یه ک له خه لگی باشوورى کوردستان له لایه ن کۆمه لگه ی نیونه ته وه ییه وه به شیوه ی جیددی وه رنه گیرا .

هه ره شه ی ئیران بۆ سه ر ناشتیى جیهانى له وه رۆژه دا دهرکه وت که نایه تونلا خومه ینى له ۲۸ ی گه لاویژی ۱۳۵۸ فه رمانى

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

جههادی دژێ نه تهوهی کورد راگه یاندا. ریژیمی ئێران هه ره له و ساته دا نیشانی دا شتیکی نانسیت به ناوی په یمانه نیونه ته وه یه کانه و جار نامه کانی مافی مرۆف که ده و له تی ئێرانیش واژوکاری نه و په یمانانه بووه. یان داگیرکردنی بائوێزخانهی نه مریکا له تاران له ۱۳ خه زه له وهی ۱۳۵۸ و دواتر چه ند جار هێرش بو سه ر بائوێزخانه کانی بریتانیا و عه ره بستانی سه وودی ده ریخستوه که نه م ریژیمه پێمێ هیج په رنسیپ و یاسا و رێسایه کی نیونه ته وه یی نییه.

له ماوهی ۴۵ ساڵی رابردوودا جیا له ئاپارتایدی سیستماتیک دژێ نه ته وه ی کورد، تۆره کانی تیروریستی ئێران له هه ر جینگه یه ک بۆیان لوابیت خۆیان له نه نجامی تاوانی دژێ مرۆفی نه پاراستوه و سه دان که س له تیکۆشه رانی کوردستانی و نه ندامانی هیزه کانی ئۆپۆزیسیۆنی ریژیم له لایه ن تیروریستانی سه ر به ئێران کوژراون و بریندار بوون که به رچاوترینیان تیروری رێبه رانی کورد -د. عه بدوێرچه مان قاسملوو، و د. سادق شه ره فکه ندی- له هاوینی ساڵه کانی ۱۳۶۸ و ۱۳۷۱ له هتاوی بووه.

هێرشی ۲۵ی خاکه لێوه بو سه ر ئیسرائیل راستیه کی شاروهی بو جیهان ئاشکرا کرد. له ئاویری ۱۳۰۲۲ دوو مانگ دوا ی هێرشی رووسیه بو سه ر ئوکرین، سه رانی ناتۆ له کۆبوونه وه ی به رزی خۆیاندا ده و له تی رووسیه یان وه ک هه ره شه ی راسته وخۆ بو سه ر دیموکراسی و ناشتی جیهانی و حکومه تی چینیان وه ک مه ترسییه کی جیددی بو دا هاتوو له قه له م دا. چین دووه مین ئابووری جیهان دوا ی نه مریکا، خاوه نی پێوه ندییه کی ئابووری به هیزه له گه ل ولاتانی رۆژاوا، به تایبه ت یه کیه تی ئوروپا. نه مه که چین و نه مریکا له سه ر پرسی تایوان ناکوکییان هه یه و رکه به ری یه کترن له بواره کانی ته کنۆلۆژی سه ربازی و ئابووریدا شتیکی حاشاهه لنه گره. هه ره شه ی چین بو سه ر تایوان و پابه ندی ده و له تی نه مریکا بو به رگریکردن له و ولاته "شه به جی" شه ری جیهانی سه هه م ده خاته روو. به لام نیستا ده توانین بێژین نه وه کۆماری ئیسلامی ئێرانه که له ناوچه ی رۆژهه لاتی ئێوه راست ده توانیت هه رکات بیهه وێ جیهان به ره و وێرانکاری ببات.

جیهان نه مرۆ ده بی تیگه یشتیبت که سه ره رای نه وه ی چین هه ره شه یه کی جیدیه بو سه ر به رژه وه ندییه کانی ولاتانی رۆژاوا، به لام چین ناگاداری نه و راستیه شه که نه گه ر کیشه کانی له گه ل جیهان له راده یه ک زیاتر قوول بیته وه، نه وا زه ره مه ندی یه که م له و نیوه دا خۆی ده بیبت. دوا ی نه وه ی چین له دیسامبری ساڵی ۱۳۰۱ بوو به نه ندامی ریکخراوی جیهانی بازرگانی، سه دان میلیۆن که س له خه لکی چین له هیلێ هه ژاری رزگاریان بووه و ئابووری و ژیا نیان به ره و باشتربوون چوووه. چین نه مرۆ عه مباری هه موو کالاکانی جیهانه. که وابوو له رووی ئابووریه شه وه بیبت رۆژاوا و چین ناتوانن کیشه کانی خۆیان زۆر قوول که نه وه. بو حیزبی کۆمونیستی چین مادام خه لکه که ی کاریان به سیاسه ت و ره خنه له ده و له ت نه بیبت، خۆشبرێوی

ژيانى خەلك زۆر گرینگە و نابهەوى ھىزى ئابوورى خوى فيداى ئايدىئولوژىيى سىياسى بكات؛ بەلام ئيران!

ئيران خاوهنى ۹٪ سەرچاوه ژىرزەوييەكانى جيهانه و ژمارەى دانىشتووانى ئەم و لاتە نزيك ۱٪ ھەموو جيهانه. بەپيى راپورتى سندوقى جيهانىي پوول لە سايهى دەسلالتي كۆمارى ئىسلاميى ئيران، ئابوورى ئيران كەمتر لە نيو لە سەدى ئابوورى جيهانه. بەو پيىه كۆمارى ئىسلاميى ئيران شتيكى نيهە بۆ دۆراندن. ئيستا بۆ ھەموو جيهان دەرکەوتووہ كە بۆ كۆمارى ئىسلاميى ئيران تەنانت گەمارۆ ئابوورى و سىياسيهكانيش دەرڤەتن بۆ ئەوہى سىياسەتى ڤەيرانخولتيني و ھەرەشەنەنگيزانەى خوى لە ناوچەدا پەرە پى بدات و ببیتە ھوى كيشە و سەرئيشەى پتر لە جيهاندا. ولاتيک كە خاوهنى ۹٪ سەرچاوهى ئابوورى جيهان بيت، سەرمايهى ئەوہى ھەيه لە رینگەى پرۆكسيهكانى خوى و پشتيوانى لە ھىزە تيۆريستيهكان ببیتە ھەرەشە بۆ سەر ھەر ھەموو جيهان. كۆمارى ئىسلاميى ئيران بە ئانقەست گفنگۆكانى بە ھينانەگۆرى داخوازي نەشين (نامومكين) بە چەقبەستويى ھيشتووہ، بۆ ئەوہى ناخوندە دەسلالتيارەكان ئيران بتوانن پيتاندنى ئورانيمۆ تا ئاستى بەرھەمھينانى چەكى ناوكى بەرەو پيش بەرن. بەوہ ئەوان دەتوانن ھەم لەلايهك ئيديعا بکەن كە ئيران ولاتيکى ئەتۆمى نيهە و جارئ پابەندە بە پەيمانى ڤەدەغەى گەشەکردنى چەكى ناوكى و لەلايهكى ديكەوہ دەستى بەسەر پەلاييتكە بيت بۆ ھەرەشەکردن لە جيهان.

لەو سەردەمەى ئيمە تيدا دەژين، كەمتر ولاتيک ھەيه بە ئاست كۆمارى ئىسلاميى ئيران ھەرەشە بيت بۆ سەر ئاشتيى جيهان. زۆرترين ولاتانى ركەبەرى جيهان لە ركەبەريه ناوچەيى و نيونەتەوييەكانى خويان لانى كەمى نۆرمەكانى ياساى نيونەتەويى رەچاو دەكەن. لەو نيوەدا ئيران سيمای تاريكى ھەموو حكومەتەكانى جيهانه و نەتەنيا ھەرەشەيه لەسەر خەلكى ئيران، بەلكوو راستەوخۆ و ناراستەوخۆ ھەرەشە لە ھەموو ولاتانى جيهان دەكات. ئيرانى ژير دەسلالتي كۆمارى ئىسلاميى ئيران ھەرەشەى راستەوخۆيه بۆ سەر ھەموو ولاتانى ھاوسىي خويشى و ئەگەر رۆژنيك پيى بکرنيت بە مووشەكە دوورھاويزەكانى خوى دلئ ئوروپا و ئەمريکاش دەكاتە ئامانج.

سىياسەتى بەرەنگاربوونەوہى رۆژئاوا ھەتا ئيستا لە سەپاندنى گەمارۆكان و سزادانى ئابوورى كۆمارى ئىسلاميدا كورت كراوہتەوہ، بەلام گەمارۆكانى تا ئيستاى رۆژئاوا لەسەر ريزيمي ئيران كاريگەر نەبوون و ريزيمي كۆمارى ئىسلامييان نەوہستاندوہ. ريزيمي ئيران و سپاى پاسداران ويراى دەولتە پوانخوازەكانى ديكە بە كەلكوہرگرتن لە دۆخى ئانۆزى نيونەتەويى فيرى ئەوہ بووہ گەمارۆكان بۆخوى بكاتە دەرڤەت، ھەم بازبان بەسەردا لئ بدا ھەم و دوور لە چاوەديريى نيونەتەويى گەشە بدات بە تواناييه چەكدارى و سەربازيهكانى خوى و ھىزى ماسوولكەيى خوى بۆ سەركوتى نيوخويى و

هه‌ره‌شه له جیهان په‌روه‌ده بکات. له و نیوه‌دا که‌مایه‌سییه‌کی دیکه ئه‌وه‌یه که رۆژاوا هی‌ز و توانای نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کانی ئێرانی پشتگۆی خستوه. بۆ کۆمه‌لگه‌ی نیونه‌ته‌وه‌یی وه‌زله‌هاتوو له رێژی ئێران، نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کانی ئێران باشت‌ترین ده‌رفه‌تن و ده‌توانم بی‌ژم تاقانه هی‌زن که رێژی ئێران لی‌یان ده‌ترس و نیگه‌رانی به‌هی‌زی‌بوونیانه. ئه‌مریکا و رۆژئاوا ده‌بوا هه‌تا ئیستا بۆ‌یان ده‌رکه‌وتبا پشتیوانی سیاسی له خه‌باتی نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کانی ئێران که ئێران ناچار به‌ گۆرانی ده‌فتاری خۆی ده‌کات له ئاستی نیونه‌ته‌وه‌ییدا.

هه‌لومه‌رجی دوا‌ی هیرشی ۲۵ی خا‌که‌لێوه‌ی ئه‌مسال، ده‌رفه‌تیکی تازه‌ی بۆ هی‌زه سیاسییه‌کانی گوردستان و نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کانی ئێران خولقاندوه. فره‌چه‌شنی نه‌ته‌وه‌یی له ئێران وای کردوه که له ئێراندا هی‌ج هی‌زیکی سه‌رانسه‌ری نه‌ییت و به‌کرده‌وه کۆکردنه‌وه‌ی سه‌رنج بۆ سه‌ر هی‌زه به‌ناو سه‌رانسه‌رییه‌کان -که به‌ بر‌وای نووسه‌ری ئه‌و دێرانه هی‌زی ناوه‌ندگه‌را و پاوانخوازن هه‌تا سه‌رانسه‌ری- خولقاندنی ده‌رفه‌ته‌ بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران. ئیستا که نیوه‌روکی شه‌ره‌نگیزانه‌ی کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ کۆمه‌لگه‌ی نیونه‌ته‌وه‌یی و به‌تایبه‌ت و لاتانی پێشکه‌وتوو جیهان ناسراوه، پێویسته قوولایی خه‌باتی دیپلوماتیک و نیونه‌ته‌وه‌یی نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کان به‌تایبه‌ت نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌رینتر بی‌ته‌وه. کاتی ئه‌وه هاتوه له ته‌نیشته به‌رزکردنی دۆسیه‌ی پێش‌یلکاریه‌کانی مافی مرۆف له‌لایه‌ن هی‌زه سیاسییه‌کانی دژبه‌ری رێژی ئێران، دۆسیه‌ی ئاپارتایدی سیستماتیکی نه‌ته‌وه‌کان، هه‌ره‌شه‌کانی هاوبه‌شی ئێران دژی نه‌ته‌وه بنده‌سته‌کان و جیهانی بخه‌ریته گه‌ر و پۆتانسیه‌نی خه‌باتی نه‌ته‌وه‌یی بۆ به‌رژه‌وه‌ندییه‌ هاوبه‌شه‌کان زه‌ق بکریته‌وه.

ر‌ووی قسه‌ی من له هی‌زه سیاسییه‌کانی رۆژه‌لاتی گوردستانه: ئیمه ناتوانین ته‌نیا به‌ پێره‌وی کردن له شی‌وازی پ‌ابردوو دیپلوماسی و پێوه‌ندییه‌کان پرسی نه‌ته‌وه‌یی خۆمان به‌و ئاسته‌ی که پێویسته به‌رز بکه‌ینه‌وه و پشتیوانی جیهان به‌ره‌و لای خۆمان راکیشین. ئیستا کاتی ئه‌وه هاتوه بایه‌خه‌کان، دروشمه‌کان و به‌رژه‌وه‌ندییه‌ هاوبه‌شه‌کان له چوارچێوه‌ی ستراتیژییه‌کی نه‌ته‌وه‌ییدا داب‌ری‌ژریت و دیپلوماسی نه‌ته‌وه‌یی جیگه‌ی دیپلوماسی په‌رته‌وازه و بی دووره‌دیمه‌ن بگریته. به‌وه له‌وانه‌یه جیهان ده‌نگی ئیمه بی‌زیت و له په‌راویزه‌وه بین به‌ فا‌کته‌ری دیاریکه‌ر.

کناچه یهک له ناوریشمی ناگر

شههلا ده‌باغی

ره‌نگه نه ژینا و نه بنه‌ماله‌ی ژینا هه‌رگیز به خه‌یالی‌شیا‌ندا نه‌هاتبێ که به‌هۆی سه‌فه‌ریکی ئاسایی بۆ تاران تووشی سه‌هر‌ده‌یه‌ک ده‌بن که نه‌ک هه‌ر ژینانی نه‌وانی گۆری، بگره‌ بوو به چه‌خماخه‌ی جوولانه‌وه‌یه‌کی مافخواز له کوردستان و به‌شیک له شاره‌کانی ئێران. ره‌نگه ئه‌وکات که رۆژیکی مانگی سیپتامبری ۲۰۲۲ ژینا ده‌ستبه‌سه‌ر کرا، ناگه‌هانه له‌به‌رامبه‌ر پۆلیسی نه‌خلاقدا پارێزگاری له مافی خۆی کردبێ، بۆیه که‌وته به‌ر شالۆی زه‌بروزه‌نگ و دواتر گیانی به‌خشی. هه‌ر چۆنیک بێ له سیستمی پۆلیسی ئێراندا هه‌ر به‌رخۆدانی‌ک ده‌توانی ئاکامی چاوه‌روانه‌کراو به‌دووی خۆیدا بێنێ. جا خۆ نه‌گه‌ر کورد بی زۆربه‌ی جار ئاکامی به‌رخۆدانت مه‌رگی جه‌سته‌ته. به‌لام داگیرکه‌ر قه‌ت ناتوانی له هه‌یزی نه‌و مه‌رگانه تی بگا. هه‌ر نه‌مجۆره‌ی جوانه‌مه‌رگ بوونی ژینا بوو به‌هۆی جوولانه‌وه‌یه‌کی به‌رین. جوولانه‌وه‌یه‌ک که له‌گه‌ڵ جوولانه‌وه‌کانی پێشتر جیاوازییه‌کی قوول و به‌رچاوی هه‌بوو.

جوولانه‌وه‌ی ژینا له کوردستان به‌شێوه‌یه‌کی رادیکالانه هه‌م کوردانه بوو و هه‌م لایه‌نگری مافی ژنان و هه‌م پێی له ویستی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

دادپه‌روه‌ری زه‌مه‌ت‌کێشانی کوردستاندا هه‌بوو. جووڵانه‌وه‌ی ژینا بۆ جیهان په‌رده‌ی له‌سه‌ر ئه‌و زوڵمانه‌ لادا که زیاتر له سه‌د ساڵه له جوغرافیای ئێران و زیاتر له چل ساڵه له ژێر ده‌سه‌لاتی ناخوونده‌کاندا له کورد ده‌کری.

له رۆژانی جووڵانه‌وه‌ی ژینادا به ده‌یان ده‌ق نووسران و ده‌یان په‌رفی‌مانس و شانۆ له‌سه‌ر شه‌قامه‌کانی تاراوگه نیشان دران. یه‌ک له‌و ده‌قانه‌ی که نووسرا چاهه‌شێعری "کناچه‌یه‌ک له ناوری‌شمی ناگردا" له نووسینی پێشمه‌رگه و شاعیر ناکو ئه‌لیاسی بوو.

کناچه‌یه‌ک له ناوری‌شمی ناگردا پێش ئه‌وه‌ی ته‌نیا شێعریک بێ گێرانه‌وه‌ی می‌ژوو‌یه‌که. گه‌رانه‌وه‌یه‌که بۆ سه‌رده‌مانی کۆن. ئه‌و کات که ژن، سروشت، دایک، ئاو و نوور سه‌رچاوه‌کانی ژیان ده‌هاتنه ئه‌ژمار. ئه‌وساکه ژن ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر کۆمه‌نگه‌دا ده‌شکا و ژیان رووناکی بوو.

ژینا کچی‌کی زۆر ئاسایی، به‌دوای ژیانیکی زۆر ئاسایی بوو که مافی هه‌ر ئینسانیکه له‌سه‌ر ئه‌م گۆیه. ژینا نوینه‌ریکی ئاسایی نه‌سلی خۆی بوو هه‌ر بۆیه مه‌رگی ژینا هه‌موو ئینسانه ئاساییه‌کان که ژیانیکی ئاساییان لێ هه‌ستیندراوه و که‌وتوونه‌ته کوت و زنجیر هینایه شه‌قام.

ژینا ته‌واریک که بۆ سه‌فه‌ریکی ئاسایی ده‌چیته شاریکی غه‌ریب، ئه‌و شوینه‌ی که بۆته کۆگای سامان و غه‌در، ژینا شه‌پۆلیک له رووناکیی زێرینه، ژینا که‌نیشکیک له دلۆقانیی نوور، ناسکه رێواسیک که له‌ناو به‌فری زستان سه‌ری هه‌لداوه و به نه‌لضوییی شاخ و رووباران گۆئی گرتوه، به‌سه‌ر په‌یژه‌ی تریفه و شه‌تاوی خۆرا سه‌رده‌که‌وی تا رووناکی بخاته هه‌ریمی قیبه‌قیبه‌ی. به‌لام ژینا ده‌که‌ویتته به‌ر غه‌دری هه‌میشه‌یی تاران.

تاراوگه‌ی تاران ژنکوژه. تاران له‌نجه و جه‌سته‌ی ژنی ئه‌وپه‌ر تا "سیغه" گه‌ره‌که و حوکی ناخونده‌کان به‌رده‌وام هه‌وێی بزکردنی ژیان داوه. جا خۆ نه‌گه‌ر ئه‌و ژنه کناچه‌یه‌ک له ناوری‌شمی ناگری کوردستان بێ ئه‌وا مه‌رگی له حوکی غه‌زایه و شه‌ری.

زه‌رده‌ی قژ و چاوی ژنی کورد که تا ئێستاش نه‌چۆته ژێر حوکی په‌چه و شه‌ری تاران، وه‌ک تیررێژ ده‌رژیتته هه‌ناوی داگیرکه‌رانی تاران. ژنی کورد که بۆن و ره‌نگی تریفه و به‌فر و گۆل و رووبار و عه‌شقی لێوه‌ی، فرشته‌یه‌ک که چل ساڵه

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

نهچۆته نیو دنیای تاریکی دین و کۆله‌باری په‌یامی "ژن ژیان نازادی" له‌سه‌ر شان هه‌نگرتوه، ژنی کورد هه‌ر ئه‌و کات که تاران وه‌ک ماریک دمی له‌خوینی خه‌لک نا، بوو به‌هاواری تۆله، ئیستا ده‌یه‌هوی له‌هه‌ریمی غه‌در دا پشکوی.

کیژۆله‌یه‌کی کورد هه‌موو جوانه‌کانی میژوو ده‌گریته باوه‌شی خۆی. ئیدی میژوویه‌کی تازه به‌ده‌ست ژن جیی بۆنی زۆلف و خالی ژنانی سه‌مه‌رقه‌ند و بوخارا ده‌گریته‌وه. ژن ده‌بیته میسکی نازادی و هه‌موو ژنانی دنیا چاوی لیده‌که‌ن و لپی فێرده‌بن. ژینا ده‌بیته رهمزی نازادی و ماف و به‌رخودان. ژینا چاوی دنیا ده‌هیته‌سه‌ر ولاتی میهر و نوور که سه‌رده‌مانیک لانکه‌ی ته‌مه‌دوون و گه‌شه‌بووه. ولاتی کوردان که له‌رۆژی یه‌که‌مه‌وه "تای به‌ئاخوند و شهرع کوت.

جوولانه‌وه‌ی ژینا شاخ و شه‌قام لیک ده‌به‌ستی و له‌سه‌ر شه‌پۆلی کورتی قه‌لاه ده‌لی "ئیره‌ده‌نگی رۆژه‌لاته" یا باشته‌ر بلین "ئیره‌ده‌نگی کوردستانه". کچیک گیانی ده‌به‌خشی به‌لام بورکانیک له‌پیناو مافی ره‌وا دا ده‌ته‌قیته‌وه. ئیره‌ده‌نگی مه‌شخه‌لانی رزگاری دژی شه‌وی داگیرکارییه.

ژینا ده‌بیته تاجی سه‌ر. ژنی کورد له‌پیناو نازادی و ژیان دا هه‌میشه پێشه‌نگ بووه و نه‌وه تازه ئیستا دنیا ده‌بیینی. ژینا/ژنی کورد دوور له‌جیهانی مۆدیلینگ و فه‌شن، ده‌بیته نۆلگوو و ژن ده‌گه‌رینته‌وه بو سه‌رچاوه‌کانی خۆی که بریتیه‌ له‌نوور، ئاو، خودایه‌تی. ژینا ده‌بیته رهمز. رهمز بو ژنایه‌تی، دایکایه‌تی، خولقاندن، نازادی و له‌هه‌مووان گرینگتر ده‌بیته ژندارک، ده‌بیته له‌یلا، ده‌بیته رهمزی رزگاری، داد و یه‌کسانی.

کناچه‌یه‌ک له‌ئاوریشمی ناگر، ژینا گیان تۆ نامری. ناوت بۆته رهمز.

۶ ی جۆزهردان ۲۷۲۴

گورته وینایهک له میژووی هاوچهرخى گورد له رۆژههلاتى گوردستان

کۆمهنگهى مهدهنى له رۆژههلاتى گوردستان

(گورته وینایهک له میژووی هاوچهرخى گورد له رۆژههلاتى گوردستان)

سمايل شهرفى

پیشهكى

زۆریك له بیرمه‌ندانى بواری زانسته کۆمه‌لایه‌تى و سیاسییه‌كان له‌بارهى کۆمه‌نگه‌ى مه‌ده‌نییه‌وه قسه‌یان کردوه. ئه‌ره‌ستوو کۆمه‌نگه‌ى مه‌ده‌نى به‌ ده‌وته‌شار ده‌شوبه‌ینی و له‌ روانگه‌ى ئه‌وه‌وه پۆلیس کۆمه‌نگه‌یه‌كى سیاسیی خودمختار و سه‌ریه‌خۆیه‌ كه‌ ژيان تیایدا، هه‌م ناسنامه‌ى سیاسى و هه‌م ناسنامه‌ى کۆمه‌لایه‌تى هه‌یه، كه‌ نه‌ ئاکامدا ده‌وته‌ت و کۆمه‌نگه‌ ماهیه‌تیکی یه‌كسان و هاوبه‌شیان پێ ده‌به‌خشی. به‌لام له‌ سه‌ده‌ى ۱۷ به‌ملاوه و دوا‌به‌دواى پێشكه‌وتن و گه‌شه‌سه‌ندن

کۆمه‌نگه‌ی مرقایه‌تی، ئەم روانگه‌یه گۆرانی به‌سه‌ردا هات و پینگه‌ی ده‌ولت و کۆمه‌نگه به‌جیا له یه‌کتر پیناسه کرایه‌وه. بیرمه‌ندانى چاخى رۆشه‌نگه‌رى له سه‌ده‌ی ۱۷ تا ۱۹ ی زاینی وهک (تۆماس هابز، جان لاک، چالیئرز مۆنتسکیۆ، ژان ژاک رۆسو و ئامانوئیل کانت) و هه‌روه‌ها بیرمه‌ندانى بواری ئابووریى سیاسى، وهک؛ ئادام ئیسمیت و ئادام فریگسن، هه‌وئاندا به یارمه‌تی‌وه‌رگرتن له مه‌فهوومی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى، زه‌روورته‌ی ئیک جیاکردنه‌وه‌ی (ده‌ولت و کۆمه‌نگه) ئیک بده‌نه‌وه. (سبزه‌ای، ۱۳۸۶: ۷۶).

له درێژه‌ی ره‌وتی پیکهاتنی ده‌ولت – نه‌ته‌وه‌کان و ناشایى ولاتانی جیهانی سیه‌م به چه‌مک و واتاکانی پینوه‌ندیار به قوناعی گه‌شه‌سەندنی کۆمه‌لایه‌تی، کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى و هیزی جه‌ماوه‌ر و به‌کاره‌ینانی به‌رانبه‌ر به ده‌سه‌لات به مه‌به‌ستی راگرتنی هاوسه‌نگی، بوو به باس و خواسی کۆمه‌لناسان و وهک یه‌کیک له تیه‌مه سه‌ره‌کییه‌کان له ره‌وتی گۆرانه‌کاریه‌ی کۆمه‌لایه‌تییه‌کاندا، سه‌رنجی تایبه‌تی ده‌خريته سه‌ر.

قه‌سه‌کردن له کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى له کوردستان، سه‌ره‌رای له ئارادا بوونی بزوتنه‌وه‌یه‌کی سیاسى گشتگیرى له‌میه‌زینیه‌ی دژ به داگیرکاری و چه‌وسانه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی، بابته‌تیکى نوێ و تازه‌یه. سه‌ره‌رای تازه‌بوون و ئەمنیه‌تی‌بوونی ژینگه‌که‌ی، دیارده‌ی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى له رۆژه‌لاتی کوردستان که نیوه‌رۆک و تیه‌می سه‌ره‌کیی ئەم نووسینه‌یه، هه‌م توانیویه‌تی به خیرایی گه‌شه‌بکات و هه‌م کاربگه‌ریی خۆی له سه‌ر کۆمه‌نگه‌ی دابنێ.

له سه‌ر کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى له رۆژه‌لاتی کوردستان کاری جیددی و ئاکادیمیک زۆر که‌م کراوه و ئەو کارانه‌ش که کراون زیاتر له چوارچیه‌ی کۆمه‌لایه‌تی بابه‌ت و وتاردان که تایبه‌ت پڕژاونه‌ته سه‌ر چالاکییه‌کانی فه‌ره‌هنگی، خویندکاری، ژینگه‌پارێزی و مه‌سه‌له‌ی زمان که به شیوه‌ی بلاو له‌م سالانه‌ی داویدا له گۆفاره‌کانی وهک "زریبار"، "رۆژه‌فا"، "تیشک"، رۆژنامه و بلاو فۆکه‌کانی دیکه‌دا بلابوونه‌ته‌وه یان له پینگه‌کانی ئینترنیتی وهک مایه‌په‌ر و وینبلاگه‌کاندا وتووێژیان له سه‌ر کراوه.

بۆ ئەم نووسینه له دوو شیواز و میتۆدی "کتیبناسی" و "وتووێژی تایبه‌ت" که‌نک وه‌رگیراوه؛ له یه‌که‌میاندا تا ئەو جیه‌ی پینوه‌ندی به ئەسلی باسه‌که (کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى له رۆژه‌لاتی کوردستان) وه‌ه‌بوو، سه‌رچاوه‌کان که‌م و نابه‌رده‌ست بوون. هه‌ر خودی سوورته‌که به هۆی تازه‌بوونی وه‌ه‌مه‌ی له سه‌ر گوتراوه. ئەوه‌شی که له سه‌ر نووسراوه، نه‌پڕژاوه‌ته سه‌ر لایه‌ن و ره‌هه‌نده‌کانی بابه‌ته‌که. بۆیه، وتار و بابه‌ته نووسراوه‌کان سه‌باره‌ت به کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نى له رۆژه‌لاتی کوردستان، بلاو

و گشتین.

بۆ قهره‌بووکردنه‌وه‌ی ئەم که‌مایه‌سییه‌ لێره‌دا هه‌وڵ درا دوا‌ی گه‌ڵا‌ئه‌کردنی هیندی‌ک پرسیار که و‌لامه‌کانیان بتوانی‌ که‌لین و که‌له‌به‌ری باب‌ه‌ته‌که‌ پڕ بکاته‌وه‌، له‌ گه‌ڵ هیندی‌ک که‌سی شاره‌زا و جیاواز و‌توویژ بکری‌ت. ئەم که‌سانه‌ که‌ پێک‌هاتوون له‌ که‌سانی نا‌کادی‌میک و مامۆستای زانکۆ، شاره‌زا له‌ زانسته‌کانی کۆمه‌لناسی، فه‌لسه‌فه‌، چالاک له‌ بزاقه‌ مه‌ده‌نبیه‌کان و که‌سانی سیاسی شویندانه‌ر و کاربه‌ده‌ست له‌ حیزبه‌کان (دی‌موکرات و کۆمه‌له‌)، هه‌رکام به‌ جۆری‌ک به‌ ستراره‌وه‌ییان به‌ باب‌ه‌ته‌که‌وه‌ هه‌یه‌ و ئامانجدارانه‌ دیاری کراون.

له‌به‌ر ئەوه‌ی ئیمکانی دیداری راسته‌وخۆ له‌گه‌ڵ زۆری‌ک ئەم به‌رپزانه‌ نه‌بوو، و‌توویژه‌کان ناراسته‌وخۆ له‌ ریگی‌ نووسراوه‌وه‌ نه‌نجام دراون. هه‌ ئه‌به‌ت، به‌ هۆی تازه‌یی باب‌ه‌ته‌که‌ و پینویست به‌ بیرکردنه‌وه‌ی زیاتر له‌ سه‌ر باب‌ه‌ته‌که‌، هه‌موویان خوازیاری نارده‌نی پرسیاره‌کان به‌ نووسراوه‌ بوون.

پینویست به‌ ئاماژه‌ پێدانه‌ که‌ له‌ ئێ‌وه‌ ده‌قی باب‌ه‌ته‌که‌دا له‌و شوینانه‌ی که‌ رینفرینس به‌ نێ‌وه‌رۆکی و‌توویژێ هه‌رکام له‌و که‌سانه‌ ده‌دری که‌ و‌توویژیان له‌ گه‌ڵ کراوه‌، ئەم شیوازه‌ له‌به‌رچاو گیراوه‌:

له‌ رینفرینسی یه‌که‌مه‌دا ئاماژه‌ی ته‌واو ده‌دریت و له‌وانی دیکه‌دا ته‌نیا ئاماژه‌ به‌ شوهرت (نازناو) و ژماره‌یه‌کی دیاریکراو که‌ له‌ رینفرینسی یه‌که‌مه‌دا دیاری ده‌کری‌ت، ده‌دریت. بۆ نه‌مونه‌ وه‌ک: (په‌به‌ر مه‌حموودزاده، و‌توویژێ تایبه‌تی خۆم: ریکه‌وتی ۱۴ رێبه‌ندانی ۱۴۰۰). له‌وانی دیکه‌دا به‌ "مه‌حموودزاده، ۵" ئاماژه‌ی پێ ده‌کری‌.

لێکۆڵینه‌وه‌که‌ سه‌ره‌تا به‌ وینایه‌کی گشتی له‌ بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان ده‌ست پێ ده‌کات. ئامانج ئەم کاره‌ له‌ درێژه‌ی باب‌ه‌ته‌که‌دا ده‌رده‌که‌وی‌ت که‌ نه‌ویش سه‌لماندنی جۆری‌ک له‌ پاشخانی هاوبه‌شی میژوویی‌یه‌ که‌ له‌ درێژه‌ی به‌ره‌وپێشچوونی هه‌ر دوو ره‌وتی مه‌ده‌نی و شۆرش‌گیرانه‌ی سیاسیدا له‌ چوارچێ‌وه‌ی گوتاری "شوناسخواری نه‌ته‌وه‌یی"دا یه‌ک ده‌گرنه‌وه‌ و وه‌ک دوو بانی * "بزووتنه‌وه‌ی به‌ره‌نگاری مافخوازانه‌ی جه‌ماوه‌ری"ی کوردستان هه‌رکام به‌ شیوازی جیاواز و له‌ به‌ستینی خۆی‌دا کار ده‌کات.

له‌ به‌شیکێ دیکه‌دا، هه‌وڵ دراوه‌ خویندنه‌وه‌یه‌کی گشتی له‌ کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له‌ رۆژه‌لاتی کوردستان بخری‌ته‌ به‌رچاو.

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

تایبەتمەندىيەكانى ئەم كۆمەلگەيە، پېوەندىيى نيوان بزووتنەوهى مەدەنى لەگەڵ بەستىنى شۆرشيگىرى، گوتار و كاركردى ئەم بەستىنە لە سەر كۆمەلگە و بە گشتى باس كردن لە سەر دۆخى كۆمەلگەى مەدەنى لە رۆژھەلاتى كوردستان، نيوەرۆكى ئەم بەشە لە بابەتەكە پىك دىنن.

قۇناغەكانى بزووتنەوهى مەدەنى و ئەو بەستىن و زەمىنە سىياسى و كۆمەلەتياىەى كە ئەم بزووتنەويە تىيدا بىچمى گرت، لە گەڵ گەشتى بە قۇناغى خۇناسىن و گوتارسازى كە توانى كارىگەرىيى خۆى لەسەر كۆمەلگە و رەفتارى تاكەكانى كۆمەلگە دابنى، ئەم نامەيەدا بە وردى باسىان لە سەر كراوه.

روانىنى دەسەلاتى زالى داگىركەر بۆ سەر كۆمەلگەى مەدەنى لە رۆژھەلاتى كوردستان لە لايەك و جىگە و پىگەى ئەم دياردە و بزاقە لە بزووتنەوه گەورە نەتەوهيى و جەماوەرييهكە و لە لاي جىزبەكان، دەتوانن سەلمىنەرى زۆرىك لەو ئىدىيەيانە بن كە ئەم نامەيەدا جەختيان لە سەر كراوتەوه.

رېژىمى كۆمارى ئىسلامىي ئىيران كە لە چوارچىوهى روانىنە گشتىيە ئەمىنيەتىيەكەى خۆيەوه لە بزووتنەوهى مەدەنى و چالاكانى ئەم بوارە دەروانى، سەرەكيتىرەن ھەرەشە و مەترسىيى بۆ سەر كۆمەلگەى مەدەنى دىتە ئەژمار. لەلايەكى دىكەوه دەرک و پشتىوانىيى جىزبەكان لە خەباتى مەدەنى – ھەرچەند بە درەنگەوه – كارىگەرىيى لە سەر متمانەى خەلك بە كۆمەلگەى مەدەنى دەباتە سەرى و ئەمەش دەتوانى بىتتە دەرڤەتەيكى باش بۆ گەشە و بەرفراوانبوونى ئەم كۆمەلگەيە.

بۆ باس لە سەر ھەموو ئەم رەھەند و لايەنانەى كۆمەلگەى مەدەنى لە رۆژھەلاتى كوردستان، ھەول دراوه روانگە و بۆچوونى جىاواز بخرىتە بەرباس و نيوەرۆكى نامەكە دوورە لە ھەر لاگىرى و دەمارگرتىيەك.

كورتە ويناىەك لە مېژووى ھاوچەرخى كورد لە رۆژھەلاتى كوردستان

لە رەوتى شەرى جىھانىيە يەكەم (۱۹۱۸ - ۱۹۱۴) و پىكھاتنى دەولەت - نەتەوهكان لە رۆژھەلاتى نيوەرەست و بە ھۆكارى رىكخراونەبوونى وشيارىيى نەتەوهيى و دەستىووردانى نادادپەرورانەى زلھىزەكانى ئەو سەردەمە، نەتەوهى كورد لە دەولەتى سەربەخۆى خۆى بىبەش كرا و نىشتمانى كوردان لە ناكامى رىكەوتننامەكانى "ساىكس - پىكۆ" (۱۹۱۶) و لۆزان (۱۹۲۳)دا، دواى لىكە ئۆشەشە ئىمپىراتۆرىيى عوسمانى، بە سەر چوار ولاتى ئىيران، توركىيە، عىراق و سوربەدا دابەش كرا

(شهرههکهندی، ۲۰۱۲: ۶۵).

دوای پیکهاتنی دهوڵت - نهتهوهکانی تورک و عه‌رب و ئێرانی (فارس)، کورد له ههر چوارپارچهی کوردستان، هه‌وڵی ئاسمیه‌کردنی درا. ناسیۆنالیسته‌کانی پاله‌وی، ئاتاتورکی و، عه‌ربه‌ ناسیۆنالیسته‌کان و دواتریش به‌عسییه‌کانی - نه‌فله‌قیسی عیراقی و سووری به‌ ره‌چاوکردنی توندوتیژانه‌ترین سیاسه‌ت، هه‌وڵی تواندنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کوردیان دا (عه‌بباس‌زاده، ۱۳۸۷: ۳۹).

له سه‌رده‌می دیکتاتۆری بیست ساڵه‌ی ره‌زاشادا زۆرداری نه‌ته‌وه‌یی گه‌یشته‌ نه‌وپه‌ری خۆی. شۆفینیزی ئێرانی بوو به‌ سیاسه‌تی ره‌سمی رێژی می په‌هله‌وی و نه‌ته‌وه‌کانی غه‌یری فارس خرا نه‌ ژێر توندتروتیژترین سته‌می نه‌ته‌وه‌یی. بۆ له‌نیوێردنی شۆینه‌واری نه‌ته‌وه‌یی، میژوویی و فه‌ره‌ه‌نگی ئه‌م نه‌ته‌وانه‌ به‌نامه‌یه‌کی دارێژراو و درێژخایه‌ن به‌رێوه‌ ده‌چوو که مه‌به‌ستی تواندنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌کانی غه‌یری فارس بوو. ده‌ستیوه‌ردانی میژووی کۆن و نوێ، گۆڕینی ناوی شار و گونده‌کان، قه‌ده‌غه‌کردنی گه‌لیک رێوره‌سمی نه‌ته‌وه‌یی، ته‌نانه‌ت له‌به‌رکردنی جلو به‌رگی نه‌ته‌وه‌یی، هه‌موو بۆ ئه‌وه‌ بوو که نیشان بدرێ له ئێراندا ته‌نیا تاقه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌ک هه‌یه، ئه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی فارسه (قاسملوو و حه‌سه‌ن‌زاده، ۲۰۰۲: ۲۴).

هاوکات له‌گه‌ڵ هاتنه‌سه‌رکاری ره‌زاخانی میر پینج و بیجم‌گرتنی ده‌وڵت - نه‌ته‌وه‌ی فارس - ئێرانی (۱۹۲۶)، بزووئنه‌وه‌ی سمایل ناغای شکاک، ناسراو به‌ سمکۆ (۱۹۱۹ - ۱۹۳۰) له هه‌وڵی درووستکردنی هه‌رێمیکی ئۆتۆنۆمی له رۆژه‌لاتی کوردستاندا بوو. سمکۆ پێش له ده‌سپێکی پرۆژه‌ی نه‌ته‌وه‌سازی ده‌وڵته‌ی فارس، به‌ بێ ئه‌وه‌ی چاوی ته‌ماح به‌ مه‌به‌ستی سه‌پنه‌وه‌یان به‌ریته‌ سه‌ر پیکهاتنه‌کانی دیکه‌ی ده‌وره‌ی خۆی، "رێبه‌رایه‌تی بزووئنه‌وه‌یه‌کی کرد که یه‌که‌مین خۆیندنگه‌ی کوردی له رۆژه‌لات کرده‌وه، یه‌که‌مین رۆژنامه‌ی کوردی - فارسی بلاو کرده‌وه و کوردی کرده‌ زمانی فه‌رمیی قه‌له‌مه‌وه‌ی حوکمه‌رانییه‌که‌ی و راپه‌ڕینه‌که‌ی بوو به‌ بناغه‌ی دژایه‌تی ئیوان گێرانه‌وه‌ی فه‌رمی و نیوه‌ فه‌رمیی ده‌وڵت (ده‌وڵت - نه‌ته‌وه‌ی فارس - ئێرانی) و گێرانه‌وه‌ی ناسیۆنالیستی کورد له ئێران" (سلیمانی، ۲۷۲۰: ۴۳۵). جوولانه‌وه‌ی سمکۆ که تا ساڵی ۱۹۳۰ هه‌ر مابوو، ببوو به‌ کۆسپیک له سه‌ر رینگای ره‌زاخان که ده‌یه‌وه‌یست ده‌سه‌لاتیکه‌ی به‌هیزی ناوه‌ندی له ئێران پیک بێن. بۆیه‌ پاش دانانی پیلانییک له رۆژی ۳۱ جۆزه‌ردانی ساڵی ۱۳۰۹ (۱۹۳۰ی زایینی)دا، سمکۆ له لایه‌ن سه‌ره‌ه‌نگیکه‌ی له‌شکری ئێران‌ه‌وه‌ بۆ وتووێژ بانگ کرایه‌ شاری شنۆ و ناجوامێرانه‌ کۆژا (قاسملو و حه‌سه‌ن‌زاده، ۲۰۰۲: ۲۳).

له درێژای هه‌وڵدان بۆ چه‌سپاندن و سه‌قامگیرکردنی ده‌وڵت - نه‌ته‌وه‌ی فارس - ئێرانی و چرک‌دنه‌وه‌ی ته‌واوی ده‌سه‌لاته‌کان له ناوه‌ند له‌سه‌ر ئه‌ساس و بنه‌مای ئاسمیه‌کردنی نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ و یه‌ک له‌وان کورد و راکیشانی زه‌ین و

بیری تاکه‌کانی کۆمه‌نگه‌کان و ته‌سلیم‌کردنیان به "ته‌به‌عییه‌ت" و پێره‌وی له بیری ئێرانی و "ئێراندۆستی" و ئه‌رکیان به‌رانبه‌ر به پاراستنی ئهم تاکه و لاته و تاکه نه‌ته‌وه، پرۆسه‌ی "سه‌ربازگه‌ری" و سه‌ربازی‌کردنیان به "ئێجباری" به‌سه‌ر لاوانی کوردستاندا ده‌سه‌پاندا. "ئه‌منیه" له گونده‌کانی کوردستان حاکی بێ‌ئه‌ملا و ئه‌ولای گیان و مال و نامووسی خه‌نگ بوون و له‌به‌رکردنی جلوه‌رگی کوردی به ته‌واو قه‌ده‌غه‌ کرا. به‌رانبه‌ر به هه‌موو ئهم زوتم و زۆریانه له هیندیگ ناوچه‌ی کوردستاندا راپه‌رین و ناره‌زایه‌تی سه‌ریان هه‌لدا که وێرای سه‌رکوته‌کردنیان، هه‌ستی کوردایه‌تیان له کوردستان له دنی هه‌موو کوردیکدا ئه‌وه‌نده به‌هێز کرد که سیاسه‌تی ره‌زاشا بۆ توانده‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد وهک هی مسته‌فا که‌مال له تورکیه به ته‌واوی پووچه‌ل بوو (قاسملوو و جه‌سه‌ن‌زاده، ۲۰۰۲: ۲۴).

له ناکامی ریزه‌بنیدی ولاتانی زله‌یز و کاریگه‌ر له شه‌ری دووه‌می جیهانی (۱۹۲۹ - ۱۹۴۵) و هاتنه‌ ناوه‌وه‌ی له‌شکری سووری سوڤیه‌ت له باکوور و له‌شکری سه‌ربازانی ئه‌مریکا و بریتانیا له باشوور بۆ ئێو خاکی ئێران، و به‌گه‌شتی تیکچوونی دیکتاتۆری ره‌زاشا، هیندیگ نازادی دیموکراتی له ئێران په‌یدا‌بوون و حیزب و رێکخراوه‌ سیاسییه‌کان بووژانه‌وه و په‌ره‌یان گرت. له کاتیگدا که له‌شکری سوور هاتبووه به‌شی باشووری رۆژه‌لاتی کوردستان، له به‌شی باکوور تا شاری ورمی له‌شکری سوور جیگیر ببوو، ناوچه‌ی موکریان و به تایبه‌ت شاری مه‌هاباد له‌وه‌زعه‌ دوور بوون. ئه‌وه‌ بوو که یه‌که‌م رێکخراویکی به‌هێزی سیاسی کوردی به‌ ناوی "کۆمه‌له‌ی ژبانه‌وه‌ی کوردستان" که به "کۆمه‌له‌ی ژ-کا" ناوی ده‌رکرد، له رۆژی ۲۵ گه‌لاویژی ۱۳۲۱ (۱۶ ئووتی ۱۹۴۲) له شاری مه‌هاباد دامه‌زرا. که دوا‌ی سێ سا‌ن (۱) خه‌زه‌له‌وه‌ری سا‌نی ۱۳۲۴ له‌تا‌وی به‌رانبه‌ر به ۲۴ ئۆکتۆبری ۱۹۴۵ (زیینی) حیزبی دیموکراتی کوردستان له‌سه‌ر هه‌مان بناغه‌ دامه‌زرا و ته‌نیا دوا‌ی چهند مانگ له دامه‌زرانی حیزبی دیموکرات، له ۲ رێبه‌ندانی ۱۳۲۴ له‌تا‌وی، کۆماری دیموکراتیکی کوردستان به سه‌رۆک‌کۆماریی پێشه‌وا قازی محه‌مه‌د وهک یه‌کیک له گه‌وره‌ترین ده‌سه‌ک‌ه‌وته‌کانی نه‌ته‌وه‌یی بۆ کورد دامه‌زرا (قاسملوو، ۱۳۶۷: ۶۵ و ۶۷).

به پێکه‌ینانی کۆمه‌له‌ی ژبانه‌وه‌ی کوردستان و دواتر دامه‌زرانی حیزبی دیموکراتی کوردستان و سه‌رئه‌نجام دامه‌زرانی کۆماری دیموکراتیکی کوردستان، بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی و مافخو‌ازانه‌ی کورد قه‌واره‌یه‌کی رێکوپێکی خاوه‌ن پلان و به‌رنامه به‌خۆوه ده‌گرێ. به‌پێچه‌وانه‌ی رابردوو، خواسته‌کانی بزوتنه‌وه‌ی کورد بوون و به دامه‌زراره‌ ده‌کرین و له ژێر کاریگه‌ریی هۆکاری ده‌ره‌کیدا قه‌واره‌ی بزوتنه‌وه‌ له خێل و عه‌شیره‌وه ده‌گۆردرێ بۆ حیزب و رێکخراو به مه‌به‌ستی کۆکردنه‌وه‌ی زیاتری هێز و دیاریکردنی خواستی روون و قۆرموله‌ کراو (مه‌هلودی، ۱۳۸۱: ۱۶۳).

پێکهاتنی حیزب و رێکخه‌ستنی بزوتنه‌وه‌ له چوارچێوه‌ی قه‌واره‌ی حیزبدا که هێز و پتانسیلی جه‌ماوه‌ر له پێناو

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ٢٧٢٤

دهسته بهرکردنی ویست و خواسته‌کاندا رێک ده‌خات، ده‌بیته هۆی گه‌شه‌کردن و به‌رده‌وامبوونی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی (نه‌وزه‌ری، ١٣٨١: ٥٣).

هه‌نگرتنی دیسکۆرسی نه‌ته‌وه‌یی له چوارچێوه‌ی دامه‌زراوه‌یه‌کی مۆدێرندا به‌ ناوی حیزب و به‌ جه‌ماوه‌ریکردنی خه‌بات له‌ ماوه‌ی نزیک به‌ هه‌شت ده‌یه‌ی رابردوودا که له‌ لایه‌ک به‌رده‌وامیی هه‌یه و له‌ لایه‌ک گه‌شتگیربوونی خۆی سه‌لماندووه، سه‌لمینه‌ری نیوه‌رۆکی مه‌ده‌نی‌یه که له‌ درووستکردنی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نیی ئه‌م‌رۆی رۆژه‌لاتی گوردستاندا خاوه‌ن رۆل و کاریگه‌ری‌یه. بزووته‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد له‌ رۆژه‌لاتی گوردستان له‌ ئه‌ساسدا ماهیه‌تیکی مۆدێرن و مه‌ده‌نی هه‌یه که بناغه‌که‌ی بۆ پێوه‌ندی خۆی له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی دیکه‌ واته‌ شوناسی کوردبوونی خۆی له‌گه‌ڵ هۆقییه‌تی ئێرانی ده‌گه‌رێته‌وه که دامه‌زرانی کۆماری گوردستان له‌ مه‌هاباد ولامدانه‌وه‌یه‌ک بوو به‌ ره‌فتار و بیرکردنه‌وه‌ی نیزامی حاکی ئه‌و کاتی له‌ ئێران (وه‌لی، ٢٠١١: ١١٢).

بزووته‌وه‌ی کورد له‌ رۆژه‌لاتی گوردستان دوای شۆرشێ ١٩٧٩ی زایینی، به‌ ته‌به‌عییه‌ت له‌ مه‌رامنامه‌ی حیزبه‌کان و ماهیه‌تی داخوازیه‌کانی خه‌لکی گوردستان، نیوه‌رۆکی مه‌ده‌نیانه‌ی خۆی پاراست. ته‌نانه‌ت، سه‌ره‌رای هه‌لۆسته‌ی سه‌خت و توندوتیژی ده‌سه‌لاتی نوێ له‌ تاران دژ به‌ کورد، مقاومه‌تی خه‌لکی گوردستان و حیزبه‌کان له‌ جۆری نافه‌رمایی مه‌ده‌نی و به‌ره‌نگاری ناتوندوتیژانه‌ بوو. بزووته‌وه‌ی کوردی سه‌رده‌می "پاش شۆرشێ ١٩٧٩" خۆی به‌سه‌رچاوه‌گرتوو له‌ خۆپاگه‌ری ناتوندوتیژی گه‌شتی و که‌مپه‌ینه‌کانی نافه‌رمایی مه‌ده‌نی پێناسه‌ ده‌کات که به‌شه‌ جیاوازه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی کوردی تییدا به‌شدار بوون. ئه‌م چالاکیانه‌ به‌ دوو هۆکار ئه‌نجام ده‌دران، یه‌که‌میان به‌ره‌نگاری له‌ به‌رانبه‌ر هه‌ولێه‌کانی رێژیم بۆ چه‌سپاندنی ده‌سه‌لاتی خۆی و دووه‌میان به‌ره‌نگاری له‌مه‌ر قایلکردنی رێژیم بۆ به‌ فه‌رمی ناسینی "شۆرا" هه‌لبژێردراوه‌کانی شاره‌کان که له‌ شاره‌ جیاکانی گوردستاندا پێک هاتبوون (حه‌سه‌نیان، ٢٧٢٠: ٤٥١).

***

(*) له‌ ئه‌ده‌بیاتی سیاسی حیزبه‌کاندا ئه‌م دوو باڵ و به‌ستینه‌ به‌ "خه‌باتی مه‌ده‌نی و شۆرشگیرانه" و "خه‌باتی شار و شاخ" ته‌عبیر کراوه.

٨ جۆزهردانی ٢٧٢٤

پەيامى ناوهندى بەرپۆه بەرىى هیزى دیموکراتى گوردستان ئىران بە بۆنهى ۱۲ى جۆزەردان
پوڭى زىندانىيانى سىياسى گوردستان

زىندانىيانى سىياسى گورد!
بنەمالەى زىندانىيانى سىاسى!

بە بۆنهى دوازدهى جۆزەردان پوڭى زىندانىيانى سىياسى گوردستان و ئىراى وهبىرھىنانەوهى يادى زىندانىيانى ئازىزى ئە سىدارەدراومان، زۆر بەرپۆه سىاسى خۇراگىرى ئۆهى كۆلنەدەر ئە نۆو بەندىخانەكانى هەردوو رېژىمى پاشايەتى و كۆمارى ئىسلامى ئىران دەكەين.

دوازدهى جۆزەردان كە ئە لايەن ئەنجومەنى زىندانىيە سىياسىيەكانى پوڭھەلاتى گوردستانەوه وهكوو پوڭى زىندانىيانى سىياسى گوردستان دىارى كراوه، وهبىرھىنەروەى پوڭىكى تال ئە مېژووى خەباتى رزگارپخووانەى گەلەكەمانە. سائى ۱۳۶۲، ئەو پوڭەدا ۵۹ لاوى مەھابادى كە پېشتەر ئە لايەن رېژىمى تازە بەدەسەلات گەبېشتووى كۆمارى ئىسلامىيەوه بە بى هېچ تاوانىك و تەنيا بە تۆمەتى كوردبوون و هاوكارى ئە گەل رېكخراوه سىياسىيەكانى گوردستان، حوكمى ئەسىدارەدانىيان بەسەردا سەپىنرابوو، ئە شارى تەورپز گوللەباران كران. گوللەباران كردنى ئەو ئازىزانە ئە كاتىكدا بوو كە چەند

که سیکیان هیشتا له خوار ههژده سال و نهگه ییشتبوونه ته مهنی قانونی. ئه و ۵۹ لاره نه له دادگایهکی ناشکرادا دادگایی کران و نه مافی ئه وهیان پیندرا پارێزهریان هه بێ، ته نانهت دواي گوله باران کردنیان ته ره مه کانیان رادهستی بنه مائه کانیان نه کرایه وه و ههتا نیستاش نازانی له کوئ به خاک سپێردراون. هاوکات هه ئبژاردنی مه رگی سه ره برزانهی ئه و نازیزانه و چۆکدانه دانیان له به رانه بر مرۆفکوژانی کۆماری ئیسلامیدا بووه به ره مزی خه باتی زیندانیانی سیاسی کوردستان و هه موو سائی له م رۆژدها ریز له ناو و یادی ئه وان و هه موو زیندانیانی سیاسی کوردستان ده گیرئ.

ئه مسال له کاتی کدا یادی دوازه دی جۆزهردان ده که یه نه وه که برایمی ره ئیسی یه کیک له جه لاده کانی نیو به ندیخانه کانی ریزیم که ده سستیکی بالای له ئیعدامی زیندانیانی سیاسیدا هه بوو و یه کیک له ئه ندامانی هه یئه تی مه رگ له ئیعدامی هه زاران که سه له سائی ۱۶۷ دا بوو، له رووداوی که وتنه خواره وی هیلیکۆپتیره که دا له به یین چوو. جه ق وابوو که ره ئیسی پیش مرندی راپیچی به رده م دادگا کرابا و سزای ئه و هه موو تاوانه ی وه رگرتباوه. به لام به داخه وه ئه و ده رفه ته بو بنه مائه ی داخدار ی ئیعدام کراوه کان نه ره خسا. هیوادارین له داها توویه کی نزی کدا هه موو ئه و که سانه ی ده ستیان له ئه شکه نجه و ئیعدامی زیندانیانی سیاسی کوردستان و ئیراندا هه بووه، به یترینه به رده م یاسا و سزای تاوانه کانیان وه برگر نه وه.

زیندانیانی خۆراگری سیاسی، بنه مائه ی سه ره برزی زیندانیانی سیاسی، نیوه وه کوو به شیکی گرینگی گۆره پانی خه باتی که لی کورد له رۆژه لاتی کوردستان له هه ردوو ریزیمی په هله وی و کۆماری ئیسلامی، ئه رکیکی قورستان له سه رشان بووه و هه یه. زۆریک له نیوه به داخه وه سالانیک له ته مه نی خۆتان له نیو زیندانه کاندا له پیناو رزگاری که له که تاندا دیلی ده سستی دوژمان بوونه و به خوشییه وه ئی رووسوور و سه ره برز هاتوونه ده رئ، زۆریک له نیوه ش هه ر نیستا له نیو زیندانه کانی کۆماری ئیسلامیدا سه ره برزانه راوه ستاون و ماوه ی حوکه م نادا ده ره وانه که تان تیپه ر ده که ن. به گشتی نیوه ی خۆراگر هه م سه ری خۆتان به رز راگرتوو و هه میش له نیو که لانی نازادیخوازا بوونه ته مایه ی شانازی که له که تان.

حیزی دیموکراتی کوردستانی ئیران له م رۆژدها جاریکی تر، وێرای ریزگرتن له خه باتی نیوه نازیزان، پر به دل سیاسی زه حمه ته کانی خۆتان و بنه مائه رووسوورده کانتان ده کا.

هیوادارین به زووترین کات به ری زه حمه تی نیوه و هه موو خه باتکارانی ریگای رزگاری که له که مان بیته دی و وێرای نازادی نیوه و رزگاری یه کجاری که له که مان له بنده ستی، پیکه وه کار بو بنیانتانانه وه ی کۆمه لگه یه کی به خته وه ر بکه یین.

له رۆژنامەى "گوردستان و "گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

سلاو بۆ گيانى شههيدانى ۱۲ى جۆزەردان و هه‌موو زیندانیانی سیاسیی له سیداره‌دراو.

سلاو له ئیراده‌ی زیندانیانی سیاسیی خۆراگر و بنه‌مائەى سه‌ربه‌زێان.

ناوه‌ندى به‌رپوه‌به‌ریی حیزبى دیموکراتى گوردستانى ئێران

جۆزەردانى ۱۴۰۳

۱۰ى جۆزەردانى ۲۷۲۴

یادیک له ۵۹ لای شههیدی مه‌هاباد

عومەر باله‌کی

رۆژی ۱۲ جۆزهردانی هەر سائیک بیرخه‌ره‌وه‌ی کاره‌ساتیکی تال و دل‌هه‌ژینه، له‌و رۆژه‌دا ۵۹ کەس له خه‌تکی مه‌هاباد له زیندانی ته‌وریز به‌ حوکمی دادگای شهرع به‌ تاوانی هاوکاریکردن له‌ گه‌ل "دژی شۆرش" ئیعدام کران و هه‌وا‌ته‌که‌ی له‌ لایان فه‌رمانداری ئه‌و کاتی مه‌هاباد، "حمیدرضا جلالی‌پور" راگه‌یاندران. هه‌ر وه‌کی گوترا ئه‌و ۵۹ کەسه به‌ تاوانی هاوکاری کردنی حیزبه‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان له‌ ماوه‌ی نیوان دوو مانگی خاکه‌لیوه و بانه‌مه‌ری ئه‌و سا‌له‌دا به‌ شینوه‌ی ره‌ش‌بگیر ده‌ست به‌سه‌ر کرابوون.

ئێستا که ۴۴ سا‌ل به‌سه‌ر ئه‌و تاوانه‌ قیزه‌ونه‌ دا تێپه‌ر ده‌بی، روون نییه‌ که ئه‌و ۵۹ کەسه که له‌ شاری مه‌هاباد گیرابوون، بۆ پینکه‌وه ئیعدام کران و کێ و چ کەسائیک بریاری ئیعدامی ئه‌وانیان دا و هۆکاری چی بوو. هه‌ر ۵۹ کەس که له‌ بواری ته‌مه‌ن و ته‌نانه‌ت کەسایه‌تیه‌وه پینکه‌وه جیاوازیان هه‌بوو چۆنه‌ له‌ یه‌ک دادگادا دادگایی کران و حوکم دران ئه‌و حوکمه‌ش که ئیعدامه‌ له‌سه‌ر هه‌موومان یه‌ک‌جی به‌ریوه‌ چووه‌؟ دای ئیعدام کردنیان بۆ جه‌نازه‌کانیان ته‌حویلی بنه‌ماله‌کانیان

نهدراوه‌ته‌وه یا لانی کهم شوینی گلکۆکه‌یان نیشانی بنه‌مائه‌کانیان نه‌داوه؟

کۆماری ئیسلامی له ساڵی ۶۲ی هه‌تاوی به‌و جینایه‌ته‌ ده‌یه‌ویست چ په‌یامیک بدا به‌ خه‌لکی کوردستان؟ نه‌گه‌ر چاو له‌ وته و نوسراوه‌کانی کاربه‌ده‌ستانی کۆماری ئیسلامی له‌و سه‌رده‌م دا بکه‌ین باشتر ده‌توانین ولامی نه‌و په‌رسپاره و هه‌موو په‌رسپاره‌کانی تر بده‌ینه‌وه و شیوه‌ی تێڕوانینی نه‌وان له‌ سه‌ر خه‌باتی ره‌وای گه‌لی کورد له‌ رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان بزانیین. جه‌لاد سادق خه‌لخالی له‌ ۲ی گه‌لاویژی ساڵی ۱۳۵۸دا که‌ ته‌نیا چه‌ند مانگ به‌سه‌ر به‌ده‌سه‌لات گه‌یشتنیان تێپه‌ر ده‌بی له‌ رۆژنامه‌ی "کیهان" دا سه‌باره‌ت به‌ کیشه‌ی که‌مایه‌تییه‌ نه‌ته‌وه‌یی و نایینی‌یه‌کان به‌و شیوه‌یه‌ ده‌دوی: "ریگا چاره‌ی قه‌یرانه‌کانی ولات نارده‌ی نه‌رته‌ش بو سه‌ر سنوره‌کانه...". یا خومه‌ینی له‌ ۲۱ی گه‌لاویژی ۱۳۵۸دا که‌ هه‌ر له‌ رۆژنامه‌ی که‌یه‌هان دا هاتوه‌وه، ده‌لی؛ "نه‌وانه‌ له‌ ئیسلام ده‌ترسیین، نه‌وانه‌ له‌ قانۆنه‌کانی ئیسلام ده‌ترسیین، نه‌وانه‌ ده‌یان‌ه‌وه‌ی ئیسلام نه‌بی، نه‌وه‌ هه‌رشتیکی بی‌ت پیلانگێرییه‌. نه‌گه‌ر پیلانگێری رووبدا ئیدی ئیمه‌ ناتوانین هه‌تاسه‌ر دان به‌ خۆمان دا بگه‌رین و پیلانگێریه‌کان قه‌بوول بکه‌ین، مه‌سه‌له‌که‌ ئیسلامه‌، له‌ مه‌سه‌له‌ی به‌رژه‌وه‌ندی موسوڵمانان دا ئیمه‌ ناتوانین چاوپۆشی بکه‌ین".

له‌ راستی دا هه‌م ئیدوانی خه‌لخالی و هه‌م قسه‌کانی خومه‌ینی روویان له‌ کوردستان و خه‌لکی کوردستان بوو. چونکه‌ هه‌ر چه‌ند رۆژ دواتر خومه‌ینی فتوای هێرشێ بو سه‌ر کوردستان له‌ رۆژی ۲۸ی گه‌لاویژ ده‌رکرد و ده‌ستووری به‌ نه‌رته‌ش و سپا دا به‌ هه‌ر نرخیک بی کوردستان داگیر بکه‌نه‌وه‌ و له‌و کاته‌دا خومه‌ینی ته‌نیا به‌ نارده‌ی نه‌رته‌ش و سپا بو سه‌ر کوردستان پازی نه‌بوو، به‌ لکوو دۆست و هاوکاری کۆنی خۆی سادق خه‌لخالی وه‌ک حاکمی شه‌رع، به‌ ده‌سه‌لاتیکی په‌هاوه‌ نارده‌ کوردستان بو سه‌رکۆتی زیاتری خه‌لک.

به‌ پێی راپۆرتی ریکخراوی لیبورده‌ی گشتی له‌ سه‌رکه‌وتنی شورشێ گه‌لانی ئیبرانه‌وه‌ هه‌تا ره‌شه‌مه‌ی ساڵی ۱۳۵۸، چوارسه‌د و سی و هه‌شت که‌س ئیعدام کراون و له‌و کاته‌وه‌ هه‌تا ئیستا ماشینی ئیعدامی کۆماری ئیسلامی رانه‌وه‌ستاوه‌ و قۆناغی ئیعدام کردنه‌کان به‌ پێی هه‌ل و مه‌رجی سیاسی له‌ ناو خۆی کۆماری ئیسلامی ئیبراندا له‌ هه‌لگشان و داشکاندا بووه‌. به‌لام قه‌ت ماشینی ئیعدامی کۆماری ئیسلامی له‌ کار نه‌که‌وتوه‌وه‌؛ بو نمونه‌ به‌ پێی ئاماره‌کان له‌ نیوان ساڵه‌کانی ۶۰ هه‌تا ۶۷ی هه‌تاوی که‌ لوتکه‌ی ئیعدامی به‌ کۆمه‌لی زیندانیان له‌ زیندانه‌کانی کۆماری ئیسلامی دا، ده‌هه‌زار و چه‌وسه‌د که‌س ئیعدام کراون. له‌و کاته‌وه‌ هه‌تا ئیستا نیزامی کۆماری ئیسلامی هه‌موو ساڵی له‌ رێژه‌ی ئیعدام دا له‌ نیوان په‌لبندی جیهانی دا په‌لی دووه‌می له‌ دوا‌ی ولاتی چین بو خۆی هێشتۆته‌وه‌.

کاتیگ ۵۹ کەس له خەڵکی مەهاباد کە دوو مانگ له گیرانیان تیپەر نەدەبوو بە بریارێک راده‌گۆزرین بۆ شاری تهریز، ناوه‌ندی پارێزگای نازەربایجانی شەرقی و له‌وێ هەر ۵۹ کەسه‌که له یه‌ک رۆژ و له یه‌ک کات دا ئێعدام ده‌کری، ده‌بی رۆون بیت کە نیوه‌رۆک و ماهیه‌تی ئەم نیزاهه‌ کۆنه‌ په‌رسته و دژگه‌لبیه چی بووه.

ئەو ۵۹ کەسه له تهمهنی جۆراوجۆردا بوون، لاوی تهمهن ۱۶- ۱۷ سالیان تیدا بووه هه‌تا پیاوی کاملی تهمهن ۴۰ بۆ ۵۰ ساڵ و له هه‌مان حالدا له چین و توێژی جۆراوجۆری شاربوون؛ له قوتابی و خویندکار هه‌تا دوکاندار و بازارییان تیدا بووه. هه‌ربویه چ له بواری تهمهنه‌وه چ له بواری تیروانین بۆ رووداوه‌کان ئەو ۵۹ کەسه ناتوانن وه‌ک یه‌ک بن، به‌لام دادگای شەرقی تهریز بێ گۆندان به هیچ بنه‌مايه‌کی قانونی و ئەخلاق و وه‌ک ئەوه کە ده‌بی زیندانی «تفهيم اتهام» بکری و مافی ئەوهی هه‌بی کە پارێزه‌ر بۆخۆی دیاری بکا و له دادگایه‌کی عادل و دادپه‌روه‌دا دادگایی بکری و داوی ده‌رچونی حوکمی دادگا مافی ئەوهی هه‌بی تانه له حوکمی دادگا بدا بۆ ئەوهی له دادگای تیپه‌ر لچوون و پینداچوونه‌وه‌دا داوی پینداچوونه‌وه بۆ حوکمی دادگا بکری و له هه‌مان حالدا مافی ئەوهی هه‌بی چاوی به کەسو کارو بنه‌ماله‌ی خۆی بکه‌وی. به‌لام ده‌بینین ماوه‌ی زیندانی کردن و به‌رێوه‌ چوونی حوکمی ئێعدام ئەوه‌نده کەمه‌ که مه‌جانی هیچ‌کام له‌وانه‌ی سه‌ره‌وه کە باسمان کرد به‌و ۵۹ کەسه نهدراوه هه‌روه‌کی ئەوه وای ئەو ۵۹ کەسه له مه‌یدانی شه‌ردا گیرابن و دادگای نیزایان بۆ ته‌رتیب درابن. لێره‌دا ئەوه پرسیاره سه‌ر هه‌نده‌دا ئەری به‌راستی بۆ وا به په‌له ئەو ۵۹ کەسه ئێعدام کران؟

بۆ وه‌لامی ئەو پرسیاره پینوسته بزاین هه‌لو مه‌رجی ئەوه‌کات ناوچه‌که چوون بووه. کاتیگ ئەو ۵۹ کەسه له خەڵکی مەهاباد ئێعدام کران، هیزه‌کانی کۆماری ئیسلامی توانای به‌ره‌ره‌کانیان له گه‌ڵ هیزی پيشمه‌رگه‌ی کوردستان دا نه‌بوو، بۆیه باشتترین رینگا بۆ بردنه سه‌ری رۆحیه‌ی هیزه‌کانیان و چاوترساندنی خه‌نگ که هاوکاریی پيشمه‌رگه نه‌کەن، گرتن و نه‌زیه‌تو نازارو ئێعدام کردنی خەڵکی شارو گوندی کوردستانیان وه‌ک ستراتژییه‌کی نیزای بۆ گه‌یشتن به نامانجی خۆیان دیاری کردبوو و لهو سه‌رده‌مدا چله‌پۆپه‌ی ئەو ستراتژییه، ئێعدام کردنی ئەو ۵۹ کەسه له خەڵکی مەهاباد بوو.

له کۆتایه‌کانی مانگی بانه‌مه‌رو سه‌ره‌تای جۆزه‌ردان سالی ۶۲ پيش ئەوهی ئەوه ۵۹ کەسه رابگۆزرین بۆ زیندانی تهریز و له‌وێ ئێعدام بکری، له یه‌کێک له چالاکییه‌کانی هیزی پيشمه‌رگه قانیه‌مقامی قه‌رارگای هه‌مزه به ناوی "بروجردی" ده‌کوژری، ناوبراو له سه‌رکوتی خەڵکی کوردستان و په‌ره‌پیندان به دیارده‌ی جاشایه‌تی له کوردستان رۆتی سه‌ره‌کی هه‌بوو. کوژران و له ده‌ستدانی بۆ حکومه‌تی کۆماری ئیسلامی برینیکی به‌ژان بوو. هه‌ربویه کوژرانی "بروجردی" دژگرده‌وه‌ی به‌رپرسیانی حکومه‌تی تارانێ کە وه‌ته‌وه. میرحوسین موسه‌وی که ئەوه‌کات سه‌رۆک وه‌زیران بوو، به توندی هیرش ده‌کاته

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

سه‌ر حیزبه‌کانی کوردستان و داوا ده‌کا هی‌زه نی‌زامیه‌کان به توندترین شیوه تو‌له‌ی بروجردی بکه‌نه‌وه. هاشمی رفسنجانی و محسن رفیق‌دوست هه‌ لۆیستی توند ده‌گرن و هی‌رش ده‌که‌نه سه‌ر خه‌ ئکی کوردستان و حیزبه‌کانی کوردستان.

دوای ده‌رکه‌وتنی نه‌و دژگرده‌وانه ده‌سه‌لاتدارانی کۆماری ئیسلامی له یه‌که‌م رۆژه‌کانی مانگی جۆزهردانی سائی ۱۳۶۲ چه‌ند کۆبوونه‌وه‌یه‌ک له مه‌هاباد پینگ دینن و به‌ هاوکاری قه‌رارگای هه‌مزه بریار ده‌ده‌ن دژگرده‌یه‌وه‌یه‌کی توند نیشانی خه‌ ئک و حیزبه‌کانی کوردستان بده‌ن. هه‌ریۆیه ئه‌وه‌ ۵۹ که‌سه که له ماوه‌ی مانگی‌کانی خا‌که‌ ئیوه و بانه‌مه‌ردا ده‌ست به سه‌ر کرا بوون راپیچی زیندانی ته‌وریزیان ده‌که‌ن و له‌ویش له دادگایه‌کی چه‌ند ده‌قیقه‌یی‌دا هه‌ر ۵۹ که‌سه‌که مه‌حکوم به ئی‌عدام ده‌که‌ن و هه‌ر له‌ویش حوکمی ئی‌عدامیان له سه‌ر جی‌به‌جی ده‌که‌ن و به پیلانیکی له پیش‌دا داریژراو به مه‌به‌ستی ترساندنی خه‌ ئکی مه‌هاباد هه‌وا‌ئه‌که به شیوه‌ی را‌گه‌یه‌ندراویکی فه‌رمانداری مه‌هاباد بلاو ده‌که‌نه‌وه.

۱۱ جۆزهردانی ۲۷۲۴

په يامى ناوهندي بهرپوهبهري هيزبى ديموكراتى كوردستانى نيران بهبونهى ۱ى ژونهن، رۆژى
جيهانىى مندانان

نهگه رچى ريكخراوى نهتهوه بهكگرتووهكان رۆژى ۲۰ى نوقامبر، رۆژى پهسندكرانى كۆنقانسىوونى جيهانىى مافى مندانانى به ناوى رۆژى جيهانىى مافى مندانان ناودير كردوه، بهلام لهگهه لهوهشدا زياتر له نيوى ولاتانى دنيا بهپى نهريتىكى ميژوويى رۆژى ۱ى ژونهن به رۆژى جيهانىى مندانان دهناسن.

دياريكردنى رۆژىك به ناوى رۆژى جيهانىى مندانان تهنيا بو نهوه نيبه لهو رۆژهدا جيژن و رپورهسم و كارناقال بو مندانان بگيردرئ و كات و ساتىكى خوشيان بو پينكبهيندريت، بهلكوو نهو رۆژه دهرفهتيكه بو ههسهنگاندنى دوخى مندانان و پينكهنانى نالوگور و بيركردنهوه له ناستى جيهانيدا بو خزمهتى زياتر به پينگهيانندن و دهستهبهركردنى ژيانى شياو بو مندانان. ههروهها رۆژىك بو وهبهرهينانهوى مافى مندانان، ههولندان بو گورپى دوخى سياسى و كومهلايهتى ولات له بهرژهوهندى دابينوونى مافهكانيان و نهركداركردنى ولاتان و دهولتهتان بو پاراستنى مافهكانى مندانان و پشتگيرى بهرنامه و چالاكيبهكانى "يونيسيف". كه باس له مافى مندانانيش دهكرت، مهبهست مافى تايهت يان جياواز نيبه، بهلكوو مافى مندانان له راستيدا مافه بنههتايهكانى مروفه كه له ئيستادا لهلايهن زور ولات و نيزامى سياسيهوه پيشيل دهكرت كه

كۆمارى ئىسلامىي ئىران يەك له وانه.

كۆمارى ئىسلامىي ئىران ئەگەرچى ماوهى ۳۰ ساڵه كۆتانسىيۆنى جيهانىي مافى مندالانى به مەرجى دژايەتى نەبوونى ئەو مافانه ئەگەل بنەما ئاييىنى و ياسا ئىوخۆيىيەكانى ولات پەسند كردوه، بەلام هەر ئەو پيش مەرجه پاساوى پيشيلكردى هەموو ئىوهروكى ئەو پەيماننامەيه لەلايهن كۆمارى ئىسلامىيەوه بووه. بيبەشكردى زياتر له نيوهى مندالانى ئىران له خويندن به زمانى زگماكى، بەكارهينانى مندالان و بەكوشتدانيان له مەيدانهكانى شەر، پەروەردەى ئيدئۆلۆژيىك ئەسەر بنەماى دژايەتیی پرهنسىيە جيهانىيەكان، هەلاواردنى رەگەزى له پروسەى خويندىنى مندالان، ئىعدامكردى مندالان، مندالانازارى، بەمندالى بەشوودان، بيبەشبوون له خويندن و وازهينانى بەناچارى مندالان لەسۆنگەى قەيرانە ئابوورى و كۆمەلايه تيبهكان، بەدخوراكى بەهوى هەژارى و بئەنوايى، ياسايىبوونى كاركردن به مندال ئەويش به مووچه و حەقدەستى كەم، خۆكوژيى مندالان، پينەدانى ناسنامە بهو مندالانەى له دايكى ئىرانى و باوكى بيانين و زۆر دياردەى ديكە تەنيا بەشيك ئەو دۆخه كارەساتبارە پيشان دەدەن كە مندالان له ئىران تيبدا گەوره دەبن و مافەكانيان پيشيل دەبن. ئەوش بترازى يەكەمين قوربانيانى قەيرانە سياسى، ئابوورى و كۆمەلايه تيبهكانى ولاتيش هەر مندالان كە لەسۆنگەى سياسەتەكانى كۆمارى ئىسلامىيەوه هەم قەيرانەكان رۆژ ئەگەل رۆژ زياتر و هەم خەسار و زيانەكانى ئەسەر رهوشى مندالان بەردەوام زیندەتر دەبن.

كۆمارى ئىسلامىي ئىران له بزووتنەوه نارهزايەتیبه كانيشدا دەستى له سەركوتى مندالان و پيشيلكردى مافەكانيان نەپاراستوه. بە پيى نامارى ريكخراوهكانى مافى مروفا له بزووتنەوهى ژينادا ريزيم زياتر له ۵۰ مندالى كوشت و هيرشى شيميایى كرده سەر قوتابخانەكان، له نارهزايەتیبه كاني خەزەلوهى ۹۸ دا لانيكەم ۱۸ مندال و له نارهزايەتیبه كاني بەفرانبارى ۹۶يشدا زياتر له ۴ مندالى به تەقەى راستهوخوى هينزه چەكدارەكانى كۆمارى ئىسلامى كوژران. ناوهندە ئەمنیەتیبه كاني ريزيم له بزووتنەوهى ژينادا هەروها سەدان منداليان دەسبەسەر كرد كە ژمارەيهك ئەوان له گرتنگەكان ئەژير ئەشكەنجەدا گيانيان لەدەست دا و بە دەیان مندالى ديكەش حوكمى زیندانى دريژخايەنيان بەسەردا سەپا و، ئەوه تەنيا بەشيكى بچووك له كارنامەى ريزيمى مناكوژى كۆمارى ئىسلامىيە.

حيزبى ديموکراتى كوردستانى ئىران ئەگەل مەحکوومكردى سياسەتەكانى كۆمارى ئىسلامى سەبارەت به پيشيلكردى مافى مندالان هاوكات ئەسەر ئەو باوهرەشه هەتا ئەم ريزيمە له دەسەلاتدا بيت. ئەگەرى گۆرانكارى له سياسەت و پرۆژەكانى حكومەت له بەرژوهەندىيى دايببوونى مافى مندالاندا يەكجار كەمە كە نموونەكەى بەنگەنامەى ۲۰۳۰ى يونيسكو بوو كە به

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

بريارى شه خسى خامنەيى و له مانگه كانى يه كه مى سهركۆماريى په ئيسى، سهركۆمارى كوژراوى رېژيمدا راگيرا و هه ئوه شاوه راگهيه ندره. حيزبى ديموكرات ههروهها به پشتبهستن به بنه ماي فكري و فهلسه فهى وجوودىي خوى كه يهك له وان بايه خدان به مندالان و پاراستنى مافه كانيانه، هه ميشه خوى به پشتيوانى مندالان و مافه كانيان زانيوه. ههروهها هيچكات و له هيچ هه لومه رجيكدان له ئهركه كانى خوى دهرجهق به مافه كانى مندالان خافل نه بووه و به كرده وهش بو داينبوونى ئه و مافانه تيكۆشاوه. به فهرميكردى خويندن به زمانى زگماك له سه رده مى كۆمارى كوردستان، دامه زرانى كۆرى په روه رده له سه رده مى گه مارۆ خستنه سه ر كوردستان له لايه ن كۆمارى ئيسلامى، بلاوكردنه وهى "دنياى مندالان" وهك پاشكۆى رۆژنامهى "گوردستان"، دامه زراندى ناوه نده كانى "مندالپاريزيى رۆژه لاتي كوردستان" و "ئيرگز" و زياتر له دوو دهيه كارى مه يدانىي ئه و ريكخراوانه به شيك له كار و كارنامه و هه ست به به پرسياره تىي حيزبى ديموكرات به نيسبه ت پرسى مافه كانى مندالان له كوردستانه.

به بۆنه ي هاتنى اى ژۆنه ن، رۆژى جيهانىي مندال پيرۆزيايى به هه موو مندالانى كوردستان و ئيران و جيهان ده ئيين و له سه ر هه ست به به رپرسايه تى و ئهركوه خوگرييمان له ئاست مندالاندا پىخ داده گرينه وه. به هيواي سهركه وتنى خه باتى جه ماوه رىي گه لانى ئيران بو داينبوونى مافه كانى مروفا و يهك له وان مافى مندالان و پينكهيئانى كۆمه لگه يه كى دوور له هه رچه شنه نادا په روه رى و پيشينكردى مافى مندالان.

ناوه ندى به رنوه به رىي حيزبى ديموكراتى كوردستان

اى ژۆنه نى ۲۰۲۴ (۱۲ى جۆزەردانى ۱۴۰۳)

۱۲ جۆزەردانى ۲۷۲۴

سیداره، پیناسى ۴۵ ساله

هەردى سەلىمى

رۆژى يەكشەممە رېكەوتى ۱۱ جۆزهردانى ۱۳۶۲ى هەتاوى، "مەممەدى برووجىردى"، يەككە له فەرماندە گرینگەكانى سپای پاسدارانى ئىنقلابى ئىسلامى و دامەزرىنەرى "قەرارگەى هەمزە" كە دەستىكى بالای هەبوو له جەنایەتى جەنگىي ئه و سالانەى كوردستاندا، له تىكەه ئچوونىك له گەل هیزى پيشمەرگەى كوردستان، كوژرا. كۆمارى ئىسلامى كە هەر له سەرله به يانی سەرکەوتتى شۆرشه وه و له سەربانى قوتابخانەى "رفاه" له تاران دەستى به كوشتنى حكومەتیی دژبەرانى كردبوو و له ناوچه جياكانى ئيران و بەتایبەتى له كوردستان ئىعدامى به كۆمەلئى دەست پى كردبوو، له و باره وه ئەزموونىكى زۆرى به دەست هینابوو و چارەسەرى هەموو كيشەكانىشى له نەهیشتنى دژبەرانیدا دەبینى! بەم پيش خانە فکرى و کردارىیه وه بوو كە، له تۆلەى كوژرانى فەرماندەكەى و بۆ چاوترسىن کردنى خەلكى كوردستان و بەتایبەت خەلكى شارى مەهاباد، رۆژى ۴ى جۆزهردانى ۱۳۶۲ "شۆراى تەئىنى ئوستانى نازەربايجانى غەربى" له ورمئ كۆبوونە وه یه كى پىكهینا بەمەبهستى ولامدانە وه یه ك به كوژرانى برووجىردى. له م كۆبوونە وه یه دا" سەردار مەممەدئىبراھىمى سەنجەقى" كە ئەوكات فەرماندەى قەرارگەى هەمزە بوو و هەروهەا حەمیدرەزا جەلایى پوور، فەرماندارى ئەوكاتى شارى مەهاباد بەشدار بوون.

ئاکامی ئەم کۆبوونەوهیە دەرکردنی بریارێک بوو کە ئەودا ۵۹ کەس لە دەسبەسەرکراوانی شاری مەهاباد ئیعدام بکری. ئەم ۵۹ کەسە کە هەموو لاو بوون و میرمندا ئیشیان تێدا بوو، بە سێ وهجبه و له ۲۹ رەشەمەدی سالی ۱۳۶۱-هوه ههتا بانه مەری ۱۳۶۲ گیرابوون و دوور و نزیک پێوهندییان به کۆژرانی برووجیهدیهوه نهبوو. بهم حاله شهوه چهند رۆژ دواي ئەو کۆبوونەوهیە له ورمیوه برانه تهوڕیز و له نادادگاییهکی یهکسه عاته دا بریاری ئیعدامیان بو دەرچوو و له سهریان جێبه جێش کرا. وهک زۆریه ی هه ره زۆری چالاکانی سیاسی، ئەم ۵۹ کەسه ش شاردرانه وه و ئیستا و ئیستاش بنه مائه کانیان - سه ره پای ههول و تهقه لا و پرسیا ری زور - نازانن نازیزانیان له کو ئ ناژراون.

هه چهند هه ر ئه وکات و ته نانه ت چه ندين جاري تریش له م سالانه ی دوا ییدا به پرسانی رێژیم و خودی جه لای پوو ریش راستیه کانیان ئاوه ژوو کرده وه، به لام یادگهی گشتی خه ئکی کوردستان، ئەم جه نایه ته ی له بیر نه کرده وه، هه ره وک چو ن سالی رابردوو له یادی چل سائهی ئەم جه نایه ته دژه مرۆیییه دا هه ئو ئستیان نیشان دا و بنه مائه کانیان جاریکی تر وه بیریان هینا وه که له خو ئنی نازیزانی خو ئیان خو ش نابن و له بیریان ناکهن.

کۆماری ئیسلامی هه موو کات پاش ناره زایه تی و روودا وه ئا ئاساییه کان، تو ئه له خه ئکی ئەو ولاته ده کاته وه، له گه ئ ده سپیکی شه ری ئیران و ئیراق به سه دان کەسی سیاسی ئیعدام کرد، دوا ی شه رکه به هه زاران کەسی له سیداره دا، له دوا ی ناره زایه تییه کانی سالانی ۷۸ و ۸۸ و ۹۶ و ۹۸ و ۱۴۰۱میش هه ر به و شیوه یه له سیاسه تی خو ئیدا به رده وام بووه. رێکخراوی ئیونه ته وه یی لیخو شبوون له نو ئترین ئاماریدا ئاماژه به وه ده کات: "کۆماری ئیسلامی له ما وه ی یه ک سالی رابردوو ی زاینیدا به ته نیایی رێژه ی ئیعدام یا هه مان کو شتنی حکومه تی له ئاستی جیهاندا بردو وه ته سه ری، به چه شنیک که له ده سالی رابردوودا رووی نه دا وه." له و ما وه یه دا ژماره ی ۸۵۳ ئیعدام له ئیران تو مار کراون که به به راورد له گه ئ سالی پێشووتیدا ۵۰٪ ئەم رێژه یه هه ئکشا وه. له م ژماره زۆره ۱۷۲ کەسیان به لووچ بوون، به لووچه کان ۵٪ جه ما وه ری خه ئکی ئیران پێکدینن، به لام ۲۰٪ ئیعدامه کانی ئەمسال به وان برآوه؛ ئەمه خو ئی نیشانه یه که له تو ئه کردنه وه و ترساندن خه ئک، ئیمه ده زانین خه ئکی به لووچستان له جه ربانی راپه رینی ژن، ژیان، ئازادیدا، یه ک له و نه ته وانه بوون وا زیاترین به شاریه کانیان له خو ئیان نیشان دا و له قوربانی دانیشا هه ر له ریزی پێشه وه بوون.

ئەم رێژیمه له ژێر رێئو ئنی عه لی خامنه ییدا ماکیا و ئلیستیانه بیر ده کاته وه و پێی وایه پاشه گشی له به رامبه ر ناره زایه تی دا به واتای له نیو چوونی ده سه لاته که یانه، بو یه بئ گرینگی دان به ویستی خه ئک و ناره زایه تی نا وه ندەکانی مافی مرؤقیش، رێبه ک ده برن که هه ر له سه ره تا وه بریوانه؛ به لام بئ ئاگا له وه ی گه ر له سیداره دان و له نیو برن چاره سه ر بو وایه

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

لەدواى ئىعدامەکانى سەربانى قوتابخانەى رفاھ، دەبوو خەتک ترسانان و هیج چەشنە ناکۆکییەکیان ئەگەن دەسەلاتدا نەبووایە، ئە کاتیگدا ئیمە شایەدی ئەوین رووداوەکان بە پیچەوانە روو دەدن و ئەم نامیتری ترساندن و تۆقاندنە ھەرگیز ولامدەر نییە و نەبوو و نابج و نارەزایەتییەکان ھەروا بەردەوام دەبن و کەس سلیان ئج ناکات.

۱۳ى جۆزەردانى ۲۷۲۴

گائتە جاریبەك بە ناوى ھەئبژاردنى سەرۆككۆمارى

سمایل شەرەفى

دواى كوژرانى ئىبىراھىم رەئىسى، سەرۆككۆمارى رېژىمى ئىسلامىي ئىران، وا بېراره خوئى چواردەيهەمى ھەئبژاردنەكانى سەرۆككۆمارى، رۆژى ۸ى پووشپەرى مانگى داھاتوو بەرپۆه بچیت.

لە ماوهى چوار رۆژى رابردوودا كە خوازىارانى خۆكاندیدیكردن بۆ پۆستى سەرۆككۆمارى لە ئىران ناویان تۆمار كردو، زیاتر لە ۸۰ كەس لە خەلكى سەر بە تىپى جۆراوجۆر ھەولئى ناوونوسیان داوه كە تا ئیستا تەنیا نزیك بە ۲۰ كەسیان ئیزنى خۆكاندیدیكردنیان پى دراوه. ھەر ئەوویكە ۸۰ كەس بۆ پۆستى سەرۆككۆمارى لە ولات خوئان كاندید دەكەن و یەكجى ۶۰ كەسیان رەت دەكرینەوه، دەرى دەخات كە ئاستى كەسایەتیی ئەم "مەقام"ە و پینگەكەى لە رېژىمى كۆمارى ئىسلامى ئىراندا تا چ رادەیهك نزم و سووك دابەزیوه و كۆمەنگەى ئىران ئەگەل چ دیاردەیهكى گائتە جارانه بەرپوویه.

پوویەكى دیکەى ئەم نزمى و گائتە جاریبەى ھەئبژاردنەكانى سەرۆككۆمارى لە خوئى چواردەيهەمیدا، ناو و پوخسارى ئەو

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

نزیك به ۲۰ كه سه یه كه له لایه ن وه زاره تی نیوخوو ره یگه به تۆمارکردنی ناویان بۆ پۆستی سه رۆككۆماری دراوه كه ده كری به سه ر دوو ده سته دا دابه ش بكرین؛ ده سته یه ك كه له زهینی كۆمه لانی خه ئكدا هیج ناو و نیشانیکیان نییه و نه ناسراو و بن بابدوو و بن نه زموون، به لام ده سته ی دووهه م كه بۆ خه ئك باش ناسراون، كه سانیكن جیا له چه ند نه زموونی شكسته خواردوو ی پر له غه در و خیانه ت و سه ركوت، هیج به ره مه یکیان بۆ خه ئكی ولات نه بووه. مه حموودی نه حمه دی نژاد، سه رۆككۆماری پیشوو، عه لی لاریجانی، سه رۆکی پیشوو ی پارلمان و كه سانیکی وه ك جه لیلی و زاكانی كه روه ه له مالاوانه و هه ركام به ژبست و درووشمی تایبه ته وه، بۆ خولی چوارده یه می سه رۆككۆماری له ئیران خویان كاندید كردوه.

له گه ل نه وه ی تا راده یه ك روه نه كه شواری نیگابان زۆریك له م كه سانه ره ت ده كاته وه و ئیزنی چوونه مه رحه له ی كۆتاییان پچ نادریت، به لام دیسانیش ویده چی بۆ بازارگه رمیی شانۆی هه ئبژاردنه كان، به ناچاریش بی ت هیندیك له م كه سانه ته نید بكرین.

نه وه نده ی پیوه نده ی به كۆماری ئیسلامی، واته به یتی ربه ری و بازنه ی حاكمییه تی بنازوخوازه وه هه یه، وه ك ره وتیكی ده یان سا له كه گرتوو یانه ته پیش، ئامانجیان یه كده سته كرن و به رته سه كرده وه ی جومگه كانی ده سه لاته كه ته نانه ت وه ك له ده وری پیشووشدا دیتمان ره حم به كه سانی وه ك لاریجانی و نه حمه دی نژادیش نه كرا و ره دی سه لاهیی هت كران. شیوه ی گوماناو بیووونی مه رگی ئیبراهیم ره ئیسیش كه سه باره ت به جیگه ره وه ی خامنه یی بۆ ربه ری نیزام، ناوی له نیواندا هه بوو، درێژه ی هه مان روانینی ده سه لاته بۆ چۆنیه تی دیاریکردنی كه سینك وه ك سه رۆككۆماری رنژیم كه كه مترین مه ترسیی بۆ به رژه وه ندییه بالاكانی به یتی ربه ری و پرسى جیگه ره وه ی خامنه یی نه بی ت. كه وایه هه ر له ئیستاوه دیاره كه له دلی نه م گاته جارپیه ی كه به ناوی هه ئبژاردنی سه رۆكۆمارییه وه وه رپیان خسته وه، جیا له مۆره یه کی ده ستنیشانكراوی بن ده سه لاتی ملکه چ، ئیزنی سه رده ره ینان به كه سی دیکه نادریت.

نه وه نده ی پیوه نده ی به به ری خه ئكیشه وه هه یه جیا له وه یكه به چاوی گاته پیکردنه وه ده روانه نه م به ناو هه ئبژاردنه و كه مترین بایه خی به لایانه وه هه یه؛ به گرتنه پیشی سیاسه تی بایكۆت و نه چوونه سه ر سن دووقه كانی ده نگدان، رنژیمی كۆماری ئیسلامی ئیرانیان له ته وایه تی خویدا ته حریم كردوه. خه ئك هه م له هه ئبژاردنی خولی سی زده هه می هه ئبژاردنه كانی سه ركۆماری له سا ئی ۱۴۰۰هه تاوی كه برایم ره ئیسی به كه مترین ده نگ بوو به سه رو ككۆمار و، هه م له هه ئبژاردنه كانی مه جلیسی رنژیمدا كه ۱۱ ره شه مه می سا ئی پار به رپوه چوو، به نه چوونه سه ر سن دووقه كانی ده نگدان، هه ئو بست و روانگه ی خویان به رانه ر به م ده سه لاته ناروه یه یه كلا كردوه.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

کۆماری ئیسلامی که دوای شاربه شار گێرانی تابووتی رهئیسى و هاوڕێکانى و وهڕێخستنى نمایشیکى خیابانى، ههموو ههولیکى نهوه بوو که نشان بدات خه ئک و جهماوهرى له پشته، لهم خوله له هه ئبژاردنه کانى سه رکۆماریشدا ههموو ههولیک دهدات که، "رهوابوون"ى خۆى - که له میژه هدهستى داوه - پررهنگ نشان بدات و لانیکهه دلى پر له ترس و نیگه رانیى خۆى و لایه نگرانی پى هیور بکاتهوه. به لام نهوهى وهڕییان خستوووه جیا له گائته جارى و نزم و سووک ده رکهوتنى پیگه ی "سه رۆک کۆماری" و "هه ئبژاردن" لهم ریزمه هدا ناتوانى شتیکی دیکه بیته.

گه لانی ئیران که له رهوتى بزووتنه وهى مافخووازه یاندا دژ بهم نیزامه سه رهرو و سه رکوتکاره، کار بو گه یشتن به ئیرانیکی نازاد و دیموکرات ده کهن، زور له میژه لهم شانۆ گائته جاربیانه تیپه ریون و بیته فاوت و کهمته رخه می ئی ده روان.

۱۲ جۆزهردانی ۲۷۲۴

نایا به کوژرانی په نیسییه کان دیسان دآخۆش ده بن؟

زانبار حوسینی

ههوائی کوژرانی سهید ئیبراهیم سهدرولساداتی ناسراو به رهئیسى پروداویکی نامۆ بوو، ههم بۆ نهوهی نوێ و ههم بۆ نهوهکانی پێش ئیمه و نهوانه‌ی رووخانی سیسته‌می نه‌فره‌تی په‌هله‌وی و هاتنه‌ سه‌ر ده‌سه‌لاتی سیسته‌می ویلایه‌تی فه‌قییان بینیه‌.

رهئیسى ناسراو به قه‌سابی تاران که نازناوی دیکه‌ی وه‌ک ئایه‌توللاى کۆمه‌لکۆزى، دادوه‌ری مه‌رگ و سه‌یدی ئیقه‌وماوانی به‌خۆیه‌وه هه‌نگرتبوو و به سه‌رۆکی شه‌ش پۆلی ناسرابوو، توانی به هه‌نگاوێکی ساده و بچووک له‌م دۆخه ناله‌بار و ئالۆزه سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی و نابوو‌رییه‌دا، دلی گه‌لانی نیشه‌جێ له ئی‌ران و چالاکانی سیاسی جیهان شاد بکات و؛ نه‌و هه‌نگاوه ساده‌یه‌ش شیوه‌ی مردنه‌که‌ی بوو که خه‌نک به‌جۆرێک به وه‌رگرتنه‌وه‌ی جه‌زای تاوانه‌کانی ئیکی ده‌ده‌نه‌وه.

له‌وه‌دا که سه‌ید ئیبراهیم رهئیسى وه‌ک رۆنگی‌رانی دیکه‌ی رێژیمی مه‌لاکان، رۆئیکی بنه‌ره‌تی له سه‌رکو‌تکردن، تۆقاندن، نه‌شکه‌نجه‌دان و کوشتنی گه‌لانی نیشه‌جی ئی‌راندای گێراوه و له هیج شونینکی جیهاندا که‌سیک نادۆزییه‌وه که تۆزیک

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

ویژدانی هەبى و ئەو وتەیه پشتراست نەكاتەوه، هیج شك و گومانیک نییه. بەلام ئەو بابەتەى ئەم وتارەدا باسى لیوه دەکریت، له روانگەیهکی ترهوه تیشک دەخاتە سەر کوژرانی سەید ئیبراهیم رەئیسى و بۆ روونبوونەوهى زیاتری مەبەست، بژاردەى هینانەگۆرپی پرسیارم هەبژاردوو؛ ئەگەر شۆرشگێرێکی کورد لەسەر ئەو کردەوه جینایەتکارانەى که رەئیسى ئەنجامى داو، ناوبراوى بە سزای جینایەتەکانی گەیاندا، ئایا نەیارانى کۆمارى ئیسلامى له ناوهوه و دەرەوهى ئێران دیسانیش بەم شێوه فراوان و چڕه خوشحالیی خۆیان دەرەبەری؟

بە دنیاییهوه هەرکەسێک که بۆ یەکەمجار رووبەرەوهى پرسیارێکی ئەم شێوه دەبیتەوه، بە ناچارى تاویک دەوهستى و هەول دەدات دواى کەمیک بێرکردنەوه وەلامیکى گونجاو بداتەوه. هەرچەندە وەلامدانەوهى پرسیارێک که چیتەر مەجال و دەرەتەى ئەنجامدانى نەماوه له جاران ئاسانتره، چونکه وەلامدەرەوه بە دنیاییهوه دەزانى که پرسیارێکی ئەم شێوهیه هەرگیز ناگاتە ئەنجامى تەواو. ئەى ئەگەر ئیستا ئەم پرسیارەدا وشەى رەئیسى بگۆرین بۆ سەید مەمەد خاتەمى؟ بۆ ئەحمەدى نژاد یان مەمەد جەواد زەریف؟ یان لەباتى کوردیکى ئۆپۆزسیۆن و شۆرشگێر، بەئووجیک، تورکمانیک، ئازەربەیک یان عەرەبییک، یەکیک له دامەزرێنەرەن یان پەلە بالاکانى رێژیمى کۆمارى ئیسلامى ئێران لەبرى ئەم جینایەتەنەى که ئەم چل ساڵەدا ئەنجامى داو سزا بدات، دیسان کاردانەوهکان هەمان دەبى که بۆ کوژرانی رەئیسى بوون؟ ئەى ئەگەر شۆرشگێرێکی فارس ئەو کارە بکات چى؟ بە دنیاییهوه بە خۆیندەوهى ئەو پرسیارانە دەچییه نێو گۆماوى فکر و بێرکردنەوه!

بەرەستى کامیان گرنگه؟ ئەمە که قەسابى تاران یان ئایەتوئۆلاى ئیعدام یان دادوهرى مەرگ کوژراوه یان ئەمە که کى کوشتووێتەى و بۆچى و لەبەرچى کوژراوه! پێوهەرەکانى تاران بۆ ئەم جۆره حالەتەنە چین؟ ئایا لەسەر بنەماى دروستبوونى شەپۆلى نوێى هەستەکانى لەپاش رووداوهکانە یان لەسەر بنەماى چۆنیەتییى دروستبوونى گۆرانکارىبەکان و رووداوهکانە؟ خۆ کەم نین ئەم تاوانبار و جینایەتکارانەى کۆمارى ئیسلامى که لەلایەن لاوانى بویر و شۆرشگێر سزای کردەوه قێزەونەکانیان دراوتەوه، بەلام بۆچى هیج کامیان وهک مەرگی رەئیسى نەبوونە هۆى شادى و دلخۆشى بۆ گەلانى نیشتهجیى ئێران؟

ئەگەر بە سەردێرى هەوائى ئازانسەکانى هەوائى کۆمارى ئیسلامى ئێران بە تەوهرى "سەید ئیبراهیم رەئیسى، رێبەرى بێبەشان و سەرۆکی دلسۆز و نیشتمانپەرەهوى و لاتەکەمان، بە دەستى تیرۆریستان و گۆپاڵبەدەستانى زوردارانى جیهان شەهید کرا". هیشتا هەمان هەستى خوشى و شادیت دەبوو؟ یان پێش بینین و بیستنى ئەو جۆره هەوالانە (که خۆت بە

نهیاریکی ژماره یه‌کی ئەم سیستهمه ده‌زانی، له‌دوای بیستنی هه‌شتا بیر و هه‌ستیکی وه‌هات ده‌بوو؟ یان ته‌نها له‌م حاله‌ته و حاله‌تی هاوشیوه‌یدا که ئیوه هه‌یج رۆلیکتان تیدا نه‌بووه و نه‌مه‌ش له‌ لاوازی سیاسی و مه‌یدانی خۆتانه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، هه‌ئۆیستیکی هاوته‌ریب له‌گه‌ڵ به‌رژه‌وه‌ندی دۆژمنه کوژراوه‌که‌تاندا ده‌گرن؟

وه‌لامی ئەم پرسیارانه و زۆر پرسیارانی هاوشیوه بو‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد، نه‌ته‌وه‌ی به‌لووچ، نه‌ته‌وه‌ی تورکمان، نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب و نه‌ته‌وه‌ی نازه‌ری ساده‌یه و ته‌نیا به‌ پینداچوونه‌وه به‌ رووداوه‌کانی چه‌ند ده‌یه‌ی رابردوو به‌ ئاسانی ده‌توانن وه‌لامی ئەو پرسیارانه بده‌نه‌وه . پرسیارانی سه‌ره‌کی ئەوه‌یه نایا عه‌قلیه‌تی مه‌وجود به‌سه‌ر که‌شی سیاسی-کۆمه‌لایه‌تی له‌ شاره‌ گه‌وره‌کانی وه‌ک تاران و ئیسفه‌هان له‌ وه‌لامی گه‌لانی دیکه‌ی نیشه‌ته‌جیی ئێران نزیکه‌؟

وه‌ک نموونه‌یه‌کی گونجاو و لیکچوو، ده‌توانین ناماژه به‌ محهمهد بروجیردی بکه‌ین که له‌ ای جۆزهردانی ۱۳۶۲ی هه‌تاویدا له‌ لایه‌ن به‌رگریکاران و شۆرشگیرانی کورده‌وه به‌ سزای کرده‌وه‌کانی گه‌یه‌ندرا؛ نایا که‌سیکی وا له‌ عه‌قتی گشتی و بیرى به‌کۆمه‌لی نه‌یارانی ده‌سه‌لاتی ناخونیدا به‌ تاوانبار و جینایه‌تکار داده‌نریت؟ نایا گه‌لانی دیکه‌ی دانیشه‌تووی ئێران، له‌وانه‌ش کۆمه‌لگه‌ی فارس، هه‌تا ئیستاش د‌خۆشییان ده‌رپریوه سه‌باره‌ت به‌ کوژرانی یه‌کیک له‌ تاوانبارانی سه‌ره‌کی جه‌ماران؟

ره‌نگه‌ زۆر که‌س بلێ به‌ هۆی جیاوازی کاتی رووداوه‌کان، که‌شی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی زāl به‌سه‌ر بیرورای گشتی نه‌ته‌وه‌کانی نیشه‌ته‌جیی ئێران و دۆخی نیوخۆیی له‌ رووی ده‌روونی، فیکری، سۆزداری، شۆرشگیری و هتد له‌گه‌ڵ وه‌لامی جیاوازیمان به‌ره‌وروو کاته‌وه و هه‌ر بۆیه وه‌ها هه‌سه‌نگاندن و به‌راورد کردنیک له‌ جیی خۆیدا نییه‌؛ به‌لام ئەوه‌ی پێویسته له‌به‌رچاو بگیریت و له‌راستیدا ئەوه‌ی له‌م بابته‌دا له‌به‌رچاوی ده‌گرن، ریک به‌راوردکردنی ئەم دوو که‌سه‌یه له‌ سه‌رده‌می ئیستادا. به‌ واتایه‌کی تر، نه‌گه‌ر له‌م ماوه زه‌مه‌نییه‌ی ئیستادا، کوشتنی ئەم دوو که‌سه پله‌ بالایه‌ی رێژی می ئیستای تاران به‌راورد بکه‌ین، ده‌گه‌ینه وه‌لامیکی هاوشیوه و یه‌کسان؛ له‌ حالیکدا یه‌کیان (سید ئیبراهیم ره‌ئیس) بووه‌ته قوربانی پیلانیکی نیو سیستهم و مه‌لانیی ده‌سه‌لات، ئەوی دیکه‌شیان (محهمهد بروجیردی) له‌سه‌ر کرده‌وه قیزه‌ونه‌کان و تاوانه‌ بێشوماره‌کانی به‌رامبه‌ر به‌ خه‌نگی سیفیل سزا دراوه‌!

پیش ئەوه‌ی بیر له‌ دۆزینه‌وه‌ی وه‌لامیک بو‌ پرسیاریکی له‌مجۆره و پرسیاره هاوشیوه‌کانی دیکه بکه‌ینه‌وه، ده‌بیت ئەوه‌مان له‌بیر بیت که فیلمی غه‌ریب له‌ سالی ۱۴۰۱ی هه‌تاوی به‌ره‌م هینراوه و بلاوکراوه‌ته‌وه (کاتی بلاوکردنه‌وه‌ی نزیکه‌ی شه‌ش مانگ دوای کوشتن به‌ئه‌نقه‌ستی ژینا ئەمینی بووه) و بلاوکردنه‌وه‌ی ئۆنلانی ئەم فیلمه له‌ ۲۰ی بانه‌مه‌ری ۱۴۰۲ی هه‌تاوی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

بووه (هه‌شت مانگ له‌دوای کووشتنی به‌ئه‌نقه‌ستی ژینا ئه‌مینی) و ئه‌م فیلمه له که‌شیکێ ئاوا گرژدا پیشوازییه‌کی باشی لیکرا. له‌کاتیگدا بارودۆخی ده‌رونی، فیکری، شۆرشگێری، سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی و هتد به‌ته‌واوه‌تی دژی ده‌سه‌لاتی ئیستا بووه و بق و بوغز و هه‌ستی دژی رژیم زیاتر له ئه‌مسال و کاتیک بووه که ره‌ئیسی کوژراوه؛ به‌لام بۆچی پیشوازییه‌کی وه‌ها به‌رچاو له‌م فیلمه کرا که له راستیدا باس له ژياننامه‌ی که‌سیکه که زۆر زووتر له ره‌ئیسی و پیش نه‌و و زیاتر له ئه‌و، ده‌سته‌کانی به‌خوینی که‌سانی بێتاوان و ژن و مندال سوور بووه که به‌مۆرکی ئیمام و له‌پیناو ره‌زومه‌ندی ده‌سه‌لاتدارانی ویلایه‌تی فه‌قی له هیچ تاوانیکێ ترسناک و دژه‌ مرویی ده‌ستی نه‌گێراوه!

محهمهد بروجی‌دی یه‌کیک له دوانزده دامه‌زرینه‌رانی ریکخراوی تیرۆریستی سپای پاسداران بووه که هه‌ر له سه‌ره‌تای دامه‌زرانییه‌وه، راسته‌وخۆ به‌رپرسی سه‌رکووتکردن و کوشتنی که‌لانی نیشته‌جیی ئییران بووه؛ ناوبراو دامه‌زرینه‌ری گروپی چه‌کداری ئیسلامی ته‌وحید سه‌فا، متمانه‌پیکراوی تایبه‌تی خومه‌ینی، دامه‌زرینه‌ری هێزی جاش له گوردستان و یه‌ک له رۆنگیره سه‌ره‌کییه‌کانی کۆمه‌لکۆژی که‌لی بێدیفاعی کورد له سه‌رتاسه‌ری کوردستانی ئییران بووه. ئیستا به‌ره‌مه‌پێنان و ده‌ره‌ینانی فیلمی درێژ له‌سه‌ر که‌سیکه ئاوا بۆته هۆی ستایشی جۆراوجۆر و زۆرتیرین خه‌لاتی فیلمسازی له ولاتدا به‌ده‌سته‌پێناوه و که‌یشتووته ئاستیک که به‌مه‌سیحی کوردستان ناو ده‌برد؛ ئاوا یه‌ فکرییه‌تی ته‌واوییه‌تی نه‌رزیخووانی فاشیست!

تاوانباریکێ ئاوا، که یه‌کیک له بریکاره‌کانی چاندنی تۆوی تاوان و تاوانکارییه له ریزه‌کانی دارشتمنی سیاسی - ئیداری رێژی تیرۆریستیدا که ته‌نانه‌ت له لایه‌ن ئۆپۆزیسیۆنی نه‌یاران و پووخینه‌رانی رێژی ئیستای تاران، وه‌ک نمونه‌ی پائه‌وانیکێ نه‌ته‌وه‌یی دیته ئه‌ژمار!

ئه‌گه‌ر محهمهد بروجی‌دی که به‌رپرسی راهێنانی به‌شیکێ به‌رچاو له ئه‌فسه‌رانی ئیستای سوپای پاسداران بووه، ئه‌مڕۆ له ژياندا بووا، ئایا هه‌ر به‌و شیوه‌یه باسی ده‌کرا؟ یان ئه‌گه‌ر ره‌ئیسی له لایه‌ن خه‌باتکاریکێ به‌رگریکه‌ر له مافی نه‌ته‌وه‌کانی نیشته‌جیی ئییران کوژرا، ئایا شۆقینیزی زال به‌سه‌ر بیرورای گشتی شاره‌ گه‌وره‌کانی ئییران، رینگه به‌ بلابوونه‌وه‌ی هه‌مان ئه‌و خۆشی و دلخۆشییه‌ی ده‌دا که له ئه‌نجامی مه‌رگی وه‌ها که‌سیکه‌وه هاتۆته ئاراوه؟ وه‌لامیکێ روون و ورد بۆ ئه‌م پرسیاره چی ده‌بی که که‌نگی و له چ فۆرمیکدا نه‌ته‌وه‌کانی نیشته‌جیی ئییران به یه‌ک راده و به یه‌ک شیوه دلخۆش ده‌بن به مردن یان کوژرانی ره‌ئیساییه‌کان؟

۱۵ جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

هه‌ئێژاردن؛ گه‌نده‌ئێ و شانگه‌نی که‌رامه‌ت

که‌ریم په‌رویزی

رێکخراوه‌ی نیوده‌وه‌ئێتی شه‌فافیته‌، له‌ ماناکردنی چه‌مکی گه‌نده‌ئێدا ئاوا ده‌ئێ: "گه‌نده‌ئێ بریتییه‌ له‌ که‌لکی نابه‌جێ وه‌رگرتن له‌ به‌رپرسیاره‌تی له‌ پێناو به‌رژه‌وه‌ندیی که‌سی. گه‌نده‌ئێ متمانه‌ وێران و دیموکراسی لاواز ده‌کا و کۆسپ ده‌خاته‌ سه‌ر رێگه‌ی گه‌شه‌ی ئابووری و هه‌روه‌ها نادادپه‌روه‌ری و هه‌ژاری و درزی کۆمه‌لایه‌تی و فه‌یرانه‌کانی کۆمه‌لگه‌ زیاتر ده‌کاته‌وه‌!"

ئهو‌ی له‌ بواری ئابووری له‌ سیستمی ده‌وه‌ئێتی و ته‌نانه‌ت رێکخراوه‌ ناده‌وه‌ئێتییه‌کانیش له‌ جیهانی سیه‌هم و به‌تایبه‌ت له‌ روژه‌لاتی نیوه‌پراستدا له‌ ئارادایه‌، گه‌نده‌ئێیه‌کی روون و ئاشکرایه‌ که‌ ته‌نانه‌ت له‌ ئاستی گه‌نده‌ئێی روون و ئاشکرا تیپه‌ریوه‌ و خۆی وه‌کوو نه‌ریتی باو ده‌سه‌لمینی!

له‌م جیهانه‌ به‌لایندراوه‌دا، گه‌نده‌ئێ تا ئه‌و جیگه‌یه‌ په‌گی داگه‌تاه‌وه‌ و تۆوی بلاو کردۆته‌وه‌ که‌ ئه‌و به‌رپرسیه‌ی گه‌نده‌ئێی زۆتر ده‌کا به‌ زیره‌کتر و به‌تواناتر ده‌بینی و وه‌کوو میراتیکی گشتی و په‌وا چاوی ئێ ده‌کری و ئه‌و به‌رپرسیه‌ی که‌ له‌گه‌ڵ

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

سیستمی گه‌نده‌ئدا نه‌یه‌ته‌وه وه‌کوو سازی ناسازی نیو ئورکسترا چاوی لی ده‌کری که سه‌مفونیا و هارمۆنیاکه‌ی تیک داوه و ده‌بی وه‌لا بنری! یاسا لیره‌دا پینچه‌وانه‌یه: سیستم گه‌نده‌ئه و تاک‌ی به‌رپرسیاری دژی گه‌نده‌ل دژه سیستم ده‌نوینی و ده‌بی لاجی! له‌م کولتوو‌ره گشتییی‌ه گه‌نده‌ئیدا، رژی‌می ویلایه‌تی فه‌قیه‌ی، وه‌کوو سه‌رچاوه و ماکه‌ی نه‌ک گه‌نده‌لی به‌ئکوو پاساوه‌ری هه‌موو جۆره گه‌نده‌ئیی‌ه‌ک ده‌رده‌که‌وی و ته‌نانه‌ت له شه‌ره به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی نیو بانه‌دکانیشدا گه‌ر گه‌نده‌لی به هه‌زاران میلیاردي دهر ده‌که‌وی، ریبهر دیته سه‌ر خه‌ت و فه‌رمان ده‌دا که زیاتر له‌وه درێژ‌ه‌ی ئه‌و به‌میدیا‌یی‌کردنه نه‌ده‌ن! چوونکه له‌م سیستم‌گه‌له‌دا خودی گه‌نده‌لی تاوان نییه، به‌ئکوو میدیا‌یی‌کردنه‌که‌ی به‌ تاوانی زۆر قیزه‌وتتر نیشان ده‌دری! به‌لام خراپتر له گه‌نده‌لی ئابووری و که‌لکی نابه‌جی له به‌رپرسیایه‌تی وه‌رگرتن، دیارده‌یه‌کی دیکه‌یه به‌ناوی به‌لاری‌دا بردنی هه‌لبژاردن و له‌راستیدا دزی و گزه‌کردن له ده‌نگ و ئیراده‌ی ده‌نگه‌ره که له گه‌نده‌لی ئابووری و که‌لکی نابه‌جی وه‌رگرتن له به‌رپرسیایه‌تیش خراپتره.

گه‌نده‌لی له دوو شت زۆر بیزاره:

یه‌که‌م: له به‌میدیا‌یی‌کردن و له راستیدا له شه‌فافیه‌ت و رووپاکی بیزاره و هه‌رچی زیاتر له دیوه داخواه‌کاندا به‌مینیته‌وه، ڕینگه‌ی سازان و په‌رده‌پۆشکردن و نان‌به‌قه‌رزدان ده‌دۆزیته‌وه و هه‌رچی بگاته نیو میدیا و رای گشتی، بیزارت‌تر ده‌بی و له ده‌رکه‌وتنی راستیه‌کان لای خه‌تک نیگه‌رانه!

دوووه‌هه‌م: گه‌نده‌لی له خاوی‌نکردنه‌وه‌ی سیستم و له هاتنی ئاوی تازه بو نیو گۆمه‌که بیزاره، چوونکه ورده ورده به هاتنی به‌رپرسیانی نوێ که به هه‌لبژاردنی راسته‌قینه و له لایه‌ن خه‌تکه‌وه هه‌لبژێرا‌بن، نیگه‌رانه. ئی‌یان بیزاره چوونکه تازه‌بوونه‌وه و ده‌نگی ئازادی خه‌تک و هه‌لبژاردنی ئه‌و‌یت‌تر، وه‌کوو تیبه‌ردانی ئاوی خاوی‌ن و سه‌رچاوی بیگه‌رده بو نیو گۆمیک و کردنه‌وه‌ی ریگای تیبه‌رینه که گۆمه‌که تیکه‌لی رووبار ده‌کا و ئاوی تازه ژیا‌نی دیکه به ده‌ربه‌نداوه‌که ده‌به‌خشی. هه‌لبژاردن به‌ته‌نیا ده‌رخه‌ری ئازادی و دیموکراسی نییه، چوونکه گه‌ر وا بوایه، به‌شار نه‌سه‌د و پووتین قاره‌مانانی دیموکراسی ده‌بوون، به‌ئکوو هه‌لبژاردن ئه‌وکات مانای راسته‌قینه‌ی خۆی هه‌یه که ئازاد و دادپه‌روه‌رانه بی و مافی تاک وه‌کوو سه‌رچاوی ره‌واییدان به سیستم به‌ره‌سمی بناسی. له‌راستیدا هه‌لبژاردنی ئازاد و دادپه‌روه‌رانه له به‌ره‌سمی ناسینی کۆی ئه‌و شتانه‌وه ده‌کری که ده‌توانین به ناوی دانپێدانان به که‌رامتی مرۆف پیناسه‌ی بکه‌ین.

لیره‌دایه که هه‌لبژاردن ده‌بیته، ره‌وتیک بو نیشاندانی ئیراده‌ی مرۆف و سه‌پاندنی که‌رامتی مرۆی. له‌م گۆشه‌نیگایه‌وه گه‌ر

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

بروانینه هه ئبژاردنی نازاد و دادپهروهراڤه، ده‌بیین که چیرۆکی ویلایه‌تی فهقیه و دیاردهیه‌ک به‌ناوی هه‌ئبژاردن چیرۆکی ده‌یان ساڵه‌ی پینشیکردنی که‌رامه‌تی مروّفه‌کانه له‌م جوغرافیایه‌دا.

له‌ تازه‌ترین نمونه‌یدا، هه‌ر له‌ نیو خودی مۆره‌ ده‌سچنه‌کانی سوپای پاسداران و تاواوه‌کان له‌ ویلایه‌تی فهقیه‌دا، ته‌نانه‌ت رۆحمیان به‌ یه‌کیش نه‌کرد و گائته‌ جارێه‌کیان وه‌رێ خست که‌ ده‌نگی خودی پاسداره‌کانیشی دهر هینا!

ده‌وری تازه‌ی مه‌جلیسی حکوومتی، له‌ بایکۆتیک‌ی به‌رفراوانی نه‌ته‌وه‌کانی ئێراندا به‌رێوه‌ چوو و ته‌نانه‌ت ئاماره‌ ده‌سکرده‌کانی رێژیمیش سه‌لمان‌دیان که‌ زۆرینه‌ی ره‌های کۆمه‌لگه‌ دژی ویلایه‌تی فهقیه‌ و به‌شداریی نه‌کرده‌ و له‌ گه‌ری دووه‌می هه‌ ئبژاردن له‌ هه‌ندێ له‌ شاره‌کان که‌ مابوونه‌وه‌، ته‌نانه‌ت که‌متر له‌ ۸ له‌سه‌دی خه‌ئکی به‌شداری ئه‌و شانۆگه‌رییه‌ بوون.

له‌ مه‌جلیسێکی وه‌هادا، له‌ ۹ جۆزه‌ردانی ۱۴۰۳دا که‌ ویستیان ده‌سته‌ی سه‌رۆکایه‌تی بۆ مه‌جلیسی تازه‌ دیاری بکه‌ن، له‌ نیو نزیک به‌ ۳۰۰ که‌سی به‌شداردا ژماره‌ی ده‌نگه‌کان که‌ خویندرانه‌وه‌ و ده‌سته‌ی سه‌رۆکایه‌تییان دیاری کرد، به‌ پینێ هه‌وائی میدیاکانی خودی رێژیم ئه‌ندامانی مه‌جلیس ناره‌زاییان دهربرێ و داوایان کرد دووباره‌ ده‌نگه‌کان بژمێرنه‌وه‌. دواتر دهرکه‌وت که‌ که‌سی وا هه‌بووه‌ نزیک به‌ نیوه‌ی ده‌نگه‌کانی ناراست بووه‌ و زیادیان بۆی نووسیوه‌!

هه‌ر له‌ یه‌که‌م شانۆی هه‌ ئبژاردن که‌ رێفراندۆمه‌ درۆینه‌که‌ی رێژیم بوو تا‌کوو ئه‌م مه‌جلیسه‌ی رێژیم، هیج کات ده‌نگی راسته‌قینه‌ی ده‌نگه‌ر نه‌خویندرانه‌وه‌وه‌ و هه‌میشه‌ گزه‌یان له‌ ده‌نگه‌کاندا کردوه‌.

له‌ شیوازی گزه‌کردن و ده‌سکاریکردنی ده‌نگ و رێگه‌نه‌دان به‌ خه‌ئک بۆ خۆکانید کردن و هه‌ره‌شه‌کردن له‌ خه‌ئک بۆ به‌شداری و هه‌روه‌ها به‌زۆره‌ملێ ده‌نگدان به‌ کاندیدی دیاریکراو و هه‌تا ده‌یان شیوازی دیکه‌ی ده‌سکاری هه‌ ئبژاردنی راسته‌قینه‌، کۆماری ویلایه‌تی فهقیه‌ی ئه‌زموونی ده‌یان ساڵه‌ی هه‌یه‌ و ته‌نانه‌ت ئه‌م میتۆدانه‌ش بۆ ولاتانی دیکه‌ و هه‌ندێ شوین که‌ تینیدا نفووزی هه‌یه‌ هه‌نارده‌ کردوه‌!

نیستا دوا‌ی به‌ خه‌ ئووزبوونی ره‌ئیسی و هه‌یه‌ته‌ تیرۆریستییه‌که‌ی هاوکاری، کۆماری ئیسلامی ده‌یه‌وی گه‌ریکی دیکه‌ی شانۆگه‌ریی هه‌ ئبژاردن بۆ دیاریکردنی جیگه‌روه‌ی ره‌ئیسی وه‌رێ بخا و هه‌ندێ مۆره‌ی دینی و بازاریان پێ گه‌رم ده‌کا و له‌

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

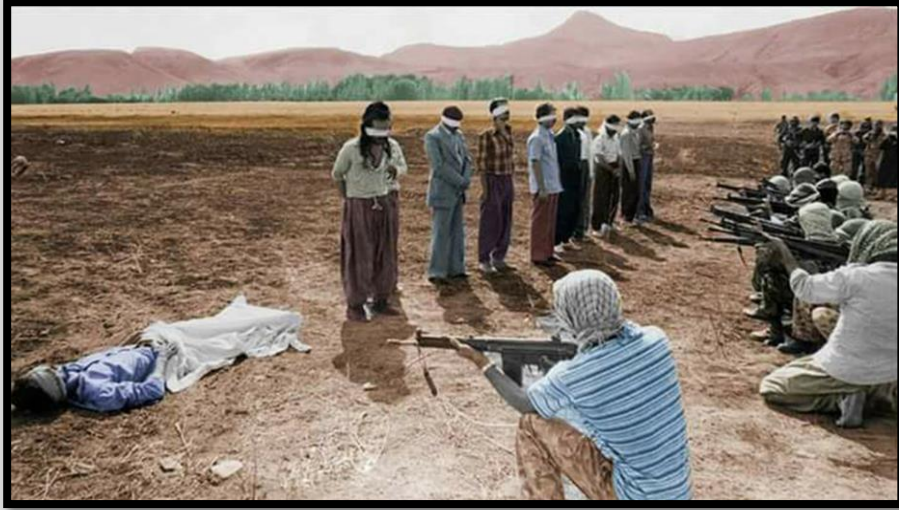
جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

کۆتاییشدا مۆره‌یه‌کی پینویست بۆ ئهم سه‌رده‌می رێژیم ده‌خاته به‌ر ویتیرین. گزه‌کردن و چینی مۆره‌کان و دوایه‌ش ده‌سکاریکردنی هه‌موو بنه‌ماکانی هه‌لبژاردنی نازاد وه‌کوو نه‌ریتی هه‌میشه‌یی جیبه‌جی ده‌کا و شانۆیه‌کی دیکه به‌رپه‌وه‌ ده‌با. له هه‌مووی خراپتر ئه‌وه‌یه که بۆ شارده‌وه‌ی تاوانباریه‌کانیان له ده‌سته‌واژه‌ سیاسییه‌کاندا چه‌مکیکی تازه‌شیان چه‌ندین سا‌نه‌ داهیناوه به‌ ناوی موهه‌ندیسی هه‌لبژاردن! ئه‌وه‌ی که بۆ ئهم کرده‌وه‌ ناشیرینه‌یان، ناوی موهه‌ندیسی ئی ده‌نین، له راستیدا ده‌یان‌ه‌وی له باری خراپی مانای گزه‌کردن له ده‌نگی خه‌لک و تاوانه‌کانیان که‌م بکه‌نه‌وه و به‌ هینانه‌ ئارای وشه‌ی موهه‌ندیسی، جۆریک له زیره‌کیی شاراوه به‌ کاره‌کانیان‌ه‌وه‌ بلکینن، وه‌کو ئه‌وه‌ی که ده‌سکاری ده‌نگی راسته‌قینه‌ی خه‌لک به‌ جۆریک له زیره‌کی و توانا نیشان بدن و به‌ وشه‌ی موهه‌ندیسی، ره‌وایی به‌ تاوانه‌که‌یان بدن. ده‌نا له راستیدا ئه‌وه‌ نه‌ک موهه‌ندیسی نییه، به‌ لکوو سووکایه‌تی به‌ که‌رامه‌تی مرۆقه‌کانه‌.

گه‌نده‌ئیی نابووری هه‌روه‌ک له سه‌ره‌تاوه‌ باس کرا، که‌ ئکی نابه‌جی وه‌رگرتنه‌ له به‌رپرسایه‌تی و ئه‌و خراپییانه‌ی هه‌یه که باس کران، به‌لام ده‌سکاری هه‌لبژاردن، له گه‌نده‌ئیی خراپتره‌، چوونکه هه‌م که‌ ئکی نابه‌جی وه‌رگرتنه‌ له به‌رپرسایه‌تی و هه‌م ده‌نگی مرۆقه‌کانیش به‌ هیج و بێ‌بایه‌خ ده‌بینی و له‌راستیدا گه‌ر گه‌نده‌ئیی، چاوی ته‌ماح بریتنه‌ له گیرفان و نانی سه‌ر سه‌ره‌ی خه‌لک، ده‌سکاری هه‌لبژاردن ئی سه‌ندنه‌وه‌ی ناسنامه‌ی مرۆقه‌ له تاکه‌کان و پیشی‌لکردنی که‌رامه‌تی مرۆییانه‌.

۱۶ی جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

جیهادی شاراوهی نایه توئلاکان

سمکۆ سه قزی

ئینسانی کورد به پیوهری دیرۆکی و میژوویی یه کیکه له کۆنترین مرۆقهکانی گۆی زهوی. نموونهی تازه و وایرال کراوی ئهم میژووه دیرینه باسی نه شکهوتی شانهدهره،

شوننی ئهم خاک و ژینگه به پیتته که له زهین و دلی خه لکی کورددا ناوی کوردستانه، به هۆی سیاسهتی کۆلۆنیالی پارچه پارچه کراوه و بووهته چوار بهشی دیار و دهیان پارچهی نه بینراو له هیز و خیل و دهسته و عه شیره.

زهینی کوردی له نه زمینی خه یالیدا ئهم چوار بهشه پینکوه ده بهستی و کوردستانیک له خه یالی خۆیدا دهنه خشینتی. به لام رپال پۆلیتیک نه خه یاله و نه شیعر، عه قلیه تیکی رهقی بی رهحه، نه و نهک دابهش به نکوو کوردستانی نه نجن نه نجن کردوه، ئهم درندهیی و سه ره پۆییه بۆ سست و لاواز کردن و تواندهوی کورد و داگیرکاری خاکه که ی بووه، سپینه وه یه که خاکه کهش بیری بچیتته وه که ناوی کوردستانه و دهیان شانهدهر و ژۆیهی هه یه.

هەر لهم چه‌ند سانه‌ی رابردوو نمونه‌ی سرینه‌وه له عه‌فرین و که‌رکوک و شه‌نگال به شیوه‌ی دیار و ناشکرا نه‌نجام درا و، له به‌رچاوی دنیا پرۆسه‌ی نه‌تکی میله‌ت و خاکه‌که‌ی رومال کرا. له به‌شی رۆژه‌لات و زاگرۆسی خاکی گوردستانیش لهم سیاسه‌ته به ده‌ستیک‌ی شاراوه‌ی دینامیکی دایمه کارایه، شاراوه‌ی سیاسه‌تی چه‌شنه ژینۆساید که رێژی‌ی تاران له گوردستان به‌رپه‌وه‌ی ده‌بات له کاره‌ساتی هه‌له‌بجه و نوگره‌سه‌لماش جینایه‌تکارانه‌تره. لهم دوژمنایه‌تییه ریشه‌یییه به هۆی ناوه‌ز و بی‌ری بال‌ای رۆژه‌لاته که تا ئیستای له‌گه‌ڵ بی‌ت ته‌نیا ده‌وله‌تی کوردی دامه‌زراندوه و هه‌موو هینما و سیمبوله نه‌ته‌وه‌ییه‌کانی دژ به نه‌ویتی کۆلۆنیالکاری ئا‌فراندوه. ده‌کرێ ئه‌وه هه‌وڵ بۆ کوشتاره له دیدی ئه‌وه ترس و خۆفه‌ی تاران‌وه چاوه‌ لێ بکری‌ت.

حکومه‌تی تاران، به شیوه‌ی ساخته و ده‌سکاری‌کراو له سیکلی کاتی بۆ نمونه ده سال جارێک کۆمه‌نگه تووشی قه‌یرانی گه‌وره و شوکی ئابووری ده‌کات، هه‌لاوسانی به‌ره‌می شوک، نه‌هامه‌ت و مائۆیرانی به‌دی دینی‌ت، بۆ لهم جینایه‌ته ئابوورییه، سیسته‌می بانکی وه‌لی فه‌قیه‌ی و مالیاتگر و باجگر وه‌کوو دز و چه‌ته سه‌ر به هه‌موو سووچ و قوژبێن و گیرفانیک ده‌که‌ن. له روانینی یه‌که‌مه‌دا لهم جه‌رده‌یییه بۆ گیرفان برین و هه‌ژارکردنی خه‌تک ده‌بینرێ و ده‌زانریت، حکومه‌ت هه‌میشه وا بینراوه و وا خۆی نیشانداوه مایه‌پووچ و بێ داها‌ته به‌لام له شه‌ری خۆ پینه‌گیراوی مافی‌اکانیدا دهر که‌وتوه ئه‌وه‌ی به‌لاشه لای مه‌لا دولاره.

حکومه‌تی کۆلۆنیالی تاران به‌وه هه‌ژارکردنه رێکخراوه‌یییه‌ی له گوردستان ته‌نیا ئامانجیک که هه‌یه‌تی ئه‌وه‌یه که تی‌چووی کوشتنی ئینسانی کورد که‌م بکات و که‌رامه‌تی کورد تووشی داشکاندن بی‌ت. بۆ نمونه نه‌گه‌ر جیهاده‌که‌ی خومه‌ینی ناشکرا راگه‌یه‌ندرا و خه‌تکی کوردیش ناشکرا به‌رگرییان کرد، ئیستا لهم جیهاده ئاپده‌یت و نه‌وتراوه‌ی خامنه‌یی نه‌مری قه‌تلوعام زۆر به‌رینتر له گوردستان به‌رپه‌وه ده‌چیت، به بی‌کاری له راده‌به‌ده‌ری خه‌تکی کورد هه‌ر به‌پیتی ئاماری رێژی‌م، خه‌تک ناچار به ئیشی وه‌کوو کۆتبه‌ری ده‌کرین. لهم وشه‌ برۆانن کۆتبه‌ر، وشه‌ی خه‌تکراو ته‌نیا بۆ ئینسانی کورد، لهم کۆتبه‌رییه له سه‌ره‌تادا له لایه‌ن ده‌ستوپی‌وه‌نده‌کانی رێژی‌م وه‌کوو کار و که‌سب پیناسه کرا و هانی لاوان درا تووشی بین. دوا‌ی سه‌پاندنی شوناسی کۆتبه‌ری به سه‌ر نزیکه‌ی ۲۰۰ هه‌زار که‌س، دواتر ده‌وله‌تی ئیسلامی تاران ده‌ستی خۆی ناوه‌لا هیشته له کوشتنیان که بینراوه ته‌نانه‌ت وه‌کوو راوکردن و راباردن سیله له کۆتبه‌ر گیراوه و ته‌قه‌یان لێ کراوه. لهم بی‌ریزیه بۆ دا‌بینکردنی نان له ولاتی‌ک که ته‌نیا له یه‌ک په‌روه‌نده‌دا نزیک به ۲۰۰ هه‌زار میلیارده‌ ته‌نه‌ی تیدا دزرا، هه‌ولتیکی ئیستعمارییه بۆ کوشتن و ته‌سلی‌مکردن.

له پوژنامهی "گوردستان و "گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

ئەگەر ئاماریکی پوژانه و دەورەیی ئە ئیعدام، ئیعتیادی بە ئیشا، کوشتنی کۆتەبر، کوشتن بە پووداوی هاتوچۆ و پینگاوبانی بەئەنقەست، کاول یان کوشتن بە خۆکوژی له گوردستانی پوژههلات بگيریت، دەردهکهویت ئیمهه کورد له دلی ژینوسایدیکداین؛

ژینوسایدیک که پووی ناتاتۆرک و به عسی ته یاری و ههفهقی سپی کردوه.

ئەم سیستمه توتالیتییره سه ره پای ۴۵ ساڵ جینایهت و خولقاندنی کاره سات، سه ره پای خه رجکردنی سه دان میلیارد دۆلار بۆ دروستکردنی هیلالی شیعه و میلیشا و میحوهر و دهیان که تایب و حیزبوللای، به لام له به رانبه ری خۆراگری زاگرووس له ماکو تا کووهشت و له کستانی گوردستان ماوه ته وه، و پیلان ده گیری و که تنی تازه ده نیته وه.

شۆرشێ ژینا که ده کری وه کوو درێزه ی پوچی به رخۆدانی پسانی چاو لی بکیریت، یه ک په یامی دیار و زه ق و ناشکرای به سیاسه تی چه پل و شاره وی تاران بووه، نه ویش نه ویه که ئینسانی کورد به نه شکنجه و سه رکوت و زیندان و برسیکردن و کوشتنیش تووشی شکست نابیت، و یه ک دنیایی قایم رای گرتوه.

بینگومان خه ونی شکستی پوژهه لات وه ک چۆن خومه یینی و خالخالی و ره ئیسی بردیانه نیو گوپ، خامنه ییش هه ر بۆ گوپی ده با.

۱۶ ی جۆزهردانی ۲۷۲۴

فه‌زیله‌تی زیندانیی سیاسی (به‌راوردیک له نیوان سوڤرات و پیشه‌وا)

شارۆخ هه‌سه‌ن‌زاده

۱۲ی جۆزه‌ردانی هه‌موو سالییک وه‌ک رۆژی به‌ندیی سیاسی له‌لایه‌ن له‌نجوومه‌نی زیندانییه‌ سیاسییه‌کانی رۆژه‌لاتی گوردستان، دیاری کراوه. سالی ۱۳۶۲ و له‌و رۆژه‌دا ۵۹ لای کوردی خه‌لکی مه‌هاباد که به‌شیکیان ته‌مه‌نیان ژیر ۱۸ سال بوو له‌ پرۆسه‌یه‌کی نادادپه‌روه‌رانه‌ی فه‌زاییدا هوکمی سی‌داریان بو‌ براه‌وه‌ و به‌ شیوه‌ی تیرباران گیانیان لی نه‌ستینرا. سه‌باره‌ت به‌ خۆراگری، بویری و بیروباوه‌ری به‌رزی زیندانیی سیاسی کورد زۆر شت گوتراوه‌ و ده‌گێردیته‌وه. به‌لام لی‌ره‌دا مه‌به‌ستمه‌ به‌راوردیک له‌ نیوان دوو که‌سایه‌تی مه‌زن و زیندانیی سیاسی بکه‌م که‌ ده‌وریکی به‌رچاویان له‌ په‌وتی هزر و نه‌ندیشه، په‌وشت و ناکار هه‌روه‌ها بی‌ری نه‌ته‌وایه‌تیدا گێراوه: "سوڤرات" و "پیشه‌وا قازی محه‌مه‌د". له‌ دوو که‌سایه‌تییه‌ نه‌گه‌رچی هه‌م چاخه‌کانیان جیاوازه‌ و هه‌مژێ هوکار و تۆمه‌ته‌کان ته‌وفیریان ده‌گه‌ل یه‌کتر هه‌بووه، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه به‌هۆی قوتابیانی وه‌ک نه‌فلاتۆن و گه‌زنیفۆنه‌وه‌ راپۆرتی ژیان، کاروچالاک و دادگایی کردنه‌که‌ی سوڤرات زۆر به‌ وردی بلاو بو‌ته‌وه‌ به‌لام وه‌ک ده‌زانی هه‌تا ئیستاشی ده‌گه‌ل بی، به‌نگه‌ و نه‌ینییه‌کانی چۆنیه‌تی دادگاییکردنی پیشه‌وا قازی محه‌مه‌د و دیالوگی نیوان به‌شداربووان هه‌ر به‌ شاراووه‌ی ماوه‌ته‌وه، وێرای هه‌موو نه‌مانه‌ له‌ چه‌ند ره‌هه‌ندی وه‌ک

"بیروباوه، نیشتمان په‌روه‌ری، زانست په‌روه‌ری، خۆپاگری، ره‌وشت به‌رزی و باوه‌په‌ندبوون به داد په‌روه‌ری و ئازادی" ویکچوونی زۆریان له‌ته‌ک یه‌گتر هه‌بووه که ئه‌م تاییه‌تمه‌ندیانه له‌لایه‌ن سوڤراته‌وه وه‌ک "فه‌زیله‌ت" پیناسه ده‌کری و له‌ ده‌روون ناسیی زیندانیی سیاسیییدا به‌تایبه‌ت له‌ گوردستان وه‌ک ئه‌خلاقیتی به‌رز، رۆچووته‌ نیو بیرو و ئاوه‌ز و وه‌ک نه‌ریتیکی ئه‌خلاقیی ئی هاتوووه.

به‌رگری سوڤرات وه‌ک فه‌یله‌سووفیتی مه‌زن له‌لایه‌ک و قازی محهمهد وه‌ک که‌سایه‌تییه‌کی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌لایه‌ک دیکه میناکیکه له‌ ره‌وشت به‌رزی، نیشتمان په‌روه‌ری، خۆپاگری و بویری و بیروباوه‌ری قوول به‌ ریبازه‌که‌یان به‌تایبه‌ت له‌ کاتی دادگایی کردنیاندا سه‌رنج‌پاکیش و جیی تیرامانه. هه‌م ره‌وتی دادگایی کردنی سوڤرات و هه‌م هی قازی محهمهد وه‌ک دوو دادگای میژوویی سه‌یر ده‌کری که ئه‌وه‌ی پیشه‌وا له‌به‌ر ئه‌وه‌یکه ۲۵۰۰ ساڵ دوا‌ی دادگای ئاتین بووه له‌ بواری زانست و پێشکه‌وته‌کانی رۆژه‌وه‌ گرنگ‌تریشه که له‌ ئیران و ته‌نانه‌ت ناوچه‌که و جیهانی‌ش وه‌ک مه‌زنترین رووداوی ئه‌و سه‌رده‌م دیته پیناسه کردن، کاتیک سه‌رۆک‌کۆماری نه‌ته‌وه‌یه‌ک له‌به‌ر مافی نه‌ته‌وایه‌تی، ئازادیخوازی و سه‌ربه‌ستی نیشتمان‌که‌ی دادگایی ده‌کری و دواتر له‌سه‌ر خاکی خۆی و له‌به‌ر چاوی نوینه‌رانی ولاتانی دیموکراتیک له‌سیداره ده‌دری؛ پینوسته زیاتر بایه‌خی پێ بدری و ئیی بکۆل‌دریته‌وه و له‌سه‌ری بنووسری.

"کریتۆن" وه‌ک دووه‌مین گوتاری سوڤرات (له‌ نووسینی ئیفلاتوون که له‌سه‌ر سوڤرات و به‌ ناوی گوتوبیژی سوڤرات بلاو بووه‌ته‌وه) شتیکی زۆر تایبه‌تمان پێ ده‌لی. له‌و گوتاره‌دا، کریتۆن که قوتابیی سوڤرات بووه، ده‌چیته سه‌ردانی و له‌ به‌ندیخانه‌دا پێشپاری ئه‌وه‌ی پێ ده‌کات به‌ یارمه‌تی ئه‌و و پوول و پاره‌ هه‌لبێن، دوا‌ی باس و خواستیکی زۆر، سوڤرات وه‌ک نه‌ریتی فه‌لسه‌فه‌ی ئه‌خلاقیی خۆی به‌ پرسپا‌رکردن ده‌گاته ئه‌و جیگایه‌ی که ئه‌گه ئه‌م کاره نه‌شی‌اوه بکه‌م و هه‌لبێم ده‌بی چۆن له‌ سه‌رم قسه‌ بیته‌ گوتن؟ به‌ خۆی و کریتۆن ده‌لی: سوڤرات تو‌ که بانگه‌ش‌ه‌ی ئه‌وه ده‌که‌ی هه‌موو ته‌مه‌نت به‌دوا‌ی ئی‌هاتوویی و زانستدا گه‌راوی، ئه‌وه کرده‌وه‌یه به‌ داد په‌روه‌ری و مافی خۆت ده‌زانی؟ به‌و هه‌مووه زانیی و ئاوه‌زی هه‌ته هیشتا نازانی نیشتمان زۆر له‌ دایک و باوکیش له‌سه‌رت‌ره و لای خوا و هوگرانی زانست زۆر به‌رپزتر و پیرۆزتره له‌ هه‌موو باب و کال؟ نازانی ئه‌گه نیشتمان لیت بتوری و تووره بی ده‌بی زیاتر له‌ دایک و باوکیش ریزی ئیی بگری و سه‌ری له‌به‌ر هه‌نه‌هینی و به‌ پشوودریژی هه‌ول بده‌ی ئه‌هه‌ونی بکه‌یه‌وه و ئه‌گه ئه‌م کاره‌شت له‌ده‌ست نه‌هات ده‌بی گویا‌یه‌نی بی، ئه‌گه ئیی دای یان ده‌ به‌ندیخانه‌ی کردی یان بتنی‌ریته مه‌یدانی شه‌ر و به‌ره‌و مردنیش په‌لکیشت بکات نابی ئیی وه‌رسوو‌ریه‌وه و ده‌بی چ له‌ دادگه چ له‌ به‌ره‌ی شه‌ر کاریک بکه‌ی نیشتمان چاوه‌ریی لیت هه‌یه، یان به‌وپه‌ری له‌سه‌رخۆیی،

ئەهوهنی و بەلگەمەندیی بۆی روون بکەیهوه ئەوهی دەخواری و دەبێت بە پێی ماف نییه؟ مەگە هەتا ئیستا بۆت دەرنەکەوتوووه ملهۆری لهبەرانبەر دایک و باوکت سووچ و تاوانه و له بهرانبهەر خاک و نیشتمان زۆر گهورهتریش؟"

دوای جووتەیی نەرتەش، لانیكەم دووجار هاوپی و هاوکارانی پێشهوا دهچنه سەردانی و داوای ئی دەکەن مەهاپاد بەجی بێت و ئی دەبچیت. مەلا مستەفا بارزانی جاری دووهەم دەچیتە لای و ئەو داوایە بەو پەری ریزهوه ئی دەکات و پێی دەئێ رەگەئەم کەوه ئەو ولاتە دەچینه دەر. بەلام قازی قبوولی ناکات، تەنانهت کاتیکی قازیی دادگا (عەتایی) ئی دەپریست؛ ئایا پەژێوان ئی دەگەئ مەلا مستەفا نەرویشتی؟ دەئێ: ئەگە مردنیکی ئاوا سەربەرزانه بە نسیم بێ، هیچکات. چوونکە من بە ئینیم بە نەتەوهکەم دابوو پیکهوه دەژین و پیکهوه دەمرین، دەزانی ئەگە هەلاتبام و بۆی دەرچووایم بە پاساوی ئەوه، خەنگتان رەشهکوژ دەکرد، جا چوونکە بە تاوانی ئازادی و سەربەستی نەتەوهکەم، خاک و نیشتمانم دەکوژیم و هەروەها بەهۆی ئەوهیکە لای خوا و گەلەکەم، شەرمەزار نیم، گەلێک خوشحال و بەختەوهرم."

یەکیک ئەو تۆمەتانەیی خرابوووه پال سوقرات ئەوه بووه کە دژی خواکانی ئەوسەردەمی یونان بووه و خەنکیشی بۆ ئەوه هان داوه دەگەئ ئەو تاوانەیی قازی کە ئە ۲۲ بەنددا ئاماده کرابوو ویکچوون هەیه. یەک ئە گەورەترین تاوانه وه پالندراوهکانی قازی ئەوه بووه خەنکیان فێر کردوووه دژی شا درووشم بەدن و دژایهتیی پاشایان دەکرد. لێرەدا شا وهک سیبەری خوا سەیر کراوه و دژایهتیی دەگەئ شا بە مەزنترین تاوان دانراوه!

یان ئە چۆنیهتیی ولامدانەوه و بویرییدا ئە "ناپۆلۆژی" دا - یەکەم گوتاری بەرەمهکەیی ئەفلاتۆن ئەسەر سوقرات- هاتوووه؛ کاتیکی نۆرە دەگاتە سوقرات بۆ بەرگری ئە خۆی ئە بەشیکی قسەکانیدا دەئێ: خەنکینه هیچکات بۆ دۆپه خوینیکی ناپارێمهوه، وهک ئەوانەش ناکەم کاتیکی لهبەرانبەر دادگا ئاماده دەبن دەترسین و دەلەرزین، منائە بچووکهکەیان دینن، دەپارێنهوه و دەگرین، منیش ئە داربەر وو و بەرد ئەدایک نەبوومه وهک ئیوه بەشەرم، کەسوکارم هەیه، هەست و سۆزم هەیه بەلام پیم عەیب و شوورەییە ئەو کارانە بکەم بەتایبەت بۆ ئاتینییەکان بە سووکایهتیی دەزانم. زۆر کەسم دیوه شیریان تیژ و نەعەرتهیان خەنکی دەلەرزاند بەلام کاتیکی لهبەردەم دادگا دەوهستان گرگر دەلەرزین دەنگوت ئەگە بمرن دەردی موفاجا دەگرن و ئەگە نەکوژین بە ژبانیکیی هەرماو دەگەن! غەوارەیهک ئەو دیمەنانه ببینن دەئێ خەنکی ئاتین کییان بە سەرکردایهتیی خۆیان هەلبژاردوو یان چۆنیان خەنک پەرورده کردوووه..." ئەمە ئە دادگای قازیبهکانیشدا هەبووه و بەجۆرێک ئەم تراژیدیا جیماسییە دووپات دەبیتەوه.

له راپۆرتەکاندا هاتوو: قازى محەممەد له هەموو دانىشتنەکانى دادگادا بەوپەرى خۆراگرى، بوئىرى و شەهەمەتەوه قسەى کردوه، تەنانەت بۆ جارێکىش نەببىنا قازى محەممەد سەرى داخات يان بترسى و له کردەوهکانى خۆى داواى لىبوردن بکات و ئەو گوتەيەمان زۆر بىستوه که يەکێک له ئەفسەرەکانى بەشدار له کۆبونەوهکانى دادگاگە دواتر نووسىويەتى ئەوه دادگا نەبوو قازى محەممەد دەکرد، بە ئکۆو قازى محەممەد بوو دادگاى محەممەد دەکرد. يان کاتیک پيشه‌وا جيا ده‌که‌نه‌وه و ده‌يبه‌نه دواهه‌مین ژوورى پيش سى‌داره به "پارسى تەبار" ده‌ئى: ئىوه له تەرمى ئىمەش دەرترسىن، ئەگە دەتانه‌ويست له‌سى‌داره‌مان بدن بۆچى درۆتان کرد و گوتتان دەتانه‌ينه تاران، وادياره ئىوه خە ئکانيكى دووروو و درۆزنن..." دواى چەند قسەيەكى دیکە، پارسى تەبار به قازى ده‌ئى: قازى بۆ واز ناهيئى؟ هەتا سى‌داره تەنيا چەند هەنگاو ماوه، خي‌را وه‌سيه‌ت‌نامه‌يه‌ک بۆ ماڵ و مندائت بنووسه..." قازى له ولامدا ده‌ئى: ماڵ و مندائى من نەتەوه‌ى کورده، که‌سيک وه‌ک تو‌ى سه‌وله‌خۆر و گۆپال‌به‌ده‌ست کوا شتى وا ده‌زانى..." ئەمير په‌رويىز له‌م باره‌يه‌وه ده‌ئى: قازى محەممەد په‌نگى نەگۆرابوو و هيچ جۆره ترس و دلەراوکیيه‌كى پىوه ديار نەبوو. ئارام و له‌سه‌رخۆ بوو، تەنانەت وا وى نەده‌چوو چەند خوله‌كى دیکه هەتيداوەسن، ئەو پياويكى به‌غيره‌ت و چاونه‌ترس و ئازادىخواز بوو..." کاتیک قازى محەممەد ده‌به‌نه ژي‌ر تەنافى سى‌داره ده‌ستمايىکيان هينا هەتا چاوى پى به‌ستن، به‌لام قازى محەممەد ئيزنى نەداو و گوتى: هەى خيانە‌تکارينه من له به‌رانبه‌ر نيشتمان و گەله‌که‌مدا شه‌رمه‌زار نيم هەتا چاوم به‌ستن... دهمه‌وى له دوا ساته‌کانى ژيانم به‌وپەرى سه‌ربه‌رزى و شانازىيه‌وه بروانمه کارىوه‌ى نيشتمانە خوشه‌وسيت و جوان و له‌به‌ردلانم که چۆن تاريكى شه‌ق ده‌کات."

له گي‌رانه‌وه گوتارى "فايدۆن"يشدا ئەو له‌سه‌ره‌خۆيى، چاونه‌ترسى و بوئىرى و خۆراگرىيه‌ى سوقرات وينا کراوه که چۆن له دوامين ساته‌کانى ژيانيدا جامى ژه‌ره‌که وردەگرئ و به‌بى هيچ ترس و دلەراوکه‌يه‌ک پى داده‌کات و به‌ئارامى له‌شى سڤ ده‌بى و کۆتايى به‌ ژيانى دي‌ت.

***

* ئەوه به‌شیک بوو له گوتارى "فه‌زىله‌تى زىندانى سياسى" که به‌بۆنه‌ى ۱۲ى جۆزەردان رۆژى زىندانىيانى سياسى کورد له رۆژه‌لاتى کوردستان، له‌لايه‌ن نووسه‌رى ئەو دي‌رانه پيشکەش کرا و به‌و هيوايه له دوارپۆژيکى نزىکدا به‌شيوه‌يه‌كى تۆکه‌تر وه‌ک و تاريکى سه‌ربه‌خۆ چاپ و بلاو بکريته‌وه.

د. بابان ئەلیاسی: دەستبەسەرکردن یان هەزفکردنى سەرانی رێژیم بەشیکە لە ستراتیژی لایەنە توندپهوهکانى ئێران بە مەبەستى پاراستنى کۆنترۆلى سیستمى سیاسى

وتووێژ: شەھرام سوبحانی

ناماژە

مەرگی ئیبراھیمی رەئیسى سەرۆککۆمارى رێژیمى ئێران و ئەمیر عەبدوڵلاھیان وەزیری دەرەوى رێژیم لە دوو هەتووی رابردوودا بوو هۆی کاردانەوھەیکى بەربلاو لە تۆرەکۆمەلایەتیەکاندا کە گرینگترینیان خوشی و شادی دەرپرینی خەلکی نیوخۆ و دەرەوى ئێران بوو، هەرەھا بوو هۆی وروژاندنى چەندین پرسىاری جۇراوجۆر وەکوو: مردنى سەرۆککۆمار و وەزیری دەرەوى ئێران چ کارىگەرییەکی لەسەر سیاسەتى ناوخۆ و دەرەوى ئێران دەبیت؟، ئایا مردنى گوماناوى رەئیسى دەتوانیت ببیتە هۆی ئازاوەگێرێ و دوو دەستی ئێوان سەرانی سیستم؟، ئایا بریار وابوو رەئیسى ببیتە جیگرەوى خامنەیی؟ ئایا بەلگەنامەیک هەیه بۆ ئەوى بیسەلمینیت کە مەرگی رەئیسى رووداویک نەبوو، بەلکوو بەرنامەیکى لەپیش دارپێژراو بوو؟، هۆکارى ئەنیوبردن و دەستبەسەرکردنى ئەندامانى نیزام لەمائی خۆیاندا، لەوان رەفسەنجانى، خاتەمى،

مووسهوى و ... هتد چييه؟ كه بۆ ولامدانهوهيان داوامان له زۆر بهرپرز د. بابان نه ئياسى، چالاكى سياسى و كارناسى نيودهولتهتى كردوه تا لهم بارهوه زانيارى زياترمان پى بدا.

شه هرام سوبحانى: دوكتور بابان سه رهتا بهم پرسياره دهچينه نيو باسه كه مان، به برواي بهرپرزتان مردنى سه رۆككۆمار و وهزيرى دهرهوى ئيران چ كارگهريهكى له سه ر سياسهتى ناوخۆ و دهرهوى ئيران دهبيته؟

د. بابان نه ئياسى: سه رهتا دهبى نامازه بهوه بكمه كه ملاملانديهكى ناوخۆيى له ئيراندا ههيه فره لايه نه و رههه ندى سياسى، كۆمه لايه تى، ئابوورى و ئايدۆلۆژى له خو دهگريته. ئەم ملاملانىيى كه له نيوان لايه نه جياوازهكانى ناو سيسته مى سياسى ئيران، حكومهت و گروه كۆمه لايه تيبه جوراوجۆرهكان و ئاننگارى ئابووريبه، ههم به هوى سياسهتى ناوخۆيى و ههم به هوى گه مارۆ نيودهولته تيبه كان توندتر بوونه ته وه. كه چى هه تا ئيستا هۆكارى مردنى ئيبراهيمى ره ئيسى روون نييه و زانينيشى له وان هيه زه حمهت بيت، چونكه پرژيم نايه وى هۆكاره كهى ئاشكرا بيت. هينديك چاوه دير گومان دهكهن كه پيلانى ناو بائه كانى پرژيمه و هينديكيش دهيدنه پال ئيسرائيل و، پرژيميش خو تى ئيستا، هۆكاره كهى دهگه رينيتته وه بۆ كيشه ي فهنى. پرژيم نايه وى هۆكارى مردنه كهى روون بكاته وه، چونكه ئەوه دهتوانيت بيته هوى ئانارامى و ناسه قامگيرى زياتر له ولاتدا. هۆكارى كوژرانى هه رچى بيت، كوژرانى سه رۆككۆمار و وهزيرى خارجه كهى، زه بريكى گه ورهيه له كۆمارى ئيسلامى و پيگه ي پرژيم لاوازتر دهكات. ئەم رووداوه چ له ئاستى ناوخۆيى و چ له ئاستى دهره وهش لاوازى پرژيم دهره خات. له په يوه ندى له گه ل دۆزينه وهى جينشين بۆ سه رۆككۆمار، ئيستا پرژيم نهك ته نها دهبيت جينشين بۆ ره ئيسى بدۆزيتته وه، به ئكوو دهبيت له بيري جينشينيش بۆ خامنه يى بيت. له بهر ئەوهى مكامنيزمه كانى هه ئبژاردن له ئيران ديموكراتيك نين، پرژيم ناچاره دهست بۆ ريگاي ئەندازه يارى كردنى هه ئبژاردنه كان بكات، ئەويش به دۆزينه وهى كانديداي دنخوازى پرژيم له نيو بازنه ي تهنگى لايانگرانى خو. له ئەندازه يارى كردنى هه ئبژاردن، پرژيم ئەزمونى هه يه، به تايبهت كاتى هينانى "ئه حمه دى نژاد"، كه حكومه تى تووشى قه يرانى جيدى كرد. بويه له هينانى جينشين بۆ ره ئيسى، ئەو ئەگه ره هه يه كه پرژيم نه توانى به باشى موديريه تى بكا و له ناو بائه جياوازه كانى پرژيم دووبه ره كتيه كان قوولتر بينه وه. له په يوه ندى نيوانى حكومهت و گه لانى ئيران له سه رده مى ره ئيسى، ئەم ولاته له گه ل گه وره ترين قه يرانى وجوودى روويه روو بووه. ئەويش دواى شه هيد بوونى "ژينا ئەميينى" بوو. هه ر چه ند به به كار هينانى توندوتتيرى له راده به دهر، ناره زايه تيبه كان سه ركوت كران، به لام هۆكاره كانى ئەو ناره زايه تيبانه هيشتا له جىي خويانن. ئيران لهم سالانه ي دواييدا چه ندين شه پولى ناره زايى به خو به وه بينيه، وهك بزوتته وهى "سه روز" له سالى ۲۰۰۹، هه روه ها خو پيشاندانه كانى ئەم دواييه له سالانى ۲۰۱۷-۲۰۱۸ و ۲۰۱۹-۲۰۲۰، كه به هوى ناره زايه تيبه ئابووريبه كان و سه ركوتى سياسى و داخوازيه كان و ئازاديبه

کۆمه‌لایه‌تییه‌کان بوو. وه‌لامی حکومه‌ت بۆ ئەم ناره‌زایه‌تییه‌کان زۆر جار توند بووه. په‌یوه‌ندییه‌ ئاتۆزه‌کانی کۆماری ئیسلامی له‌گه‌ڵ دهره‌وه‌ش، وایکردوه که گه‌مارۆ نیۆده‌وه‌له‌تییه‌کان، به‌تاییه‌تی نه‌وانه‌ی ئەمریکا سه‌پینراون، ئابووری ئیترانی په‌کجسته‌وه و هه‌نارده‌کردنی نه‌وتی سنووردار کردوه و ده‌ست راگه‌یشتن به‌ سیسته‌می دارایی نیۆده‌وه‌له‌تی سنوورداره و، بووه‌ته هۆی هه‌لاوسان و بیکاری. خراپ به‌ریوه‌بردنی ئابووری و گه‌نده‌لی ئەم کیشانه‌ی گه‌وره‌تر کردوه و ناره‌زایی گشتیی به‌رفراوانی لیکه‌وتۆته‌وه. مردنی ئیبراهیم ره‌ئیس‌ی بۆشایی ده‌سته‌جیی سه‌رکردایه‌تی دروست ده‌کات، به‌تاییه‌تی به‌ له‌به‌رچاوه‌گرتنی پۆلی ئەو وه‌ک سه‌رۆککۆمار و کاریگه‌رییه‌کانی له‌ ناو فراکسیۆنی کۆنه‌پاریزه‌کانی دامه‌زراوه‌ی سیاسی ئیتراندا. ئەم چۆلایی ده‌سه‌لاته‌ پیگه‌ی رێژیمی لاواز کردوه. هه‌ر چه‌ند ئەگه‌ری سه‌ره‌له‌دانه‌وه‌ی ناره‌زایه‌تییه‌کان له‌ ماوه‌یه‌ زۆر لاوازه، به‌لام پیشبینی سه‌ره‌له‌دانه‌وه‌ی ئاسان نییه و ده‌توانی له‌ هه‌ر ئان و ساتی رووبداته‌وه. ئەوه‌ راسته‌ له‌ماوه‌ی نیوان مردنی ره‌ئیس‌ی تا هه‌لبژاردنی سه‌رۆککۆماری نوێ، بۆشاییه‌کی سه‌رۆکایه‌تی له‌ ئیتران دروست ده‌بیت، به‌لام به‌ حوکمی ئەوه‌ی له‌ ئیتران ده‌سه‌لاتی سه‌رۆککۆمار زۆر سنوورداره و خامنه‌یی خۆی هه‌مه‌ کاره‌یه، مردنی سه‌رۆککۆمار کاریگه‌ری به‌رچاوی له‌ سه‌ر دۆخی ناوخۆ و دهره‌وه‌ی ئیتران نابیت. جیا له‌وه، له‌ زۆر بواره‌وه ئیبراهیمی ره‌ئیس‌ی سه‌رۆککۆماری ئیتران، که‌سایه‌تییه‌کی سیاسی ناکارامه و لاواز بوو. به‌گشتی مردنی ئیبراهیم ره‌ئیس‌ی، کاریگه‌ری له‌سه‌ر دیمه‌نی سیاسی و په‌یکه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و سه‌قامگیری ئابووری و په‌یوه‌ندییه‌کانی دهره‌وه و ئاسایشی ناوخۆی ئیتران نابیت. سروشت و راده‌ی ئەم دهره‌نجه‌مانه‌ تا راده‌یه‌کی زۆر به‌نده‌ به‌ وه‌لامدانه‌وه‌ی ده‌سته‌جیی سیاسی و سه‌ره‌له‌دانی سه‌رکردایه‌تی نوێ و کاردانه‌وه‌ی کوتله‌ جو‌راوه‌کانی ناو سیسته‌می سیاسی ئاتۆزی ئیتران. دهره‌نجه‌مانه‌کانی مردنی ره‌ئیس‌ی له‌ سه‌ر سیاسه‌تی دهره‌وه و دانوستانه‌ نیۆده‌وه‌له‌تییه‌کان کاریگه‌ری وه‌های نابیت. له‌وانه‌یه تاکتیکی رێژیم له‌ پرس‌ی به‌رنامه‌ ئەتۆمییه‌که‌ی هه‌لوێستی به‌پیی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی بگۆڕی، به‌لام له‌به‌ر ئەوه‌ی که هیل‌ی گشتی ئەو پرۆژه‌ ئەتۆمییه‌ی ئیتران، له‌ژێر چاوه‌دیری عه‌لی خامنه‌یی خۆی دایه، هه‌لوێستی جینشینی ره‌ئیس‌ی ناتوانی له‌ دیاریکردنی ئاراسته‌ی ئەم دانوستانانه‌دا زۆر گرینگ بیت. سه‌باره‌ت به‌ په‌یوه‌ندییه‌کانی ئیتران له‌گه‌ڵ ئەکته‌ره‌ سیاسیه‌کانی ناوچه‌که، له‌وانه‌ سه‌ودییه، ئیسراییل، تورکیه و ... به‌ دوور ده‌زانم که گۆرانه‌کاری به‌نه‌رتی به‌ سه‌ردا بیت، چونکه هه‌ر لایه‌نیک هه‌ول ده‌دا هه‌ژموونی خۆی بسه‌پینی. ئەگه‌ری نه‌وه‌ش هه‌یه که ولاتانی رۆژئاوا به‌ ناچار ستراتیژییه‌کانیان به‌رامبه‌ر ئیتران هه‌لسه‌نگینه‌وه، به‌تاییه‌تی ئەگه‌ر سه‌رکرده‌یه‌کی توندرووتر له‌ جیگه‌ی ره‌ئیس‌ی ده‌سته‌کار بیت. چین و پووسیه‌ش به‌رده‌وام ده‌بن له‌گه‌ڵ ئیتران بۆ پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان. ئەگه‌ر پێویست بیت واز له‌ ئیتران دینن. چونکه به‌ دوا‌ی به‌رژه‌وه‌ندیین نه‌ک هاوپه‌یمانی له‌گه‌ڵ ئیتران. ره‌ئیس‌ی وه‌ک سه‌رۆککۆمار، زۆر مه‌یلی به‌ره‌و به‌هێزکردنی په‌یوه‌ندییه‌کان له‌گه‌ڵ ولاتانی دژبه‌ری رۆژئاوا بوو. له‌ ناستی ناوخۆیی، توندرووه‌کان که پابه‌ندترن به‌ پاراستنی بناغه‌ ئایدۆلۆژییه‌کانی کۆماری ئیسلامی و به‌ره‌نگاریوه‌وه‌ی نفوزی رۆژئاوا ده‌کهن، زانن به‌سه‌ر دامه‌زراوه‌کانی وه‌ک شوورای نیگابان و ده‌سه‌لاتی دادوه‌ریدا. ده‌کرێ

بگوتری که له ناوخوی ئێران ده‌سه‌لات یه‌کده‌ست بوته‌وه و ئیدی چه‌مکی دیموکراتی مانای خۆی له ده‌ست داوه و، ئێران به‌ره‌و سیسته‌میکی تیتوکراسی (مه‌زه‌به‌ی) ده‌چیت. هه‌تا ئهم رێژیمه هه‌بێ له سه‌ر سیاسه‌تی ده‌ستیوه‌ردان و په‌رده‌دان به قوولایی نیستراتیژیکی ئیسلامی سیاسی شیعه به‌رده‌وام ده‌بیت. به‌و مانایه، له پشتیوانی کردنی گروپه تیرۆریستییه‌کان و ده‌ستیوه‌ردان له کاروباری ولاتان، به‌تایبه‌ت ولاتانی دراوسێ به‌رده‌وام ده‌بیت و، وه‌ک هۆکاری گرژیی له ناوچه‌که ده‌مێنێته‌وه.

شه‌هرام سوبحانی: بێت وایه مردنی گومانای ره‌ئیسی ده‌توانیت بێته هۆی ئاژاوه‌گیرێ و دوو ده‌ستی نیوان سه‌رانی سیسته‌م؟

د. بابان نه‌لیاسی: مردنی ره‌ئیسی ده‌توانی لانیکه‌م تا هه‌لبژاردنی سه‌رۆکی نوێ، بێته هۆی نادانیایی ئابووری و کاریگه‌ری له‌سه‌ر بازاره‌کان و متمانه‌ی وه‌به‌ره‌ینه‌ران و به‌های تمه‌نی ئێرانی ب‌دات. ئهم ناسه‌قامگیریه ده‌توانیت کیشه ئابوورییه‌کانی نیستا، وه‌ک هه‌لاوسان و بیکاری گه‌وره‌تر بکات. به‌لام ده‌کریت سه‌قامگیری نیسی دروست بێت نه‌گه‌ر سه‌رکرده‌یه‌کی به‌توانا سه‌ره‌ته‌ب‌دات یان ناسه‌قامگیری درێخ‌خایه‌ن نه‌گه‌ر مەملانیی با‌ئه‌کانی ناو رێژیم به‌رده‌وام بێت. ئهم نه‌گه‌ری دووه‌مه زۆر به‌هێزتره، چونکه رێژیم کۆمه‌لگه‌ی کیشه‌ی چاره‌سه‌ر نه‌کراوی ناوخۆیی و ده‌ره‌کی هه‌یه، که گرێ‌دراوه به‌ سروشت و ماهیه‌تی رێژیمه‌وه. ئایدیاله دامه‌زێنه‌ره‌کانی شو‌رش ئیسلامی، وه‌کوو هه‌ستی دژه پۆژئاوایی و پیشخستنی مۆدیلتیکی ناوازه‌ی حوکمرانی ئیسلامی و خستنه ژێر پرسیاری نه‌زمی جیهانی، زۆرجار له‌گه‌ڵ پێداویستییه پراگماتیکییه‌کان بۆ په‌یوه‌ندی‌کردن له‌گه‌ڵ ئابووری جیهانی و کۆمه‌لگه‌ی دیپلۆماسی به‌ریه‌ک ده‌که‌ون. ئهم گرژیه له‌ مشتوومره‌کانی سیاسه‌تی ده‌ره‌وه و چاکسازیه‌کانی ناوخۆدا به‌رچاو ده‌که‌ون. له‌ نیوان هێزه جیاوازه‌کان له‌ ئێران مەملانیی جیددی هه‌یه. ده‌رنه‌نجامی مەملانه ناوخۆیه‌کان ده‌توانی کاریگه‌ری به‌رچاوی هه‌بیت له‌سه‌ر ئاراسته‌ی داها‌تووی ئێران، په‌یوه‌ندییه‌کانی له‌گه‌ڵ کۆمه‌لگه‌ی جیهانی و بارودۆخی بژیویی هاوولاتیانی. سروشتی دینامیکی ئهم مەملانی ناوخۆییانه نه‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌خات که ئێران له‌ کاتی‌کدا که رێپه‌وی خۆی به‌ره‌و پیشه‌وه ده‌روات، به‌رده‌وام پووبه‌رووبوونه‌وه‌ی ئاسته‌نگ ده‌بێته‌وه و ده‌بی ده‌ست و په‌نجی له‌گه‌ڵدا نه‌رم بکا.

شه‌هرام سوبحانی: ئایا بریار وابوو ره‌ئیسی بێته جیگه‌روه‌ی خامنه‌ی؟

د. بابان نه‌لیاسی: به‌ ئاشکرا رانه‌گه‌یاندا بوو که ره‌ئیسی بێته جینشینی خامنه‌ی، به‌لام یه‌کیک له‌ بژارده‌کان بوو. ره‌ئیسی که‌سایه‌تییه‌کی سه‌ره‌کی له‌ نیو بناغه‌خووانی ئێراندا بوو. زۆر جار وه‌ک جینشینیکی پۆتانسیلی عه‌لی خامنه‌ی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

رێبه‌ری مه‌زنی ئینقلابی ئیسلامی سه‌یر ده‌کرا. هیندیگ له چاوه‌دیوان به دووری نازانن که خامنه‌ی و ده‌ورووبه‌ره‌که‌ی ده‌ستیان له حه‌زف کردنی ره‌ئیس و وه‌زیری خارجه‌که‌ی هه‌بوو بێت. هۆکاری ئەم گریمانە دەگه‌رێننوه بۆ ئه‌وه‌ی که ره‌ئیس و وه‌زیری خارجه‌که‌ی زۆر رادیکالانه له‌گه‌ڵ ولاتانی رۆژئاوا هه‌تسووکه‌وتیان ده‌کرد و ئه‌مه‌ش له‌گه‌ڵ بۆچوونی خامنه‌ی و ده‌ورووبه‌ره‌که‌ی که زۆرتر سێسه‌تی عه‌مه‌نی و پراگماتیکیان په‌یره‌وی ده‌کرد، ناته‌بای هه‌بوو. لایه‌نگرانی ئەم بۆچوونه پێیان وایه که خامنه‌ی نایه‌ویت دوا‌ی خۆی، ئه‌وه‌ی به سه‌ر "ئهمه‌دی خومه‌ینی" و "هاشمی" هات، به سه‌ر موجته‌بای کوری و ده‌ورووبه‌ره‌که‌ی بێت. بۆیه دوور نییه که خامنه‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ئەم مه‌ترسییه دروست نه‌بێت، به جۆریک له سێسه‌ته‌کانی ئێران ئالوگۆر دروست بکا و به‌رامبه‌ر به رۆژئاوا نه‌رمی بنوییت. به جۆریک لای رۆژئاواییه‌کان مه‌قبولییته دروست بکات و دوا‌ی مردن خامنه‌ی، هه‌م موجته‌با پارێزراو بێت، هه‌م حکومه‌ته‌که‌ش. ئه‌وه له کاتیکدايه که پێش مردنی ره‌ئیس، ده‌گوتری که ئێران و ئه‌مریکا بۆ جاری یه‌که‌م له ولاتی عه‌مان وتووێژی راسته‌وخۆیان هه‌بووه.

شه‌ه‌رام سو‌بخانی: ئایا به‌ لگه‌نامه‌یه‌ک هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی بیسه‌لمینیت که مه‌رگی ره‌ئیس رۆداویک نه‌بووه، به‌ لگه‌نامه‌یه‌کی له پێش دارپێزراو بووه؟

د. بابان نه‌لیاسی: وه‌ک پێشتر ئاماژه‌م پێکرد، لیکۆئینه‌وه‌ی کۆتایی له‌لایه‌ن رێژیمی ئێران‌ه‌وه ب‌لاو نه‌کراوه‌ته‌وه. هه‌یچ لایه‌نیکی دیکه‌ش به‌ به‌لگه‌وه هۆکاری مردنه‌که‌ی روون نه‌کردۆته‌وه. ئه‌وه‌ی هه‌تا ئێستا ده‌گوتری ته‌نها بۆچوون و شیکردنه‌وه‌یه بۆ رۆداوه‌که.

پێتان وایه هۆکاری له‌نیو‌بردن و ده‌سته‌سه‌رکردنی ئەندامانی نیزام له‌م‌انی خۆیاندا، له‌وان ره‌فسه‌نجانی، خاته‌می، مو‌سه‌وی و ... هت‌دا چییه؟

د. بابان نه‌لیاسی: دیمه‌نی سیاسی له ئێران ئالۆزه و به ئالۆزیه‌کانی نیوان رێفۆرم‌خوازان، کۆنه‌په‌رستان و توند‌په‌وه‌کانی ناو دامه‌زراوه‌ی کۆماری ئیسلامی تاییه‌تمه‌نده. گرتن و ده‌سته‌سه‌رکردنی که‌سایه‌تییه دیاره‌کانی وه‌ک "مجه‌مه‌د خاته‌می"، "ئەكبەر هاشمی ره‌فسه‌نجانی" و "میرحوسین مو‌سه‌وی"، ره‌نگدا‌نه‌وه‌ی ئەم مەلانی ناو‌خوی و مەلانی ده‌سه‌لاته‌یه، که عه‌لی خامنه‌ی ده‌سه‌لاتیکی به‌رچاوی به‌سه‌ر هه‌موو لقه‌کانی حکومه‌ت و سه‌ریازی، له‌وانه‌ش سپای پاسدارانی ئینقلابی ئیسلامی و میدیاکاندا هه‌یه. خامنه‌ی مه‌جالی هه‌یچ چاک‌سازیه‌کی سیاسی، پێش‌خستنی ئازادیه‌ مه‌ده‌نییه‌کان، و باش‌ترکردنی په‌یوه‌ندییه‌کان له‌گه‌ڵ رۆژئاوا نادا، یان له نیوان لایه‌نگرانییدا، سێسه‌تی خودی و ناخودی ده‌گریته پێش. ئه‌مه‌ش

لە پوڭنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

نارهزایەتى لەنیو سەرانى رېژىم دروست دەکا، بەتایبەت لە نیو سەرۆککۆمارکانى پېشوو ئەم دۆخە زۆر دیار و بەرچاوه. دەستبەسەرکردنى ئەو کەسایەتییانە یان هەزفکردنیان، بەشیکە لە ستراتېژىكى بەرفراوانتر لەلایەن لایەنە توندروەکانى ئێرانەوه بۆ پاراستنى کۆنتروۆلى سیستمى سیاسى جیبه جى دەکرى. رېژىم تاکتیکى جۆراوجۆر بەکار دەهێنیت، ئەوانە گرتن لە مائەوه، قەدەغەکردنى میدیا و گۆشەگیرى یاسایى، بۆ سەرکوتکردنى ناکۆکى و بیلایەنکردنى کاریگەرى دژبەرەکانى نیو دەسەلات. نامانج لى پېشگرتنە لە هەر جۆرە تەحەدايەکی بەرچاوه بۆ قەواره ئایدیۆلۆژى و سیاسى کە شۆرشى ئیسلامى دامەزراندوو، بەمەش بەردەوامى پیکهاتەى دەسەلاتى ئیستا مسۆگەر بکرىت.

شەھرام سوبحانى: کاک بابان سپاس بۆ بەشداری کردنتان لەم دیمانەیهدا

د. بابان نەبىاسى: سپاس ئیوهش ماندوو نەبن.

۱۶ى جۆزەردانى ۲۷۲۴

ئەو پرسىارانەى لەبارەى مردنى سەرۆككۆمارى ئىران درىژەيان دەبى

كۆڧارى تايم - كای نارمىن سەر جوى

و لە نىنگىزىيەو: كەمال ھەسەن پوور

كاتىك ھىلىكۆپتەرى ھەنگرى سەرۆككۆمارى ئىران، ئىبراھىم رەئىسى، لە ۱۹ى مانگى ماى ديار نەما، راپۆرتە سەرەتايىيەكان باسى ۹ مسافىرى نىو ئەو ھىلىكۆپتەرىيان كرد، ئە ناوياندا دوو پارىزەر. بەلام، كاتىك لە كۆتايىدا لاشەى ھىلىكۆپتەرىكە دۆزرايەو، دەر كەوت ھەشت تەرمى تىدا بوون. چوار رۆژ دواتر، نەئىنى پارىزەرى دووھەم لە پۆستەكانى سوسىيال مېديادا ئاشكرا بوو: جەواد مېھرابى، بە نابەدئى لەلاى دواوہى رېوہرەسى پىرسەى رەئىسى پائى ئىدابووہ. ھەوالدەرىيەكان رايانگەياندا كە لە دوايىن خوئەكدا، بەرپرسەكەى، مېھدى مووسەوى، ناوبراوى لە ھىلىكۆپتەرى سەرۆككۆمارەوہ گواستبووہ بۆ يەكى دىكە ئەو دوو ھىلىكۆپتەرانەى ئەو رۆژى ئەگەل كاروانەكە بوون.

دواى مردنى مووسەوى لە بەرپوونەوہكەدا، باوكى بە تەلەفزيونى دەولەتى ئىرانى گوت ئەو دەيزانى كورەكەى ئەو سەفەرە ناگەرىتەوہ. باوكەكە روو بە كامپىرا دەئى، "شەوى پىتش سەفەرەكە سەردانى كردين. ئەو مالاوايى ئى خواستىن و چووہ نىو

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

ئوتومبیله‌که‌یه‌وه، به‌لام گه‌رایه‌وه و ۲۰ خوله‌کی دیکه له لمان مایه‌وه. پاشان رۆیشت، به‌لام دوا‌ی مه‌ودایه‌کی کورتی هازووتن، دیسان گه‌رایه‌وه و ۱۰ خوله‌کی دیکه له گه‌لمان بوو. "گریان قورگی ده‌گری و درنژه به قسه‌کانی دها،" سیه‌هم جار کاتیک مالاوایی کرد دایکی ماچ کرد و پاشان لاقه‌کانی دایکی ماچ کرد، منی ماچ کرد و پاشان داهاته‌وه و لاقه‌کانی منیشی ماچ کرد. ئه‌وه ئه‌وکاتی بوو که زانیم قه‌ت ناگه‌ریته‌وه، ده‌مزان قه‌ت نایبینه‌وه.

پاریزه‌ره‌کان ئه‌ندامی یه‌که‌یه‌کی تایبه‌تی سوپای پاسداران بوون، ئه‌و هیزه سه‌ربازییه که له ۱۹۷۹ دروست کرا تا جیگای ئه‌رتش بگریته‌وه که ده‌وله‌تی ئایینی نوینی ئیران متمانه‌ی پێ نه‌ده‌کرد. یه‌که‌که، سوپای ئه‌نسا‌رولمه‌هدی، به‌رپرسی ئاسایشی تاکه‌که‌سی کاربه‌ده‌سته پله‌به‌رزه‌کانی رنژیمه. بۆ ئه‌و مه‌به‌سته، ئه‌ندامه‌کانی ته‌له‌فونی تایبه‌تیان پێیه که نه‌ته‌نیا بۆ په‌یوه‌ندی دنیایا ده‌بن، به‌ئکو بۆ شوین پێ هه‌نگرتنی به‌رده‌وامیش که‌ئکی لێ وه‌رده‌گیریت. ئه‌و ئامیره‌ی مووسه‌وی پێی بوو، ده‌بوو بۆ دیاریکردنی شوینی که‌وته‌نه خواره‌وه‌ی هیلکی‌کوپته‌ره‌که، که له ده‌شتوده‌ریکی دژوار له نزیک سنووری ئیران له‌گه‌ڵ نازه‌ربایجان هه‌لکه‌وتوو، به‌که‌ئک بێ. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ۱۶ کاتریمیری پێ چوو تا فریاگوزاره‌کان گه‌یشتنه ئه‌وی.

ویناچی سوپا له‌ژێر شک و گومان دا‌بن، لانیکه‌م به‌گۆیره‌ی پله به‌رزترین کاربه‌ده‌ستی ئیران: له وینه‌یه‌کی رۆوه‌رهمی به‌خاکسپاردنی ره‌ئیسی و قوربانیه‌کانی دیکه دا، پاریزه‌رانی سوپا دوو له سه‌ر سیی ئه‌و که‌سانه‌یان پێک دینا که له پشت رنجه‌ری گه‌وره، عه‌لی خامنه‌یین. وه‌ک هه‌میشه، گه‌رووی به‌جه‌مه‌دانی ده‌وری گه‌ردنی، که نیشانه‌ی نزیکیه‌تی له سوپای پاسداران، گه‌رم ببوو.

زیاتر له‌حه‌تووێه‌ک دوا‌ی کوژرانی ره‌ئیسی، پرسپاره پێ له‌پاره‌کان نه‌ته‌نیا له‌باره‌ی که‌وته‌نه خواره‌وه‌که، به‌ئکوو هه‌روه‌ها له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی له‌مه‌و دوا روو دها درنژه‌یان هه‌یه. به‌شیک له پرسپاره‌کان و لانه‌کانیان ئاشکرایه: ترانسپۆنده‌ری (ئامیری دیاریکه‌ری شوینی هیلکی‌کوپته‌ر یان فرۆکه) با‌ئه‌فری کاربه‌ده‌سته پله‌به‌رزه‌کان وه‌ک نه‌ریتی هه‌میشه‌یی، له ترسی شوین هه‌نگیران له‌لایه‌ن ده‌وله‌تانی دوژمنه‌وه، کوژابۆوه. کاتیک هیلکی‌کوپته‌ره‌که که‌وته‌نه خواره‌وه، له ترۆپکی گریک له باکووری رۆژا‌وای ئیران، مسافیری‌ک هینده ساغ بوو که توانی به‌موبایلی فرۆکه‌وانه‌که زه‌نگ لێدا، ئه‌و هه‌ولێ دا شوینی که‌وته‌نه‌خواره‌که شی بکاته‌وه، به‌لام له‌چاوه‌روانی فریاگوزاراندا گیانی سپارد. به‌هۆی ئه‌وه که ناوچه‌که به‌شیوه‌ی پێویست له‌ژێر پۆشی سیسته‌می موبایلدا نه‌بوو، نه‌ده‌کرا به‌یارمه‌تی ئه‌و سیسته‌مه شوینه‌که بدۆزیته‌وه.

هیشتا رهنجى هیندیك پرسىارى دیکه بکرى به یارمهتى تهکنیکى لیکۆئینهوهى تاوانکاریى وهلام بدرینهوه. بهرپرسى نوسینگهى رهئیسى که له هیلکۆپتهریکی دیکه دا بوو، گوتى ماوهیهکی کورت پیش بزرپوونى نه وه هیلکۆپتهرهى سهروکۆمارى تیدا بوو، فرۆکهوانهکهى فهرمى به دوو هیلکۆپتهرهکهى دیکه دا بهرهو بهرزایى بفرن تا دهگه نه سهروهوى نه وه هورانهى دهورى ترۆپکی گردهکهیان دا بوو. هیلکۆپتهرهکانى دیکه نه وه کارهیان کرد، بهلام کەس هیچی دیکهى له هیلکۆپتهرى سهروکۆمار نه بیسته وه.

هیندیك زانیاریى، نهگه رچى سهرنجراکیشه، بهلام دهکرى لیکدانهوهى جیاوازی بو بکرى. ئیرانییهکان دهتوانن گێرانهوهى باوککه، بدهنه پال دل خه بهردانى کهسانى بروامه نند. بهلام خه لکی دیکه وهک به لگهى بوونى پیلانیک سهیری دهکهن، شتیك که یه کهم جار نییه له رێژیمیکدا روو بدا که به لیککاریى و درندهیهکهى ناسراوه. پیره دایکی رهئیسى، که به ئاشکرا تووره دیار بوو، داواى مه رگی "هه ر که سیک بیجگه له خودای دهکرد که کوشتوو یه تی".

کورهکهى له لایهن زۆر که سه وه وهک جیگه ره وهى خامنه یى سه یر دهکرا که ۸۵ سال ته مه نیه تی و لیکدا لیکدا هه وائى خراپوونى بارى ته ندروستییه کهى بلاو ده بیته وه. له وه وه لهدا، ره ئیسى له لایهن توندناژۆترین به شی رێژیم، واته به ره ی پایداری، پشتگیری لى دهکرا. وهک سه روکۆمار، ره ئیسى بریاری سه رکوت به مه به ستى سه پاندنى یاسای "عفاف و حجاب"ی ده رکرد، که له ۲۰۲۲ بووه هۆى به داوه وه بوونى مه هسا (ژینا) نه مینى، که له کاتى ده ستبه سه رکران له لایهن به ناو پۆلیسى ره وشته وه به هۆى له بهر چاو نه گرتنى نه وه یاسایه کوژرا. نه وه ههروه ها روخسارى رێژیم له کاتى سه رکوتى نه وه جوولانه وه یه بوو که کوژرانى ژینا هانده رى ده ستپیکى بوو و دروشمى ژیان، ژیان ئازادى تیدا به رز کرایه وه. نه وه سه رکوته بووه هۆى کوژرانى زیاتر له ۵۰۰ که س له خه لکی ئیران. کوژرانى ره ئیسى له کاتى گه رانه وه له رپوره سمى کرانه وهى به نداویک به نیوى قیز قه لاسى -قه لای کیزان- له لایهن هیندیك که س وهک دادوه رییه کی شاعیرانه سه یر کرا.

رێکخراوهکانى داکۆکیکاری مافهکانى مروّف ره ئیسییان وهک نه ندامى "گۆمیتهى مه رگ" ده ناسى که له ۱۹۸۸ بریاری ئیعدامکردنى له گۆتره ی هه زاران به ره له ستکاری لى که وته وه و له لایهن کاربه ده ستانى خودى رێژیم وهک "مه زنترىن درنده یى رێژیمى ئیسلامى ... که له بهر نه وه هویه ئیمه له لایهن میژوو مه حکوم ده کریین" باسى لیه کراوه.

ره ئیسى، که ته نیا ۱۰ سال له وه پیش بو ژۆریه ی خه لک تا راده یه کی زۆر نه ناسراو بوو، ته نیا کاتیک که باسى جیگه ره وهى خامنه یى خه ریک بوو په له ی لى دهکرا، به خیرایى بووه خاوه ن ناوبانگى نیشتمانى. ده نگۆى نه وه هه ن که ربه رى گه وره

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

به‌رنامه‌ی بۆ کوره‌که‌ی، موجته‌با خامنه‌یی، هه‌یه که بیه‌ته جیگره‌وه‌ی. کاتیک له وتاریکدا، ته‌نیا چه‌ند کاتریمیر دوا‌ی بیه‌روشوین بوونی ره‌ئیی، خامنه‌یی نزا‌ی بۆ گه‌رانه‌وه‌ی به‌ سلامه‌تی بۆ کرد به‌لام پینداگری کرد که "خه‌لک ده‌بی دنیا بن کاروباری ده‌وله‌ت تووشی هیچ تیکچوونیک نابێ"، شیوه‌ی له‌سه‌رخۆ لیدوانه‌که‌ی، سه‌رنجی زۆر که‌سی راکیشا.

ئه‌وه یه‌که‌م جار نه‌بوو که‌سیک که‌ هاو‌رای بۆچوونی خامنه‌یی له‌مه‌ر داها‌تووی ئیران نه‌بوو به‌ شیوه‌یه‌کی گومان‌اوی کۆتایی هاتبێ. له ۲۰۱۷، سه‌رۆک کۆماری پینشووتر، ئه‌که‌بر هاشمی ره‌فسه‌نجانی له‌ مه‌له‌وانگه‌یه‌که‌دا مرد. وه‌ک دامه‌زرینه‌ریکی کۆماری ئیسلامی، ره‌فسه‌نجانی ده‌وری یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ی له‌ گه‌یاندنی خامنه‌یی بۆ پله‌ی هه‌ره‌ به‌رز هه‌بوو. به‌لام له‌ ده‌یه‌کانی دواتر، هینده‌ لیک دوور که‌وتبوونه‌وه، که‌ له‌ کاتی مردنیدا، ره‌فسه‌نجانی وه‌ک مه‌زنترین به‌ره‌هه‌ ئستکاری ریه‌بری گه‌وره‌ له‌نیو ریزیم سه‌یر ده‌کرا. کاتیک بنه‌مانه‌ی ره‌فسه‌نجانی رایانگه‌یاند که‌ ئاستی تیشکی رادیو نه‌کتیشی ته‌رمه‌که‌ی گه‌لێک له‌ ئاستی دنیای به‌رزتر بووه، دا‌وای پشکنینی پزیشکی ته‌رمه‌که‌یان کرد. دا‌وایه‌که‌ ره‌ت کرایه‌وه‌ و ما‌وه‌یه‌کی کورت دواتر په‌روه‌ندکه‌ی داخرا. که‌ واته‌ ئه‌وجار به‌و شیوه‌یه‌ بوو: له‌ یه‌که‌م کاتریمیره‌کانی که‌وتنه‌ خواره‌وه‌ی هیلێ کۆپته‌ره‌که‌، شه‌ریک بۆ پیناسه‌کردنی مانا‌که‌ی ده‌ستی پێ کرد. لیکۆئینه‌ویه‌کی سوسیال میدیا ئاشکرای کرد که ۲۲٪ له‌ ئه‌ژماره‌کانی ئیکس (تویته‌ری پینشو) که‌ خه‌ریکی باسه‌کانی که‌وتنه‌ خواره‌وه‌که‌ بوون، ساخته‌ بوون. به‌گۆنهری کۆمپانیای ئاسایشی سایه‌بری، سایبرا، "هه‌له‌مه‌تیکه‌ی به‌لاری‌دابرده‌ی پشکه‌وتوو له‌ ئارادا بوو" به‌و ئه‌گه‌ره‌ "که‌ له‌ ما‌وه‌ی دوو رۆژدا بگاته ۶ میلیۆن خۆینه‌ر."

سایبرا، که‌ بنکه‌که‌ی له‌ تیل ئاقیشه، ده‌لی تیۆریه‌کی پیلانگیزی تو‌مار کردوه‌ که‌ له‌ سه‌رهیل له‌ ئارادا بوو و ده‌یه‌ه‌ویست وا بنوینێ که‌ گوايه‌ سیخوریکی موساد به‌ ناوی "ئیلی کۆپته‌ر" هۆی خسته‌نه‌ خواره‌که‌ بووه. ناوه‌که‌ وه‌کو گالته‌ به‌ زمانی عیبری له‌ سۆسیال‌میدیا‌دا بلاو ببۆوه، به‌لام نازانسی سیخوری ئیسرائیل چه‌ند زانستوانی پله‌به‌ریزی ناوکی ئیران و که‌سایه‌تی سه‌ربازی له‌و سالانه‌ی دا‌ییدا کوشتوه. ئه‌گه‌رچی له‌ لایه‌ن کاربه‌ده‌ستانی ئیسرائیلی هه‌ر جۆره‌ ده‌وریکی ئه‌وان له‌ کوشتنی ره‌ئیی دا ره‌ت کرایه‌وه، به‌لام بۆچوونه‌که‌ هه‌یه.

ته‌نیا دوو مانگ پینشته‌ر، له‌ تو‌له‌ی هیرشیک ئیسرائیلی بۆ سه‌ر کۆنسولخانه‌ی ئیران له‌ سووریه‌ که‌ بووه هۆی کۆژرانی دوو ژهنرا‌ل، تاران، وه‌ک یه‌که‌م هیرشی راسته‌وخۆ بۆ سه‌ر خاکی ئیسرائیل، ۳۰۰ هاژه‌ک و درۆنی به‌ ئیسرائيله‌وه‌ نان. دوا‌ی هیرشی عیراق به‌ هاژه‌کی سکاد بۆ سه‌ر ئیسرائیل له‌ کاتی جه‌نگی که‌ندا‌و له‌ ۱۹۹۱، ئیسرائیل پلانی کوشتنی سه‌رۆک‌کۆماری عیراق، سه‌ددام حوسینی دا‌رشت، به‌لام رو‌وداوێک له‌ کاتی راهینان بۆ ئه‌و هیرشه‌ که‌ بووه هۆی کۆژرانی پینج کۆماندۆی

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

ئیسپانیلی، بهرنامهکهی وهستاندا.

هه ئه تیکه دیکه پشستگیریکراو له لایهن نه ژماره سازی ساختهوه، نهو بوچوونه بوو که "رهئیسبی وهک پائهوانی نیشتمانی دهناساند"، و که ئکی له هه مان هاشتاگ وهردهگرت که لایهنه گهرهکانی به کاریان دههینا. نه ژماره سازی ساخته ههروهها خه ریکی گهراپه وهیهکی دیکه ش بوون که ره خه یان ئی دهگرت، به لام ده برینی که یه فخره شی جهماره بی شتیکی راسته قینه بوو. کورته قیدیوی نه ندامانی بنه مانهی نهو که سانهی له لایهن ره ژیمه وه کوژراون بلاو بوونه وه که نه واندا له خوشیان سه مایان ده کرد و هینه بویرانه بوون که پۆلیس دهستی به دهستگیرکردنی هه موو نهو که سانه کرد که پیی وا بوو به شیوهی سه رهیل "بی ره زیبان" به ره ئیسی کردبوو.

کاربه دهستان رهنگه بی بهو هیوایه بوون که مردنی سه رۆک کۆماریک له کاتی خزه مهت کردندا بیته هوی وروژاندنی هۆگری بو کۆماره ئیسلامی. به لام که ئینی نیوان ره ژیم و کۆمه لگه ویده چی نه وهنده قوول بی که به مردنی ره ئیسی پر نابیتته وه.

۱۶ جۆزهردانی ۲۷۲۴

ژینی ژیناکان!

ناسۆ مینبهری

له ۲۵ی خهرمانانی ۱۴۰۱هه وه و لهو کاتهوه که ژینا نه مینی به هوی لیدانی هیزهکانی گه شتی ئیرشادهوه چاوهکانی به رووی دنیا داخستن و ئاوات و ئارهزووهکانی له گهه خوی برده ژیر خاک، تاکوو نه مپۆ که زیاتر له ۲۰ مانگ به سههر نه م رووداوهدا تی ده په ری؛ به سهدان چیرۆکی تال له کوردستاندا خولقاون.

ههر له یه کهم ساتهکانی شه هیدبوونی ژیناوه، ریژیم ههولێ دا به سه رهپۆشاندان له سههر رووداوهکه و هه ره شه له بنه مانهی نه مینی بۆ به خاکسپاردنی ته رمی که چه که بیان له بیده نگیدا، پیش به شه پۆلی توورهیی خه نک بگری. به لام ئاوهزی سیاسی و تیگه یشتنی قوول له رووداوهکان له کوردستان وای کرد ریژیم نه توانی به نامانجی خوی بگا و مه رگی ژینا بوو به خالیکی نوێ بۆ ده سپینکی خه باتیکی رهوا.

لهو کاتهوه تاکوو ئیستا زۆر له سههر نه م بابه ته نووسراوه و زۆریش قسه ی له سههر کراوه که یه کیک له گرینگترین

له رۆژنامهی "كوردستان و كوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

هۆكارهكان بۆ نواندنی درندهیی هیزهكانی گهشتی ئیرشاد بهو شیوهیه که گیانلهدهستدانی ژینای بهدواوه بوو فاکتهری کوردبوونی ژینا بوو، نهگینا رهنگه ههر لهو تارانێ پیتتهختی جهلادهكانهدا، رۆژانه به دهیان رووداوی لهم چهشنه روویان دابی بهلام هیچ کامیان وهکوو نهو رووداوه نهبوون که ژینای تیدا بوو به قوربانی. له راستیدا نهکری ئاواش چاو له رووداوهکه بکری که کوشتنی ژینا، دژکردهوهی رێژیم بهرانبهه به کوردبوونی نهو کچه بوو، دژکردهوهیهکه دژبه نهوی تر که دهسهلات له دهرهوهی بازنهی خۆیدا بینویهتی.

دژکردهوهکهی رێژیم بهرانبهه به ژینا، له ناستیکدا بوو که گیانی نهو کچهی کرده نامانج و وای کرد که دژکردهوهیهکی گهرهتر نهک ته نیا له لایهن بنه مائه و که سوکاری ژیناوه، که له لایهن هه موو خه لکانی ئیرانهوه بهرانبهه به رێژیم و ناوهنده دا پلۆستنه رهکانی روو بدات.

مه رگی ژینا ده سپیکی سه دان چیرۆکی دیکه له کوردستان بوو وهک چیرۆکی بێ دایک مانه وهی باوان و چوونه ژیر خاکی ئاواتهکانی کۆماری جوانه مه رگا! به لام له هه موو چیرۆکهکاندا، پالنهوانی چیرۆکهکه، خه لکی راپۆریو بوون، که سانیک که ته نانهت مه رگی نازیزهکانیان چۆکی پێ دانه دان.

له م نێوانه دا چیرۆکی ژنان وهک هه میشه تال بوو، له و ژنانه وه که نازیزهکانیان له ده ست دان و تا ئیستاش شینگیرپیان بۆ ده که ن بگره هه تا نه وانه یان که سا چه می چه کی دوژمنانی نازادی بوو به به شیک له ژنیان و ده بی له گه ل نازارهکانی بزین.

رێژیم له یه ک سال و نیوی رابردوودا هه موو کچان و ژنانی کوردستانی له جه سته ی ژینادا ده بینیه وه، ههر بۆیه هه وئێ دا ههر کامه یان به جۆریک سه رکوت بکات و چیرۆکه که یان به ره و کۆتایی ببات.

ه رۆژ پاش شه هیدبوونی ژینا و له ده سپیکی بزوتنه وهی ژن، ژبان، نازادیدا، هیزهکانی ئیتلاعاتی رێژیم له یه کیک له شه قامهکانی شاری سنه ژینا موده رس گورجیان ده سه سه ر کرد، هۆکاره که شی ترس بوو له ژینایه کی ترا!

ژینا موده رس گورجی یه کیک له و کچانه یه که له ما وهی سالانی رابردوودا به چالاکی له بواری ژنان هه وئێ داوه، به شیک له نه رکی رۆشنگه ری وهک تاکیکی رۆشنبیری نه و کۆمه لگه یه له نه ستۆ بگری، ههر نه مه ش وای کردوه که ناوهندهکانی رێژیم

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

به‌رانبهر به‌م کچه هه‌ستیار بن و هه‌ر له ده‌سپییکی بزوتنه‌وه‌ی ژیناوه ده‌سبه‌سه‌ری بکه‌ن، نه‌کا ئه‌م ژینایه‌ش، وه‌ک ژیناکه‌ی دیکه ناوی بییته ره‌مز.

به سه‌رنجدانیکی رووداوه‌کانی ماوه‌ی رابردوو و ئه‌و سه‌رکوکتارییه‌ی که له‌لایه‌ن رێژیمه‌وه به‌رنابه‌ر به ژنان کرا، تێده‌گه‌ین که کۆماری ئیسلامی هه‌موو ژنانی وه‌ک ژینا دینه‌ به‌ر چاو و هه‌موو هه‌وڵی ئه‌وه‌یه به‌ کرده‌وه‌یه‌کی پیشه‌خته، پیش به‌ بوون و توانا و چالاکیه‌کانیان بگه‌ڕێ که بریندارکردنی ژنان و ده‌سبه‌سه‌رکردنیان پاش کوژرانی ژینا ئه‌مینی، هه‌موو نمونه‌ی زیندووی ئه‌م راستییه‌ن، له‌ راستیدا هه‌وڵه‌کانی رێژیم کردنه ئامانجی ژینی ژیناکانی کوردستانه؛ رێژیم نایه‌وێ ژنبوون بییته خاڵی هاوبه‌ش بۆ خه‌باتیکی یه‌کسانبخوازان و نایه‌وێ ژنان سه‌رقاڤله‌ی کاروانی خه‌بات بۆ رزگاریی نه‌ته‌وه‌یی و په‌گه‌زی بن، بۆیه به‌ ده‌سبه‌سه‌رکردن، کوشتن، له‌سینداره‌دان، سه‌پاندنی سزا و له‌ ده‌یان و سه‌دان رینگای دیکه‌وه هه‌وڵ بۆ کێکردنی ده‌نگی ژنان ده‌دات.

که‌س ناتوانێ نکوێ له‌ خزمه‌ت و تیکۆشان و ماندوو‌بوونی ژنانی کوردستان بکا، به‌لام بیگومان له‌ دوای مه‌رگی ژینا ئه‌مینییه‌وه، هه‌موو ژنان و کچانی کوردستان ژینایه‌کن پر له‌ ئاوات و خۆزگه و هزری توێله، که‌وايه کردنه ئامانجی ژینی ژیناکان، گه‌وره‌ترین هه‌له‌یه که تا‌کوو ئیستا کۆماری ئیسلامی کردوو‌یه‌تی و دوور نییه که ئه‌م هه‌له‌یه، سه‌ری ئه‌م ده‌سه‌لاته بخوات.

۱۸ جۆزهردانی ۲۷۲۴

"انقلاب" پۆله كانى خۆى دهخوات، مندال نه ما نۆرهى نه وه كانه!

نه لېبورز پوويين تهن

ئهو وتهيهى كه شۆرش مندالنه كانى خۆى دهخوات زۆر گوتراوه. دياره خاوهنى ئهو رستهيهش زۆر پوون نيهيه، ههنديك بۆ گنورگ بوشنر، شانۆ نووسى نه ئمانى له سهدهى نۆزدهى دهگهريئنه وه و، ههنديك به وتهيهكى فرانتس فانۆنى فهرانسهوى نه لجه زايرى دهزانن.

ئهگه ر بۆ بنج و بنهوانانى ئهو وتهيه بگهريئنه وه بيگومان دهبى بۆ زۆر كۆن و سهردهمى نهفسانه كانى يونان بگهريئنه وه. بۆ ئهو كاتهى خواى ساتورن له ترسى ئه وهى مندالنه كانى شوينى ئهو نهگرنه وه، دهبخواردن. ئهو نهفسانهيه له لايهن نيگار كيشى ئسپانى فرانسيسكو گۆيا له سهدهى نۆزده له تابلۆيه كدا به ناوى ساتورن كيشراوه كه به يه كينك له نيگاره سياسيه كان داده نريت.

زياتر له وته ئهگه ر بۆ ميژووى شۆرشه كان بپوانين دهبينين كه راستيهى كى زۆر له وه وتهيه دا ههيه. له رهوتى شۆرشى

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆرهردانى: ۲۷۲۴

فهرانسهدا و دواى هاتنه سهر كارى روبرسپير، بينيمان كه ناوبراو به هزاران كهسى كوشت. شۆرشى ۱۷ ئۆكتۆبهرى ماركسيستهكانيش به تيرورى ترۆتسكى و كوشتى خه لکيكي زۆر جارىكى ديكه نهو راستيبهئى سهلماند، تهنانهت له سهردهمى ستالين ئيتير نهوه وهك نهريتىكى باو بوو كه ههر كهس به دوور يا نزيك مهترسىي له سهر دهسهلاتهكهى ههبا نهوه به شيوهيهك له نيو دهبردرا. بينگومان له نيو ههموو شۆرشهكان ههر له كوپاوه بگره ههتا چين دهبينين مندا له كانى شۆرش له لايهن خودى شۆرشهوه بهردهوام له نيو بردراون و تيداچوون.

ههگهر بينه سهر شۆرشى گهلانى ئيران له سالى ۱۳۵۷، جارىكى ديكه نهو راستيبهئى دهبينين كه وهك به شىك له ژيانى كۆمارى ئيسلامى ئى هاتوو به جورىك كه ههگهر يهك كىك له ريبهرانى كۆمارى ئيسلامى تهنانهت ههگهر به مردنى سروشتيش مردبىت كهس باوهر ناكات. چونكه به سهدان رووداوى ئاشكرا و و نهينى له سهر له نيو بردنى ريبهرانى كۆمارى ئيسلامى له شهري نيوخويى دهسهلاتدا ههيه، به جورىك ئيتير نيشاندانى وينهئى كۆنى ريبهران به بى فوتوشوپ بو لابردي مندا له كوژراوهكانى شۆرش زۆر مومكين نيبه.

تازهرين نمونهئى نهو رووداوانه به سهرهاتى ئيبراهيم رهئيسى، سهروككۆمارى ريزيم بوو كه به نزيكترين كهسى خامنهئى دادهنرا، ههر چهند نهو زۆر نزيك بوونهش مهترسىيه و بووه هوئى نهوهئى گيانى خوئى له سهر دابنيت. ئيرهدا پيوسته ناماژه بهوه بكهين رووداوهكهئى كه وخته خوارهوهئى هيلى كۆپتهرى رهئيسى و ديتنهوهئى جهنازهكان و تهنانهت ليكۆلينهوه و ئيدوانى دژ به يهكى بهرپرسانى كۆمارى ئيسلامى نهوهنده پرسيارخولقينه كه ههگهرى كوشتنى رهئيسى له ههموو ههگهرىكى ديكه زياتر له راستى نزيك نيشان دهدات.

ژيانى رهئيسى له نيو كۆمارى ئيسلامى ژيانىكى پر خزمهت به ريزيم و به تايبهت خزمهت به خامنهئى بوو، به جورىك به دريژايسى تهمهنى رۆلى سهرهككى ههبوو له كوشتنى خه لکى دژبهرى كۆمارى ئيسلامى و، دهورى بهرچاوى ههبوو له دهولهتهداندردنى مائى خامنهئى. كه چى سهرهراي ههموو نهو خزمهتانهئى كردنى مهركيكي گومانوايى چاره نووسى يهكلا كردهوه و گومانليكراره سهرهكيبهكەش له مردنيدا ههر خامنهئيه.

مهركى رهئيسى نهوهشى سهلماند كه ئيتير "انقلاب" نهك به شىكى زۆرى مندا لانى كوشت، به لكو ئيتير مندا ليشى بو خوئى نه هيشت و نه مجار نۆرى نهوهكانه كه نه مينين، به لام ئايا نهوه دهبيتته هوئى نهوهئى بهرپرسانى ريزيم ئيتير وه ناگا بين؟ ئايا نهو پرسياره ناو رووتيت كه خزمهت به ريبهري ريزيم به ماناي نهوه نايهت كه نهوان ئيتير له ناسايشدان؟

لە پوڭنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

زور پوون نیه و ئەگەریکی لاوازه، بەلام ئەوهی که ئیتر بەرپرسیانی رێژیم لە خۆپاراستن بو ئەوهی لە خودی نيزامه که یاندا
لە ئەماندا بن ئەوان بەرهو کێبهرکی زیاتر و لە دەرەنجامدا ئالۆژی پتر دەبات که ئەوهش دەبیته یه کینک له هۆکاره کانی
نیزیکبوونهوه له کۆتایی رێژیم.

۱۸ جۆزەردانى ۲۷۲۴

عوسمان دادخا (هه‌لوه‌رینی گۆنیک له باخچهی فه‌رمانده‌راندا)

برایم چووکەئێ

له‌و جیهانه‌ پان‌وه‌رینه‌دا ده‌سه‌لاتداره‌ دیکتاتور و خۆنخۆره‌کانی ئێ‌ ده‌رچن، که‌س نییه‌ چه‌ز له‌ شه‌ر و خۆن‌په‌شتن بکات. ئێمه‌ی کوردیش قه‌ت شه‌ر و خۆن‌په‌شتنمان پێ‌ خۆش نه‌بووه‌، به‌لام مه‌خابن دايم به‌سه‌ریاندا سه‌پاندووین و ناچاریمان کردووین بۆ مانی خۆمان ده‌ست بۆ چه‌ک به‌رین و به‌رگری له‌ خۆی بکه‌ین. له‌و رێگایه‌شدا به‌شیکێ زۆر له‌ باشترین رۆڵه‌کانمان گێانیان داناهه‌. میژووی کوردان پهره‌ له‌ نموونه‌ی نه‌وتۆ، هه‌ر بۆیه‌ش له‌ بیریان ناکه‌ین و یادیان به‌رز پاده‌گرین. له‌ هه‌گبه‌ی "شاخ و شو‌رش"ی ئه‌م ژماره‌یه‌دا یادی یه‌ک له‌ رۆڵه‌کانی گه‌ل، "شه‌هید عوسمان دادخا" ده‌که‌ینه‌وه‌.

عوسمان دادخا زورجار له‌ کۆسوونه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ لاوان له‌ جه‌رگه‌ی خه‌باتدا ده‌یگوت: "عه‌درلیکراوانی گۆی زه‌وی له‌ په‌وتی میژووی مرو‌فایه‌تیدا له‌ پیناوی دا‌بینکردنی ژبانیکی خۆش بۆ خۆیان و گه‌یشتن به‌ نامانچه‌ پیرۆزه‌کانیان واته‌ رزگاری نیشتمان و دا‌بینبوونی نازادی و به‌ نازادی ژبان، باشترین رۆڵه‌کانی خۆیان کردۆته‌ قوربانی". ئه‌و پینداگری له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ده‌کرد ئه‌گه‌ر گه‌لانی به‌ئاواتگه‌یشه‌توو شانازی به‌ رابردوو و میژووی خه‌باتی خۆیان و هه‌ست به‌ سه‌رپه‌رزی و سه‌رفرازی ده‌که‌ن، له‌ سایه‌ی فیداکاری و خۆبه‌ختکردنی ئه‌و مرو‌فه‌ نه‌مرانه‌وه‌یه‌. هه‌ر بۆیه‌ش عوسمان قۆلی ئێ‌ هه‌ ئه‌م‌ایبوو و لاته‌که‌ی

نازاد بېت و لهه ریگایه شدا یا سهه بکهوی یا سهه دابنیت.

عوسمان دادخا سالی ۱۳۳۹هه تاوی له بنه مائه یه کی وه رزیر و زهحه تکیشی گوندی عه مبار سهه به ناوچهی "ئه حمه دی کۆری" بۆکان له دایک بوو. عوسمان قۆناغه کانی خویندنی هه تا دیپلۆم سهه رتا له گونده که یان و دواتر له شاری بۆکان بری و کاتیک خۆپیشاندانه کان له دژی رێژی می پاشایه تی ده ستیان پێ کرد، به تین و گۆره وه به شداریی تییاندا کرد و ده وری به رچاو و سهه رکیی له ریکخستنی خۆپیشاندانه کانداهه بوو.

به ناشرابوونی تیکۆشانی حیزبی دیموکرات و دامه زرانی ریکخراوی حیزبی له شاری بۆکان، عوسمان پێوه ندیی به یه کیه تیی لاوانی دیموکراته وه گرت و وهک لاویکی شۆرشگێر تیکۆشانی سیاسی خۆی ده ست پێ کرد. عوسمان له ماوه یه کی کورتدا ئه وه نه دی لیه اتووی و دئسۆزی له خۆی نیشان دابوو که بتوانی سالی ۱۳۵۹ له کۆنفرانسی کومیته شارستاندا به نه ندای کومیته شارستانی بۆکان هه لێژێردری و له به شی کۆمه لایه تیدا کاری پێ بسپێردری. له و ماوه یه شدا که بۆکان له ده ستی هیزی پێشمه گه دا بوو، عوسمان به و په ری توانا وه گیرگرفته کانی خه لگی چاره سهه ده کرد. له و سۆنگه یه شه وه توانی زۆر زوو متمانه و ریز و خۆشه ویستی خه لک و هاوڕیانی بۆ لای خۆی راکیشی.

ئه گه رچی عوسمان کادری سیاسی بوو، به لām هه رکات شه ر له نیوان هیزی رێژیم و پێشمه رگه دا روه ی ده دا زۆر زوو خۆی ده گه یانده به ره کانی شه ر و شانبه شانی پێشمه رگه شه ری ده کرد. هه ستردن به به رپرسایه تی، بردنه سه ری ناگیی سیاسی، خاکی و خه لکی بوون، بویری و راشکاو بوون، له سه ره خۆ و به ئه خلاق بوون، فیربوون و فیترکردن له تایبه ته ندییه کانی عوسمان بوو.

به هیرش هیزه کانی کۆماری ئیسلامی بۆ سهه شاری بۆکان، عوسمان له سهه داخواری خۆی چوو ه نیو هیزی پێشمه رگه و له هیزی به یاندا سازمان درا. ئه و له شه ره کانی ناوچه دا به شداریی چالاکانه ی کرد و هه میشه له سه تگه ری پێشه وه دا بوو. نازیه تی و فیداکاری عوسمان بوو به هۆی ئه وه وهک سهه رپه ل دیاری بکری و به سهه رپه لی عوسمان چه ندین عه مه لیاتی قاره مانانه له ناوچه ی بۆکان به رپه وه چوو و له سۆنگه ی سهه رکه وتنه کانی وهک فه رمانده ری لکی ۳ی هیزی به یان دیاری کرا. ئه و له شکاندن ستنوونی ۸۰۱ی شیراز، شه ره حه ماسیه کانی نیوشاری بۆکان، شه ری جاده ی بۆکان - مه هاباد، جاده ی سه قز - بۆکان، گرتنی مۆلگه ی قوچاغ و شه ری شاریکه ند و چه ندین شه ری گه وره و بچووکی دیکه دا رۆلی به رچاوی هه بوو. ئه و له شه ر له گه ل دوزمندا چه ند جار بریندار بوو، به لām له گه ل سارپێژبوونی برینه کانی دیسانه که له به ره کانی شه ر و

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

به‌رگریدا خۆی ده‌دیته‌وه؛ هاوکات له بواری سیاسیشدا رۆژ له‌گه‌ڵ رۆژ پله‌ی زانیاریی خۆی ده‌برده سه‌رتتر.

عوسمان دادخا به‌هۆی ئیوه‌شاهویی له به‌هاری ۱۳۶۲ دا بوو به جیگری هیزی هه‌ژار سه‌ر به ده‌قته‌ری سیاسی و له‌وه پۆسته‌شدا ئیوه‌شاهویی خۆی وهک جاران نیشان دایه‌وه. ده‌قته‌ری سیاسی جیزی دیمۆکرات به‌وه ناسین و متمانه‌یه که له‌سه‌ر عوسمانی دادخا وه‌ده‌ستی هینابوو، دواي شه‌هیدبوونی فه‌رمانده‌ری قاره‌مان ئیقبالی که‌ریم‌نه‌ژاد به فه‌رمانده‌ری هیزی شه‌ریفزاده‌ی دیاری کرد. ئه‌وه کاتیک حوکمی فه‌رمانده‌ری هیزی شه‌هید شه‌ریفزاده‌ی وه‌رگرت و به‌ره‌و ناوچه‌ی سنه وه‌رێ که‌وت، نه‌گه‌رچی شاره‌زای ئه‌وه ناوچه‌یه نه‌بوو، به‌لام به ئیراده‌یه‌کی چیا‌یه‌وه شانی وه‌به‌ر ئه‌وه به‌رپرسایه‌تییه دا، چونکه به‌باشی ده‌یزانی چ ئه‌رکیکی گرینگی که‌وتۆته سه‌رشان. مخابن که هیشتا دوو مانگ له تیکۆشانی عوسمان دادخا له هیزی شه‌ریفزاده تێنه‌په‌ریبوو که تیکه‌ڵ به کاروانی شه‌هیدانی گوردستان بوو.

رۆژی ۱۸ خه‌زه‌لوه‌ر عوسمان دادخا له‌گه‌ڵ ۶ که‌س له هاوسه‌نگه‌رانی بۆ شناسایی پیگه و دامه‌زراوه‌کانی رێژیم چوینوه ناوچه‌ی حوسیناواي سنه. له گه‌رانه‌وه‌دا شه‌ویان به‌سه‌ردا دی و له گوندی "کینه‌چه‌رموو" ده‌میننه‌وه. به‌داخه‌وه به‌هۆی خۆفروشانه‌وه دوژمن هه‌ست به‌بوونیان ده‌کا و سه‌عات ۳ نیوه‌شه‌وی ۱۹ خه‌زه‌لوه‌ر ده‌وری ئه‌وه گونده و به‌تایبه‌تی شونینی مانه‌وه‌یان ده‌دن و هه‌ول ده‌دن به‌دیلبان بگرن. به‌لام ئه‌وان که ه‌له سه‌روان ئیقبالی که‌ریم‌نه‌ژاده‌ی فیزی نه‌به‌زی ببوون، سه‌نگه‌ریان له دوژمن گرت، له‌وه شه‌ره نابهرانه‌به‌ردا به‌داخه‌وه عوسمانی‌دادخا فه‌رمانده‌ری هیزی شه‌ریفزاده له‌گه‌ڵ سه‌رحه‌م هاوڕێیانی به ناوه‌کانی: سه‌هید ئه‌میری عه‌بدی فه‌رمانده‌ی لک، محهمه‌د په‌حیمی جیگری لک، سه‌هید خالید حوسینی سه‌رپه‌ل، سه‌مایل ناسری پێشمه‌رگه‌ی ئه‌رکانی هیز، وه‌ستا سالج ناسری و محهمه‌د سالج ته‌هماسبی شه‌هید بوون و رینگای خه‌باتیان به‌هاوسه‌نگه‌رانیان سپارد.

۱۸ جۆزهردانی ۲۷۲۴

چاره‌نووسی سه‌رکۆماره‌کانی ئێران، نه‌قته‌که‌ی کوێخای کۆن و نوێ

عومهر باڵه‌کی

له ماوه‌ی ۴۵ ساڵ ته‌مه‌نی کۆماری ئیسلامی له ئێراندا هه‌تا ئیستا ۸ که‌س وه‌ک سه‌رکۆمار له‌ سیزده‌ ده‌وره‌دا پۆستی سه‌رکۆمارییه‌کان وه‌رگرتوه‌ و له‌ ئێوه‌ هه‌موو ئه‌وانه‌دا ته‌نیا عه‌لی خامنه‌یی توانیوه‌تی سه‌ری سلامه‌ت له‌ سرینه‌وه‌ی فیزیکی یا سیاسی ده‌رباز بکات. ئه‌وانی دیکه‌ یا له‌ رووداوی گۆماناوی گیانیان ئی ئه‌ستێندراوه‌، یا کاری سیاسییان ئی قه‌ده‌غه‌ کراوه‌ و هه‌ول دراوه‌ له‌ کۆمه‌لگه‌دا بی قه‌در و قیমে‌ت بکری. به‌لام به‌و حاله‌ش هه‌ر چوار ساڵ جارێک یان ئیستا به‌ نه‌مانی سه‌رکۆمار به‌هۆی رووداوی گۆماناوی وه‌ک رووداوی به‌ربوونه‌وه‌ی کۆپتیری ئیبراهیمی ره‌ئیسی پرۆسه‌ی به‌ناو هه‌لبژاردن بۆ دیاریکردنی سه‌رکۆمار له‌ ئێرانی ژێر ده‌سه‌لاتی نێزامی کۆماری ئیسلامیدا به‌رپۆسه‌ ده‌چی و بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ جۆریک له‌ کێبه‌رکێش له‌ نێوان که‌سانیکدا دروست ده‌بی که‌ خۆیان بۆ ئه‌و پۆسته‌ به‌رپۆسه‌ ده‌کهن. ئه‌و له‌ حالیکه‌دا به‌ هه‌موو به‌رپۆسه‌کان ده‌زانن که‌ به‌ پێی قانۆنی بنه‌ره‌تی ئێران و سه‌لاجیه‌تی رێبه‌ر، پۆستی سه‌رکۆماری پۆستیکی پۆله‌تییه‌ و کاربه‌ریکه‌ری سه‌ره‌کی حکومه‌ت له‌ سینه‌ردایه‌.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

له ئه سلی ۵۷ی قانونی بنه پهرتیی کۆماری ئیسلامیدا ده ئی که ههر سی دهنگای قانوندانان، دهنگای به پیره بهریی "دهو ئه ت" و دهنگای دادوهری له ژێر چاودێری ویلایه تی ره های ریه بر دایه وله ئه سلی ۱۱۰ی ههر ئه و قانونده دا له برکه کانی ۱۰۰۹ که له چوارچیوه ی سه لاجیه تی ریه بر دا باس له په سنه کردنی که سی هه ئه برێردراو بو پۆستی سه رکۆمار و لابر دنی سه رکۆمار ده کا. له لایه کی دیکه شه وه ههر ئه و به ریه برانه و کۆمه نگه ی ئیرانی ش دهنان که چاره نووسی سه رکۆمار له نیزامی کۆماری ئیسلامی ئیراندا وه ک نه قلی کوئخای کۆن و نوئ وایه .

ده گێرنه وه ریه براریک به لای گونیه کدا تییه ر ده بی و ده بی نی له بهر مالن شای و هه ئه پره کیه و پیاویک به فیز و ئیفا ده وه له سه ر کورسییه ک له نیوه راستی گه ری هه ئه پره کیه که دا دانیشه وه و له و لاشه وه به چهنه که سیک به شه قان له که سیک هه ئه ده دن. کابرای ریه بر زۆری پی سه یر ده بی و نزیک ده بیته وه و پر سیار ده کا ئه و شای و هه ئه پره کیه بو چ مه به ستیکه ؟ ولام وه رده گریته وه، ئه و که سه ی له نیوه راستی هه ئه پره کیدا دانیشه وه کوئخای نوئیه و تازه هه ئه برێردراوه و ئه وه ی به و چهنه که سه هه لوی به شه قانیان بو گرتوه کوئخای کۆنه . کابرای ریه بر به سه رسووهرمانه وه ده ئی: یانی ئه دی کوئخای نوئ نازانی سائیکی دیکه ئه وه چاره نووسییه تی؟

میژوو و سه ره برده ی سه رکۆماره کانی ئیرانی ش له ماوه ی ۴۵ سالی رابردوودا ئه وه ده سه ئه مینی که ئه وانیش به ده رده ی کوئخای کۆن چوون. ئیره دا ئه گه ر زۆر به کور تییش بی چاویک به چاره نووسی سه رکۆمار یا سه روکی دهنگای نیجاری له سه ره تای دامه زانی ریه بری کۆماری ئیسلامی هه تا تازه ترین سه رکۆمار ئیبراهیم ره ئیسی دا بخشینین، جا ئه وکات به روونی راستی ئه و په نده ی سه ره وه مان بو روون ده بیته وه.

یه که م سه روکی دهو ئه تی کاتی (موقت) میه دی بازرگان بوو که دوا ی ماوه یه کی که م ناچار به ده ست له کار کیشه نه وه کرا و له په یامیکدا که بو خه ئکی بلا و کرده وه گوئی سه روکی دهو ئه تیک که بو هه موو دیداره کانی پیوستی به ئیزنی ریه بر بی "ته نیا بو پرکردنه وه ی که ئینی دیوار باشه." به دوا ی ئه ودا و به ته ئییدی خومه ینی له پرۆسه یه کی هه ئه برێردندا به نی سه در بوو به یه که م سه رکۆمار له نیزامی کۆماری ئیسلامیدا، به لام دوا ی ماوه یه ک که وته به ر غه زه بی حیزبی "جمه وری ئیسلامی" و خومه ینی و له ئاکامدا مه جلیسی شو رای ئیسلامی به زۆرینه ی دهنگ متمانه یان ئی وه رگرتنه وه و خو ئه گه ر فریای خو ی نه که وتبایه دادگای ده کرا و ره نگه حوکی ئیعامیان به سه ردا سه پانده یه .

دوا ی لابر دنی به نی سه در پۆستی سه رکۆماری به مه مه ده ئی ره جایی پر کرایه وه، به لام دوا ی چهنه که توویه ک ئه ویش

له‌گه‌ڵ پێکهاته‌ی ده‌سه‌لات تووشی گه‌ڕوگه‌رت بوو و به‌ ماوه‌یه‌کی که‌م له‌گه‌ڵ سه‌رۆک‌وه‌زیرانه‌که‌ی محهممه‌دجواد باهونه‌ر له‌ ده‌فته‌ری سه‌رۆک‌وه‌زیراندا له‌ ته‌قینه‌وه‌یه‌که‌دا کوژرا. عه‌لی خامنه‌یی به‌ دوا‌ی کوژرانی ره‌جایی‌دا بوو به‌ سه‌رکۆمار و له‌ کۆتاییه‌کانی ده‌وری یه‌که‌می سه‌رکۆماریدا به‌ دوا‌ی مه‌رگی خومه‌ینی بوو، به‌ رێبه‌ری نێزامی کۆماری ئیسلامی ئێران و ناوبراو ته‌نیا که‌سیکه‌ له‌ نیو سه‌رکۆماره‌کانی ئێراندا توانیویه‌تی بگا به‌ پۆستی سه‌ره‌وه‌تر. به‌ دوا‌ی ئه‌وه‌دا که‌ خامنه‌یی بوو به‌ رێبه‌ری نێزامی کۆماری ئیسلامی، پۆستی سه‌رکۆمار گه‌یشته‌ ده‌ستی به‌ هاشمی ره‌فسنجانی. ناوبراو سه‌رده‌مانیک له‌ دوا‌ی خومه‌ینی به‌ هیژترین پیاوی نیو ده‌سه‌لاتی ئێران بوو، و له‌ پێگه‌یاندن و گه‌یاندن خامنه‌یی به‌ پێگه‌ی رێبه‌ری ئه‌و نێزامه‌ ده‌وری سه‌ره‌کی گه‌ڕا. به‌لام به‌ره‌ به‌ره‌ له‌ لایه‌ن خامنه‌ییه‌وه‌ له‌ مه‌یدانی ده‌سه‌لاتداریه‌تی ئێران وه‌لا نرا، به‌ چه‌شنیک کاتیک له‌ به‌رانبه‌ر ئه‌حمه‌دی‌ن‌زاددا خۆی بۆ پۆستی سه‌رکۆماری به‌ربژێر کرد، شگستی خوارد و سێ ساڵ دواتر به‌ شیوه‌یه‌کی گومان‌او‌ی ته‌رمه‌که‌ی له‌ جه‌وزی مه‌له‌دا دیترایه‌وه‌ و هه‌تا ئیستاش هۆکاری مرده‌که‌ی بۆ بیرو‌رای گشتی روون نه‌کراوته‌وه‌. محهممه‌دی خاتمی یه‌کی دیکه‌ له‌ سه‌رکۆماره‌کانی نێزامی کۆماری ئیسلامییه‌ و ئه‌ویش له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا هه‌وڵی دا پو‌خساریکی دیکه‌ له‌ نێزامی کۆماری ئیسلامی له‌ ماوه‌ی بوونی له‌ پۆستی سه‌رکۆماریدا نیشانی کۆمه‌نگه‌ی ئێران و جیهان‌ ب‌دا، به‌لام به‌هۆی ساختاری نێزامی کۆماری ئیسلامی نه‌یتوانی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست بێنێ و له‌ کۆتاییدا پاسا‌وی ئه‌وه‌ بوو که‌ سه‌رکۆمار له‌ ئێران کاربه‌ریکه‌ره‌ و بریاره‌کان بۆ به‌رپه‌وه‌به‌ری و لات له‌ جیگایه‌کی دیکه‌وه‌ درده‌چن و سه‌رکۆمار ته‌نیا جیه‌جیکاری ئه‌و بریارانه‌یه‌. ناوبراو دوا‌ی نا‌ره‌زایه‌تییه‌کانی سا‌لی ۱۳۸۸ مافی سه‌فه‌رکردنی بۆ ده‌روه‌ی و لا‌تی ئی ئه‌ستێندراوه‌ و بلا‌وکردنه‌وه‌ی وینه‌ و لێدوانه‌کانی له‌ راگه‌یه‌نه‌ گشتیه‌کانی نێزامدا قه‌ده‌غه‌ کرا و به‌ کردار له‌ گۆره‌پانی چالاکی سیاسی ئێران وه‌لا نراوه‌.

سه‌رده‌مانیک محم‌وود ئه‌حمه‌دی‌ن‌زاد وا هه‌ست ده‌کرا که‌ نزیکترین سه‌رکۆماری له‌ خامنه‌یی، رێبه‌ری نێزامی کۆماری ئیسلامی؛ به‌لام ئه‌ویش هه‌ر ده‌وره‌یک شانسێ ئه‌وه‌ی هه‌بوو ده‌سه‌لات ته‌حمولی بکا، کاتیک ویستی له‌ به‌ره‌ی خۆی زیاتر لاق رابکێشی له‌ گۆره‌پانی ده‌سه‌لات وه‌لا نرا و ته‌نانه‌ت بۆ شکاندنێ که‌سایه‌تی له‌ کاتی سه‌فه‌ر بۆ ده‌روه‌ی و لا‌تی له‌ لایه‌ن مه‌نموورانی ئه‌منیه‌تی فرۆکه‌خانه‌وه‌ پاسپۆرته‌که‌ی ئی وه‌رگیرا و بۆ ماوه‌یه‌ک ئیزنی سه‌فه‌ریان پێ نه‌دا. یان ئه‌وکات که‌ ناوبراو له‌ هه‌لبژاردنی سا‌لی ۱۳۹۶ بۆ سه‌رکۆماری خۆی به‌ربژێر کردیوه‌، له‌ لایه‌ن شو‌رای نیگابانه‌وه‌ شیاوییه‌که‌ی بۆ پۆستی سه‌رکۆماری ره‌ت کرایه‌وه‌.

دوا‌ی ئه‌حمه‌دی‌ن‌زاد نۆره‌ ده‌گاته‌ پو‌وحانی. کاتیک هه‌سه‌ن پو‌وحانی که‌ به‌ که‌سیکی سیاسی- ئه‌منیه‌تی ده‌ناسرا به‌ سه‌رکۆمار هه‌لبژێردا و توانی رێکه‌وتنه‌یه‌ی به‌رجام له‌گه‌ڵ و لا‌تانی ۱+۵ واژۆ بکا و به‌رواته‌ت کرانه‌وه‌یه‌کی سیاسی و

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

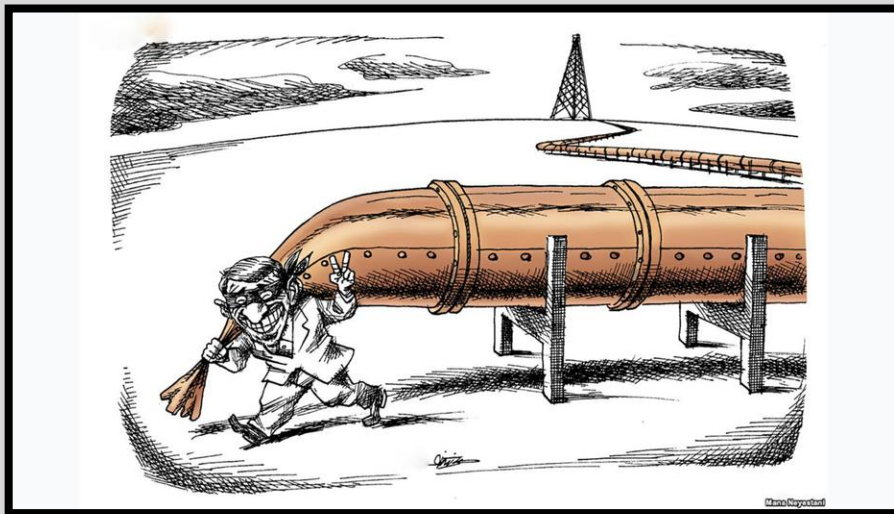
ئابوورى به رووى ئيراندا بکاته وه و وانیشان بدا که سهرکۆمارىكى سهرکه وتوويه، شانس يارى نه بوو و به هاتنه دهريى ترامپ سهرکۆمارى پيشووى ئەمريکا له بهر جام چرای به ختى رووحانیش لای ريبهري نيزام رووى له كزی دا و نهویش كهوته بهرغه زهبی ناوهندی دهسهلات، به جۆرىک که له هه ئبژاردنى مه جلیس خوبره گانی ريبهري سالی ۱۴۰۲ له لایهن شورای نيگه هبانه وه رهتی سه لاجیبهت کرا.

کۆتا سهرکۆمار ئیبراهیمی رهئیسى بوو که بى هیچ گرفتێک به پاپشتی ريبهري بوو به سهرکۆمار. به پيى هه ئسهنگانده کان، دهوئەتی رهئیسى لاوازترین ههینهتی دهوئەت بووه له ماوهی تهمهنى نيزامى کۆمارى ئيسلامیدا. به واتهیهکی دیکه دهتوانین بليين گوپرايه لترین دهوئەت بوو له بهرانبهر "بهیتی ريبهري" دا. به لام بهو حالهش دیتمان ماوهیهک له وه پيش له کاتیکدا وهزیری دهرهوشی له گه ئدا بوو له رووداویکی گومانایدا له بائە فریکدا و له کاتیکدا دوو بائە فری دیکه ئيسکورتیان دهکرد، له ناوچهی "جلفای" نازەربایجانی رۆژههلات كهوته خواری و هه موو نهوانهی له کۆپتیره که دا بوون به رهئیسیه وه کوژان و نهو رووداوه کۆتایی به چاره نووسی نهو سهرکۆمارهش هینا.

ئىستا شورای نيگابان رۆژى ۸ى پوشپهري نهوسالی ديارى کردوه بۆ هه ئبژاردنى سهرکۆمارىکی دیکه و کۆمه ئيک کهس له بازنهى دهسهلاتدا به هه ئهک هه ئهک ناوی خوڤيان تۆمار دهکهن بۆ نهوهی له پالوتنهى شورای نيگابان دهرچن و شانسی خوڤيان له به ردهرگای "بيت رهبرى" بۆ گهيشتن به پۆستی سهرکۆمارى به تاقى بکه نهوه. ئیدی خافلن له وهی کوڤخای نوێ نهگه ر وریا نه بى به دهرهدی کوڤخای کۆن دهچى و هه مان چاره نووس چاوه روانیهتی که سهرکۆمارهکانی دیکه هه یانبوو. دياره نهو خول و سووره له بازنهى دهسهلاتی نيزامى کۆمارى ئيسلامیدا کۆتایی نایه، مهگه ر به نه مان و رووخانی نهو نيزامه و هاتنه سهر دهسهلاتیکی ديموکراتیک که له لایهن خه ئکه وه دهسهلات ده ستاوده ستی پى بکرى.

۱۹ جۆزەردانى ۲۷۲۴

بیلیم بیلیمیش توانا و برشتى جارانی نه ماوه

دارسمه

كهوتنه خوارەى باڵه فرەكهى ههنگرى ئىبراهيم رهئىسى له پىنوهندى گهلى ئىوخۆيى و دەرەوى ئىران گۆرانىكى بهرچاوى ئى كهوتەوه و له مهودوا نه رهئىسى رهئىسى جارانه و نه سهروك كۆمارىش سهروك كۆمارى جارانی ده بىت.

تهنيا باڵه فرىكى كهوتوو دۆخىكى واى خولقاند، لافاوى پهيام و هاوسۆزى بۆ دهسته لاتدارانى كۆمارى ئىسلامى ئىران گهيشته ئاستىك ئهوهندهى نه مابوو حىزب و رىكخراوى دژ به دهسته لاتى كۆمارى ئىسلامى و "موعاندان" و "موفسىدان فى الارض" ئىش دىيان نه رم بىت و پهحميان بىزوت و ههستى مرۆقدوستان ئهوهنده بىتتهوه هىچ، نه وانىش پهيامى هاوخه مى بۆ دهسته لاتدارانى ئىران بنىرن. (دارسمه له بهر ئه وهى به "بالگهرد" ده ئىت "باله فر" و به "ههوا په يما" ده ئىت "فرۆكه"، داواى ئىبوردن له هه موو ئه و خويته رانه دهكات دىيان بۆ خزمهت به زمانى كوردى ده كوركىنىت).

له نيو دهر و دراوسىياندا جگه له رىكخراوى نيو ولاتانى هيلالى شيعه (ئه وهى رهنگه ئىوه پى بلين به رهى خۆراگرى)،

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

کۆنه نهیارانی وهک سعودیه و معوودیهش له ناردنی په یام خۆیان نه پاراست. له ئاستی دهر و دراوسییانیشدا، دۆخه که بهمهوه نهوستا، له نیواندا رووسیا تورکیا بهرچینهی خۆیان هه ئهساند و به هۆی ئهه هه ئهساندنی بهرچینهیهوه سنگیان رهپیش خست و سهریان بهرز راگرت و دهستیان به پینداههنگوتن به خۆیاندا کرد. تورکیه نهخشهی سههرکهوتوانهی فرۆکهی بئفرۆکهوانی "بهیرهکار"ی بلاو کردهوه و پیشانی دا چۆن فرۆکهکهیان هاوکات لهگهڵ باکوت و کرپوهدا و له درهنگانی شهوی تاریک و نهنگوستهچاودا خۆی گهیاندووته بهرزاییهکانی نازهربایجان و شۆینی تهرمی سههرۆککۆماری لیکهوتوو و هاوڕیانی دهستنیشان کردوو و سههرکهوتوانه گهراوتهوه "وان". ئهه "وانه" زۆر گرینگه، رهنگه ههر لهبههر گرنگی شاری وان بیته، "وان"ی ئهوهنده له زاراوهی سلیمانیدا دهگوتریتهوه.

سههرۆککۆماری رووسیهش چهند رۆژ لهمهوبههر له شاری مینسک له تهنیشته سههرۆککۆماری بیلارووسدا به فیز و نیفادهوه گوتی: دوو بالهفههری ههنگری یاوهرائی رنئیی رووسی بوون و ئهوهی رهیسیی ههنگرتبوو ئهمریکایی بوو. له یهک کات و شۆیندا ئهوانهی ئیمه سههرکهوتوانه تیپههرین و ئهوهی ئهمریکا نهیتوانی دهرچیت.

دیاره ئیسرائیل ههر زۆر بهزوویی بهرلهوهی بالهفههری ههنگری رنئیی بدۆزریتهوه، دهستی به سویند خواردن کرد و گوتی گومانی تیدا نییه رووداوهکه به دلمانه، بهلام ئیمه دهستمان لهه رووداودا نهبووه.

له نیوخۆی ئیرانیش بهرپرسیانی بالا له دهربرینی وشهیهکدا گوتیان نه دایه رهبههری کۆماری ئیسلامییش. خامنهیی مردنی رهئیسیی به مردنیک "شههید ئاسا" واتا وهک شههید (شهادتگونه) ناوبرد، بهلام ئهوانی دیکه پاشگری "ئاسا" بیان لهه "شههید" نه کردهوه.

دوای ناشتنی رنئیی، ههرچی لهمباریهه بگوتریت وهک سهگوههری پاش گورگه. گورگهکه ههرچییهک یان ههر کهسیک بیته، تازه کاری خۆیی کردهوه. دیاره دایکی ناغای رنئیسش تووک و دوعای له گورگه کرد و گوتی جگه له خوا ههرکهسیک دهستی له کوشتنی کوری مندا ههبووه، خوا تۆلهی بستینیتیهوه.

ئیسنا خێلی کۆنه پارێز و بهناو ریفۆرمخوازن بو بهربرێربوون بو پۆستی سههرۆککۆماری بهرهو وهزارهتی نیوخۆ بههری کهوتوون.

جاری جاران نهگهر کۆلکهی نهستووری بنی درهختیکی کۆن (درهخت نهک دار، چوونکه درهخت داری تهپری بهر له برینه) ئیوهکهی مۆریانه ئیی دها و هلۆل و کلۆر دهبوو پێیان دهگوت داری گهندهل. کۆماری ئیسلامییش وهک نهو داره لق و گهلاکانی سهوز دیارن، بهلام کۆنه پارێز ریفرمخوازن له نیو کۆلکهیدا کلۆریان کردوه.

نهوی ئیرهدا سهرنجپراکیشه، بهشداریکردنی مهحموود نهحمهینزهژاد لهم ههلبژاردنهدايه.

نهم نهحمهینزهژاده ۱۵ سال لهمهوههر له "مشتومر و دهههقانه" (مناظره)یهکی تهلهفزیونییدا روو به میرحوسین مووسهوی دواي چهند جاران "بیلیم بیلیم" دۆسییهیهکی هاوسهری مووسهوی بهرز کردهوه و باسی گهندهلییهکانی کرد. نهم بیلیم بیلمه لهوساوه خهریکه دهبیته به واژهیهکی سیاسی، بهلام نهگهر نهحمهینزهژاد یان ههركهسیک ریبازی "بیلیم بیلم" بگرتته بهر و پاش نهم ههموو شوینهواردزین و نهم ههموو دۆسییه ناشکرا و شاراوانهیی وهک دۆسییهکانی "چایی تفت"، "نهفتی محهمهد موخبر"، "سیسمۆنی گهیتی لاریجانی"، "گهندهلیی ۹۲ ههزار میلیارد تومهنی فوولادی موبارهکه"، "بیسهروشوین بوونی ۲۰ ههزار میلیارد تومهن نهو کاتهی محهمهدباقر قالیباف شارهدار بوو"، "بیسهشوینبوونی دهکهله نهوتیهکهی نهحمهینزهژاد" و "زهوی خواردنی ئیمام جومه سدیقی"، بلیی نهحمهینزهژاد یان نهوانی دیکه توانا و تاقهتی نهم ههموو بیلیم بیلمههیان ههبیته دیاره ههركهس بیلیت شیش و کهباب بهیهکهوه دهسووتینیت. جا نهگهر شیش نهمینیت، ههچمان نابیت کهبابی پیوه بوهستیت.

له "تۆله‌ی سهخت" هه‌تا "نیشتنه‌وه‌ی سهخت"، شکستی نامی‌ری پروپاگه‌نده و درۆ

ره‌زا دانشجوو

له چاوی حکومه‌ته تۆتالیته‌ریه‌کاندا مروّقه‌کان ته‌نیا ئامرازین بۆ مانه‌وه‌ی سیستمی حوکمران. له‌م روانگه‌یه‌وه، به‌ بر‌وای "هانا ئارینت" مروّقه‌کان به‌ سه‌ ده‌سته‌ دابه‌ش ده‌بن؛ چینی ده‌مارگیر و فاناتیک، چینی رووناکبیر و چینی بیده‌نگ. به‌شیوه‌یه‌کی گشتی سیستمی ده‌سه‌لاتدار هه‌وێ ده‌دات له‌ رینگه‌ی که‌مینه‌ی فه‌ناتیکی نه‌زانه‌وه‌ کۆمه‌نگه‌ به‌ ئاراسته‌ی دلخوازی خۆیدا بجولینیت. "ئارینت" له‌ کتیبی تۆتالیته‌ریزما ده‌نووسیت: حکومه‌ته‌ تۆتالیته‌ریه‌کان به‌بی هیچ ره‌چاوکردنیک هه‌موو به‌هره‌ پاکه‌کان له‌ کار لا ده‌بن و به‌ها و بایه‌خ به‌ عه‌قلیه‌ته‌ دۆراوه‌ نه‌زان و گه‌مه‌کان ده‌دن که‌ باشترین گه‌ره‌نتیی دئسوژی و هاوڕیبه‌تی هه‌میشه‌یی بۆ ئه‌م حکومه‌تانه‌ن. ئه‌م که‌سانه‌ ده‌توانن به‌ پینی ویست و داخوازیه‌کانی حکومه‌ت درۆ و پروپاگه‌نده‌ بلاو بکه‌نه‌وه‌ یان راستیه‌ حاشاهه‌ ئه‌گه‌ره‌کانی کۆمه‌نگه‌ به‌راوه‌ژوو بکه‌نه‌وه‌.

تووتالیته‌ریزم ده‌یه‌وه‌ی ویست و داخوازیه‌کانی سیستم به‌ سه‌ر خه‌نگدا زāl بیت و ئه‌وه‌ ده‌بێ ببیت.

سیستمه‌ تۆتالیته‌ریه‌کان زیره‌ک و نوخبه‌ و پرسیارکه‌ریان ناویت. ئه‌وان خوازیاری عه‌قلیه‌ته‌ دۆراو و نه‌زانه‌کانن، چونکه‌

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

بۆ وهفادارى و هاورييه تى هه ميهيى له گه ل سيستمىكى ديكتاتورى، دهبيت عه قل و حيكهت دابخهن. سيستمى توتاليتارى توتوى لاسايكه ره وهيان دهويت، نهك كه سانى نوخبه و ره خه گر كه له گه ل هه ر پرسیارىكدا كۆشكى ئاوات و ناره زووه كانى ديكتاتور دهه ژينن. توتاليتارىزم بۆ سه ركه وتن له ئاسته خواره وه كانى كۆمه لگه دا پيوستيان به به كرىگىراوانى بیدهسه لات هه يه ؛ كه سانى ده مارگير، شونكه وتوو، كۆنه په رست و بيهه ئويست كه ده توانن باوه ر به درۆ و فریوه كانى ماشينى پروپاگه ندهى دهسه لات بكهن.

كۆمارى ئيسلامى له سه ره تاي دامه زرانیه وه و به ياره مته يى وه رگرتن له تاقمىك دروشمى پۆپولىستى وهك "شۆرشى سته مليكراوان" هه وئى دا به دانى دهسه لات به كه مينه كۆنه په رست و شونكه وتوو، هاوپه يمانىكى وهفادار بدوزيته وه. فه رمانى پىكه ينانى "سوپاى پاسداران" وهك هيزىكى سه ربازيى دهسته موى گوپرايه ل و دواتر رىكخستنى "به سيح موسته زعه فين" ده سپىكى سازدانى لايه نه كانى وهفادار بۆ پاراستنى تاج و ته ختى ريبه رى كۆمارى ئيسلامى بوون. هه رچه نده له سه ره تادا روانگه ي ئايديۆلۆژى رۆئىكى زۆر گرنگى هه بوو له پىكه ينانى ئه وه دامه زراوانه دا و له راستيدا ئه ندامانى ئه وه رىكخراوانه بوونيان له وه رىكخراوانه دا به ئه ركى ئايينى خويان ده زانى، به لام تيبه رپوونى كات و ده ركه وتنى سروشتى درۆينه كۆمارى ئيسلامى بووه هۆى ئه وهى ئىتر باوه رمه ندى ريمين و كارگيرى جارانى نه مينى؛ ئه وهش بوو به هۆى ئه وهى ريزيم به پيدانى ئىمتيازاتى مالى و دهسه لاتى زياتر هه وئى رازى راگرتنى لايه نگرانى بۆ مانه وه بدات. ئىستا پىچه وانى ده يه يه كه مى هاتنه سه ركارى كۆمارى ئيسلامى كه لايه نگرانى ريزيم به دانانى ريش و رووخسارىكى ته واو جياواز له خه لكى ناسايى ده رده كه وتن نه وهى نويى به كرىگىراوانى ريزيم له رووى رووخساره وه چىتر جياواز نين.

له راستيدا چينى ده مارگير و كۆنه په رست به پىي پىناسه ي هانا ئارينت، ئىستا بووه ته كه مينه يه كى زۆر ديار له نيو لايه نگرانى ريزيم. واته ئه وانى ئىستا له ريزى پيشه وهى لايه نگرانى ريزيم، زۆرينه يان به كرىگىراوانى كى كه سه ره راي ئاگادارى له جه وه ره سروشتى نامرؤفانه كۆمارى ئيسلامى، ته نيا بۆ به ده سته ينانى پاره و دهسه لات ناماده ي پىشتيوانى و هاورييه تى كۆمارى ئيسلامى بوون.

پروپاگه نده و درۆ گه وه ترين ئامرازى حكومه ته توتاليتارىيه كانن. حكومه ته خۆسه پينه كان كه به هۆى سروشتى درۆينيانه وه نه توانن رينمايى و ريبه رى راسته قينه كۆمه لگه بكهن، بۆ په رده پۆشكردى شكسته كانيان هيج رىگه يه كيان نيه جگه له په نابردن بۆ پروپاگه نده و درۆ. له روانگه ي ئه م حكومه تانه وه ئه مه تاكه چاره سه ره بۆ تيبه راندنى قه يرانه كان.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

بۆ دۆزینه‌وه‌ی ره‌گ و ریشه‌ی پروپاگه‌نده له حکومه‌تی خۆسه‌پێنانه‌ی رێژیمی ئاخوندیدا، پێویسته بگه‌رێنه‌وه پێش دامه‌زراندنی ئەم رێژیمه نامرۆقانه‌یه. له مانگی گه‌لاویژی ساڵی ۱۳۵۷دا ژماره‌یه‌ک له لایه‌نگرانی خومه‌ینی ناگریان له سینه‌ما ریکسی ئابادان به‌ردا و کاره‌ساتیکی مڕۆییان دروست کرد. به‌پێی ئاماره‌کان ئەم رۆوداوه دتته‌زینه‌دا زیاتر له ۶۰۰ کەس به‌ زینه‌دووی سووتان، تاوانباران به‌ قوفلکردنی ده‌رگا‌کان رێگریان له نه‌گه‌ری ده‌ربازبوونی ناماده‌بووان کردبوو. تۆمه‌تبارانی ئەم رۆوداوه دواتر وه‌ک نوینه‌ر له کۆماری ئیسلامی چوونه‌ نیو په‌رله‌مانی رێژیم! نامانجی لایه‌نگرانی خومه‌ینی له خولقاندنی ئەم کاره‌ساته ئینسانیه، تاوانبارکردنی رێژیمی په‌هله‌وی وه‌ک نه‌جامده‌ری ئەم کاره‌ساته و جوولاندنی هه‌ستی خه‌ک و هاندانیان بۆ دژایه‌تیکردنی زیاتری رێژیمی په‌هله‌وی بوو!

میژووی ره‌ش و شه‌رمه‌زارکه‌ری کۆماری ئیسلامی پر له رۆوداوی هاوشیوه که کۆماری ئیسلامی بۆ کاریگه‌ریدان له‌سه‌ر بیروپای گشتی و به‌ تایبه‌ت هه‌واداره کۆنه‌په‌رسته‌کانی و هیشتنه‌وه‌یان له‌سه‌ر شانۆ کردوویه‌تی. سیناریۆسازی و گێڕانه‌وه‌ی ته‌واو درۆ له راستیه‌کان. ته‌قینه‌وه‌ی بۆمب له مه‌زارگه‌ی ئیمامی هه‌شته‌می شیعه‌کان له مه‌شه‌هد و تاوانبارکردنی ریکخراوی موجاهیدین وه‌ک نه‌جامده‌ری، ته‌قینه‌وه‌ی بۆمب له کاتی نمایشی هیزه چه‌کداره‌کانی رێژیم له مه‌هاباد و تاوانبارکردنی حیزبه‌کانی رۆژه‌لات، کوشتنی ناماده‌بووانی رێپه‌رسی سائمه‌رگی قاسم سوله‌یمانی له کرمان و تاوانبارکردنی داعش! و ده‌یان نمونه‌ی تر به‌شیکن له کرده‌ی پروپاگه‌نده و درۆکانی کۆماری ئیسلامی بۆ جوولاندنی هه‌ستی سۆزداری کۆمه‌نگه به‌تایبه‌ت لایه‌نگرانی رێژیم. هێرشێ مووشه‌کی و درۆنیی بۆ سه‌ر ئیسرائیل به مه‌به‌ستی تۆنه‌سه‌ندنه‌وه فه‌رمانده کوژراوه‌کانی ریکخراوی تیروریستی سوپای پاسداران له‌لایه‌ن ئیسرائیه‌وه یه‌کێک له نویتترین نمونه‌کانی کرده‌وه‌کانی رێژیم له‌م بواره‌دایه. هێرشیک که به پروپاگه‌نده‌یه‌کی زۆر له‌لایه‌ن میدیاکانی رێژیمه‌وه نه‌جام درا و بریار بوو زه‌ربه‌یه‌کی سه‌خت بێت له ئیسرائیل!

دوا ئالقهی ئەم چیرۆکه مردنی زۆر گومانای و سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ی ئیبراهیم ره‌ئیس، سه‌رۆکی ده‌ستنیشانکراوی رێژیم بوو که له رۆوداویکی زۆر نه‌ینیدا کوژرا. سه‌باره‌ت به ناروونیه بيشوماره‌کانی چیرۆکی که‌وتنه‌خواره‌وه‌ی کۆپته‌ره‌که‌ی ره‌ئیس و هاوه‌لانی زۆر شت هه‌یه، به‌لام نه‌وه‌ی لێره‌دا له‌به‌رچاوه و په‌یوه‌سته به ئەم باسه ئەدای نامیری راگه‌یانندی رێژیمه. رێژیم له هه‌ولدان بۆ به‌لا‌ی‌د‌ا‌بردنی بیروپای گشتی، له هه‌وا‌نگ‌ریه‌کی ته‌واو ناروون و پر له هه‌ته هه‌رجا‌ر گێڕانه‌وه‌یه‌کی ته‌واو جیاوازی هه‌بوو. نامیری پروپاگه‌نده و درۆی کۆماری ئیسلامی که جگه له یاریکردن به وشه‌کان هه‌چی تری بۆ گوتن نه‌ماوه ، دواي چه‌ندین کانزیمیر له به‌کاره‌ینانی ده‌سته‌واژه‌ی "ئیشته‌وه‌ی سه‌خت"، له ناکاو رایگه‌یاندا که کۆپته‌ره‌که ناگري گرتوه و هه‌ندیک له ته‌رمه‌کان سووتاون! لای ئیمپراتۆریه‌تی درۆ و پروپاگه‌نده‌ی کۆماری ئیسلامی هاویشتنی چه‌ند مووشه‌ک و

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وە

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

درۆنى سەرگەردان ناوى "تۆلەى سەخت"ە و پارچە پارچە بوونى ھىلىكۆپتەر و سووتانى سەرنشینهكانى "نیشتنەوہى سەخت!" دەزگای پروپاگەندە و درۆى كۆمارى ئىسلامى وەك ئابورى رېژىم تووشى چەقبەستوووى و نەبوونىكى وا بووہ كە ئىستا تەنانەت ناتوانىت قەناعەت بە لایەنگرانى دەمارگىر و شوینكەوتوووى خۆى بىنىت. ئىستا كۆمارى ئىسلامى زۆر زیاتر ئەوہى خەمى كارىگەرىى ماشىنى پروپاگەندەى خۆى ئەسەر خەلك بىت خەمى كارىگەرىى رۆشنگەرىى رووناكبىران، میدیا و جىھانى نازادە ئەسەر لایەنگرانى خۆى !

سەر سوپھىنەرە! سەرۆك كۆمارى ولاتىك دەكوژىت و دواتر دەزگای سىخورىى ئەو حكومەتە ھەرەشە ئە خەلكى خۆى دەكات كە نابى دژى مردنى سەرۆك كۆمارى ولاتەكەيان ھىج بنووسن و بلین!

شىكارى رووداوەكانى ئەم دوایىبە نیشان دەدات كە ئەوہى ئە ئىوارى دارپانداىبە بوونى كۆمارى ئىسلامىبە. كاردانەوہى خەلكى ئىران بەرانبەر بە ماشىنى پروپاگەندەى رېژىم، چ ئە سىنارىوى "تۆلەى سەخت" چ ئە "نیشتنەوہى سەخت"دا، دەرخەرى ئەو راستىبەبە كە وشىارى بە شىوہىبەكى بەربلاو ئەنىو جەماوہرى بىدەنگى كۆمەنگەدا بلاو بووہتەوہ و ئىتەر ھىج كەس گرنكى بە درۆكانى دەسەلات نادات. خالىكى زۆر گرنكى تر گۆرىنى تاكتىكى نوخبە و رۆشنىبىرانى كۆمەنگەبە ئە بەردەم ماشىنى پروپاگەندەى دەسەلاتدا. ئەگەر پىشتەر ئەداى نوخبەكان تەنھا ئە رەخنە و شىكردنەوہى حكومەتدا سنوردار بوو، ئىستا ئاشكرا دژابەتىكردنى سىستىمى حوكمراىبىبە.

ئىستا ئەوہ ماشىنى پروپاگەندەى دەسەلاتە كە ئە ھىرشبەردن بە پىى بارودۇخ مەجبوور بووہ بچىتە فازى بەرگى! ئە راستىدا رۆشنگەرى میدیا و نوخبەى كۆمەنگا بووہ ھۆى ئەوہى كە رېژىم زیاتر ھەولى رىگىركردن ئە بلاو بوونەوہى راستىبەكان بەدات تا رەشبگىرى ھەوال و پروپاگەندە.

ئىستا دەزگای پروپاگەندەى و درۆى رېژىم ئە گۆشەى رىنگدا ئەلاىەن رۆشنىبىران و میدیا نازادەوہ گەمارۆ دپاوە و چى تر تواناى بەرەبەكانى ئەماوہ! دەسەلاتە تۆتالىتارىبەكان بە درۆ و پروپاگەندەوہ زىندوون، مردنى درۆ و پروپاگەندە يانى كۆتایى ھاتنى تۆتالىتارىزم!

۲۰ جۆزەردانى ۲۷۲۴

رېژيمى منداكوز و مافى مندالان!

عهلى بدافى

ئاماژە: رۆژى يەكى ژۆنەن (۱۲ جۆزهردان) رۆژى جيهانىي مندالانە. ئەگەرچى ئە ولاتانى ديموکراتىك و گەسەندوودا ئەو رۆژەدا زياتر جيژن و رېپورەسى دلخۆشكەر بۆ مندالان رېكەدەخرىت، بەلام ئە ولاتانى ديموکراتىك و ديكتاتورىدا كە مافهكانى مندالانېش بە توندترين شېوه سەركوت دەكرىت، ئەم بۆنەيه دەرفەتېكە بۆ هەئسەنگاندن و تاوتويى پەوشى مافهكانى مندالان. ئەم وتارە باس ئەو بابەتە دەكات:

مېژووى رۆژى جيهانىي مندالان

ديارىکردنى رۆژى ۱۲ ژۆنەن وەك رۆژى جيهانىي مندالان مېژووهكەى دەگەرېنتەوه بۆ كۆبۆنەوهى يەكپهتېي نېونەتەوهى ديموکراتىكى ژنان ئە پاريس (سالى ۱۹۴۹) كە ئەو رۆژەيان بە ناوى رۆژى نېونەتەوهىي مندالان راگەيانە. ئەو رۆژە بەدواوه ئە زۆرەيه ولاتانى دنيا بەتايبەتې ولاتانى بەرهى سۆسيالېستىي ئەوكات بە بەرېنەبردنى رېپورەسم و گرتنى

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

كۆنفرانس و كۆپوونەوه لەسەر دۆخى منداڵانى جيهان، رېژيان لەو رۆژه گرتوه و ئىستاشى لەگە ئادا بى له زۆرپەى ولاتانى جيهان ئەو رۆژه -واتە ۱ ژۆنەن- دەكرى بە جیژن و شادی بۆ منداڵان.

نزيك به ۱۰ سال دواتر له سالى ۱۹۵۹ و له كۆرې گشتى رېكخراوى نەتەوه يەكگرتووهكاندا بەياننامەى مافى منداڵان پەسەند كرا و لەلایەن نەتەوه يەكگرتووهكانەوه رۆژى ۸ ئوكتۆبەر كە رۆژى دەرچوونى بەياننامەكەيە بە رۆژى جيهانى منداڵان ديارى كرا و ۳۰ سال دواتر واتە له ۲۰ى نوامبىر سالى ۱۹۸۹ كۆنفرانسيونى مافى منداڵان لەلایەن رېكخراوى نەتەوه يەكگرتووهكانەوه پەسەند كرا كە هەتا ئىستا ۱۹۳ ولات تيبدا ئەندامن. ئامانجى ئەو كۆنفرانسيونە دروستكردى دنيا و ژيانىكى باشتر بۆ منداڵان و هەولدان بۆ داينكردى مافەكانى و يارمەتيدان بە گەشە و هەلدانى له بوارى جەستەيى، دەروونى و عاتفييه. كۆمارى ئىسلامى ئىران ۵ سال دواتر له رەشەمەى ۱۳۷۲ى هەتاوى (۱۹۹۴) مەرجدار ئەم كۆنفرانسيونەى پەسەند كرد و چوو ريزى ئەو ولاتانەى بە ئيمزاکردنى بە ئىنيان داوه ئەو مافانە بۆ منداڵانى ولاتەكەيان لەبەرچاوى بگرن و بە لەبەرچاوىگرتنى ئەو قانون و پرەنسيپانە گۆرانكارى له قانونە گشتييهكانى ولات لە پيناو دەستەبەرپوونى مافەكانى منداڵاندا پيک بينن. بەلام كۆمارى ئىسلامى له ماوى ۳۰ سالى رابردوودا ئەك هەر خۆى ئەو بابەتە دزيوتەوه، بگره قانونى زۆر ناسەردەميانەى ديكەشى له دژى منداڵان و مافەكانيان له ئيراندا پەسەند كردوه و له دواى سەرکوتى جوولانەوه نارهزايەتبيەكانى بەفرانبارى ۹۶، خەزەلەوى ۹۸ و بزووتنەوى ژينادا كە ئەو نارهزايەتبيانەدا دەيان منداڵى دايە بەر فيشەك و گيانى ئى ئەستاندن، ئىستا بە رېژيمى مناكۆژ ناوى دەبريت.

منداڵان و نايدۆلۆژى كۆمارى ئىسلامى

سەرمايەى سەرەكیى ئابوورى، سياسى، كۆلتوورى و ناسنامەيى هەر ولاتىك له ئىستا و داهاوتويدا منداڵان و دۆخى پەرودەيى ولات و روانگەى دەسەلات بۆ ئەو بابەتە دەتوانى چارەنووسى تايبەت و جياواز بۆ داهاوتوى ئەو ولاتە وينا بکات. رېبەرانى كۆمارى ئىسلامى ئىرانىش هەر له رۆژى يەكەمەوه و بە نايدۆلۆژى پيکەيتانى بەسيجى ۲۰ ميلیۆنى خەونى تايبەتيان بۆ منداڵان بينيويو. رېژيم بە مەبەستى ئەبەدى كردنى دەسەلاتەكەى و هەر له مانگ و سائەكانى يەكەمى يەكەنگيرى نيزامى سياسىيى خۆيدا بە پرۆژەكانى وەك ئىسلاميكردى سەرچاوهكانى خويندن، سەپاندنى حيجابى زۆرەملى بەسەر منداڵانى كچ و دامەزراندنى جۆرەها رېكخراوى نايدۆلۆژىك له قوتابخانەكان گۆرانكارىيەكى بنەرەتییى له سيستمى پەرودەيى ولاتدا پيکەيتنا. ئامانج لەو هەش بارهينان و پەرودەكردنى ئەوه دواى ئەوه هيز و سەرباز بۆ پاراستنى حاکمىيەتى كۆمارى ئىسلامى بوو. بەلام ئەم نەخشەريەى كۆمارى ئىسلامييش بەهۆى زۆر قەيرانى سياسى، ئابوورى و

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

كۆمەلایەتى كه له سۆنگەى سیاسەتەكانى ئەم رێژیمەوه سەرچاوەیان گرتوه، ئاكامى پێچەوانەى لى كەوتەوه. بۆیه مندالانى دەیهى ۶۰، ۷۰ و ۸۰ له ئیستادا هیزى سەرەكیى دژبەرى كۆمارى ئیسلامى و له ریزى پێشەوهى نارەزایەتییەكان بۆ رووخاندنى ئەو رێژیمەن.

له بزوووتنەوهى ژینادا دەیان مندال-زیاتر له ۶۰ مندال-بەتایبەت له گوردستان له خۆپێشاندا نەكانى سەرشەقامدا بە تەقەى راستەوخۆى هیژەكانى رێژیم كوژران، سەدان مندال دەسبەسەر کران و بۆ توقانندن و چاوترسین کردنیان دەستدریژیان كرایه سەر و تەنانەت ژمارەیهك لهوان له زیندان و گرتنگەكانى ناوهندە ئەمنیەتییەكان لەژێر ئەشكەنجەدا گیانیان لى ئەستیندرا. بەلام توورەیی رێژیم له مایه پووچیی سیاسەتەكانى بەو جینایەتانهش دانەمرکا و، بینیمان كەوتە دەرمانداوکردنى مندالان له قوتابخانەكان!

كۆمارى ئیسلامی ئیران و بەنگەنامەى ۲۰۳۰

بەنگەنامەى ۲۰۳۰ى یونیسكو پێوهریكى باش بۆ هەتسەنگاندنى دۆخى مندالان بەتایبەت له بواری پەروردهدا له ولاتان و هەولێ حكومەتەكان بۆ هەنگاونان بەرەو ئامانجەكانى ئەم بەنگەنامەیهى یونیسكویه كه له ۱۷۴ ئامانجى سەرەكى و ۱۶۹ ئامانجى لاوهكیى پێكهاوتوه. ئەگەرچى كۆمارى ئیسلامی ئیران له سەرەتادا یەكێك له ۱۹۲ ولاتەى رێكخراوى نەتەوه یەكگرتووهكان بوو كه ئەم بەنگەنامەیهى ئیمزا كرد، بەلام دواجار بە بریارى خودى خامنەیی و له مانگەكانى یەكەمى سەرکۆمارى ئیبراھیم رەئیسى، سەرکۆمارى كوژراوى رێژیم و له كۆبوونەوهى شوپاى بەرزى شۆرشى فەرەهنگیى كۆمارى ئیسلامیدا راگیرا و بە رەسمى هەتسەنگایەوه.

بەنگەنامەى ۲۰۳۰ رێبەرانى و كۆمەلگەى جیهانى ئەركدار دەكات هەتا سالى ۲۰۳۰ كار بۆ نەهیشتنى هەژارى، برسیتى، توندوتیژی و گەندەلى بكن و بەرەو كەرامەتى مرۆیى، ناشتى، دادپەرورەى، یەكسانى پەگەزى، تواناسازى كچان و ژنان، ریزدانان له جۆراوجۆرى كۆلتووورى، پەرەدان بە فێركردن و پەروردهى مندالان و جیگیرکردنى دیموكراسى هەنگاو بنین. بەلام كۆمارى ئیسلامى و كار بۆ ئەو ئامانجانە؟

خائیکى جەوهەریی بەنگەنامەى ۲۰۳۰ى دووركەوتنەوه له پەروردهى مەزھەبى و رەخساندنى كەشیکى زانستى بە میتودى رۆژ بۆ بارهینان و فێركردنى مندالانە. سروشتییه كه رێژیمی ئایدۆلۆژیكى كۆمارى ئیسلامى بە رەچاوكردنى پێوهرەكانى

۲۰۳۰ چیتەر و پیرهوی له پرنسیپه ئیونه ته وه بیه کان نه یانده توانی قوتابخانه و ناوهنده زانستییه کان بکه نه گۆره پانیک بۆ پهره پیدان به پلان و بیرۆکه سیاسییه کان خویان و هه ئخراندنی مندالان. ههروهها له نهگهری ههنگاونان له چوارچیهوی به لگه نامه ی ۱۲۰۳۰ به ره به ره له نفوز و هیژمۆنی دهسه لاتی داخراو کهم ده بۆوه و نه مهش ریگه ناوه لا ده کرد بۆ چالاکی و جموجۆلی هزری زیاتری قوتاییان و خویندکاران. به لام کۆماری ئیسلامی که ههستی به مهترسییه کی گه وره کردبوو، نهک هه ره له بنی چوو ه ده ری، به لکوو که شی داخراوی زیاتری به سه ر سیستی پهره ورده له قوتابخانه و خویندنگه کانداه سه پاند.

دۆخی مندالان له ئیرانی ژیر دهسه لاتی کۆماری ئیسلامیدا

به شیك دهره نجامی سیاسه ته کانی کۆماری ئیسلامی له بواری مافه کانی مندالان له ئیران له ۴۵ سالی رابردوودا بریتین له: کۆماری ئیسلامی له دهیه ی یه که می دهسه لاتاره تی خوی و له شه ری ئیران و عیراقداه هه ره به پینی ناماری بنیاتی به ناو "حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس" زیاتر له ۳۳ هه زار مندالی قوتایی له به ره کانی شه ردا به کوشت دا. کۆماری ئیسلامی له ماوه ی دهسه لاتاره تی خویدا سه دان مندالی ئیعدام کردوه و له ئیستاشدا نه و مندالانه ی به هه ره هویه ک تووشی تاوانی کوشتن بوون، له زینداندان هه تا گه یشتن به ته مه نی ۱۸ سالی راده گیرین و دواتر ئیعدام ده کرین. له کۆماری ئیسلامی ئیراندا زیاتر له نیوه ی مندالانی ئیران له خویندن به زمانی زگماکی خویان بیبه شن و بنه مای خویندن له کۆماری ئیسلامی له قوتابخانه و خویندنگه کانداه سه ره پهره رده ی ئیدئولوژیک و به مه بهستی فیرکردن له سه ره بنه ره تی دژایه تی پرهنسیپه جیهانییه کان دارپژراوه.

هه لاواردنی ره گه زی له پرۆسه ی خویندن مندالان، بیبه شبوون له خویندن و وازه یانی به ناچاری مندالان له سه ونگه ی قه یرانه ئابووری و کۆمه لایه تییه کان، به دخۆراکی به هۆی هه ژاری و بن نه نوایی، مندالان زاری، به مندالی به شوودان، یاسایی بوونی کارکردن به مندالان هویش به موچه و هه قدهستی کهم، خۆکوژی مندالان، پینه دانی ناسنامه به و مندالانه ی له دایکی ئیرانی و باوکی بیانی و زۆر دیاره دی که ش ته نیا به شیك له و دۆخه کاره ساتباره پیشان ده دن که مندالان له ئیران تییدا گه وره ده بن و مافه کانیان پینشیل ده بن. هه ره له جیشدا یه که مین قوربانییانی قه یرانه سیاسی، ئابووری و کۆمه لایه تییه کانی ولاتیش هه ره مندالانن که له سه ونگه ی سیاسه ته کانی کۆماری ئیسلامییه وه هه م قه یرانه کان رۆژ له گه ل رۆژ زیاتر و هه م خه سار و زیانه کانی له سه ره رهوشی مندالان به رده وام زیده تر ده بن.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

ئیره‌دا بۆ به‌رچاوپوونیی زیاتر ته‌نیا باس له مافی خویندن وه‌ک بنه‌ره‌تیتیرین مافی هه‌ر مندائیک ده‌که‌ین. به‌ پشته‌ستن به‌ ناماری ناوه‌ندی توێژینه‌وه‌کانی مه‌جلیسی ئێران له سائی خویندنی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ دا زیاتر له یه‌ک میلیۆن و ۱۹۰ هه‌زار و ۲۹۱ مندال له‌و ولاته‌ له‌ خویندن دا بێران که بێگومان نیزیکی به‌ ته‌واوی نه‌و مندالانه‌ چاره‌نووسیان وه‌به‌رکارانی زۆره‌می بووه. "ایرنا"، هه‌والده‌ریی ره‌سمیی کۆماری ئیسلامیی ئێران له‌ زمان به‌ ناو کارناسانی رێژیمه‌وه‌ هۆکاری نه‌وه‌ی بۆ "هه‌ژاریی فه‌ره‌ه‌نگی" ی بنه‌مائه‌کان گه‌راندۆته‌وه‌، به‌لام پاساو هینانه‌وه‌ بۆ قه‌یرانی هه‌ژاریی ره‌ها له‌ کۆمه‌نگه‌ وه‌ک هۆکاری سه‌ره‌گیی دا بێران له‌ خویندن که ئاکامی سیاسه‌ته‌ نیوخۆیی و ده‌ره‌کییه‌کانی کۆماری ئیسلامیی هه‌یج له‌و راستییه‌ ناگۆری که سیاسه‌تی فێرکردن و په‌روه‌رده‌ له‌ کۆماری ئیسلامیدا چه‌شنی په‌هه‌نده‌کانی دیکه‌ هه‌ره‌سی هه‌یناوه‌. خۆ به‌ پێی ناماره‌ ره‌سمییه‌ پاگه‌یه‌ندراوه‌کان ته‌نیا له‌ یه‌ک سائی رابردوودا زیاتر له‌ ۲۰ هه‌زار حاله‌تی "مندال‌هاوسه‌ری" له‌ ئێراندا تۆمار کراوه‌، راپۆرتی لانیکه‌م ۷۷۸۰ حاله‌تی ده‌ستدریژی و مندال‌نازاری بلاو کراوه‌ته‌وه‌، زیاتر له‌ ۲۰۰ مندال خۆیان کوشتوه‌ و دان به‌ بوونی زیاتر له‌ ۷ میلیۆن مندالی کار داندراوه‌ که هه‌زاران که‌س له‌وان به‌ زبێگه‌ری ده‌ژین.

رای گشتیی مافناسه‌کان نه‌وه‌یه‌ که کۆمه‌نگه‌ی ئێران له‌سۆنگه‌ی ره‌گداکوته‌ن و سه‌پاندنی روانگه‌، سیاسه‌ت و کوئتووری کۆماری ئیسلامیدا "مندال‌ته‌وه‌ر" نییه‌، هه‌ر بۆیه‌ شه‌ زۆرتیرین پیشیلکاریی مافه‌کانی مندالان له‌ کۆمه‌نگه‌ی ئێراندا روو ده‌دا و به‌هۆی زۆروبۆر بوونی ناوه‌نده‌کانی بێراریش هه‌یج نۆرگان و دامه‌زراوه‌یه‌کی حکوومه‌تی به‌رپرسایه‌تی پێشیلکاریی سیساتاتیکی مافه‌کانی مندالان له‌ ئێران وه‌هسته‌و ناگرت.

دۆخی مندالان له‌ گوردستان

بارودۆخی مافه‌کانی مندالانی کورد له‌ چاوه‌ مندالانی ناوچه‌کانی دیکه‌ی ئێران چه‌ند قات ناله‌بارتره‌. بێکاری، هه‌ژاری، له‌دواکه‌وتوو بیدارگیرانی گوردستان و دروستکردنی قه‌یرانی شوناس بۆ مندالانی کورد که به‌ره‌می روانگه‌ی نه‌منیه‌تی ده‌سه‌لات له‌ گوردستانه‌، شوینه‌واری زۆر خراپی له‌سه‌ر ره‌وشی مندالانی کورد و مافه‌کانیان داناوه‌. هه‌روه‌ها زیان و خه‌ساره‌کانی دیاره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان نه‌گه‌رچی له‌ ئێراندا گشتی و وه‌ک یه‌کن، به‌لام کاریگه‌رییه‌کانیان له‌ گوردستان به‌هۆی نه‌و دۆخه‌ نه‌منیه‌تییه‌ له‌سه‌ر مندالان زیاتر؛ به‌و واتایه‌ ژماره‌ی مندالانی کار زیاتره‌، به‌لام ئیمکاناتی په‌روه‌رده‌ و خۆشبه‌یوی بۆ مندالان له‌ گوردستان که‌متره‌. بێبه‌شیی مندالانی کورد له‌ خویندن به‌ زمانی دایک، بنکۆتکردنی میژوو و کوئتووری کوردی له‌ قوتابخانه‌کان له‌ رێگه‌ی دامه‌زراوه‌ به‌ناوی فه‌ره‌ه‌نگی به‌لام نه‌منیه‌تییه‌کانی رێژیم، سه‌رکوتی جموجۆلی فکری و فه‌ره‌ه‌نگی مندالان، په‌ره‌سه‌ندنی دیاره‌ی کاری مندالان به‌تایبه‌ت کۆلبه‌ری و کوژران و بێرینداربوونی مندالان به‌ ته‌قه‌ی هه‌زه‌کانی کۆماری ئیسلامی چه‌ند لایه‌نیکی تایبه‌تتری ره‌وشی مندالان له‌ گوردستانه‌.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

ناکامگیری:

له نیوهراستهکانی مانگی خهزه لوهری ۱۴۰۱ و له گهرمه‌ی بزوتنه‌وه‌ی ژینادا دروشمه‌کانی "رێژیمی مناکوژ ده‌بی ب‌روات" کهوته سهر زاری خه‌لکی ئێران. نه‌وه‌ش له خۆرا نه‌بوو، چونکی تا نه‌وکات نیزیکی به ۷۰ منداڵ له خۆپیشاندانه‌کاندا به ته‌قه‌ی راسته‌وخۆی هیزه چه‌کداره‌کانی رێژیم کوژرابوون. هه‌روه‌ها نه‌وه سه‌ره‌تای مناکوژی رێژیمیش نه‌بوو، ره‌نگبێ بتوانین "نیلوفر تشید"، کچه‌ ته‌مه‌ن ۱۵ ساڵه‌که‌ی خه‌لکی تاران که به تۆمه‌تی نه‌ندامه‌تی لایه‌نیکی سیاسی دژبه‌ری رێژیم له جۆزهردانی ساڵی ۱۳۶۰دا گولله‌باران کرا، به یه‌که‌م منداڵکوژی سیاسی کۆماری ئیسلامی دابننن.

رێژیمی کۆماری ئیسلامی له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه به پیشی‌کردنی مافه‌کانی منداڵان و پرۆژه ئایدۆلۆژییه‌کانی خه‌ون و خویای منداڵانی ئێرانی کوشتووه، له‌خۆرا نییه که ئیستا منداڵانی دۆینی و ئیستای کۆمه‌لگه‌وه به‌هیزترین بزوینه‌ری ناره‌زایه‌تییه‌کان بۆ رووخاندنی نه‌و رێژیمه‌ن. روون و ناشکرشه هه‌تا نه‌و رێژیمه له ده‌سه‌لاتدا بیت هیچ گۆرانکارییه‌ک له به‌رژوه‌ندیی منداڵان و دۆخی مافه‌کانیان له ئێران به‌دی نایه‌ت.

۲۰ جۆزهردانی ۲۷۲۴

به‌رده‌وامیی تیکۆشانی مامۆستایان و به‌رده‌وامیی شکسته‌کانی پێژیم

هه‌ردی سه‌لیمی

له زیاتر له بیست سائی رابردوووه ئه‌نجومه‌نی پێشه‌ویی مامۆستایان له شۆینه جیاوازه‌کانی ئێران و له کوردستان چالاکی به‌رده‌وامیان هه‌بووه و هه‌یه. ئه‌گه‌رچی هه‌ندیک جار به‌هۆی بارودۆخ یان زه‌ختی لایه‌نه ئه‌مینییه‌کان تووشی جۆرێک له بێ‌ده‌نگی بووه، به‌لام به‌گشتی لهم ماوه زه‌مه‌نییه‌دا به‌تایبه‌ت له کوردستان له چالاکییه‌کانی به‌رده‌وام بووه.

ئهم ئه‌نجومه‌نه له و سالانه‌وه چه‌ندین داواکاری گه‌ڕینگی هه‌بووه که وه‌ک هێلی سووری داواکارییه‌کانی سه‌یری کردوو، له‌وانه: نه‌هیشتنی هه‌لاواردن له بواری په‌روه‌رده و راهێنان و هه‌ول‌دان بۆ نه‌هیشتن و لابردنی هه‌ر چه‌شنه په‌روه‌رده‌یه‌ک که ده‌رخه‌ری جیاوازی‌دانان له ئێوان قوتابییان‌دا بۆ وه‌ک خۆبندنگه‌ی جیاواز، پلان بۆ گۆڕینی کتێبه‌ ده‌رسییه‌کان له رووی سیما و نیوه‌رۆکه‌وه به‌تایبه‌ت به‌ مه‌به‌ستی سه‌ینه‌وه‌ی ئیدئۆلۆژی له کتێبه‌کان و هه‌روه‌ها لابردنی که‌شی تاکه‌ره‌گه‌زی له‌سه‌ر کتێبه‌کان، هه‌ول‌دان بۆ نۆژهن‌کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌کان به‌تایبه‌ت له ناوچه‌کانی وه‌ک به‌لووچستان و کوردستان که له رووی ئاوه‌دانییه‌وه به‌نه‌نقه‌ست دوا خراون، ناچارکردنی ده‌ولت به‌وه‌ی په‌روه‌رده له قۆناغی باخچه‌ی ساویانه‌وه هه‌تا دوایین

قۇناغەکانى خویندن بە خۆرایى بىت، خویندن بە زمانى دایكى له و ناوچانەى وا نەتەوهى نافارسى لىیه و...

وهك دەبینن ئەم داواكارىيانە هەموو له خزمەتى قوتابىيان و كۆمەنگەكەدايه و تەنیا داوايهك كه له بەرژەوهندىي خودى مامۆستاياندا بى گەلانی پلەبەندیيه كه ئەویش له گەل ئەوهى مافى بى ئەم لاوهولای خویانە، بەلام له گەل ئەوهش كىيه ئەم راستىيه دنیيا نەبى كاتىك مامۆستايهك خەمى نان لىي گەرى دەرکەوتىكى باشتري ناییت له كارەكهى خۆىدا كه پەروەردە و رايانانە؟! بەلام سەرەرای ئەوهش بۆ ئەوهى چين و تويزەکانى تری كۆمەنگە له مامۆستايان دوور بخرىنەوه و هاوسۆزىيه كيان له گەل یاندا نەبى، بەئەنقەست و بەپىي پیلان ئەوه زەق دەكەنەوه كه به وتەى ئەوان: "بۆ گىرفانى خۆيان نارەزايەتى دەرەبەرن، ئەك ئەوهى له خەمى مندالانى خەلكدا بن!" كه ئەم روانینە، روانینی دەسەلاتە و بەمەبەستى تەرىكخستنى نارەزايەتییەكان بلاو دەكریتەوه.

ئەنجومەنى پىشەیی مامۆستايان رەنگە هەتا ئیستا بەو دەسكەوتانەى وا له ناسۆى روانینی دایه نەگەشتىن، بەلام دەستى له تىكۆشان هەنەگرتووه و هەمیشە وهكوو سەریشەيهكى جدى لای دەسەلاتى كۆمارى ئىسلامى پیناسە كراوه. له گەرمەى شۆرشەكهى ژینادا ئەنجومەنى مامۆستايان بەتەواوى و به هەموو هیزى مەعنەوى و ماددىي خۆیهوه پالپشتىي لهو شۆرشە كرد و تەنانت له شارىكى وهك سەقز ۱۴۰ مامۆستای قوتابخانە به كەمكردنەوهى مووچە سزا دراون، وهك باس كرا له درىژى ئەم سالانەدا هەر له سەنگەرى مافویستىدا بوون، ئیستا پرسىار ئەمەيه گەر ئەم نارەزايەتییانە تەنیا بەهۆى داواكارىي مووچە بووايه، بۆ ناوهنده ئەمنیەتییەكانى كۆمارى ئىسلامى هیندە پینان قەئس دەبوون؟ له راستىدا دەبى بلین ئەنجومەنى پىشەیی مامۆستايان يەكێك له دیارترین و پيشكەوتوترین ئەنجومەنەكانە وا له نىوخۆى ئىراندا و سەرەرای هەموو گوشارەكان درىژى به تىكۆشانى خۆى داوه و دەدا؛ چون بەشیوهيهكى قوول و ريشەییيش بۆ كيشەكان دەروانى، هەربۆیه وهبەر غەزەبى كاربەدەستانى كۆمارى ئىسلامى كهوتووه.

گەلانی پلەبەندیيهكه كه مافى سەرەكى و بنەرەتیي مامۆستايانە، تەنانت لەوهشدا دەستى هەلاواردنیان تىخستووه و وهك ئیمتيازىكيان لى كردووه بۆ ئەوهى گوشارىك بى لەسەر مامۆستايانى نارازى و چالاک، بۆ نمونە دەبى ئىدارەى ئامووزش و پەروەرش و حەراسەتى ئەو بەشە كه سەر به وهزارەتى ئىتلاعاتە ئەو مامۆستايە تەئید یا رەد بكا بۆ ئەوهى ئەو مافەى پىبدرى يا لىي بستینرى؛ به خەيالى خاوى خۆيان دەیانەوى ئەم بەبارمەگرتنى مافە بکەنە گوشارىك بۆ ئەوهى مامۆستايان واز له تىكۆشان بۆ بەدەستەينانى ماف و بەرژەوهندىيهكانى كۆمەل بىنن!

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

له ئاستی ئێراندا ۲۵ نهمجمهنی پیشهییی مامۆستایان ههیه که سی دانهبان له گوردستاندان و له شارهکانی سهقز و مهربوان و سنهدا چالاکن و دهتوانین بلیین له روهی تیکۆشانوه سهرباشقهی ههموو نهو ۲۲ نهمجمهنهی دیکهن؛ لهخۆرا نییه ههر لهم ماوهی پیشوودا چهنهین مامۆستا لهم شارانه لهسهر کار لابران یا تووشی زیندان و دهسهسهرکردن و کهمکردنهوهی موچه و... بوون؛ بهلام نهوهی جیی دئخوشییه نهوهیه که ههتا زیاتر مافیان پیشیل دهکری، مکورتر دهبن لهسهر تیکۆشانیان.

وهک دوایین وتهش دهبی بوتری سیستمی پهروهردهی کۆماری ئیسلامی پاش لهم ههموووه سانه و نهو ههموووه تیچوووه، ههم مامۆستایانی دههچوو له سیستمی گوزینشییهکهی خۆی، بهدژی دههکهوتوون، ههمیش نهو وهچهی که لهبهه دهستی نهواندا و به کتیبه ئیدئولوژی ئیدراوهکانی ویستی پهروهردهیان بکات، لهدژی راسان، که نمونهی بههچاوی له شۆرشێ ژینادا بهتهواوی دههکهوت و کۆماری ئیسلامی لهم روههشهوه دۆش دام.

۲۷۲۴ جۆزهردانی ۲۰

هه ئبژاردنه کانی ۸ ی پووشپه ر و مه بهسته کانی خامنه یی!

ناسر سالحی نه سل

دوای مه رگی گومانوایی ئیبراهیم ره ئیسی، سه رکو ماری ره ئییمی کۆماری ئیسلامی ئییران بریاره له رۆژی ۸ ی پووشپه ری مانگی داها توودا هه ئبژاردنی پێشوه خسته ی سه رۆک کۆماری له ئییراندا به رپوه بچیت.

"هه ئبژاردن" له و چه مکه دیموکراتیکانه یه که هه ر کاتی که باس له کۆمه لگه ی نازاد و نازادیی راده برین ده کریت، وه ک یه کیک له بنه ماکانی دیموکراسی خۆیا ده بییت. به لام له ئییرانی ژیر چه پۆکه ی ره ئییمی کۆماری ئیسلامیدا چه مکه کانی "هه ئبژاردن"، "به شداریکردن" و "ده نگدان" بوونه ته نامازی دابینکردنی ویست و داخوازییه کانی سیسته می سه ره رۆ و توتالیته ئیری "کۆماری ئیسلامی ئییران".

له هه موو ماوه ی ته مه نی ده سه لاتداره ئی کۆماری ئیسلامیدا ره ئییم به که نکاوه ژوو له م چه مکه نه ویست و داخوازی و گۆرانخوازی کۆمه لانی خه لکی ئییرانی به لاریندا بردوه و "به شداری" و "ده نگدان" له سیناریۆی "هه ئبژاردن" هکاندا ته نیا بۆ

پرزکردنی خه‌ئک و وینه‌گرتنیان له میدیاکان بۆ نیشاناندانی په‌وایی ده‌سه‌لاتداره‌تی رێژیم بووه. نه‌گینا عه‌لی خامنه‌یی، رێبه‌ری ئیستای رێژیم هه‌روه‌ک خومه‌ینی په‌واییه‌تی ده‌سه‌لاتی خۆیان له ئاسمانه‌وه ده‌زانن و خه‌ئک له هه‌یج کۆیی هاوکیشه‌که‌دا نییه. له روانگه‌ی رێبه‌رانی رێژیمه‌وه به‌شداریی خه‌ئک له هه‌لبژاردن، ته‌نیا و ته‌نیا به‌جیه‌ینانی ئه‌رکی شه‌ری و په‌یمان نۆیکردنه‌وه له گه‌ل "وه‌لی فه‌قیه" و "مقبولیت" دان به ده‌سه‌لاتی کۆماری ئیسلامیه و هه‌یجی دی.

عه‌لی خامنه‌یی له ماوه‌ی ده‌سه‌لاتداریی خۆیدا هه‌وڵی داوه به به‌رپه‌بردنی رێکویه‌کی هه‌لبژاردن له کاتی خۆیدا سیمایه‌کی په‌و له ده‌سه‌لاته‌که‌ی له ئاستی نیونه‌ته‌وه‌یی و ناوچه‌ییدا پێشان بدات. راسته هه‌لبژاردن بنچینه‌ی دیموکراسیه، به‌لام دیموکراسی نه‌ک رۆاله‌ت به‌ئکوه به‌ مانا و واتای پابه‌ندبوون به روح و بنه‌ماکانی دیموکراسیه و ته‌نیا به به‌رپه‌بردنی هه‌لبژاردن ناگرێ سیستمیک دیموکرات بێت. وه‌ک چۆن ده‌بینین له ئیستادا زۆر سیستمی دیکتاتۆری سیاسی دیکه‌ی وه‌ک چین، رۆسیه و رۆسیه هه‌لبژاردنیان تیدا به‌رپه‌وه‌ ده‌چیت. بۆیه رۆونه که خامنه‌یی به‌رپه‌بردنی هه‌لبژاردن و ده‌نگدانی گه‌لانی ئێران ته‌نیا وه‌ک ئامرازیک بۆ گه‌یشتن به ئامانجه‌کانی به‌کار دێنیت و له راستیدا هه‌یج بایه‌خیک بۆ ده‌نگی گه‌لانی ئێران داناییت. دیاره ده‌بێ ئه‌وه‌شمان له به‌رچاوه‌ بێت که سه‌رکه‌وتن و شکست له هه‌لبژاردندا بنه‌مای سیستمه‌ دیموکرات و نازده‌کان پێکدێنیت. به‌لام چونکه له پارادایمی فیکری خامنه‌ییدا هه‌یج کێبه‌رکێبه‌کی سیاسی له ئێوان کاندیداکانی رێژیمدا نییه، که‌وابوو له وه‌ها بارودۆخیکدا سه‌رکه‌وتن و شکستی کاندیداکانیش هه‌یج مانایه‌کیان نییه. له‌خۆرا نییه عه‌لی خامنه‌یی هه‌میشه ده‌ئێ: ده‌نگدان به هه‌ر کام له کاندیداکان به مانای ده‌نگدان به ته‌واوه‌تی رێژیمی کۆماری ئیسلامیه که خۆی رێبه‌رایه‌تی ده‌کات.

له ولاتی فره‌ نه‌ته‌وه، ئیتتیک و نایینزای ئێراندای و پاش دامه‌زرانی ده‌وله‌ت-نه‌ته‌وه و بالاده‌ستبوونی نه‌ته‌وه‌ی فارس له‌لایه‌ن په‌زاخانی میر پینجه‌وه، بیری تاکه‌وه‌ی و خۆبه‌زلزانی و بیره‌که‌ی بوونی پێوه‌ندی ئه‌رباب-په‌عیت له ئێوان ده‌سه‌لات و کۆمه‌نگه‌دا حاکم بووه. هه‌روه‌ها له ماوه‌ی ۴۵ ساڵ ده‌سه‌لاتی کۆماری ئیسلامیشدا ئه‌گه‌رچی رۆاله‌تی ده‌سته‌واژه‌که‌ گۆرانی به‌سه‌رداها‌توه، به‌لام ئێوه‌رۆکی پێوه‌ندی ده‌سه‌لات و خه‌ئک هه‌ر هه‌مان ئێوه‌رۆک و تیورییه‌که‌ی پێشویه، که له ده‌روونیدا بێرێزی به‌ شعور و هه‌ستی گه‌لانی ئێرانی تیدا جیه‌گیر کراوه.

بازنه‌ی داخراوی ده‌سه‌لاتی رێژیم هه‌موو کات به توندترین شیوه‌ دژی هه‌رچه‌شنه‌ پێکه‌ینانی گۆرانکاره‌ک له به‌رژوه‌ندی مافه‌ سیاسی و نه‌ته‌وايه‌تییه‌کانی گه‌لانی ئێراندای بووه. ئه‌و په‌رۆسه‌یه له ئیستا دا به‌ ره‌نگ و بۆی نایینی "وه‌لايه‌تی په‌های فه‌قیه" سه‌رله‌نۆی به‌ بیری دواکه‌وتووێ په‌نگه‌رێژ کراوه‌ته‌وه و هه‌رده‌م زۆر توختر له جارێان شایه‌تی

به‌ره‌مه‌هاتنه‌وه‌ی ئهم بیره‌وه‌یه‌یه‌ین که له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاته‌ره‌تیبی عه‌لی خامنه‌یه‌یه‌وه پراکتیزه‌ ده‌کریتته‌وه. ئه‌وه له کاتی‌که‌دا‌یه له سه‌ده‌ی بیست و یه‌کدا و له‌نیۆ هه‌موو ده‌سه‌لاته‌ سیاسییه‌ خه‌نگیبه‌کاندا "هه‌لبژاردن" یه‌کینک له‌و بو‌ارانه‌یه‌ که هه‌م ده‌سه‌لاتداران و هه‌م تاکه‌کانی کۆمه‌نگه‌ به‌ بایه‌خه‌وه‌ لێ ده‌روانن و به‌ جۆش و خروشه‌وه‌ به‌ره‌و پیری ده‌چن و ئاسانکاری بو‌ ده‌که‌ن بو‌ ئه‌وه‌ی به‌ نواندن ئیراده‌ی گشتی ره‌وتی گۆرانه‌کاریه‌یه‌کان له‌ کۆمه‌نگه‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی خه‌نگ به‌رده‌وه‌امی وه‌ریگریت.

له‌ ماوه‌ی ۴۵ ساڵ له‌ ده‌سه‌لاتداریی ریژیمی کۆماری ئیسلامیدا سه‌ره‌رای به‌تاکردنه‌وه‌ی هه‌لبژاردنه‌کان له‌ مانا و جه‌وه‌ه‌ری خۆی، به‌لام دیسانه‌که‌ش ناوکی ده‌سه‌لات هه‌میشه‌ وه‌ک مه‌ترسییه‌ک سه‌یری "هه‌لبژاردن" هه‌کانی کردوه‌ که نه‌کا سه‌ره‌رای دارووله‌ته‌ و هه‌موو ئه‌وه‌ به‌ره‌به‌ستانه‌ی دایناوه‌ که‌س یا که‌سانیک بکه‌ونه‌ به‌ر سه‌رنج و رای گه‌لانی ئیران که‌ ئامانج و ویسته‌کانیان له‌گه‌ڵ هزری دو‌اکه‌وتوونه‌ی ده‌سه‌لاتی دیکتاتور له‌ دژایه‌تیدا بیته‌ و مه‌ترسی له‌سه‌ر پیگه‌ و ده‌سه‌لاتیان دروست ببیته‌. به‌شداریی گه‌لانی ئیران له‌ چهند خولیکی هه‌لبژاردنیش به‌ ئاراسته‌ی هه‌لبژاردنی پیچه‌وانه‌ و "ئاگوتن به‌ ویست و ئیراده‌ی ناوکی ده‌سه‌لات به‌ مه‌به‌ستی پیکهاتنی ئاڤگۆر له‌ به‌رژه‌وه‌ندیی خه‌نگ و ولاتدا بی‌سه‌مه‌ر بووه‌.

کۆماری ئیسلامیی ئیران که‌ لافی ره‌وایی ده‌سه‌لاته‌که‌ی له‌لایه‌ن خه‌نگه‌وه‌ لێ ده‌دات، جار له‌گه‌ڵ جار بازنه‌ی خودیه‌یه‌کان بو‌ هه‌لبژاردنه‌کانی به‌رته‌سکتر کردوه‌ و له‌ هه‌ر قوناخیکدا فیلتیر و پائۆینه‌ی هه‌مه‌ره‌نگی بو‌ پیشگرتن به‌ گۆرانه‌کاریی نه‌خو‌ازاو و مه‌ه‌ندیسی‌نه‌کراو له‌ ده‌سه‌لاتدا داناوه‌. بالاده‌ستی شو‌رای نیگابان، ده‌ستی‌وه‌ردان و ئیستعلامی وه‌زاره‌تی ئیتلاعات و حیفازه‌تی ئیتلاعاتی سپای پاسداران، یاسا و ریساکانی چاوه‌دییری ئیستیسوابی له‌ هه‌لبژاردنه‌کا ته‌نیا به‌شیل له‌و سازوکاره‌ن که‌ ریژیمی کۆماری ئیسلامی بو‌ نه‌ندازیاریی هه‌لبژاردنه‌کان له‌ بازنه‌ی داخراوی ده‌سه‌لاتدا دایناون.

ریژیمی کۆماری ئیسلامی له‌ ئیستادا و پاش بزووتنه‌وه‌ی ژینا و کوژرانی گومانایی ئیبراهیم ره‌ئیسایی سه‌رکۆمار، قوناخیکی دیکه‌ی پر مه‌ترسی له‌ ژینایی سیاسی خۆی نه‌زموون ده‌کات. قوناخیک که‌ گرینگیه‌که‌ی بو‌ ریژییم به‌ راده‌یه‌که‌ سه‌رجه‌م داموده‌زگاکانی ریژیمی خستووته‌ ره‌وشیکی تایبه‌ت و نانساییه‌وه‌. پاش بزووتنه‌وه‌ی ژینا و راپه‌رینی به‌رینی گه‌لانی ئیران، عه‌لی خامنه‌یی، ریه‌ری ریژییم زۆر زوو هه‌ستی به‌وه‌ کرد بینه‌و بزووتنه‌وه‌که‌ به‌و رچکه‌یه‌دا به‌رده‌وام بیته‌، زۆر زوو به‌ره‌و دارمانی یه‌کجاری ده‌چیت. هه‌ر بۆیه‌ وێرای گرتن و کوشتنی زیاتر له‌ ۵۰۰ که‌س، بریندارکردن و کویرکردنی هه‌زاران که‌س، گرتن و زیندانیکردنی ده‌یان هه‌زار که‌س و ئیعدامی ده‌یان لاو خه‌باتکاری گه‌لانی راپه‌ریوی ئیران، عه‌لی خامنه‌یی خۆی هاته‌ نیۆ گۆره‌پانه‌که‌ و سه‌ره‌رای بوونی ده‌وله‌تیکی گۆرپه‌یه‌ی وه‌ک ئیبراهیم ره‌ئیسایی، به‌لام بو‌خویشی له‌نیۆ به‌یتی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

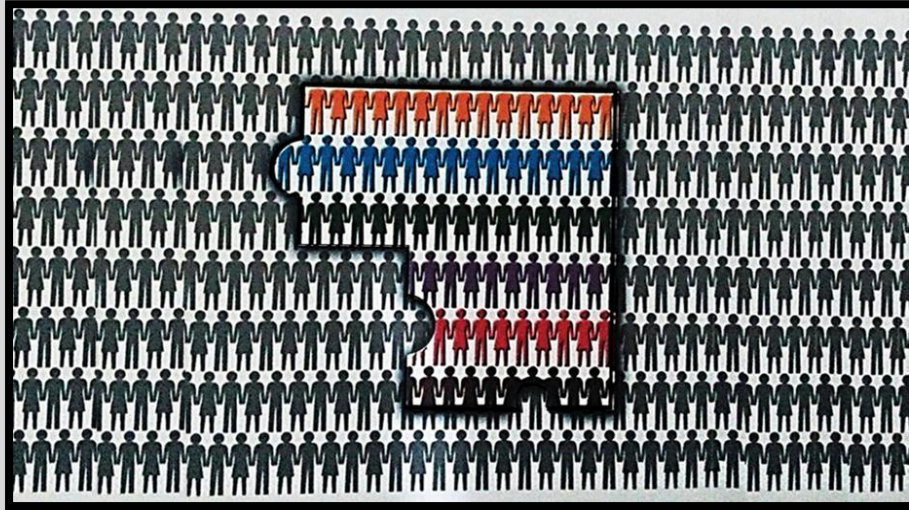
رێبه‌ریدا ده‌وڵه‌تیکی به‌هیزتر له‌ ده‌وڵه‌تی رۆاله‌تی ئیبراهیم ره‌ئیسێ پیکه‌هینا. هه‌ر ئه‌وه‌ش بوو خامنه‌یی له‌ یه‌که‌مین ده‌رکه‌وتن پاش کوژرانی گومانای ئیبراهیم ره‌ئیسێ بو‌ دنیاکردنه‌وه‌ی داروده‌سته‌که‌ی گوتی: "هیچ کێشه‌یه‌کی سیاسی و ئه‌منیه‌تی بو‌ نيزامه‌که‌ی ساز نابیت!"

له‌ بزووته‌وه‌ی ژن، ژبان، نازادیدا راپۆژکارانی عه‌لی خامنه‌یی له‌ راستیدا وه‌ک ده‌وڵه‌تی سیبه‌ر له‌ ئێه‌و به‌یتی خامنه‌یی بو‌ سه‌رکۆتی جوولانه‌وه‌که‌ ئه‌رکدار کران و ده‌زگای ئیتلاعاتی سه‌ربه‌ به‌یتی رێبه‌ری زۆر تووندتر له‌ وه‌زاره‌تی ئیتلاعات که‌وته‌ کار. هه‌ر پێشتر و پاش راپه‌رینه‌کانی ساڵه‌کانی ۱۳۹۶ و ۹۸ هه‌تاوی، هه‌ر به‌ پێشنیاری ئه‌م ده‌وڵه‌ته‌ی به‌یتی رێبه‌ری بوو که‌ پێیسته‌ که‌سیکی گۆپرایه‌ل و موخلیس، وه‌ک ئیبراهیم ره‌ئیسێ به‌ سه‌رکۆمار دیاری بکریه‌ت. تا وێرای له‌ ژێر ریکتیبوونی سه‌رکۆمار ئیتر ئیزنی هه‌رچه‌شنه‌ ته‌که‌رهبه‌یه‌ک که‌ به‌شیک له‌ سه‌رکۆماره‌کانی پێشووی رێژیم کردبوویان، به‌ که‌سیتر نه‌دریته‌. ته‌نانه‌ت له‌ کاتی راپه‌رینی ژینا ا دیترا و بینرا که‌ په‌نجه‌ی ئاسنینی ده‌وڵه‌تی سیبه‌ری خامنه‌یی له‌ پشت عه‌باب ده‌وڵه‌تی رۆاله‌تی ئیبراهیم ره‌ئیسێ، بوو به‌ هۆی رشتنی خوینی سه‌دان لاوی بیتاوانی گه‌لانی ئیران و ئه‌و ده‌وڵه‌ته‌ سیبه‌ره‌ ئاماده‌ بوو هه‌موو جینایه‌تی بکات ته‌نیا بو‌ ئه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی له‌رزووکی خامنه‌یی بپاریزی و ویسته‌ ناره‌واکانی عه‌لی خامنه‌یی به‌ سه‌ر خه‌ڵکدا به‌ پینیت.

کاتیگیش عه‌لی خامنه‌یی تیگه‌یشت که‌ کارتی ئیبراهیم ره‌ئیسێ چیدی برشتی نییه‌ و مۆره‌ گۆپرایه‌که‌ی پێشووی قوته‌قوت ده‌کا و خه‌ریکه‌ خه‌یالی جیگه‌ره‌وه‌ی خامنه‌یی هه‌ ئیده‌گریته‌ و ئه‌وه‌ مه‌ترسی له‌ سه‌ر پیلانه‌کانی جه‌نابی رێبه‌ر! بو‌ داها تووی خۆی دروست ده‌کات، به‌ ئاسانی له‌ رووداوی به‌ربوونه‌وه‌ی کۆپته‌ره‌که‌ی له‌ گۆره‌پانه‌که‌یان وه‌ده‌رنا. ناوکی ده‌سه‌لات له‌ ئیستاشدا ده‌یه‌وێ دۆخی دواي کوژرانی ره‌ئیسێ و هه‌ ئخراندنی هه‌ستی به‌شیک له‌ خه‌ڵکی ئیران بو‌ ئه‌ندازیاری هه‌ ئبژاردنه‌کانی نوێی سه‌رۆککۆماری له‌ پینتاو هینانه‌ سه‌رکاری مۆره‌یه‌کی گۆپرایه‌تر به‌کار بپینیت. مۆره‌یه‌ک که‌ له‌ ئاکامی هه‌ ئبژاردنه‌کانی رۆژی ۸ پووشپه‌ر په‌رده‌ی له‌ سه‌ر لاده‌دریته‌.

۲۰ جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

روانییگی گشتی له سه‌ر کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له رۆژه‌لاتی گوردستان

کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له رۆژه‌لاتی گوردستان

سمایل شه‌ره‌فی

له ماوه‌ی نزیک به سێ ده‌یه‌ی رابردوودا قسه‌کردن له دیارده و قه‌واره‌گه‌لی کۆمه‌نگه و بزوتنه‌وه‌ی مه‌ده‌نی له رۆژه‌لاتی گوردستان قسه و باسی جۆراوجۆر و جیاوازی لێ که‌وتۆته‌وه که تا ئیستا نه‌ته‌نیا پیناسه‌یه‌کی یه‌کده‌ستی لێ نه‌کراوه، به‌ئکۆو له‌ژێر هێژموونی گوتاری شۆرشگێڕیدا که تایبه‌ت به به‌ستینی سیاسی بزوتنه‌وه‌ی گوردستانه (ره‌حیم. ۲۰۱۸)، هیندی‌ک جار به چاوی گومانه‌وه لێی روانراوه و پرسیاری خراوته سه‌ر. به‌ستینی مه‌ده‌نی له سیاسه‌تی کوردی به هه‌ر دوو چه‌مکی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی و خه‌باتی مه‌ده‌نیه‌وه وه‌ک شیواژیک له خه‌بات باسی لێوه ده‌کری که پیناسه‌نه‌کردنی وردی ئه‌م چه‌مکانه وای کردوه زۆربه‌ی جاران له رای گشتیی گوردستاندا کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی، خه‌باتی پارلمانی و خه‌باتی مه‌ده‌نی، یان نافه‌رمانی مه‌ده‌نی پیکه‌وه تیکه‌ل ده‌کری و به هه‌له له با‌تی یه‌ک به‌کار ده‌هیندریت (ئیسماعیل‌نژاد، ۲۷۱۹: ۱۵۵). له گه‌ل ئه‌وه‌یه‌که ده‌ستپێکی بزوتنه‌وه‌ی مه‌ده‌نی و چینی‌وونی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له گوردستان له‌م سێ ده‌یه‌دا کورت ناکرێته‌وه، و سونه‌تیکی سیاسی و پاشخانیکی فکری و مه‌عریفی له پشته (تا‌هیر خه‌دیو، ۱۳۹۲: ۹)، ناسیۆنالیزمی کورد

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

له ئیستادا زیاتر له ههر قوناغیکی دیکه‌ی میژوویی، پێویستی به گه‌شه‌سەندنی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نییه که بتوانی به‌رانبهر به‌وانه‌ی چاوی ته‌ماح و سرینه‌وه‌یان له شوناسی نه‌ته‌وه‌ی کورد بریوه. به‌ره‌نگاری بکات (وه‌لی، ۱۳۸۲: ۵).

پێوه‌ندی ئیوان کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی ئێرانی و کوردی، لایه‌نیکی دیکه‌ی باسه‌که‌یه که له چوارچێوه‌ی ماهیه‌تی ده‌سه‌لاتی سیاسی و شوناسی نه‌ته‌وه‌یی و خواسته‌کاندا خۆیندنه‌وه له سه‌ر "خۆرسک" بوون یان "پاشکۆ" بوونی بزوتنه‌وه‌ی مه‌ده‌نی له کوردستان ده‌کری. عه‌بباسی وه‌لی پێی وایه کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له ئێران و کوردستان له هه‌ولێ کۆمه‌لانی خه‌نک بۆ دیموکراتیزه‌کردنی پێشازۆی سیاسی جیا ناکرێته‌وه. گوتاری کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له ئێران هاوشان له گه‌ڵ تیکۆشانه جیاجیاکانی دیکه، هۆشیه‌تی ده‌سه‌لاتی سیاسی به چالش ده‌کشێ، بۆیه له نیوه‌رۆکدا دیموکرات و به‌ره‌هه‌ستکاره (وه‌لی، ۱۳۸۲: ۵).

وهک باس کرا بیچم‌گرتنی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له کوردستان، پاشخانیکی فکری و خه‌باتکارانه‌ی له پشته، به‌لام له جووله و کرده‌وه‌دا نه‌ک به مانای به‌ستراوه‌یی، به‌نگوو پائنه‌ر و بزواندن، کاریگه‌ری ره‌وت و قوناغیکی سیاسی له ئێرانی پێوه دیاره که به قوناغی ده‌سیپکی ریفۆرم‌خوازی له‌م وڵاته ناوێر کراوه. "ئه‌م ده‌وره‌یه بۆ زۆریک له هیزه لاو و به‌تواناکان له کوردستان فه‌زایه‌کی هه‌رچه‌ند به‌رته‌سکی پێکه‌ینا که بۆ به‌ره‌وه‌پێشبردنی سیاسه‌تی کوردی له هیندیگ به‌ستین و بوارد تا ئه‌وکات که‌متر تاقی کرابوونه‌وه" (سوله‌یما، ۲۷۲۰: ۳۵). دامه‌زراندنی ئه‌نجومه‌نه ئه‌ده‌بییه‌کان، جموجۆلی خۆیندکارانی کورد له زانکۆکانی ئێران و کوردستان، چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی بلاکۆکه کوردیه‌کان و پێکهاتنی NGO کانی تایبه‌ت به ژینگه‌پاریزی، ده‌ستبه‌کاربوونی ناوه‌نده فیڕکارییه‌کانی تایبه‌ت به زمانی کوردی و پێکهاتنی ناوه‌نده خێرخوازییه‌کان، به‌ره‌مه‌ی که‌ نکوه‌رگرتنی چالاکانی بواره جۆراوجۆره‌کانی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی لهو فه‌زایه و، تاقیکردنه‌وه‌ی ئه‌م جموجۆلانه له به‌ستینی مه‌ده‌نییدا بوو که تا ئیستا به ده‌سته‌به‌رکردنی کۆمه‌نگه‌ی ئه‌م زموونی پر له ده‌سکه‌وت و خه‌سار درێژه‌ی هه‌یه.

ئه‌وه‌ی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی کوردستان و کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی ئێرانی لێک جیا ده‌کاته‌وه، له ماهیه‌ت و گوتاردایه. کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی ئێرانی به وه‌رگرتنی ماهیه‌ت و گوتاری ریفۆرم‌خوازی، خۆی ئاوێته به به‌شیک له ده‌سه‌لات کرد و "ده‌وله‌تی بوون"ی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی لێکه‌وته‌وه که وهک عه‌بباسی وه‌لی له باسی ره‌فتاری ده‌سه‌لاتی سیاسی و حاکییه‌ت دا باسی ده‌کات، که‌متر مه‌جالێ گه‌شه و په‌ره‌سه‌ندنی بۆ ره‌خسا (وه‌لی، ۱۳۸۲: ۱۳). به‌لام کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی کوردستان به گه‌رانه‌وه بۆ خواسته‌کانی جه‌ماوه‌ری خه‌نک، ماهیه‌تیکی شوناسخوازانه‌ی نه‌ته‌وه‌یی وه‌رگرت و هه‌ر ئه‌م خه‌سه‌ته بوو به هۆی ئه‌وه‌ی له لایه‌ک خۆی له پاشکۆبوون بپارێژی و له لایه‌کی دیکه‌وه وهک به‌ستینیکی دیکه‌ی خه‌بات له پێناو

شوناسخواریدا بیته جیی باوهر و متمانهی خه ئک.

دوو هۆکاری ئیرادهی چالاکانی مهدهنی و متمانهی خه ئک له بههیزبوونی کۆمه لگهی مهدهنی له گوردستاندا رۆل و کاریگهیری خویان داناوه. ئیرادهکه پیوهندی راستهوخوی به ئاستی تیگه یشتن و ناگایی تاکهکانی کۆمه لگه وه ههیه که چهنده بهرانبهر به پرسیکی تایبهتی وهک بۆ نموونه ژینگه خوی به بهرپرسیار دهزانی و، متمانهی خه لکیش وهک پشتیوانیهک بۆ کۆمه لگهی مهدهنی، پیوهندی به ماهیهت و کارکردی چالاکان و ریکخراوه مهدهنییهکانه وه ههیه (نادریان، ۲۷۲۰: تیشک ژماره ۵۶).

ئه رک و رهسانهتی کۆمه لگهی مهدهنی له رۆژه لاتی گوردستان به کورتی داکۆکیکردن له شوناسی نه ته وهیی نه ته وهی کورد و پارێزگاری له خاک و نیشتمانیکه به ناوی گوردستان. به واتایهکی دیکه شوناسخواری نه ته وهیی له ئاستیکی به رینی جه ماوه ریدا ئه رکی درپژخایه نی کۆمه لگهی مهده نییه له رۆژه لاتی گوردستان که ده کری به پرۆسه یه کی مو دپن و نوێبوونه وهی کوردایه تی ناو دپر بکری. له م به ستینه دا و له ئاستی جه ماوه ریدا به رپرسیاریتی گشتی ده خرته سه ر شانی تاک به تاکی کۆمه لگه و له شیوهی خه باتی مه ده نییدا، به شی زۆری کۆمه لگه، خوی به رانبه ر به ئه رکه جفاکی و نیشتمانییه کان به به رپرسیار ده زانی. "ئه گه ر ئه م تیگه یشتن و هه ست به مه سئولیه ت کردنه هه بیته، ئه وده م هه ر که س به پیی هه لومه رج و به گویره ئیمکانات و وه زعی تایبه تی خوی رینگایه ک بۆ به رپوه بردنی ئه رکی سه رشانی ده بیینیته وه، چونکه مه یدانیکی پان و به رین بۆ خه بات له پیش چاوه و شیوهی خه بات ره نگا وره نگ و جۆرا و جۆرن" (شه ره فکه ندی، ۱۳۶۸: ۲۱۷).

هه ئو یستی ده سه لات به رانبه ر به کۆمه لگهی مه ده نی له رۆژه لاتی گوردستان، بۆ هه یج که س و لایه نیک نامۆ و نانا شنا نییه و به شیکه له و روانینه گشتگیره ناسیۆنالیزمه تیکه ل به مه زه ب کراویه که وجود و مانه وهی خوی له سه رینه وهی "ئه ویترا" دا وینا ده کات. ئه ساس و بنه مای ئه م هه ئو یست و سیاسه ته که ئه حمه د مه مه دپوور به "ناسیۆنالیزمی فارسی - شیعی" ناو دپری ده کات، کار له سه ر حاشا لیکردن، به بچووک سه یرکردن و بنه رکردنی هه ر سووژه یه ک ده کات که له تۆره مه ی فارس و شیعه نه بوویته و له و ژینگه یه نه هاتیبته دنیا که ئه و ته نیا به هی خوی ده زانی (مه جمه دپور، ۲۷۲۱: ۱۲).

له چل سالی رابردوودا پزیمیی کۆماری ئیسلامیی ئیران ته واه به چاوی ئه منیه تییه وه له پرسه جۆرا و جۆرهکانی گوردستان ده روانی و، به دیاریکراوی له سی ده یه رابردوودا به گوشار خسته سه ر چالاکانی مه ده نی، تۆمه تبارکردنیان به

به‌ستراوه‌بوونیان به حیزبه‌کان و هه‌وڵدان بۆ شیواندنی بیروپای گشتی و چالاکیی دژ به نیزام و راپینج‌کردنیان بۆ زیندانه‌کان و داسه‌پاندنی حوکمی قورس و گران، هه‌موو هه‌وڵیکێ ئه‌وه بووه که پیش به گه‌شه و په‌ره‌سه‌ندنی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له کوردستان بگه‌ڕێ.

داها‌تووی بزووتنه‌وه‌ی مه‌ده‌نی و کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له رۆژه‌ه‌لاتی کوردستان به چهند فاکته‌ریک به‌ستراوه‌ته‌وه که له درێژ‌ه‌ی باسه‌کاندا به ده‌ستنیشان‌کردنی ده‌رفه‌ت و هه‌ره‌شه‌کان بۆ سه‌ر ئه‌م بیا‌قه ده‌په‌ژینه سه‌ری و تاوتووی ده‌کری.

مه‌فه‌ومه‌کان و چوارچێوه‌ی تینۆری کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی

له‌ پروی ماناییه‌وه کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی ئا‌ۆز و خو‌به‌ده‌سته‌وه‌نه‌ده‌ره و هۆکاره‌کەشی ئه‌وه‌یه که له سه‌رده‌می جۆراوجۆری میژوویدا و به‌ تاییه‌ت له سه‌رده‌می رۆشنگه‌ری و مودێرنی میژووی جیهاندا ئه‌م چه‌مکه مانا و پیناسه‌ی جیاوازی ئی‌کراوه. له یۆنانی کۆندا ئه‌ره‌ستوو "ده‌وڵه‌ت" به کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی ده‌شوبه‌ینی. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ده‌وڵه‌ت، شارستانییه‌ت بنیات ده‌نی و پارێزگاری له گیان و مانی هاوولاتیان ده‌کات (وحدت. ۷۶). که‌سانی ئاکادیمی‌ک هه‌ن که له روانگه‌یه‌کی میژووویه‌وه، ئه‌م باسه ده‌گه‌رینه‌وه سه‌ر یۆنانی کۆن. بۆ نمونه دیالوگی سوکراتی و عه‌قلانییه‌تی مه‌ده‌نی بۆ چاره‌سه‌ری قه‌یرانی کۆمه‌لایه‌تی، زالبوونی زانست و هوشیاری، نرخ و بایه‌خ، بویری و له‌ کۆتاییدا گه‌یشتن به دادگه‌ری له مودێلی سیاسی ئه‌فلاتوونی و یان سیسته‌میکی سیاسی تیمۆکراتیک که ئه‌ره‌ستوو ده‌یه‌وی به‌ ریگای به‌شداریکردنی هاوولاتیان له‌ پرۆسه‌ی سیاسی و دیمۆکراسیدا، ده‌سته‌به‌ری بکا، وه‌کوو پیشینه‌یه‌ک بۆ میژووی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی باسی ئی‌ده‌کریه‌ت. ئه‌م سیسته‌مه ئیده‌ئاله که بپاره‌ له چوارچێوه‌ی شارێک یان کۆمه‌لگه‌یه‌کی سیاسی دا، بیته ئاراوه و ئه‌ره‌ستوو ئه‌م جیگایه به پۆلیس ناو ده‌بات.

چهند سه‌د سا‌ل دواتر، فه‌یله‌سو‌فه‌کانی شارستانی ئیسلامی (بۆ نمونه فارابی و ئیبنی سینا) له چوارچێوی هزریکی فه‌لسه‌فی تاییه‌تدا که به نیۆپلاتۆنیسم پیناسه‌ ده‌کریه‌ت، له‌سه‌ر هه‌مان ریچکه‌ی ئه‌فلاتوون و ئه‌ره‌ستوو باس له دروستبوونی مه‌دینه‌ی فازیه‌ ده‌کهن. مه‌رجی سه‌ره‌کیی دارشتمنی مه‌دینه‌ی فازیه‌، له‌ روانگه‌ی ئه‌م فه‌یله‌سو‌فانه‌وه جیاکردنه‌وه‌ی دین و فه‌لسه‌فه‌یه له یه‌کتر یان به‌ واته‌یه‌کی دیکه به‌ ریگای فه‌لسه‌فه‌وه مه‌جال بۆ تاک بکریته‌وه که له گه‌شه‌ی هزری و ئه‌خلاق‌ی خۆیدا رۆ‌ل ببینیته‌ت. ئیبن خه‌لدوون (۱۳۳۲ - ۱۴۰۶) که ئه‌ره‌ستوو به ماموستای خۆی ده‌زانیته‌ت، باس له مه‌ترسی هه‌ئوه‌شانه‌وه‌ی شارستانییه‌تی ئیسلامی ده‌کا، هه‌ئوه‌شانه‌وه‌یه‌ک که له ئاکامی ناکۆکی و دژایه‌تی دانه‌ب‌راوی نیوان عوم‌ران و عه‌سه‌بییه هاتۆته ئاراوه. بۆ تییه‌په‌بوون ئه‌م ویرانکارییانه، ئیبن خه‌لدوون پێی وایه خوتیندن،

کولتور، کۆبوونهوه و بهشدارى مهدهنیهانه له ژيانى كۆمهلايهتى و پرۆسهى سياست، باشترین كه رهسه و رینگاچارهن (خالید خهياتى، وتووێژى تاييهتى خۆم: رېكهوتى ۱۲ى رەشەممەى ۱۴۰۰. لهوانى ديكهدا به "خهياتى ۱" ناماژهى پى دهكرئ).

ماكس ويير، كۆمه ئناسى ئالمانى كۆتاييهكانى سهدهى ۱۹ و سه رهتاي سهدهى بيست، سه رهه ئدان و يان بگره گه شهى كۆمه لگهى مهدهنى به شيوه زىك به چاخه كانى نيوه راستى ئوروپا ده به ستيته وه. به گويهرى ماكس ويير خه لگى شاره گه وه كانى نه و سه رده مه، كه له چين و تووژه كانى جياوازي كۆمه لگه پيگهاتبوون، به هوى دووربوون له ده سه لاتى سيسته مى فينۆدالى، بوون به خاوهن مه جال و ده فه رتى زياتر بو جوو لهى كۆمه لايه تى و كۆبوونه وه و له ئاكامدا پيگهينانى توو جۆره جۆرى كۆمه لايه تى. به پيچه وانەى به شيكى به رچاوى بيره منداني ره وتى مو دي ر نيته كه گه شهى مۆنه سه سات و دامه زرا وهى مه ده نى و سياسى، ديمۆكراسى و هاوو لا تيوون به دا برانى دين و سياست له يه كتر ده به ستنه وه، ويير پيى وايه كه پرۆسهى سياست به ره مهى په يوه ندى توندو توو ئى ئەم دوو ديار ده يه كه چ كۆك و ناكۆك، پيويسته له كۆنتيكتى دوور و دريژترى ميژوويى دا باسى لي بكريت.

ژان ژاك رۆسو پيى وايه ده و له ت به پيگهاتنى كۆمه لگهى مه ده نى كه سايه تى راسته قينهى خوى په يدا ده كات و به پى كۆمه لگهى مه ده نى، ده و له ت ته نيا كۆره نديكى پچر پچره. رۆسو له و باوه ردايه كه به پى بوونى كۆمه لگهى مه ده نى، تاك ناتوان له گه ل ده و له ت و كۆمه لگه به گريه ستى كۆمه لايه تى بگات و له وه ها حاله تيكدا ئەسليك به ناوى "به رژه وه ندى گشتى" هيج مانا و بوونى نيه. (رۆسو، ۱۷۶۲: ۱۱۳). به گويهرى هينديك بۆچوون، توماس هابس كه به ده ره جهى جياواز باسى نه هاهه تيه كانى حاكميه تى سروشتى و زه روور ه تى تپيه ركردنى ئەم حاله ته به رینگاى ده سته به ركردنى په يمانى كى كۆمه لايه تى ده كا، له راستيدا، ئەم په يمانه كۆمه لايه تيه، ده رهاويشتهى راسته وخوى مروفيكى عه قلمه نده كه به رژه وه ندى به تاكه كه سييه كانى خوى له گه ل به رژه وه ندى به گشتيه كانى كۆمه لگه و سيسته مى سياسى هاوته ريب ده كا. (خهياتى، ۱).

هينگل، فه يله سه فى ئالمانى، كۆمه لگهى سه رمايه دارى به كۆمه لگهى مه ده نى پيئاسه ده كات كه له ودا وهك مه يدانىك، تاك چوارچيوهى بنه ماله به جيندى و وو له كينه ركيى نابوو رى ده كات و ئەم مه يدانه هاوته ريب له گه ل ده و له ت و هيزى سياسى نيه. هينگل پيى وايه كه ته نيا ده و له ت ده توانى به رژه وه ندى گشتى به پيئى و بيپاريزى و كۆمه لگهى مه ده نى پانتاييه كه بو دابه شكار ييه كان و قازانجه كانى تاك و هه ز و خواسته تاييه تيه كان (ساسون: ۳۵). هينگل پيى وايه كه ده پى له نيوان كۆمه لگهى مه ده نى و كۆمه لگهى سياسيدا جياوازي به رچاوا دابنين. ئەم جياوازيه هينگيليه، له راستيدا دا برانى كه له خويندنه ويه كى پيشووتر كه پيى وابوو كۆمه لگهى مه ده نى و كۆمه لگهى سياسى هه ر يهك واتان و جياوازيان نيه.

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وە

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

بیرمەندى فەرانسەوى ئالىكسى دۆ توكويل كە دريژەدەرى هزرى لىبرائىيەى ھىگىلە لەم بابەتە دا، كۆمەنگەى مەدەنى وەكوو ئۆپۆزىسيونى كۆمەنگەى سىياسى پىناسە دەكا. لە سەر ھەمان رىچكەى دىئالىكتىكى ھىگىل، كارل ماركس كۆمەنگەى مەدەنى وەكوو دىاردەيەكى رۆكەشانە بۆ دەولەتى مودىرن پىناسە دەكات كە لەويدا، ئەم كۆمەنگەى و گشت مۇئەسسەسات (دامەزراوە)كانى پەيوەندىدار لە ژمارەيەك بەرژەوئەندى تايبەتى و مەلانى لەنيو ئەو بەرژەوئەندىيانە دا كورت كراونەتەو (خەياتى، ۱).

كارل ماركس لە سەرەتادا پىيەوابوو پىكھاتنى كۆمەنگەى مەدەنى يەككە لە پىيەوئەكەنى تىپەرىيون لە سەردەمى فىئوداليزم بۆ قوناعى سەرمايەدارىيە كە پىگەى تىكوشان و خەباتى ھەر كەسيك لە گەل ئەوى دىكە دىارى دەكات (ساسۇن: ۳۵). بە گەشتن بە شارستانىيەتى سەرمايەدارى، ئالگوڤرىكى گەورە و قوول لە پىيەوئەكەنى كۆمەلەيەتتىيەكانى ژيانى مەوقايەتيدا ھاتە ئاراو؛ پىيەوئەكەنى پىش لە شۆرشى پىشەسازى و مودىرن كە لە سەر ئەساس و بناغەى نەرىتى و چىنايەتى بوون، گۆردرا بە پىيەوئەكەنى ئازاد و بەربلاو. لەو سەردەمەدا كە ھىشتا دەولەتەكان مىرانگرانە (مىراتى) و دىكتاتورى بوون، خەرىكى كۆردنەوى دەسەلات لە گەردوونەى ئەقلى ناوئەندەگەرايىدا بوون. ھەر لەم چاخەدا روانگەگەلىك ھاتە ئاراو كە بۆ پىكھاتنى فەزايەكى گونجاو لەگەل نىزامى نوپى سەرمايەدارى لە ھەولدايوون. ئەم روانگەنە بوون بە ئەساس و بناغەيەك بۆ پىكھاتنى "كۆمەنگەى مەدەنى". (وحدت: ۷۶).

لەوانەيە لەنيو بىردۆزان و بىرمەندانى چاخى مودىرندا بۆچوونى ئانتونىو گرامشى لە سەر كۆمەنگەى مەدەنى نىزىكتەر لە مانا و شوناسى كۆمەنگەى مەدەنىيە ئەم سەردەمە بىت و بۆ باسەكەشمان بكرىتە بنەماى نەزەرى. ئەم بىرمەندە ھەرچەندە كەسيكى ماركسىست بوو بەلام بۆ ئەو كۆمەنگەى مەدەنى دىاردەيەكى رۆكەشانە يان نامرازى مەلانىيى نىوان بەرژەوئەندىيەكان نىيە. بۆ گرامشى، كۆمەنگەى مەدەنى لە پىناو دەستەبەرکردنى سەرمايەى فەرهەنگى و ئىدنۆلۆژىكى و لە ئاكام دا زانکردنى ھىژمۆنى چىنى دەستەلاتدار رۆلى سەرەكى دەبىيەت. لە روانگەى گرامشىيەو ھەموو دامەزراو و ھەولەكانى دەرەوى دەولەت و ھىزى سىياسى، وەك يەكپىيەتتىيەكان، چىزبەكان، بلاقۇكەكان و شوئىنە بانگخوازىيەكان، پىكھاتنى كۆمەنگەى مەدەنىيە. كەوابوو بە لای گرامشىيەو كۆمەنگەى مەدەنى ھاوواتاي چەمكى چاند و كونتوورە كە كۆى كۆمەنگە دەگرىتە خۆى و تاكەكان تىايدا بكەرە ئەسلى و سەرەكپىيەكان. لە روانگەى گرامشىيەو تاكەكان لەم كۆمەنگەيە (كۆمەنگەى مەدەنى) خاوەنى توانا و ئازادىيە كردەوون لە پەيوەستبوون بەم دامەزراوانە يان چوونەدەر لىيان (سبزهى، ۱۳۸۶: ۹۲).

کۆمه‌نگه‌یه‌کی مه‌ده‌نی که له دامه‌زراوه‌کان واته سه‌رخانه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان پێک هاتبیت، ناتوانی ته‌نیا رویه‌کرد و روانگه‌یه‌کی نابوو‌ریانه‌ی بۆ تیکۆشان و خه‌بات هه‌بیت. به‌لکوو جۆرنیک له یه‌کگرتووی و یه‌کیتی له نینو کۆمه‌نگه‌دا پێک دین. به واتایه‌کی دیکه له بیچمدانی ره‌فتاری به کۆمه‌ل و ره‌زانه‌ندی گشتیدا رۆل و کاریگه‌ری ده‌نۆنی که له‌ودا داهینان و ئیبداعی تاک ده‌توانی گه‌شه بکات و ته‌وافوق و کاری هاوبه‌شی له‌سه‌ر بنیات ده‌نۆی (فتوحی، ۱۳۹۴: ۱۴۰).

له کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نیدا هه‌ر تاکیک خاوه‌نی هۆقیه‌ت و شوناسی سه‌ربه‌خۆی خۆیه‌تی و پێوه‌ندی تاکه‌کان له گه‌ل یه‌کتی و له گه‌ل کۆمه‌نگه‌ له‌سه‌ر نه‌ساسی گرێبه‌ستی کۆمه‌لایه‌تییه‌ و به‌بێ له‌به‌رچاوه‌گرتنی هه‌ر جینگه‌ و پینگه‌یه‌کی تایبه‌تی، هه‌مووان به‌رانبه‌ر به یاسا خاوه‌نی ماف و نازادی و به‌رپرسیایه‌تی یه‌کسان. به‌م پێیه‌ کۆمه‌نگه‌ی نه‌ریتی له سه‌ر بناغه‌ی پینگه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی له سه‌ر بناغه‌ی گرێبه‌ستی کۆمه‌لایه‌تی، پێناسه‌ ده‌کری (به‌رزگر: ۲۷).

له چاخی سه‌رده‌مدا که کۆمه‌لێ مرۆیی زیاتر له رابردوو عه‌ودالی نازادی و بزگارییه‌ و ئیده و ئیراده‌ی خۆی له چوارچێوه‌ی چه‌مکی دیموکراسیدا پێناسه‌ ده‌کات. گه‌یشتن به کۆمه‌نگه‌یه‌کی مه‌ده‌نی زیاتر له هه‌میشه‌ ده‌توانی له‌م نامانجه‌ی نزیک بکاته‌وه. "پێشینه‌ی دیموکراسی هه‌ر به قه‌رای پێشینه‌ی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نییه‌. بیرمه‌ندانی فه‌لسه‌فه‌ی نوێ (له رینسانس به‌ملاوه) کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی به نه‌ساس و بنه‌ره‌تی دیموکراسی ده‌زانن و له هه‌ر کوێ باسیان له کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی کردبێ، بێ‌ئه‌ملاوه‌ولا باسیان له دیموکراسیش کردوه. به سه‌رنجدان به زه‌مینه‌ی فکری هاوبه‌شی نینوان له‌م دوو چه‌مکه‌، وادیاره کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی وینایه‌کی زه‌ینییه‌ که له‌گه‌ل گه‌یشتن به دیموکراسی، پرۆسه‌ی پێکهاتنی به‌ته‌واوه‌تی بیچم ده‌گری و به‌کرده‌وه هه‌ست به بوونی ده‌گری" (هاشمی: ۶۳ و ۶۴).

هابرماس له‌م ئیددیعایه‌ رووتتر باس ده‌کات و ده‌لێ، "مه‌رجی بنه‌ره‌تی بۆ سه‌قامگیربوونی دیموکراسییه‌کی به‌هێز، کۆمه‌نگه‌یه‌کی به‌هێزی مه‌ده‌نییه‌. به‌هێزکردنی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی، که‌لکه‌له‌یه‌کی سه‌ره‌کییه‌ بۆ پرۆژه‌ی دیموکراسی" (فلوییر، ۱۳۹۹). به‌م پێیه‌ ئه‌رکی کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی کۆنترۆلی هێزی سیاسی یان هه‌مان ده‌سه‌لاته‌ له رینگای ئیراده‌یه‌کی گشتیه‌وه که له دیموکراسیدا وینا ده‌کری. بۆیه وه‌ک هابرماس باس ده‌کا له کۆتاییدا "هێز (ده‌سه‌لاتی سیاسی) ته‌نیا له رینگای هێز (کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی)یه‌وه کۆنترۆل ده‌کری. ته‌نانه‌ت بۆ تیگه‌یشتن له سه‌قامگیربوونی ئیراده‌ی گشتیه‌ی کۆمه‌نگه‌، پێویسته له سۆنگه‌ی به‌ره‌نگاری وه‌یزه‌وه بیه‌ر بکه‌ینه‌وه. جیا له‌وه رینگایه‌کی دیکه‌ شک نابهن، هێز و تیگه‌یشتن له کۆمه‌نگه‌ی مه‌ده‌نی، مه‌رجی سه‌ره‌کییه‌ بۆ چه‌سپاندن و سه‌قامگیرکردنی ئیراده‌ی گشتی" (فلوییر، ۱۳۹۹).

به ناو هه ئبژاردنیکی دی له بازنه ی بهرته سک و چووکهی دهسه لاند

سمایل شهرفهی

دوای ماوهیهک چاوه پروانی و قسه و باس و پیشینییهکان له سه ر چاره نووسی کاندیداکان بو پۆستی سه رۆکۆماری له ئییران، شوپای نیگابان به ره تکردنه وهی، مه محمودی نه همه دینژاد، سه رۆکۆماری پیشوو، عه لی لاریجانی، سه رۆکی پیشووی مه جلیس، نیسحاق جه هانگیری، جیگری سه رۆکۆماری پیشوو و ههروه ها لادانی زۆربه ی نیزیکی به ته واوی نه و که سانه ی له کابینه ی ده لته تی سه رۆکۆماری کوژراو، ئیبراهیم ره نیسی و مه جلیسه ئینقلابیه که ی خامنه ییه وه هاتبوون و ناویان تۆمار کردبوو، ته نیا شه ش که سی وه ک کاندیدی سه رۆکۆماری ته نیید کرد.

مسته فا پوورمه مه مه دی، سه عید جه ئیلی، مه مه مه دبافر قالیباف، عه لی ره زا زاکانی، نه میرحوسین قازی زاده و مه سهوود پزیشکیان نه و شه ش کاندیده ی پۆستی سه رۆکۆماری بو خولی چوارده هه می هه ئبژاردنه کانی سه رۆکۆمارین که له مرۆوه تا رۆژی ۷ پووشپه ر (رۆژیک پیش له به ریه چوونی هه ئبژاردنه کان) ته بلیغ و پروپاگه نده کانیان ده ست پێ ده کات.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

سه‌ره‌تا جیی ئاماژیه ئه‌و تاریف و پیاوه‌ئدانه پڕوپوچانه‌ی عه‌لی خامنه‌یی وه‌بیر بێنینه‌وه که باسی له "پرده‌سکه‌وتبوون"ی ده‌وله‌تی ره‌ئیی و "ئینقلابی‌بوون"ی مه‌جلیسی ئیستا ده‌کرد، له‌ حالیکدا به‌ فه‌رمانی خودی جه‌نابیان، شو‌رای نی‌گابان جیا له‌ قالیبافی سه‌رۆکی مه‌جلیس که‌سیانی به‌ شیای ئه‌وه نه‌زانی که‌ کاندیدی پۆستی سه‌رۆک‌کۆماری بێت! ئه‌وانه‌ی ئیستا به‌ فه‌رمانی عه‌لی خامنه‌یی و ته‌ئیییدی شو‌رای نی‌گابان هاتوون، جیا له‌ مه‌سه‌وود پزیشکیان که‌ دواتر باسی ده‌که‌ین، هه‌ر هه‌موویان وه‌ک ده‌ئین؛ "یان دز بوون یان قاتل" و له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی هه‌مووانیان سه‌ر به‌ به‌ره‌ی هه‌ره‌ بناژۆخوازی ده‌سه‌لاتن، به‌لام دوو که‌سیان (قالیباف و جه‌لیلی) له‌ ئامانجه‌ سه‌ره‌کیه‌کانی به‌یتی رێبه‌رین. وێده‌چێ له‌ رۆژانی داها‌توودا به‌تایبه‌ت رۆژانی نزیک به‌ هه‌لبژاردنه‌کان به‌شیک له‌م چه‌ند که‌سه‌ به‌ قازانجی مۆره‌ سه‌ره‌کیه‌که‌ پاشه‌کشه‌یان پێ بکری‌ت. فره‌یی کاندیده‌کان له‌ نیو به‌ره‌ی بناژۆخوازدا ده‌رخه‌ری کۆمه‌لیک کێشه‌ و به‌رژوه‌ندی گرووپی و جه‌ناحیه‌ که‌ وا دیاره‌ خامنه‌یی جارێ له‌ فازی دئراگرتن و ئیمتیازبێدانیان دایه‌ که‌ له‌ کۆتاییدا ئه‌وه‌یان زیاتر ملکه‌ج و گوێراپه‌تتر بێت بۆ خامنه‌یی و پرسی جیگه‌وه‌ی رێبه‌ری، سه‌ر له‌ سندووقه‌کان ده‌ردی‌تی.

مه‌سه‌وود پزیشکیان که‌ چوار ده‌وره‌ نوێنه‌ری ته‌وریز له‌ مه‌جلیس بووه‌ و گه‌لیک جار رایگه‌یان‌دوه‌ و نه‌یشاردۆته‌وه‌ که‌ ئیراده‌تیکی تایبه‌تی به‌ رێبه‌ری نی‌زام، عه‌لی خامنه‌یی هه‌یه‌ و چه‌ند جارێک وتووێه‌تی "ئه‌گه‌ر به‌ پێی فه‌رمایش سفارشه‌کانی ئاغا (خامنه‌یی) چووباینه‌ پێش، گه‌لیک له‌ کێشه‌کانی خه‌ک و ولات چاره‌سه‌ر ده‌بوون"، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی خۆی قه‌ت به‌ ریفۆرمخواز نه‌زانیه‌وه‌، به‌لام له‌ ریفۆرمخوازانی حکومه‌تی نزیک بووه‌ و تا راده‌یه‌ک له‌ به‌ره‌ی ئه‌واندا جێ ده‌گه‌ری. هه‌ینانی پزیشکیان که‌ ناتوانن به‌ده‌ر له‌ ئیراده‌ی خامنه‌یی بێت، روه‌یه‌کی دیکه‌ی ئه‌م به‌ناو هه‌لبژاردنه‌یه‌. ئه‌ویش هه‌وتی برده‌نه‌سه‌ره‌وه‌ی رێژه‌ی به‌شداریی خه‌ک که‌ رێژیم له‌ هه‌لومه‌رجی ئیستادا لانیکه‌م روه‌یه‌ کۆمه‌لگه‌ی جیهانی زۆری پێویسته‌. پزیشکیان بۆ ئه‌وه‌ دانراوه‌ که‌ ئه‌م رێژه‌یه‌ بباته‌ سه‌ر و که‌ وه‌ک دیاره‌ روه‌ت و جه‌ریانه‌ به‌ناو ریفۆرمخوازه‌کان به‌ پشتیوانی له‌ ناوبراو، هانی خه‌ک بۆ هاتنه‌سه‌ر سندووقه‌کانی ده‌نگدان ده‌دن.

خامنه‌یی و بازنه‌ی به‌رتسه‌ک و چووک‌ه‌ی ده‌سه‌لات به‌ هه‌ینانی پزیشکیان پێیان وایه‌ ده‌توانن، به‌ره‌ی بێزاری خه‌ک له‌ رێژیمه‌که‌یان بۆ دژایه‌تی له‌گه‌ڵ ئه‌و کاندیدایانه‌ی وه‌ک نمادی رێژیم ده‌ناسرین، بکێشنه‌ سه‌ر سندووقه‌کانی ده‌نگدان و به‌ قازانجی خۆیان ته‌نیا که‌ک له‌ "به‌شداربوون"یان له‌ هه‌لبژاردنه‌که‌ وه‌ربگرن.

ئه‌وه‌ی ئه‌م پێوه‌ندییه‌دا گرینگه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ نزیک به‌ ۸۰٪ی خه‌کی ئێران به‌ پێی هه‌لئۆستیان له‌ دوایین هه‌لبژاردنه‌کانی ئه‌م رێژیمه‌ له‌ ۱۱ ره‌شه‌مه‌ی سالی پار که‌ ته‌نیا سێ مانگی به‌سه‌دا تێپه‌ر‌بووه‌، سه‌لمان‌دیان که‌ ئه‌م رێژیمه‌یان له‌

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

تهوايه تی خۆیدا ناوی و نه چوونه سهر سندوقه کانی دهنگدان. که وایوو بهرە ی خە ئک بریاری خۆی داوه.

لیرەدا و له سۆنگە ی پیلانەکانی رێژیم بۆ برده سەر هوی رێژی بە شداریی خە ئک له هە ئبژاردنەکانی ئەم خۆله له سەرۆکۆماری، پێویستە ئەو رەوت و جەریان و کەسایەتییه سیاسیانی که به هەر هۆکار و بیروکە یهک، بە شداریی ئەم دەسه لاته یان به قازانجی خە ئک له قە ئم دەدا، وه هۆش بینەوه و بهرە ی خە ئک هە ئبژێرن. خودی محەممەد خاتەمی که به نمادی "رێفۆرمخوازی" له ئێران ناسراوه و بۆ دوو دەوره ئەم رێژیمەدا سەرۆکۆمار بووه، پاشکاوانه دانی به وهدا ناوه که "جیا له ته داروکاتچییەک، شتیکی دیکه نه بووه"، بۆیه دەبی بزانی که خە ئک له میژە گائته ی به "رێفۆرمخواز و ئوسولگه را" دیت و له ته واویه تی خۆیدا ئەو رێژیمه یان رەت کردۆته وه. کهسانی وهک پزیشکیان و ته واوی ئەو که سانه ی که به ئاره زوو و پاساوی گۆرانکاری و زالبوون به سەر پاوانخواریی خا منه یی و رێژیمه که ییدا ده یانه هوی بە شدار ی ئەم شانۆگه رییە بن، با بزانی که رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران به رێبه رایه تی عەلی خا منه یی و ئەو بازنه به رته سک و چووکە که هیچ ئەقلانییه تیکی سیاسی بۆ گۆرانکاری تیایدا جیی نابینته وه و مانا نادات، چووکە ترین زه رفییەت و ئیستعدادی بۆ تیپه رین له دیکتاتۆری و پاوانخواری تییدا به دی ناکرێ و دووباره کردنه وه ی هە ئه کانیان، شه ره زاری بهرە ی خە ئک و میژوو یان دهکات.

۲۱ ی جۆزهردانی ۲۷۲۴

زینوی به ته م، ناوینه یه ک به ره و نیشتمانم

قادر عه لیخا

پیشه کی

باسکردن له نایه کسانى و زۆدارى هه رگیز کۆن نابیت. هه تا نه و کاته ی مرڤا له سه ر نه م گۆی زه وییه ده ژى وه ستانه وه به رانه ر زۆرداران و خوینمژان، نه سه مه بیه ته کاریکى قیزه ون و نامرۆقانه. هه تا بووه زۆردارى هه بووه و زۆرلیکراویش له رووی راپه ریه وه و هه وئى سه ره رزی و نازادى خۆی و له ناوچوونى نه وى داوه. نه م ملامانییه هه ر بووه و هه تا هه تایه هه ر ده شیه ت. له هه ر شوێنیک زۆردارى هه بیته . که سانیکیش ده بن نه گه ر به نرخی گیانیشیان بیته . به رویدا دینه وه و هه موو شتیکی خۆیان ده خه نه مه ترسییه وه و مل ناده ن. نه وانه به و کاره یان خۆشى و خه وى زۆرداران ناخۆش ده که ن. زۆر که ره تیش شادییان لى ده که ن به شین. کام زۆردار هه یه گه لى چه وساندیه ته وه و توانیه وه هه موو ته مه نى به ناسوودیه ی بژى و خه ون و خه یالى لى نه شیویه ت؟ وه ک ده لێن: «دایکى دز رۆژیک سینگ ده خوات و رۆژیک سینگ ده کویتیت.» میژووی مرۆقایه تی پره له م نموونانه. زۆرداریش وایه. ماوه یه ک شاده و سه رده میک چاوبه فرمیسک. ژبان پره له چیرۆکی زانم و مه زلووم.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

ئەم چیرۆکانە خۆشترین سەربردەن بۆ خوینەر و گوێگر. ئەوان بە تامەرزۆییەوه دەیانبیستن و دەیانخویننەوه. دەبنە بەشیکی ئە چیرۆکەکە و هەلۆیست دەگرن. ئەگەر قارەمانی چیرۆکەکە ئە بەندیخانەدا بێت، ئەوان بە تاسەوه چاوەروانی هاتنەوهی دەکەن و ئە بییری تۆڵەساندەوهدا دەبن. ئەگەر دەر بەدەر دەکریت، ئەویندارانە چاوەرێی گەڕانەوهین، هەتا بێتەوه و ئەبۆزی زۆرداری ئە خۆڵ وەردات.

گێڕانەوهی سەربردە بەشیکە ئە میژووی هەر نەتەوهیەک. ئەوه ئەرکیکە و ئە نەستۆی ئەو کەسانەدایە هیژی نووسینیان ئە بیرگەدایە. ئەوه ئەرکیکی نیشتمانی و مەرقانەیه. ئەوانە ی و توانایی ئەو گێڕانەوهیان هەیه، پیناوداری گەلەکیان و بە هیج کلۆجیک نابیت خوینی ئە ببوین.

ئەگەر "جان ئیشنان بەک" ئە "هیشووکانی توورەیی"دا باسی ئەو سەردەمە ی ژانی هەژارانی گەلی ئەمریکای نەکردایەت، ئیستا چۆن ئیمە ئاوا بە جوانی ئەو دەرد و ئازارەمان هەست پێدەکرد.

ئال کوتی: "ئەگەر سەرەوژووریمان بێتە سەر پێ ئە گەرمادا دەسووتین. دەبیت هەندیک ئەو کەلۆپەلانەمان فری دەینە خوار. نەدەبوو قەشەمان ئەگەڵ خۆمان هینابایەت." (ل ۱۶۸) «زۆری بۆ دامەچۆ، شتیکی هەر ئە دەکەین. بەلام نابیت کاریکی واکەین هەموو پێ بزانی. مندا ئەکان بەرگە ی برسیبەتی ناگرن و زوو دەمرن، مندا ئە هەر دوورۆژ دەتوانیت خۆی رابگریت.» (ل ۳۳۸) یان رۆمانە بەهیز و سەرنجراکێشەکە ی «هینریک سیکویج» کە دوا ی نزیکە ی ۱۸۵۰ سال بە خەیاڵ و ئە رۆمانیکی میژوویدا دەگەڕیتەوه بۆ سالی ۳۷ ی زاینی و باس ئە سەردەمە تاریکەکە ی «نیرۆن» دەکات و خوینەر دەباتە کۆلانە تەنگەبەرەکانی شاری "رۆم" ی ئەوسا و ئە ناکەسی و خوینمژیبەکانی ئەو زالمە دەدویت و وینەیهکمان ئەو رۆژگارە پێ ئازارە بۆ دەنافریتیت.

"ئە سەردەمی ئیمپراتۆری "نیرۆن"دا شاری رۆم لیباولیب بوو ئە ترس و تۆقاندن. رۆژ نەبوو نیسیی کوندی شووم خۆ بە سەر مائیکدا نەکیشیت و ژمارەیهکی زۆر تووشی دڵەراوکی نەکات. سەربازەکانی نیرۆن روویان ئە هەر مائیک دەکرد ئازار و مەرگیان بە دیاری بۆ دەبردن." (ل ۴۹)

کامران حامیدیش بە بیرکی نوێ و تیروانینیکی تازه ئە رابردووێهکی ئە زۆر دوورەمان دەدویت و پلاسی ئەسەر هەلەدەتەوه و بۆ خوینەرانی تامەرزۆی رۆمانی کوردی دەگێڕیتەوه. زۆر بە شینەیی و ئەسەرەخۆ، بە یارمەتی وشە ی ناسک

و رسته‌ی شیرین خۆینەر په‌لکیش ده‌کاته نێو رۆمانه‌که‌وه. به‌ره به‌ره باسه‌که ده‌کاته‌وه و به خۆینەر ده‌ئێ: ده‌یه‌ه‌وێت باسی چی بۆ بکات. نهم رته‌هه‌ور هه‌ور هه‌ور به‌چم ده‌گرت و خۆینهریش ده‌بیته به‌شیک له رۆمانه‌که و نه‌ویش له ههر به‌شیکیدا ده‌بیته خاوم هه‌ئۆستی خۆی. له‌وانه‌یه نه‌گهر نه‌و سه‌رده‌مه که هه‌شتا رۆمانی کوردی به‌ته‌واوی بیچی نه‌گرتبوو نه‌و باسانه‌یان بنووسیا به‌ته‌وه، نه‌وه‌نده سه‌رنج‌راکیش و شیرین نه‌گورایه‌ن. چونکه له‌و سه‌رده‌مه‌دا نه‌ په‌خشان کوردی نه‌وه‌نده رهنگین بوو، نه‌ نووسه‌رانی ئیمه‌ش نه‌وه‌نده شه‌ره‌زای بواری و تکنیکی رۆماننووسین بوون.

نووسه‌ری "زینوی به‌ته‌م"یش وه‌ک "هینریک سیکویج" به‌هیزی زانیاری و بائی خه‌یال، خۆینه‌ره‌کانی ده‌باته سه‌رده‌میکی دیاریکراوی میژوو. له‌گه‌ڵ که‌ره‌سته و شیوه‌ی ژبان و گه‌یروگره‌فته‌کانی نه‌و مرۆفانه‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌دا ژبان، تیکه‌نکردنی خۆینەر به‌و سه‌رده‌مه‌ کاریکی دژواره. خۆینه‌ریک که ئیستا زۆریه‌ی پیداو‌یستیه‌کانی ژبانی دنیای پێشکه‌وتوی له‌ به‌رده‌ستدایه، زۆر له‌و کار و کرده‌وانه‌ی به‌لاوه نامۆ و دژواره، به‌ یارمه‌تی نهم گه‌رانه‌وه زه‌نگینه ده‌بیت به‌ به‌شیک له‌و مرۆفانه‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌دا ژبان و تیکه‌ن به‌ ته‌نگ و چه‌له‌مه‌کانیان ده‌بیت. نه‌و ژبان و سه‌رده‌مه‌ی نووسه‌ر باسیان لێوه ده‌کات سه‌رده‌می ساکاری و ساده ژبان بووه. ههر بۆیه نووسه‌ریش به‌ زمانی سه‌رده‌می خۆیان باسه‌که‌ی خۆی ده‌گه‌یتره‌وه و نه‌و تکنیکه‌ی بۆ گه‌رانه‌وه‌که‌ی هه‌ ئیبه‌ژاردوووه تکنیکی ساکاری و دوور له‌ ئالۆزی و هه‌زار و دوولایه‌یه.

کاکن

"زینوی به‌ته‌م"، ئاوینه‌یه‌که له‌ کۆمه‌لگه‌ی نه‌و سه‌رده‌مه. نه‌و سه‌رده‌مه‌ی که رووداوه‌کانی نێو رۆمانه‌که‌ی تیدا خۆنقاوه، رۆژگاریکی ته‌ریک و پاشخراوه‌یه. هه‌چ که‌ره‌سته‌یه‌کی نوێ له‌ به‌رده‌ست خه‌نکیدا نیین، که‌ره‌سته نوێکان زۆر که‌من، نه‌گه‌ر هه‌شبن، نه‌وه به‌ده‌ست ده‌سه‌لاتدارانه‌وه‌ن و نه‌وانیش بۆ سه‌رکوتی خه‌نک و خۆشیی خۆیان، که‌نکیان لێ وه‌رده‌گرن. هه‌موو نه‌ته‌وه‌یه‌ک به‌شی خۆی دهرد و نازاری هه‌یه، به‌لام نه‌ته‌وه‌ی ئیمه‌ دهرد و نازاره‌که‌ی چه‌ند قاته. چه‌رۆکی نه‌و دهرد و نازارانه ده‌بیت بنووسینه‌وه و باس بکری. فه‌وتانی نه‌وانه و له‌نیوچه‌وونیان، زیانیکی مه‌زن له‌ سامانی نه‌ته‌وه‌یه‌مان ده‌دات، مانه‌وه و هه‌نگرتنی نه‌و دهرد و نازارانه له‌ تووی رۆمان و چه‌رۆکه‌کاندا، ده‌بنه نه‌زموون و به‌ره‌کانی داها‌توو که‌نکیان لێ وه‌رده‌گرن.

رۆمانی چینه‌یه‌تی زۆر له‌میژه سه‌ری هه‌نداره و له‌ زۆر ولاتانی‌شدا وه‌لا نراوه و باسی لێوه ناکریت. ویستی نوێ و باسی تازه‌هاتوونه‌ نراوه. به‌لام نهم باسه بۆ ئیمه‌ی کورد باسیکی براوه نییه و زۆرن نه‌و به‌سه‌ره‌تانه‌ی ده‌بیت بگه‌یترینه‌وه.

ئهو به‌ره نووسهری ئهو ژيانه‌يان نه‌زموون کردوو، ده‌بیت هه‌ولّ بدهن ئه‌وانه بنووسنه‌وه، چونکه ئه‌گهر ئه‌وانه خه‌مساردی بکه‌ن و پشتگوێی بخه‌ن، به‌ره‌ی داهاتوو ئه‌وه‌نده له‌و که‌ش و ژینگه‌ دوور ده‌که‌وێته‌وه، به‌ هه‌یج شێوه‌یه‌ک ناتوانیت ئهو به‌سه‌ره‌اتانه بنووسنه‌وه و ئه‌وانیش به‌ دهردی هه‌ندیک له‌ به‌یته‌کان و حکایه‌ته‌ کۆنه و ئه‌فسانه‌یه‌یه‌کانمان ده‌چن.

ئه‌گهر کامه‌ران حامیدی له‌ رۆمانی "زینوی به‌ته‌م" دا ئاور له‌و میژوووه ده‌داته‌وه، کارێکی به‌جییه. قه‌له‌میکی ئاوا شاره‌زا و ده‌وله‌مه‌ند به‌ وشه و ده‌سته‌واژه‌ی گوندی و ناسینی باری ژيانی ئاژه‌لداری و وه‌رزپێری، ده‌بیت به‌و که‌ره‌ستانه‌ی له‌ به‌رده‌ستیدان ئاور له‌ باسیکی ئاوا بداته‌وه و ئهو ژيانه‌ پر له‌ نه‌هامه‌تی و کۆله‌مه‌رگییه بنووسیته‌وه و به‌ بیانوی ئه‌وه‌ی که ئهو باسانه سه‌رده‌میان به‌سه‌ر چوو له‌ گێرانه‌وه‌یان درێغی نه‌کات. هه‌تا به‌ره‌ی نوێ هه‌ستیان پێ بکات و رێگه‌ی به‌به‌ره‌کانی له‌گه‌ڵ مله‌وێران و زۆرداران له‌ کوره‌ ئازاکانی ئهو سه‌رده‌مه‌ چه‌قه‌ستوووه فیر بیت و خوی بو‌ته‌یار بکات.

دیاره هه‌ر سه‌رده‌میک زالمی خوی هه‌یه و هه‌تا گه‌یشتن به‌و کولتووهری زالمبوون ببیته شووره‌یه‌یه‌کی ئه‌وه‌نده گه‌وره، که‌س نه‌وێریت خوی له‌ قه‌ره‌ی بدات، به‌به‌ره‌کانیش هه‌ر ده‌بیت.

حامیدی له‌ "زینوی به‌ته‌م" دا یه‌کلایه‌نانه هه‌لی نه‌کوته‌وه ته‌ سه‌ر لایه‌نیکی تایبه‌تی کۆمه‌لگه. لایه‌کی ره‌ش و لایه‌کی سپی نه‌نواندوو. ئه‌گهر مراد و سمایل و سوله‌یمان و عه‌ولامان هه‌یه، ئه‌وه خه‌لیفه و برایمی قه‌وه‌چی و حاجی باییز هه‌ن. ئه‌گهر چه‌مه‌دئاغا و ره‌شکۆمان هه‌یه و خه‌ریکی به‌ره‌ماو‌خۆری و گورگه‌میشین، قه‌دراغاشمان هه‌یه و پشت له‌ ملک و سامان و خۆش‌را‌بواردن ده‌کات و پێ نیشتمانه‌په‌ره‌وه‌ران ده‌گریته‌ به‌ر. ئهو باسی راستیه‌کانی سه‌رده‌میک ده‌کات که زۆتر وه‌ک وینه‌یه‌کی ره‌ش یان سپی گه‌یشتوونه‌ته‌ ده‌ستی ئیمه. به‌لام شاره‌زایانه ره‌نگانه‌یان پێ ده‌به‌خشیت و وه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌بوون، پێشکه‌شی خۆینه‌رانی ده‌کات.

قه‌له‌می نووسه‌ر قه‌له‌میکی ئازا و وریا و شاره‌زایه له‌ گێرانه‌وه. له‌ سه‌ره‌تای هه‌ر به‌شیکدا هه‌ر له‌ یه‌ک دوو رسته‌ی ده‌سپیکدا خۆینه‌ر په‌لکیش ده‌کاته قه‌وه‌لاییی باسه‌که‌وه. ئه‌گهر باسی خه‌م بیت، تیکه‌لّ به‌ ده‌ریایه‌ک له‌ خه‌می ده‌کات و ده‌یکاته هاوبه‌شی که‌سانی نیو رووداوه‌که و ئه‌ژنوی خه‌میان پێ له‌ باوه‌ش ده‌گریت. ئه‌گه‌ریش باسی شادی بیت، به‌ په‌له‌زقانیان ده‌خات و سه‌مایان له‌دلّ ده‌گریت. ئه‌گه‌ر باسی ئازایه‌تی بکات، ئه‌وه وه‌ی به‌ هه‌ناودا ده‌کات و رایده‌په‌رینیت و وانه‌ی نه‌ترسانی به‌ گۆندا ده‌خۆینیت. ئه‌وانه هه‌نهری نووسین و کاری که‌سانی شاره‌زا و به‌ئه‌زموونی ئهو بواره‌یه. کامه‌ران حامیدی، یه‌کیکه له‌و که‌سه شاره‌زاو خامه‌ ره‌نگینه‌نه.

له م رۆمانه دا به سه دان وینه ی جوان له دیمه نه تایبه ته کانی گوردستان نه خشیندراوه. ئه و وینانه ئاوینه یه کی بالانویتن و جوانیبه کانی گوردستان ده خه نه بهر چاوی خوینه ر. جوانن و دلگر و خوینه ر په سه نندن. ئه و سروشته ی رۆمانه که ی تیدا خولقاوه، ژینگه یه کی کویتانییه. پره له رهنگی گۆل و بۆنی گیا و هه ناسه ی هه ور و خرمه ی باران. کامیرای قه له مه که ی حامیدی له هه موو لایه ک ده روانیته. ئاسمان، رووبار، چیا، پیده شه و گوند. سه رده کیشیته نیو مائه قورینه کان و دیمه نی ناوری ته ندووور و شوینه گه رمه کان ده گریته. خۆیده کات به نیو دل و هه ناوی مرۆقه کاند و له خه یال و ناوات و ترس و دله کوتییان ده پرسیت. بۆ نه خشاندن دیمه نه کانی له هه موو ئه و که ره ستانه ی له به رده ستیدایه به جوانی که تک وه رده گریته. گیانه بهر و رووهک، گیا و گۆل، هه ور و باران، چیا ی هه له مووت، لیپه وار و دارستان، کانی و رووبار، ریگه، مال و دیوه خان و مرۆفا.

"هه وری بۆر گه وال گه وال ده باوه شه ئاسناندا ده خزان و پیش چاوی رۆژیان ده گرت. هه تاوی پایزی خۆی له ده ستیان پاده پسکاند و ماوه یه کی تر چاوی له زهوی ده بری، هه تا به یه کجاری له هه موو لایه که وه نیی وه ر ده هاتن و نوقوم ده بوون." (ل ۳۱) "تاریکی وه ک خهوی قورس ده هات به سه ر زهینی زهوی و ئاسماندا زال بیته، تاک تاک جریوه ی ئه ستیران له گۆشه و که ناری ئاسمان که مۆکیک ئه و خه و هیان رامال ده دا." (ل ۴۳)

نووسه ر سه ره پای ئه وه ی که زۆر جوان و شاره زایانه رووداوه کان وینا و ته مسیلیان ده کات، به هه ئسوکه وتی قاره مانه کانی چیرۆکه که ی و ئه و رووداوانه ی ده یاننا فریته، باس له ژبانی کوله مه رگی و ته نگ و چه له مه کانی خه لکی ئه و سه رده مه ده کات. زۆر جاریش خۆ له ته مسیلکردنه که لاده دات و له زاری خۆیا نه وه باسی روانگه کانی خۆی بۆ ژبان ده کات. "مرۆفا له هه موو شوینیکی، له هه موو زه مانیکی، له هه موو خالیکیدا به شیکی زۆر تر له ژبان، به حه قی خۆی ده زانی." (ل ۱۴۵)

له هه ندیک شوینی رۆمانه که دا گیرانه وه بال ده گریته و له قه واره ی خۆی دیته ده ری. جهسته و ده نگ وه جووتله ده که ون و لاپه ره ی کتیه که ده بیته شوینی نواندن و رووداوه کان ته مسیل ده کرین. خوینه ر هه ست ده کات وشه و پرسته کان ده که ونه جووتله و یارمه تی گیرانه وه که ده که ن.

"ده ستی هه ئینا و قه مچی دا هیناوه، ئه سپه سوورخوون هیلان دی و هه ستا سه ر پاشووان، قه مچی سه ر شانی خالی دی گرت و خوینی تی چزاندا. خالی دکتوپر پری دایه پیمه ره ی هه ئپه ساردراو به داره تووی، ره حمان ئاغا چه لیکی دی ده ستی هه ئیناوه و قه مچی له دا هیناوه، که چی مراد وه ک پلینگ له حه وای گرتیبه وه و قه مچی له مه چه کی هالا، رایکیشا، ئه سپ پاشه و پاش کشاوه. سپینه ی چاوی گه و ره تر ببوو. حاجیش غاری دا پیمه ره ی، ئه حمه ده زله مه و دای نه دایه، گه یشته سه ری و

گورجی له ئهسپی دابهزی و خۆی پێ دادا، میزهری زهردی حاجی له سهری بهر بووه و بو خوشی كهوته بهر زله و پیلایهتی ئهحمهدی، خالید به هانای هات، له پشتهوهرا ههتا هیزی ههبوو پیمهههه له شانی راکیشا، نرکهی له دئی هینا، ئهسپه سوورخوون پر به زهوی دهیحیلاند و مرادی وهبهه چه پۆکی خۆی دهدا، قههچي له دهستی بهر ببوو، رهحمان ئاغا بیوچان قههچي به سهروکویلاکیدا دینا، خۆی له بهر سهی ئهسپی لانه دابا هه موو ئیسی له شی تیک دهشکا. « (ل ۲۳۱)

سروشته له بهشیکی رۆمانه کهدا سروشتیکی دره. ئهویش وهک بهشیکی له ئاگان و وهک هه موو ژاندارمهکان بیبهزه بیانه پهلاماری جهسته و رۆحی مرۆفهکان دهدات و ئازاریان پێ دهچیریت. ته نانهت له بهگرتنانی هیرۆ و مرادیش دهستی ههیه و ده بیته جهزیا و له لاق و په لیان دههائیت و رایاندهگریت و رادهستی ژاندارمه و کویخیان دهکات. "هیرۆ زۆر به چه توونی ههنگاوی هه ئدیناوه، ده به فری دهکوت، مراد دهستی دهکیشا، هه ئدهستاوه، به کۆمه کۆم به دوویدا دهچوووه پیشی ...» (ل ۱۴۳) "هینده نه رۆییوون سوار گه یشتنه سهریان، هیرۆ بهر بووه، مراد بۆی گهراوه، قامچییهکی توند وهک دریشووی ره شمار ده موچاوی گهست. ویزه ی نه ده برپاوه و وه سه روگۆیلاکی دهکوت...» (ل ۱۴۳)

ئهم دنیایه پره له چیرۆکی نه کوتراو. دئی هه ر ئاوازیکی، هه ر به یته شیعریک، هه ر به رده نووسیک، هه ر په یکه ره یهک، هه ر وینه ی سه ر به ردیکی، توتووی بکهیت، چیرۆکیکی تابیهت و سه رنج راکیشی تیدایه. "زینوی به ته م"یش پره له چیرۆک، پره له به سه رهات. ئهم رۆمانه ده کریت بیته دایکی ده یان رۆمان به هیز و چیرۆکه خش. ئه گه ر ورد لیی بروانیت، بوخوی هه زارویهک شه ویکه. هه ر به شیک له رۆمانه که له کاره سات و سه ربه رده یهکی گرینگ و جیی سه رنج ده دوت. جاری وا هه یه، جه ماسهت و ئازایه تی و سه رکه شی باڵ به سه ر گێرانه وه کهدا ده کیشن و ولات پر ده کهن له تووی تو له و راسانی درژی زۆرداری. جاری واش هه یه، خه مباری باڵ به سه ر گێرانه وه کهدا ده گریت. ئه گه ر له شادی ده دوت که موکورته. ئه ویش ئه گه ر هه بیته، له قه لا و دیوه خانی ما له ده و له مهند و ئاگاناندا یه، ده نا ئه وه ی دیکه یان گیان بازی شۆره سواری ژیان دوست و نیشتمان په روه ره، یان ئاره قه و ماندوو بوونی فه لا و شوانکاره و جووتیران و کسپه کسپی هه ناو و دئی کیژ و ژنه مراد به تالانچوووه کانه.

چیخوف ده ئی: "ئه گه ر نووسه ر باسی تفهنگیکی هینایه گۆرئ، ده بیته له چه ند لاپه ره ئه ولاتردا ئه و تفهنگه بته قینیت." ئه مه یانی ئه وه ی هیج وشه یه ک نابیت بی هو بیته نیو چیرۆکیکه وه. ئه و خاله له "زینوی به ته م"دا به جوانی ره چاو کراوه. هیج وشه یه ک پشتگۆی نه خراوه و هیج باسینک نییه له شۆنیک به ئاکام نه گه یشتیته و خالی کۆتایی بو دانه ندرابیت. زۆر کورته باس دیته نیو رۆمانه که وه و به هو ی باسه سه ره کییه کانه وه خوینهر له بیران ده کات. به لام له ناکاو ده بینیت نووسه ر

هاتووتهوه سهريان ژياندووینه تهوه و کورته باسه که ی به ئاکام گه یاندوووه.

به برۆای نووسه ری ئهم دیرانه، گه وره ترین پائهوانی نیو ئهم رۆمانه چپای گهردنکەش و سه ربه ته می قه ندیله. قه ندیل بئ نه وه ی وته یه کی له زار بیته ده ری و جوو نه یه ک بکات، قاره مانی ده یان چیرۆک و سه برده یه. زۆربه ی رووداو هکان له داوین و قه دپال و ترۆپکی نه ودا روو ده دا. زۆربه ی به شه کانی رۆمانه که نیوی قه ندیلیان تیدایه. قه ندیل به زمانی به رد و دار و گیا و گول و چۆم و تاقگه و خورپنک و هه له مووت و به رزی و نزمایی، دیته گو. باسی ناپیای و ئازایی، جوانی و ناحه زی، ئابرووداری و بئ نابروویی، قرنیسی و دلآوایی، مه ردی و نامه ردی ده کات.

"ههور چوار وه رزی سال دین، گه وائ گه وائ، سپی سپ، بۆر بۆر، رهش رهش له زینوی رینکه ده بن، لیک ده هائین، تۆپه ئ ده بن، پان ده بنه وه، درێژ ده بنه وه شالۆی بو دینن، ده گورپینن، به سه ریدا ده دن به لکوو، نه ی به لکوو نه ویش به چۆکدا بینن، به لام قه ندیل هه روا وه ک جارن، وه ک هه میشه سه ربه رز و گهردنکەش لیبان راساوه، سه ری له ناویاندا هه ئبرپوه." (ل ۴۲۵)

لیره دا قه ندیل سه رکیشه نه به رانه بر دژ سه ری هه ئبرپوه. فه رمانده ریکه و فه رمان به سه ر گه ئیکدا ده دات. بو کۆئنه دان و پاسان و مانه وه، وانه ی سه ربه رزی ده ئیته وه و سه روودی کۆئنه دان ده چرپیت. نه شکه وته کانی منداندانی گووران و مانه وه ن. رووباره کانی دایکی خه باتن و ئاوازی رسکان ده ئینه وه. گابه رده کانی چاو له گولله سوور ده که نه وه و پیتی پیده که نن. په وه زه کانی دوگمه ی به رۆکیان کردوو ته وه و نه ترسانه سینگیان بو فیشه کی نه یار رووت کردوو. داربه رووه کانی چنگاوشی چاوچنۆکان ده بن و رنووه کانی، پاشقولی دارده ستانی نه هریمه ن ده دن.

له "زینوی به ته م" دا زۆر له قاره مانه کان به رچاون. خوینهر تامه زۆی دیتتی چاره نووسیانه و به شوین پیبانه وه یه. هه موویان له جیی خۆیاندا گرینگن. ناپیاوه کان، بو نه وه ناپیاویانه ی له گه ئ هاوړی و که سانی جیی باوه ریان ده یکه ن و مه ردازاکان، بو نه و ئازایه تیبانه ی له ماوه ی ژبانی نیو رۆمانه که دا ده یکه ن. خوینهر داها تووی هه موویانی بو گرینگه. سه رکه وتن و به ئاوانگه یشتنی قاره مانه خۆشه ویسته کان و له نیوچوونی دژه قاره مانه کان. مراد، خالید، سوله یمان، سمایل، عه ولآ، حاجی بابیز، حاجی سال، هه دماغا، قادر ناغا، ره شکۆ، هیرو، میرم، کوئخا، حاجی محمه د، سه روانه شیته. نه وانه نه و که سانه ن پائهوانی دیاری نیو گێرانه وه که ن.

خه‌ساره‌کانی "زینوی به‌ته‌م"

۱- هه‌له تایبیه‌کان:

به‌داخه‌وه رۆمانه‌که هه‌له‌چنیه‌کی باش نه‌کراوه و له زۆر جیندا هه‌له‌ی تایبیه‌ی تێکه‌وتوه.

۲- که‌نکوه‌رگرتن له هه‌ندیک وشه‌ دوور له جینی خۆیان:

سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که رۆمانه‌که خاوه‌ن زمانیکی پته‌و و زه‌نگینه، له هه‌ندیک شوێندا نووسه‌ر وشه‌کان له جینگه‌ی خویاندا دانانیته‌. هه‌رچه‌نده ئه‌وانه له بایه‌خ و گرینگیه‌ی رۆمانه‌که کهم ناکه‌نه‌وه، به‌لام ئیره‌دا وتنیان پێویسته و نه‌بوونیان باشتر ده‌بوو. له لایه‌ره‌ی ۱۲۹۷ نووسراوه: "میگه‌لی حاجی سا‌له له‌نیو دۆلیکی ته‌ر و بردا «مۆل» دراوه". له ئاژه‌ل‌داریدا شوینی هه‌ندیک ئاژه‌ل به‌ ناوی تایبته‌ دیاریکراوه. به‌ شوینی خه‌واندنی مهر ده‌گوتری «په‌چه» ئه‌و شوینه‌ی مه‌ریشی لێ ده‌دۆشن ده‌ئین: مه‌ره‌که له فلان چیدا خه‌وتوو. یان ئه‌ورۆ مه‌ر له‌سه‌ر کانی سه‌نگه‌ران که‌وتوو. مۆل شوینی خه‌واندنی ره‌شه‌ولاخه‌.

۳- له لایه‌ره‌ی ۱۲۷۹ مینه‌ شه‌هید ده‌بیته و نووسه‌ر نووسیویه‌تی:

"ژاندارم به‌ ریی شیخاندا یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک ده‌هاتن، جیی کوژراو و برینداریان ده‌گرته‌وه، ده‌نگوت له‌ حه‌رز هه‌ل‌ده‌قوتن، هه‌ر ده‌هات و زیاتر ده‌بوون، هاواری مینه‌ به‌رز بۆوه، گولله‌یه‌ک نیوچاوانی کون کردبوو، پشته‌وربوو که‌وت، وه‌ک ده‌ خه‌ودا بیته، له‌سه‌ر سینگی زه‌وی راکشابوو، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ک له‌سه‌ر لێوی هه‌نگه‌ندرابوو." (ل ۲۷۹)

ئیره‌دا مینه‌ شه‌هید ده‌بیته و گیانی له‌به‌ردا نامینیته. به‌لام له‌ لایه‌ره‌ی ۱۲۸۰ نووسه‌ر گیان وه‌به‌ر مینه‌ دینیته‌وه و له‌ به‌هانه‌هاتنی مراد و خالید و کوشتنی ژاندارمان سه‌ری سو‌ر ده‌مینیته و نووسیویه‌تی: «کتوپر شریخه‌ی دوو تفه‌نگ له‌ پشته‌وه‌ی سوله‌یمان و هاوآلانی هات، زیره‌ژنی دوو ژاندارمی به‌دواوه‌ بوو، به‌دوا‌ی ئه‌وانه‌دا هاوار و زیقه‌ی دوو ژاندارمه‌ی دیکه‌ زایه‌له‌ی داوه‌ خلۆر بوونه‌وه و له‌ په‌نا که‌ندا‌لیکی گیرسانه‌وه، هه‌ر بلێی یه‌ک و دوو که‌لاکی حه‌وت ژاندارمان که‌وتنه‌ حه‌رزی، هه‌م ژاندارم و هه‌م مینه‌ و ئه‌وان سه‌ریان سو‌رما‌بوو.» (ل ۲۸۰)

۴- که‌می دهوری ژنان

ژن له رۆمانه‌که‌دا دهوری پێ دراوه. به‌لام زۆر که‌م و موخسته‌سه‌ر. چاو له ده‌ست و چاو به‌گریان. می‌رم هه‌ر مه‌ردۆشیکه‌ و هه‌یچی دیکه‌. گرینگیی ئه‌و ئه‌وه‌یه‌ که‌ مراد سیله‌ی چاویکی داوه‌تی. دایکی مرادیش هه‌ر کابانی مانییه‌ و به‌س. ژنه‌کانی مانه‌ ئاغا‌کانیش هه‌روه‌تر، ئه‌وانیش ون و بیده‌سه‌لاتن، هه‌یج ده‌وریکیان له‌ رووداوه‌کاندا نییه‌. هه‌رچه‌نده‌ ده‌کرا له‌ چه‌ند لایه‌نه‌وه‌ ناو‌ر له‌ ده‌وری ژن بدینته‌وه‌. چونکه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا نه‌گه‌ر ژنه‌کانی ئه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ شاعیر و نووسه‌ر و هونه‌رمه‌ند و خه‌باتکار نه‌بووین. لانی که‌م یه‌کیک بوون له‌ کۆله‌که‌ گرینگه‌کانی ژنان. ژنانی کورد به‌ درێژایی می‌ژوو یارمه‌تیده‌ر و پشتوپه‌نای پیاوان بوون. هه‌رچه‌نده‌ هه‌لومه‌رجی ژنانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ ده‌رفه‌تی زۆر به‌ نووسه‌ر نادات ده‌وریکی گرینگیان بداتی. به‌لام ره‌نگه‌ ده‌وری گرینگت‌ریش له‌ کابانیکی ئاساییش هه‌بوو بۆ ژنان.

نه‌س‌رین یه‌کیک له‌و ئافه‌رتانه‌یه‌ که‌ ده‌کرا ده‌وریکی باشی بدینتی، هه‌رچه‌نده‌ که‌میش. نه‌س‌رین له‌ شارێکی وه‌ک مه‌هاباددا ده‌ژیا، شارێک که‌ لانکه‌ی کۆماره‌. ئه‌و شاره‌ هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ سایه‌تیبه‌کی وه‌ک مینا خانمی تیدا ده‌ژیا. ماوه‌ی چه‌ند ساڵ بوو قوتابخانه‌ی تیدا بوو، ده‌کرا وه‌ک هاو‌بیریکی سه‌میل و هاو‌ریبه‌کانی نیشان بدرایه‌ت و بکرایه‌ته‌ هه‌م‌ای ئه‌و ژنانه‌ی بۆ نازادیی گه‌له‌که‌یان دێیان کورکانه‌دوو‌یه‌تی و هه‌ولیان بۆ داوه‌.

۵- هه‌ندی‌ک وشه‌ی نامۆ

هه‌ندی‌ک وشه‌ هه‌ن له‌ رۆمانه‌که‌دا له‌گه‌ڵ ئه‌و ژینگه‌ی رۆمانه‌که‌ی تیدا خولقاوه‌ نامۆن. ئه‌وانه‌ راسته‌ ئه‌ورۆ خۆیان کیش کردوو‌ته‌ نیو زمانی ئاسایی کوردییه‌وه‌، به‌لام بۆ ئه‌و می‌ژوو‌ی چیرۆکه‌که‌ی ئی ده‌گی‌ردیته‌وه‌ ناسروشتین. وه‌ک حاجیاغا، مدبه‌ق، هه‌وشه‌ خه‌لوه‌تی، دیهاتیه‌کان. ئه‌مانه‌ وشه‌گه‌لیکن که‌ می‌ژوو‌ی که‌ ئه‌لک‌لیوه‌رگرتیان کورته‌ و له‌ شار بیچمیان گرتوو‌ه و هاتوو‌نه‌ نیو زمانی ئاخاقتنه‌وه‌. ئیبه‌ زۆرت‌ر به‌ جیی وشه‌ی حاجیاغا کوتوو‌مانه‌، مامه‌ حاجی، یان خاله‌ حاجی. به‌ جیی وشه‌ی هه‌وشه‌ خه‌لوه‌تی کوتوو‌مانه‌، هه‌وشه‌ی پشته‌وه‌. به‌ جیی مدبه‌ق، کوتوو‌مانه‌. نیومال، یان سه‌ر ته‌ندوو‌ر. به‌ جیی وشه‌ی گوندن‌شینه‌کان له‌ وشه‌ی دیهاتیه‌کانی که‌ ئه‌کی وه‌رگرتوو‌ه. ئه‌م وشه‌یه‌ زیات‌ر واتای نه‌رینی هه‌یه‌. که‌ ئه‌که‌وه‌رگرتن له‌ وشه‌ی گوندن‌شینه‌کان قورستر و پ‌روات‌تر بوو.

دوا وته

"زۆرن ئه‌و ئاسه‌واره‌ هونه‌ریبانه‌ی که‌ ئیبه‌ وه‌ک ئاسه‌واری کلاسیک لێیان ده‌روانین و نیویان ده‌به‌ین. ئه‌وانه‌، هه‌موویان

خاوهن تایبهتمه ندىبهكى هاوبهشن. نهو تایبهتمه ندىبهش نهوويه كه نهو ئاسهوارانه نموونه گه لىكى گرینگ و بهرزى هونهرى و كولتورى نهو ناو و خاكهن".

نهگهر نهو پىناسهيه بو نهو رۆمانه له بهرچاو بگرين. دهكرىت بلين؛ «زىنوئى بهتم» يهكيكه له ئاسهواره باشهكانى نووسين و نهدهبى گىرانهوى كوردى. چونكه پره له لايهنى كولتورى كوردى و ههموو رووداوهكانى له ههناوى ميژووى كوردوهه ههلقولاون و بهشيكن له جوانى و ناحهزىبهكانى نهو گهله. نهو رۆمانه شيرينه چيروكى دهيان پياوى نازايه. دهيان پياوى چاونهترس و خونهويست. نهو كهسانه سهرهراى تهنگه بهرى و نهنگوسته چاويى سهردهم دهنگيان ههلبرى و به پىچهوانه روتى ناو خويان له گهرووى رووبار رۆ گرد و مهلهيان كرد. نهوانه نهو كهسانه بوون كه ماناى ژيانيان زانيوه و ريزيان له كهسايهتتى خويان گرتوه. نهيانويستوه كهسانى بهنيو ناغا و ئوستوار و سهروان كهسايهتتيان پى پهست بكهن و تىكيان بشكىنن و ئالقهى كۆيلايهتتيان له گوئى كهن. نهوانه ويستويانه خويان بن. مروقى نازا و خاون ئيراده. بويه له زۆردارى پاساون و نهترسانه دهستيان داوه چهك، نازايانه هانايان بو شاخ بردووه.

شاخ، نيشانهى سهربهرزى و خوراگرى. شاخ، شوينى ههوانهوى سهربزويان. شاخ، پهناگاي بن پهنايان. ميژووى ئيمه بى چيروكهكانى شاخ ميژوويهكى ترسهنووك و قرزويه. نهگهر نهو داستانهى لى دامالى، دهبيته ههلبههكى بائوپهركراوى نيو قهفەس. نهركى نووسهرانى نهو گهلهيه نهو سهبردانه بنووسنهوه و له بزبوون بيانپاريزن. به جلوبهركى جياوازه و شيوهى تايبهت. سهدان مرادمان لهم ولاتهدا ههبووه. سهدان كوئىخا رهسوول و كوئىخا شريف و حاجى باييزى پوولپههرهست و گورگه ميشمان ههبووه. نهوانه بهشيكن له ژيانى نهتهوهى ئيمه. دهبيت خويان لى گيل نهكەين و له كوتنهوهيان شهرم دامان نهگرىت. نهو سهبردانه نهگهى بديرينه پال يهك، دهكرىت سهدان رۆمانى شيرينى وهك «زىنوئى بهتم» يان لى بنافريندرىت. نهو رۆماناناش دهبنه سامانى نهتهوهيى. بهو كارەش ههه زمانهكهمانى پى زهنگين دهكەين و ههه دهبنه هوئى شانازى بو نهدهبدوستان و ئاشقانى گىرانهوه و بيستن.

يهكيكه له گرگيرين ويستهكانى خوينهر له خويندنهوهى دهقيكدا . بهتايبهت دهقيكى چيروكى . نهوويه كه بزانيهت نووسهر لهو دهقهدا دهيهويت بلنى چى. بو دهستى داوته قهلهم و بو كاتى خوئى بو نهو نووسينه تهرخان كردووه. نهوهى ويستويه لى بدويت چهنده جىي بايهخه. نيوهروكى باسهكه و شيوهى گىرانهوهكهى نهوه ههلهدهگرىت نهو كاتى بو دانيت و بيخوينيتهوه.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

رۆمانهکه درێژداری تێدا نییه و خوینهر ماندوو ناکات. بۆ ههر بهشیک له نووسینهکه به پیتی پێویست که ئگی له وشه وهرگرتوه. مه بهستی له گێرانهوهکه ههر ئهوهنده بووه که په یامهکه به شتویهکی پوخت و جوان بۆ خوینهر بگوزیتتهوه.

به چاویکی کراوه دهستی به ههر بهشیک له گێرانهوهکهی کردوووه و له جیی خۆیدا خانی کۆتایی بۆ داناوه.

به دنیاییهوه ئهم رۆمانه خوینهر په نجه خهسار ناکات و هه ئه ده گریته کاتی بۆ دانیت و بیخوینیتتهوه.

سه رچاوهکان:

- ۱- حامیدی، کامران. زینوی به تههه. چاپی دووههههه. خانی ۱۴۰۰
- ۲- ئینتیرنیت
- ۳- جان ئیشتان بهک. هیشوووهکانی توورپیی. په خشانگهی پگاه تاران ۱۳۹۲
- ۴- هینریک سینکوویج. بۆکوی دهچی. رۆمان. په خشانگهی نشر ماهی. تاران ۱۳۹۲

* له مائپهری ئه نجه مه نهی ئه ده بیی بۆکان وه رگیراوه

۲۲ جۆزهردانی ۲۷۲۴

هه‌ئێژاردنه‌کانی ۸ی پووشپەر هیچ ره‌واییه‌تیک به‌ کۆماری ئیسلامی ناده‌ن

راگه‌یاندرای ناوه‌ندی به‌رپۆه‌به‌ریی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران له‌ پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ به‌ناو هه‌ئێژاردنه‌کانی سه‌رۆک‌کۆماری له‌ ئێران

کۆماری ئیسلامی ئێران له‌ رۆژی ۸ی پووشپه‌ری مانگی داها‌توودا و دوابه‌دوای کوژرانی ئیبرا‌هیم ره‌ئیس، هه‌ئێژاردنی پێشه‌خته‌ی سه‌رۆک‌کۆماری به‌رپۆه‌ ده‌بات. چو‌ارده‌هه‌مین خولی به‌ناو هه‌ئێژاردنه‌کانی سه‌رۆک‌کۆماری له‌ ئێران له‌ کاتی‌دا به‌رپۆه‌ ده‌چیت که‌ له‌ هه‌ئێژاردنه‌کانی خولی سێ‌زده‌هه‌می سه‌رۆک‌کۆماریدا ئیبرا‌هیم ره‌ئیس به‌ که‌مه‌ترین ده‌نگی به‌شداران ناوی له‌ سنه‌دووقه‌کان هات‌بووه‌ ده‌ری؛ به‌لام دوا‌ی رووداوه‌کانی مه‌رگی ره‌ئیس، پرس‌ی هه‌ستیاری جیگه‌وه‌ی خامنه‌ی و دۆخی سیاسی نوێی ولات نهم هه‌ئێژاردنه‌ پێشه‌خته‌ هه‌م بۆ پێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران و هه‌م بۆ گه‌لانی ئێران که‌ له‌ دوو به‌ره‌ی ته‌واو دژ به‌یه‌ک‌دا جییان گرتوه‌، سه‌رنج‌راکێشه‌.

کۆماری ئیسلامی که‌ بازنه‌ی لایه‌نگرانی رۆژ له‌گه‌ڵ رۆژ به‌رته‌سک و چووک‌تر ده‌بیته‌وه‌، هه‌موو هه‌وێکی ئه‌وه‌یه‌ له‌ روانین بۆ سێ پرس‌ی هه‌ژمۆنی سه‌ربازی و نه‌تومی، جیگه‌وه‌ی رێبه‌ری و رووبه‌رووبوونه‌ له‌گه‌ڵ ناره‌زایه‌تییه‌کانی خه‌لک‌دا، هه‌موو جومگه‌کانی ده‌سه‌لات به‌ شیوه‌ی ره‌ها له‌ پاوانی خۆی و به‌ده‌ر له‌ ئیراده‌ی خه‌لک‌دا به‌یئیته‌وه‌. له‌م پێوه‌ندییه‌دا وه‌ک له‌

كاندیدهكانی پالایته له فیلتییری شوپای نیگابانهوه دهركهوت، تهناهت كهسانی وهك لاریجانی و ئهحهدهی نژادیش كه دهیان ساڵ سهربازی ویلایهت و پاگر و پارێزهری سیستمی كۆماری ئیسلامی بوون، له ئیستادا ناتوانن لهم بازندهیدا جی بگرن.

دهرهاویشهی ئهم خوله له ههلبژاردنهكانی سهروككۆماری له روانگهی رێژیم و خودی خامنهیهوه نابی چووکهترین پرسیار لهسهه پرسى جیگهوهی ریبهر ساز بکات و شوینهواری لهسهه گۆپینی ههئوئست و رهفتاری رێژیم بهرانبهه به مهسهلهی ناوکی و ههروهها کۆمهنگهی جیهانی و ئهو شهراشۆبیانهی له ناوچهکهدا دهیکات، ههبیته. بۆیه لهم بهناو ههلبژاردنهشدا پاراستنی ماهیهتی ئیدئۆلۆژیکى نیزام و پاشهکشهنهکردن بهرانبهه به داخوازییهکانی خهئک له سهرووی ههموو ئهولهوییهتهکانی خامنهیی و رێژیمهکهیهتی.

بهلام له پێوهندی لهگهئ ههئوئست و روانینی گهلانی ئیران به نیسهته ئهم ههلبژاردنهوه پێویسته بلین که؛ زۆریه هههه زۆری خهئک کهترین متمانهیان بهم رێژیمه و باوهریان به گۆرانکاری لهم سیستمهدا نهماوه. هههه سئ مانگ پیش ئیستا بوو که خهئک به پانهوه ههلبژاردنهکانی مهجلیسی شوپای ئیسلامی و خوهرهگانی ریبهری له ۱۱ رهشههمهه ۱۴۰۲ دایکۆت کرد و به نهچوونهسهه سندوقهکانی دهنگدان، پهیامی "نهویستن" و "حاشا" لهم رێژیمهیان به ههموو جیهان گهیان. بۆیه به پێی ههئوئست و رهفتاریان بهرانبهه به پرس و رووداوهکانی چهئد سائی رابردوو، خهئکی ئیران بۆ جاریکی دیکه و له رۆژی ۸ پووشپههه ئهمسائیشدا به بایکۆتی ئهم بهناو ههلبژاردنهوه و نهچوونهسهه سندوقهکانی دهنگدان، پهیامی مافخوازانه و درێژهدان به بزوتنهوهی نارهزایهتی خۆیان بهرانبهه بهم رێژیمه دوویات دهکهنهوه.

حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران ویرای دئنیابوون له ههئوئستی خهئک بهرانبهه به شانۆی ههلبژاردنهکانی سهروککۆماری و، پێشهنگایهتی خهئکی وشیارى کوردستان لهم رووبهروو بوونهوهی لهگهئ کۆماری ئیسلامی ئیران، نهچوونهسهه سندوقهکانی دهنگدان و ههلبژاردنی ههئوئستی بایکۆت به درووست و رهوا دهزان.

حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران بۆ پشتیوانی له خهباتی مافخوازانهی گهلانی ئیران و (نا)وتنهوهیهکی بههیزی دیکه بهم رێژیمه و ههنگاونان بهرهو پیکهوهبوون و گۆرانکاری ریشهیی و دیموکراتیک بۆ ئیرانی داهاوو، داوا له سههههه هیز و لایهنهکانی ئۆپۆزیسیون و دژبههه رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئیران دهکات سیاسهتی بایکۆتی ههلبژاردنهکان و هاندانی گشت چین و توێژهکانی کۆمهلانی خهئکی ئیران بۆ (نا)گوتنهوهیهکی دیکه به رێژیم بگرنه پیش. هههه لهم پێوهندییهدا

له رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

پرومان دەكەينه رهوته جوراوجورهكانى نيوخوى ولات و كهسايهتبييه شوينداره سياسى و مهدهنبييهكان كه له هه لومه جى ئىستاي زال به سهر ولاتدا زۆرترين خهسار و تيجوويان بهركهوتوه، به وهركرتى پهمهكانى بزووتنهوى ژينا، بهبى دوودنى پشتيوانى له بزووتنهوى مافخوازانهى خهك بكن. ههر ئيرههوش داوا له تهواوى نهو رهوت و كهسايهتبييهانى نيوخوى ولات دهكەين كه سهردهمانيك به ناو و بىرۆكهى جوراوجورهوه ههئسوور بوون و له رهوتى بزووتنهوى ژن، ژيان نازادىدا بهحق بهرهى خهكيان ههئبژارد و راشكاوانه رهخهنيان له ههئسووكهتى سهركوتكارانهى رنژيم دهگرت، به تيبهپاندنى كهس يان كهسانىكى تا رادهيهك جياواز له فيلتيرى شوراي نيگابان - نهويش تهنيا بو بازارگهرى و بردنهسهرهوى ناستى بهشدارى خهك - دوودل نهبن. هينانى كهسيكى تا رادهيهك جياواز له دهستنيشانكراوهكانى بهيتى رنجهرى، به ماناي باوهرى نهه رنژيمه به فرهى و لانيكهسى كردنهوى كهئينى جياواز نييه، به لكوو پيلانهكه تهنيا بو بردنهسهرهوى ناستى بهشدارى خهك له ههئبژاردنهكان و خويپوهپانانى دهسهلاتدارانى نهه رنژيمهيه.

كهوابوو لهه قوناغه له رووبهرووبوونهوى خهك و رنژيمدا پيوسته گشت لايهنه سياسى و كهسايهتبييهكانى نيوخو و دهرهوى ولات يهگرتووانه به گرتنه پيشى سياسهتى بايكوت و نهچوونهسهر سندوقهكانى دهنگدان، وهك نهزموونيك له كاربهگهرى پينكهوى و كارى هاوبهش، بىر له نهخشهريگايهكى گشتگير و يهگرتووانه بو داهاتوى بزووتنهوى مافخوازانهى گهلانى ئيران بكهينهوه.

حيزى ديموكراتى كوردستانى ئيران

ناوهندى بهريوهبهرى

۲۳ى جۆزەردانى ۱۴۰۳

۱۲ى ژۆنهى ۲۰۲۴

۲۲ى جۆزەردانى ۲۷۲۴

هه‌لبژاردنی بێ‌ناکامی سه‌رۆک‌کۆماری بۆ خه‌ئکی ئێران

سه‌لام سه‌دیقی

بۆ کەس شاراوه‌ نییه‌ که به‌ناو هه‌لبژاردنی سه‌رۆک‌کۆماری له ئێران و به‌گشتی هه‌لبژاردنه‌کانی دیکه‌ش له‌ وڵاته‌ یه‌کیکه‌ له‌ بێ‌بایه‌خترین پرۆسه‌کانی هه‌لبژاردن له‌ جیهاندا، چون‌ پێش هه‌ئمه‌تی بانگه‌شه‌ و ده‌نگدان، ئه‌وانه‌ی ده‌بێ‌ له‌ سنه‌وه‌قه‌کان ناویان بێته‌ ده‌رێ ده‌ستنیشان و دیاری کراون.

بێگومان هه‌لبژاردن یه‌کیکه‌ له‌ پایه‌کانی دیموکراسی به‌ واتای ده‌سه‌لاتی خه‌ئک (گه‌ل) و ره‌خسانی ئه‌و هه‌له‌ بۆ ئه‌وه‌یه‌ کۆمه‌نگه‌ رۆتی خۆی له‌ دیاریکردنی چاره‌نووسی خۆی و وڵاته‌ بگێریت و ده‌سه‌لات به‌داته‌ ده‌ست که‌سانی باوه‌رپێکراو له‌ خۆیان، که‌ ئه‌مه‌ش له‌ ڕنگه‌ی ده‌نگدانینکی ئازاد و که‌ش و هه‌وایه‌کی دیموکراسیانه‌وه‌ ده‌کریت ئه‌ویش له‌ سیسته‌میکی دیموکراتدا، نه‌ک له‌ سیسته‌می داخراوی سیاسی و دیکتاتۆری و ئایدۆلۆژیای کۆلۆنیالیزمی ڕێژیمی ئێراندا.

مافی هه‌لبژاردن و هه‌لبژێران له‌ سیسته‌می دیموکراتیکه‌کاندا بۆ هه‌موو که‌سیکه‌ و، به‌بێ‌ هیچ ڕنگری و جیاوازییه‌ک هه‌موو

هاوولاتیان و پیکهاته جوراوجۆره‌کانی ولات ده‌گرتته‌وه؛ به‌لام لهو ولاتی ئێراندا به هه‌ندی گه‌مه‌ی وه‌ک به‌رپوه‌چوونی هه‌لبژاردنه‌کان زۆرتیرین سووکایه‌تی به دیموکراسی ده‌کرت. لهو ولاته‌دا دیموکراسی راسته‌قینه هه‌یج مانایه‌کی نییه و نه‌گه‌ر هه‌ر هه‌لبژاردنی سه‌رۆک‌کۆماری به نمونه وه‌برگیرین، ده‌بینین که زیاتر له نیوه‌ی ئەم کۆمه‌نگه‌یه به‌هۆی جیاوازی په‌گه‌زی، نه‌ته‌وه‌یی، ئایینی و هه‌نگرتنی بیروبو‌چوونی سیاسی جیاواز له مافی هه‌لبژێران بیه‌ش ده‌کری. هه‌روه‌ها هه‌لبژاردن له ئێران وایه ریزکردن و هه‌نانه‌ده‌ری ناوی کۆمه‌تیک که‌س له سندوو‌قه‌کانی ده‌نگدان که ته‌عبیر له ئیراده‌ی ده‌سه‌لات بکه‌ن، نه‌ک خه‌تک، واته پارێزهری به‌رژوه‌نده‌یه‌کانی رێژیم بن، نه‌ک خه‌تک و ته‌نانه‌ت لهو که‌سانه‌ش که به خۆشبینی گۆرانکاریه‌ک له سیستمی ئیداره‌دانی ولاته‌دا به‌شداری هه‌لبژاردنه‌کانیان کردوه. ئێرده‌ا ئیدی له‌وه مافی بێ‌ئهملاوه‌ولای خه‌تکه به‌شداری وه‌ها به‌ناو هه‌لبژاردنیک نه‌بن که ته‌نیا بو‌چه‌واشه‌کاری و کرینی مه‌شرووعیه‌تی درۆیین به‌رپوه‌ ده‌چیت و دیسانه‌که‌ش مافی خۆبانه چه‌کی بایکۆت و "ناگۆتن، وه‌ک تاکه‌ئامرازی به‌رده‌ستی خۆیان بو‌ گه‌یاندنی ده‌نگ و نواندنی ئیراده‌یان به‌کار بێنن.

بو‌ هه‌لبژاردنه‌کانی ئەم‌جاره‌ی سه‌رۆک‌کۆماری ئێران که له ۸ ی پووشپه‌ری مانگی داها‌توودا به‌رپوه‌ ده‌چیت، ته‌نیا ۶ که‌س له فیلته‌ری شو‌رای نیگابان ده‌رباز بوون. لهو ماوه‌یه‌شدا که ریکلام و پروپاگه‌نده‌ی کاندیدا‌کان ده‌ستیان پێ کردوه، ده‌بینین که هه‌موویان خۆیان به سه‌ربازی خامه‌یی و پارێزهری هه‌ره قایمی ده‌سه‌لاتی کۆماری ئیسلامی ناو ده‌بن، ئه‌وه‌ش له کاتی‌کدا به که خه‌تک له‌میژه لهو رێژیمه تێپه‌ریون و له شو‌رشێ ژن، ژبان، نازادیدا به‌ته‌واوی هه‌تلی خۆیان و چاره‌نووسیان له هه‌تلی و چاره‌نووسی رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران جیا کردوه. که سه‌یری واده و به‌ئینه‌کانیش ده‌که‌ی هه‌ست به سووکایه‌تیه‌کی زۆر گه‌وره ده‌که‌ی، چونکی واده‌بینی هه‌رکام لهو شه‌ش که‌سه بیه‌ته سه‌رکۆمار ئیدی ژبانی خه‌تکی ئێران به‌ته‌واوی گۆرانی به‌سه‌ردا دێ و ناسه‌واری هه‌یج کیشه و قه‌یرانیک لهو ولاته نامینی. به‌لام خه‌تکی ئێران له‌زموونی ده‌یان هه‌لبژاردن و تاقیکردنه‌وه‌ی زۆر ره‌وت و لایه‌نی سیاسی جیاواز و جۆراوجۆر، له ته‌یفی "سازهندگی"، "ئیسلاح‌ته‌له‌ب"، "ئیه‌تدالگه‌را" و "ئوسولگه‌را"یان هه‌یه و به‌و شانۆگه‌ریبانه هه‌نناخه‌ته‌تین.

هه‌م خه‌تک و هه‌م کۆماری ئیسلامی ده‌زانن که هه‌موو سیناریۆسازی و وه‌ریخستنی شه‌ری زینگه‌ری ئیوان کاندیدا‌کان بو‌ رۆژی هه‌لبژاردنه‌. بو‌ ئه‌وه‌ی له رینگه‌ی کۆکردنه‌وه‌ی خه‌تک له‌سه‌ر سندوو‌قه‌کانی ده‌نگدان و پێشاندانی وینه و فیلمی ریزی به‌شداران ئیدیعای شه‌رعییه‌تی خه‌تکی بکات و بێ‌نیزی سیاسی ولات هه‌لبژێردراوی خه‌تکه و دوايه‌ش به ده‌ستکاری ئاماره‌کان و ئاکامی به‌ناو هه‌لبژاردنه‌کان به دنجوازی خۆیان که‌سی دیاریکراو به هه‌ر رێژه‌یه‌کی ده‌نگ که بیانه‌وی ده‌رخواردی میدیا و کۆمه‌نگه‌ی جیهانی بدن.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

ئەزموونی سێ هەلبژاردنەکانی پیشوو له ئێران پیشانی داوه که که‌مترین که‌س له خە‌ئکی ئێران له به‌ناو هەلبژاردنەکاندا به‌شداری ده‌که‌ن که تازه‌ترینیان ده‌وری دووه‌می هەلبژاردنەکانی مه‌جلیس بوو که که‌متر له سه‌تا ۸ خە‌ئک تێیدا به‌شدار بوون. خە‌ئک له‌میژه‌ بۆیان ده‌رکه‌وتوووه له ئیستادا تاکه‌ریگیان بایکۆتی به‌ناو هەلبژاردنەکانه و دوا‌جار یه‌ک‌خستنی وزه‌ی خه‌بات‌گیرییان بۆ رووخاندن و نه‌ه‌یشتنی یه‌ک‌جاری ئه‌م رێژمه‌.

۲۵ ی جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

هه‌بژاردن یا هه‌ئخه‌ئه‌تاندن؟

هه‌ردی سه‌لیمی

له ۲۲ی رێبه‌ندانى ۱۳۵۷هه‌تا ۸ی پووشپه‌رى ۱۴۰۳ ده‌بێته ۱۶۵۷۵ رۆژ و به‌ سائیش ده‌کاته ۴۵ ساڵ و ۴ مانگ و ۱۷ رۆژ. ئەم ماوه‌یه‌ له‌گه‌ڵ ئەوه‌یکه‌ ماوه‌یه‌کی دوورودرێژه‌ به‌لام له‌ هه‌مان کاتیشدا ماوه‌یه‌کی گونجاوه‌ بۆ ناسینی هه‌ر که‌سیک یان دیارده‌ و سیستیمی به‌رێوه‌به‌ری یان هه‌ر شتیک که‌ له‌ ژيانى مرۆفدا ره‌نگ ده‌داته‌وه‌. سیستمی ده‌سه‌لاتداریی کۆماری ئیسلامی ئێران پێی ناوه‌ته ۴۶ ساڵ ته‌مه‌نی خۆی. ئەم ماوه‌یه‌دا سه‌روو ۴۰ هه‌بژاردنی به‌رێوه‌ بردوو، له‌ رێفراندۆمی ئه‌رێ یان نا بۆ کۆماری ئیسلامییه‌وه‌ هه‌تا خوهره‌گان و سه‌رکۆماری و مه‌جلیس و شۆرای شار و گونده‌کان.

له‌ سه‌ره‌تای شۆرشى ساڵى ۱۳۵۷ لێژنه‌یه‌ک له‌ نه‌ندامانى "حیزبى کۆمونیستی ئیتالیا" سه‌ردانى ئێران ده‌که‌ن و له‌وێ له‌گه‌ڵ دوو که‌سایه‌تیى سیاسیی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا واته "دوکتور عه‌بدولرهمانى قاسملوو"، سه‌کرته‌ری گشتیى حیزبى دیموکراتی کوردستانی ئێران و "نووره‌ددینی کیانوری" سه‌کرته‌ری حیزبى تووده‌ی ئێران وتووێژ ده‌که‌ن و بیروپرایان له‌سه‌ر دۆخی سیاسیی ئه‌وکاتی ئێران ده‌پرسن. له‌ راپۆرته‌که‌یاندا کیانوری به‌ که‌سیکی گه‌شبین و دلخۆش به‌ حکومه‌تی نۆی ده‌بینن، به‌لام له‌

بهرامبهردا دوکتور قاسملوو به کهسیکی سیاسی خاوهن خویندنهوهی قوول و نۆژیکی دیتته بهر چاویان. دوکتور قاسملوو لهو دیدارهدا ههول دهدا جیاوازیی دهسهلاتی کۆماری ئیسلامی لهگهڵ فاشیزمی ئوروپایی بۆ نهوان روون بکاتهوه و دهلی: "باس لهوه نییه که له سهردهمی دهسهلاتی فاشیزمدا دیموکراسی بهرهو لاوازییهکی کاتی چوو، بهئکوو لیرهدا باس لهوهیه دهسهلاتی مهلاکانی تاران ههر له بنههتهوه لهگهڵ چه مکیکی وهک دیموکراسی نامۆیه..." و له درێژهشدا باس له دیداری خۆی و "خومهینی"یان بۆ دهکات و ناماژه بهوه دهدا: "چۆن دهکری لهسهر بابهتگه لێکی وهک دیموکراسی و دهسهلاتی خه لکی و پلۆرالیزم و مافی که مینهکان لهگهڵ کهسیک بدووی کهوا خۆی به جینشینیی خودا لهسهر عهرز دادهنی؟"

له سالی ۱۹۴۵ و دواي شکستی ئالمانی نازی، نزیکهی ۱۰۰۰ کهس له خه لکی ئالمانیان برد له نزیکهوه سهردانی یهکیک له ئوردووگاگان بکهن، ئهوه خه لکهی وا پێشتر سلاویان بۆ هیتلیر دهنارد، پاش نهوهی به چاوی خۆیان بهشیک له جهنایهتهکانیان بینی له ولامدا تهنیا وتیان: "ناگامان لێ نهبووه!" ئیستا و پاش ئهم ههمووه ساڵه و دواي نهوهی بۆ ههموو خه لک دهرکهوتوووه کۆماری ئیسلامی چی دهوێ و بهتهمای چیه و بهکردهوهش نهوهی سهلماندوووه، له سهردهمی میدیا و راگهیاندنهکاندا و بهتایبهت پاش سههره ئدانهکان و سهرکوتی درنانهیان ئیتر ههتهکردن و تینهگهیشتنی ههچ کهسیک بۆ بهرگری لێکردن نابێ و کهس بۆی نییه بلێ "نه مزانیوه" و "ناگام لێ نهبووه" و "نه مزانیوه وای لێ دی".

له ئیستهشدا که کۆتاییهکانی مانگی جۆزهردانه و بهره بهره له بهناوه ئبژاردنی چواردهیهمین سهرکۆمار بۆ رێژیم نزیکی دهینهوه دهبینین که هیشتا ههندی کهسی ساویلکه سهرقائی پروپاگاندان بۆ هاندان و جۆشدانی خه لک له مههر بهشداری کردن له هه ئبژاردنهکان. ئهمانه که له رابردووشدا به ناوی ریفۆرمیستی و ئیسلامخواری هاتبوونه نیو گۆره پانهکه و زیاتر وهک سووپا ئیتمینانیک بۆ رێژیم چاویان لێ دهرکه دیسانهوه نایانهوێ راستی و کهتوارهکان وهک خۆی بینن و پاش ئهوه ههموو جینایهت و خه یانهتهی که سه رانی رێژیم دهرحهق به خه لک و خاکی ئیران و لهو نیوهشدا کوردستان کردوو یانه و دهیکه ن دهیانهوێ پشکیکیان لهم دهسهلاته ئۆلیگاریشییه وه بهر بکهوێ . هه ئبتهت بهشیک لهو کهسانه که ئهم پروپاگاندایانه دهکهن ئهوه نه بێ ساویلکه بن و تهنیا بیانهوێ خه لک هان بدن که بهشداری شانۆگه ریه که بن به ئکوو زیاتر دهچنه خانهی کهسانیکه وه که دهزانن بهشداریی کردن و گهرمکردنی تهنووری بهناو هه ئبژاردن به واتای جۆرنیک پهوایی به خشینه به دهسهلاتی نارهوای کۆماری ئیسلامی و له سیبهری ئهویشدا مانهوه و بهردهوامی خۆیان له دهسهلات و هه بوون دهره تانیک زیاتر بۆ هه ئلووشینی خوینی خه لکانی نیشه جی له جوغرافیای ئیران.

هه ندیک لهو بهناو ئیسلامخووزانه دیسان به فیلی هه میشهیی دهرکهوتووونه تهوه و به پێی پلان و پیلان دهیانهوێ کهشیک

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

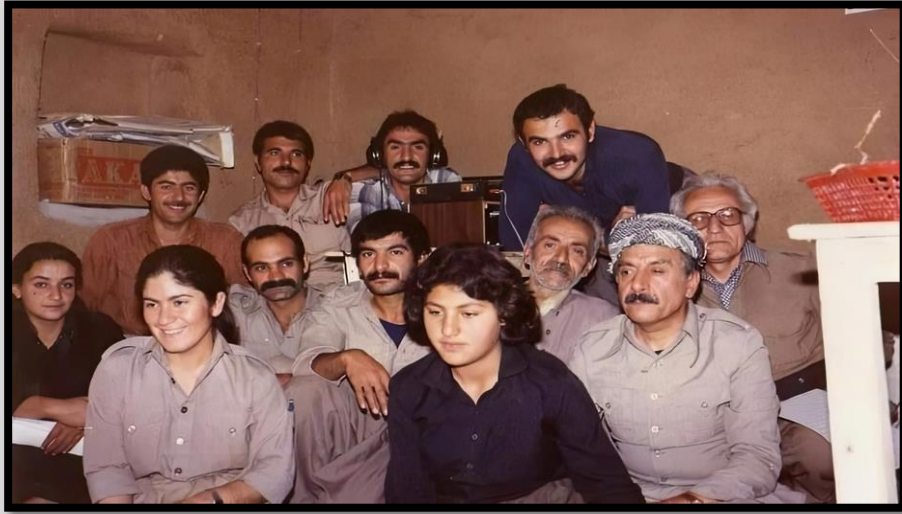
جۆزهردانی: ۲۷۲۴

بخولقیین وهک خولهکانی پیشوو و له ترسی "ئاور" خه ئک هان بدن به رهو نهک ئاو به ئکوو به رهو لافاویکی ویرانکهر په نا بهن. هاتوون و به بلاوکردنه وهی ئهم لیکدانه وهیه که به وتهی ئهوان دواى سه رکوتی سه رهه ئدانه کان "خه ئک بی هیوان" و "تووشی پاسیفیزم بوون"، ده توانن له ریگهی سندوووقهکانی دهنگدانه وه چالاک بینه وه و په یامی خوین بو دهسه لات بگوازنه وه گهر نه مهش نه کهن چییان کردوو؟ و مهیدانیان بو ته راتیینی بناژۆخوازه کان چۆل کردوو! ئه مه دیسان هه مان دووانه ی خراپ و خراپتره، به لام خه ئک نیشانیان دا له وه دهرچوون و هه موو بالهکانی دهسه لاتی کۆماری ئیسلامی به خراپترین دهیین نهک خراپ و خراپتر.

به پیچه وانهی ئهم لیکدانه وه و شرۆفه دوور له راستییانه هه ر ئیستا له ئیراندا ناره زایه تییه کان و نافه رمانییه مه ده نییه کان رۆژانه به رده وامن و له شوینه جیاوازهکانی ئه و ولاته دا جوړیک له رووبه روو بوونه وهی رۆژانه ی خه ئک و چینه جیاوازهکان له گه ل دهسه لاتدا دهیینین، به لام بو ئه وهی بایکوئی ئهم جاره ی هه ئبژاردنه کان ئاراسته ییه کی پیشکه وتووانه تری هه بی له چاو بایکوتهکانی پیشوووتر، ده بی بایکوته که چالاک بیت، خه ئک هان بدرین و ریک بخرین بو مانگرتنی به رفراوان، بو نیشاندانی نافه رمانییه مه ده نییه زیاتر و له دوایین قوناغدا بو چوونه شه قام؛ به لام پیویسته ئۆپۆزیسیونی کۆماری ئیسلامی بیه ره وه بکاته وه بایکوئی ئهم جاره ده بی و پیویسته له ناردنی په یامیک و "نا"وتنیک زیاتر بن. بو ولامی ئه وهی که ده ئین دهنگ ناده ن چ ده که ن؟ ده بی بلیین هه تا ئیستا ئهم پتر له ۴۰ هه ئبژاردنه چ ده سه که وتیکی به ره هه ستی بو خه ئک بووه جگه له وهی بینای ریژییه ئۆژهن کردوو ته وه و داری سیداره یانی ئاو داوه؟

۲۶ جۆزهردانی ۲۷۲۴

رادییۆ دهنگی گوردستان نرکەیی شۆرشیک، ناویئەیی میژوویەک

قادر وریا

۲۷ جۆزهردانی ئەمسال، رادیۆی دهنگی گوردستان، پێ دهنیته چل و چوارهین سالی دامهزران و تیکۆشانی خۆی.

هه لومهرجی له دایکبوونی رادیۆی دهنگی گوردستان:

“رادییۆی دهنگی گوردستانی ئێران” له هه لومهرجیک دا له دایک بوو که حیزبی دیموکرات و خه لکی رۆژه لاتی گوردستان، له سۆنگه ی پێداگرییان له سه ر مافه نه ته وه ییه کانی خویان، شه ریکی هه مه لایه نه و نابهرامبه ریان له لایه ن رێژی می کۆماری ئیسلامی ئێرانه وه به سه ردا سه پابوو. هاوکات له گه ل له شکرکێشی و هه لکوتانه سه ر گوردستانی نازاد و خه لکه مافخوازه که ی، رێژی می تازه له تاران پێته ختی ولات و به شه کانی دیکه ی ئێرانیش به ره به ره قۆلی له پێشیلکردن و له ئیوبردنی ده سه که وته کانی دیکه ی راپه رینی ۱۳۵۷ی خه لک هه ئه مایبوو. خومه یینی، فتوا ی شکاندن قه له مه کان و هیرش بۆ سه ر رۆژنامه سه ره به خۆ و نازاده کانی ده رکردبوو. لایه نگره ده مارگرژه کانی خۆی بۆ شیواندن و په لاماربردن بۆ سه ر متینگ و کۆر و کۆبوونه وه ی ریکخوا وه سیاسییه کان، هان ده دا. نیوه نده زانکۆیییه کان که ببوونه شوینی چالاکیی ریکخوا وه سیاسییه کان

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

و خۆبندکارانی ولات لهوان دا دژی زانیبوونهوهی دیکتاتۆری و کۆنه په‌رستی، ده‌نگیان به‌رز ده‌کردوه، که‌وتبوونه به‌ر رقی خومه‌ینی و، ده‌سه‌لاتدارانی تازه خه‌ریک بوون پیلانی داخستنی زانکۆکان وه‌ک یه‌کیک له نائقه‌کانی شۆرشه به‌ ناو فه‌ره‌ه‌نگیه‌که‌یان ناماده ده‌کرد. مه‌جلیسی دامه‌زێنه‌ران و یه‌که‌م ده‌وه‌ی مه‌جلیسی شوورای میلی به‌ دوای رۆوخانی رێژی می شایه‌تی دا، بـ ئه‌وه‌ی رێگه‌ی به‌شداری به‌ نوینه‌رانی هه‌لبژێردراوی خه‌ئکی گوردستان بدری، پینک هاتبوون و ئه‌وه‌ی رێژی می تازه مه‌به‌ستی بوو، نه‌ک ئه‌وه‌ی ویست و ئاره‌زووی خه‌ئک بوو، به‌ ناوی یاساوه، په‌سندیان ده‌کرد. به‌م جۆره له لایه‌که‌وه شه‌ریکی هه‌مه لایه‌نه به‌ سه‌ر خه‌ئکی گوردستان دا سه‌پابوو، له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه، رینگاکی گه‌یشتنی هه‌واڵ و راپۆرتی تاوانه‌کانی رێژیم له گوردستان و هاواری زۆرلیکراوی ئه‌و خه‌ئکه‌یان به‌ به‌شه‌کانی دیکه‌ی ئێران به‌ستبوو.

رێبه‌ری حیزبی دیموکراتی گوردستان به‌ ئاگاداری له گرتگی رۆلی راگه‌یاندن و بۆ به‌ر په‌رچدانه‌وه‌ی ئه‌و بێده‌نگیه‌ی رێژی می تازه، به‌رامبه‌ر خه‌ئکی مافخواز و شه‌ر به‌سه‌رداسه‌پاوی گوردستان پینکی هینابوو، بیری له وه‌رینه‌خستنی رادیۆ کرده‌وه. به‌ تایبه‌تی که‌ ده‌نگی رادیۆ هه‌م له رۆژنامه خیراتر ده‌گه‌یه‌شته ده‌ستی خه‌ئک و به‌ر په‌ستی که‌متری له‌ به‌ر دم بوو، هه‌م ژماره‌ی به‌رده‌نگه‌کانی له خۆبندارانی رۆژنامه یه‌کجار زیاتر بوون. به‌م جۆره له ۲۷ی جۆزهردانی ۱۳۵۹ (۱۷ ژوئه‌نی ۱۹۸۰)، رادیۆی ده‌نگی گوردستانی ئێران به‌ په‌یامی رێبه‌ری شه‌هید د. قاسملوو، سکرته‌یری گشتیی حیزبی دیموکرات، به‌ ره‌سمی بلاو کردنه‌وه‌ی به‌رنامه‌کانی خۆی ده‌ست پـ کرد. ئه‌م رادیۆیه له‌و کاته‌وه هه‌تا ئیستا له تیکۆشان و بلاو کردنه‌وه‌ی به‌رنامه دا به‌رده‌وام بووه و، بووه به‌ خاوه‌نی میژوویه‌کی پـشنگداری جیانه‌کراوه له میژووی بزووتنه‌وه‌ی شۆرشگیرانه و خه‌باتی رزگاریخوازانه‌ی حیزبی دیموکرات و خه‌ئکی رۆژه‌لاتی گوردستان. له بیره‌وه‌ری ده‌ستپیکردنی چله‌مین سالی تیکۆشانی ئه‌م رادیۆیه دا، له سه‌ر دوو په‌هه‌ندی تیکۆشانی هه‌ ئۆیسته‌یه‌ک ده‌که‌ین:

ره‌هه‌ندی یه‌که‌م، رۆلی شویندانه‌رانه‌ی ده‌نگی گوردستانی ئێران له رۆوی میدیایی، سیاسی و نه‌ته‌وه‌یه‌وه:

ده‌نگی گوردستانی ئێران له لایه‌ک به‌وه‌هۆیه‌وه که ده‌نگی خه‌باتی په‌وا و په‌ر له قاره‌مانه‌تی و قوربانیدانی حیزبی دیموکرات بوو، له لایه‌کی دیکه له نه‌بوونی راگه‌یه‌نیکه‌ی ئه‌وتۆ که هه‌واڵ و رووداوه‌کانی گوردستان به‌ خه‌ئک بگه‌یه‌نی، به‌ زوویی له نیو کۆمه‌لانی خه‌ئکی گوردستان دا جیی خۆی کرده‌وه. سه‌ره‌پای "متواضعانه‌ بوونی ئیمکاناتی فه‌ننی و یه‌ک له‌وان خودی ده‌زگا (فرستنده‌)ی رادیۆیی، له گه‌ل ئه‌وه‌ش دا له لایه‌ن رێژی می ئێران‌ه‌وه، به‌ چری و له ناوچه‌ی جو‌راوجۆر پارازیتی ده‌خرايه سه‌ر، به‌لام به‌ زوویی رینگای خۆی بۆ نیو سه‌دان هه‌زار ماڵ- ئه‌گه‌ر نه‌ ئیین به‌ میلیۆن- خه‌ئک کرده‌وه و گۆیگرتن له به‌رنامه‌کانی، بوو به‌ به‌شیک له به‌رنامه‌ی رۆژانه‌ی خه‌ئک. هه‌واڵ و راپۆرتی هیرش و تاوانی هیزه سه‌رکوته‌که‌ره‌کانی رێژیم و، به‌ره‌نگاریبوونه‌وه‌ی هیزی پـشمه‌رگه له گه‌ ئیان، په‌فتاری کاربه‌ده‌ستان و ئۆرگانه سه‌رکوته‌که‌ره‌کانی کۆماری

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا" وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

ئیسلامی له گه‌ڵ خه‌ڵک له شار و گونده‌کان، به‌شیکه‌ی هه‌میشه‌یه‌ی بوون له نیوه‌رۆکی به‌رنامه‌ی رۆژانه‌ی ئه‌و رادیۆیه. ئه‌وه‌ش که به‌رنامه‌کانی رادیۆ به‌ زمانی فارسی و بۆ ماوه‌یه‌ک به‌ زمانی نازه‌ریش بلاو ده‌بوونه‌وه، ژماره‌ی به‌رده‌نگی ئه‌و رادیۆیه و پانتایی کاربگه‌رییه‌ میدیایی و سیاسیه‌که‌ی زیاتر کردبوو.

شیکردنه‌وه‌ی سیاسی ئالوگۆره‌کانی ئێران و پرس و بابته‌کانی پێوه‌ندیدار به‌ رۆژه‌لاتی گوردستان، دووه‌م ئه‌رکی رۆژانه‌ی رادیۆی ده‌نگی گوردستان بوو. ئه‌م جۆره‌ باس و لیکدانه‌وانه‌ش به‌ زۆری، که‌سانیک ده‌یاننووسی که له رێبه‌ران و سیما سیاسیه‌کانی حیزبی دیموکرات بوون. یه‌ک له‌و که‌سایه‌تیانه‌ رێبه‌ری شه‌هید د. سادق شه‌ره‌فکه‌ندی بوو که توانایه‌کی زۆری له‌ شیکردنه‌وه و باسکردنی مه‌سه‌له‌ گرنه‌که‌کان به‌ زمانیکی ساده، هه‌ر وه‌ها له‌ دۆزینه‌وه‌ی سووژه و بابته‌ی شیایو شیکردنه‌وه و روونکردنه‌وه بۆ کۆمه‌لانی خه‌ڵک دا هه‌بوو. راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ نه‌ک هه‌ر جه‌ماوه‌ری به‌رینه‌ی گوێگری رادیۆ، ئه‌ندامان، پێشمه‌رگه‌کان و کادره‌کان و ته‌نانه‌ت به‌رپرسیانی حیزبیه‌ش، له‌ رێگای لیکدانه‌وه و وتاره‌ سیاسیه‌کانی ئه‌م رادیۆیه، له‌ رووی سیاسیه‌وه، رێنۆینی ده‌کران و په‌روه‌رده‌ ده‌بوون.

کاربگه‌ری به‌رنامه‌کانی رادیۆی ده‌نگی گوردستان، له‌ رووی نه‌ته‌وه‌یه‌ی و فه‌ره‌ه‌نگی و کۆمه‌لایه‌تییه‌وه، له‌ کاربگه‌رییه‌ خه‌به‌ری و سیاسیه‌که‌ی که‌متر نه‌بوون. بایه‌خانی ئه‌م رادیۆیه به‌ میژووی نه‌ته‌وه‌ی کورد و بۆنه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کان، د‌ئسۆزی و هه‌ستیاربوونه‌که‌ی له‌ ناست زمانی کوردی و هاندانی خه‌ڵک بۆ به‌رگری له‌ زمان و شوناسی خۆیان، گرنه‌گیدانی به‌ ئه‌ده‌بیات و گۆرانی و موسیقای کوردی، له‌ ته‌نیشته‌ ئه‌مانه‌ش له‌ قوادان و دژایه‌تی کردنی چه‌وساندنه‌وه و نه‌ریت و رێوشوونی دواکه‌وتوانه و دزیوی نیو کۆمه‌ڵ به‌ تاییه‌ت له‌ دژی ژنان، له‌ سه‌ر هه‌ستبوونی له‌ ناست په‌روه‌رده‌ی منداڵ و لاوان و ئاوێدانه‌وه له‌ پێوستیه‌کانیان، هه‌ر وه‌ها به‌ شیوه‌ی جۆراوجۆر وه‌ستان له‌ سه‌ر کێشه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و وریاکردنه‌وه‌ی چین و توێژ و به‌شه‌ جیاوازه‌کانی خه‌ڵکی گوردستان له‌ ئاکامه‌کانی ناکۆکی و دووبه‌ره‌کی خه‌ڵکی و ناوچه‌گه‌ریانه، یا له‌ سه‌ر ئه‌ساسی ئایین و زاراوه و هه‌ر جیاوازییه‌کی تر، جیه‌کی دیاریان له‌ نیو ئامانج و ئه‌رکه‌کانی ئه‌م رادیۆیه دا هه‌بووه. ده‌توانین ب‌لێین هه‌تا ئه‌و کاته‌ی ته‌له‌فیزیۆن نه‌هاتبووه نیو ریزی راگه‌یه‌نه‌کانی حیزبی دیموکرات و بزووتنه‌وه‌ی کورد، ده‌نگی گوردستانی ئێران، پشکینکی حاشالینه‌کراوی هه‌م له‌ به‌ره‌مه‌پێنان و په‌ره‌پیدانی ئه‌ده‌بیاتی به‌رگری دا هه‌بوو، هه‌م له‌ هاندانی ته‌بابی نه‌ته‌وه‌یه‌ی و یه‌کگرتوویی له‌ نیو ریزه‌کانی خه‌ڵک دا.

په‌هه‌ندی دووه‌م، ده‌نگی گوردستان وه‌ک ناوینه‌ی میژوویه‌کی پ‌رشن‌گ‌دار

ئه‌گه‌ر حیزبی دیموکرات و خه‌ڵکی گوردستان، ئه‌م قووناخه‌ی ئیستا تێپه‌رێنن و، نه‌ته‌وه‌که‌مان له‌و به‌شه‌ی نیشتمانه‌که‌ی

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزه‌ردانی: ۲۷۲۴

خاوه‌نی ماف و بپرسیاری دیاریکردنی چاره‌نووسی خۆی بێ، حه‌ق وایه له یه‌که‌م هه‌نگاوه‌کانیان دا، مووزه‌خانه‌یه‌کی تایبه‌ت بۆ نه‌رشیفی رادیۆی ده‌نگی کوردستان بکه‌نه‌وه. له ماوی ۴۰ ساڵ تیکۆشان و به‌رده‌وامیی ئه‌و رادیۆیه‌ دا، دیارترین و کاریگه‌رتین رێبه‌ران و تیکۆشه‌رانی حیزبی دیموکرات و خه‌ئکی کوردستان، به‌ نووسین، به‌ په‌یام و لێدوانی تایبه‌ت یا وتووێژ، له رێگای ئه‌م رادیۆیه‌وه قسه‌یان له گه‌ل خه‌ئکی کوردستان کردوه. نه‌رشیفی بووتنه‌نی خه‌به‌ریی رۆژانه‌ی ئه‌م رادیۆیه‌ و وتار و لێکدانوه‌ سیاسیه‌کانی، پانۆرامای میژووویه‌کی به‌ خۆین نووسراون که شایه‌دی بۆ خۆپاگه‌ری جیی شانازی بزوتنه‌وه‌یه‌کی هه‌راو به‌رامبه‌ر رێژیمیکی درنده‌ و خۆینرێژ ده‌دن. ده‌نگی ده‌یان و سه‌دان تیکۆشه‌ر و قاره‌مانی نه‌ته‌وه‌که‌مان، ده‌ستنووسی ده‌یان و سه‌دان سیمای سیاسی و پروناکییر، له نه‌رشیفی ئه‌م رادیۆیه‌ دا هه‌ن. له‌وانه‌یه‌ یادگار و شۆینه‌واری هیندیک له‌وان له هه‌یج کوئی دیکه‌ ده‌ست نه‌که‌وێ. ژياننامه‌ی سه‌دان فه‌رمانده‌ری نیزایی و کادری سیاسی و هه‌زاران لاوی پێشمه‌رگه‌، نه‌رشیفی ئه‌م رادیۆیه‌یان ده‌وله‌مه‌ند کردوه. زۆر له گۆنگرانی ئه‌م رادیۆیه‌ شیع‌ر و په‌خشان و بیره‌وه‌ری و پرسیار و پێشنیار و جوانترین هه‌سته‌کانی خۆیان به‌ ده‌سخه‌تی خۆیان بۆ ئه‌م رادیۆیه‌ ناردوه. ئه‌و ساتانه‌ی جینگای تایبه‌تیان له میژووی حیزبی دیموکرات و نه‌ته‌وه‌ی کورددا هه‌یه‌، لای ئه‌م رادیۆیه‌، شه‌قل و یادگاری تایبه‌ت به‌ خۆیان جی هه‌شتوه. ته‌نیا به‌ چاو‌خشان‌دیک به‌ سه‌ر نیستی دوور و درێژی ناوی ئه‌و که‌سانه‌ی وه‌ک به‌رپرس، به‌رپه‌وه‌به‌ر، نووسه‌ر، وه‌رگێر، بێژه‌ر، ئه‌ندازیار و کادری فه‌ننی له‌م رادیۆیه‌دا خه‌مه‌تیان کردوه، به‌سه‌ بۆ ئه‌وه‌ی تیبگه‌ین که رادیۆی ده‌نگی کوردستان کۆکه‌ره‌وه و مه‌کوێ چ هه‌یژیکی گه‌وره‌ و به‌ توانای ئینسانی بووه‌ و، چ رۆئیکی دیار و به‌ نرخ‌ی له تیکۆشانی حیزبی دیموکرات و بزوتنه‌وه‌ی شۆرشگه‌یانه‌ی کوردستان به‌ تایبه‌تی له ده‌یه‌کانی ۶۰ و ۷۰ ی هه‌تاوی دا هه‌بووه.

له ده‌سپێکی ۴۴ ساڵه‌ی دامه‌زران و به‌رده‌وامیی رادیۆی ده‌نگی کوردستان‌دا، به‌ رێزه‌وه‌ یادی زه‌حمه‌ت و ماندوو‌بوونی به‌شدارانی نیو ئه‌و کاروانه‌ی تیکۆشان له هه‌موو ئاستیک دا ده‌که‌ینه‌وه. ئه‌وانه‌ی شه‌هید بوون، یا به‌ مه‌رگی ئاسایی به‌ جییان هه‌شتووین، سلاو بۆ گیانی پاک و یادی نه‌مریان ده‌نیرین. بۆ خودی رادیۆکه‌ش به‌رده‌وامی و بووژانه‌وه‌ و، رۆئیکی له رۆژگاری ئه‌مه‌رۆ و له داها‌توودا، کاریگه‌رت‌ر به‌ ئاوات ده‌خوازین.

تیبینی "گوردستان میدیا:"

ئه‌م وتاره‌ بۆ یادی چل ساڵه‌ی دامه‌زرانی رادیۆ ده‌نگی کوردستانی ئێران نووسراوه‌ و جارێکی دیکه‌ به‌ گۆرینی ریکه‌وتی سالیادی دامه‌زرانی رادیۆ بلاو کراوه‌ته‌وه‌

۲۶ جۆزه‌ردانی ۲۷۲۴

له یادی ۴۴ ساله‌ی دامه‌زرانی "رادییۆ دهنگی کوردستانی ئێران" دا

سمایل شه‌ره‌فی

۴۴ سال پێش ئێستا و له گهرمه‌ی خه‌باتیکه‌ی ره‌وای سیاسیه‌ی پێشمه‌رگانه‌دا بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی ماف و نازادیه‌کانی خه‌ڵکی کوردستان که درێژکراوه‌ی بزووته‌وه‌یه‌کی مافوستانه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ی گه‌لیکی غه‌درییکراو بوو، رادیۆ دهنگی کوردستانی ئێران درێ به‌ شه‌وه‌زه‌نگی سانسۆر و سه‌رکوته‌ی سیستماتیکی پروپاگاندا‌ی ده‌سه‌لاتی دژی‌گه‌لیکی کۆماری ئیسلامی له کوردستان دا. رادیۆ دهنگی کوردستان که له لایه‌ن حیزبی دیموکرات و به‌ په‌یامی سه‌رکرتیری نه‌وکاتی حیزب، شه‌هید دوکتور قاسملوو له ۲۷ی جۆزه‌ردانی ساڵی ۱۳۵۹ی هه‌تاوی دامه‌زراو و ده‌ستی به‌ بلاوکردنه‌وه‌ی به‌رنامه‌کانی کرد، وه‌ک ده‌نگیکه‌ی دلییر و مافبێژ، هاوکات له‌گه‌ڵ ته‌بلیغ و پشتیوانی له ره‌وایه‌وه‌ی کوردستان، پێشمه‌رگه‌ناسا به‌گه‌ژ قه‌واره‌ی ژه‌هراوی و پیر له درۆ و ده‌له‌سه‌ی رێژیمه‌ی داسه‌پاو به‌سه‌ر و لاتدا ده‌چوووه‌ و بۆ خه‌ڵکی کوردستان ببوو به‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی باوه‌رپێکراوی وره‌به‌خش.

رادییۆ دهنگی کوردستان که له‌وپه‌ری بێ‌ئیمکاناتی و له شوین‌گۆرکێی به‌رده‌وام به‌هۆی بارودۆخی شه‌ر و شوێشی کوردستاندا

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

نهرکیکی سهختی میدیایی و نیشتمانیی کهوتبسووه سهرشان، له زهین و ویزدانی چهند نهسل له خهئکی گوردستاندا شکۆمه‌ندانه بووته یاده‌وه‌رییه‌کی مه‌زن.

ئه‌وانه‌ی رۆئیان له راگرتن، گه‌یاندن، نووسین و ناماده‌کردن و تۆمار و بلاوکردنه‌وه‌ی به‌نامه‌کانی رادیۆ ده‌نگی گوردستاندا بووه و کاریان تیداکردوه، ئه‌وه‌نده زۆرن که ناوه‌ینانیان له تاقه‌تی ئهم نووسینه‌دا نییه. به‌لام ئه‌وانه‌ی له وه‌ریخستنی رادیۆ ده‌نگی گوردستان و له‌سه‌ری‌پراگرتنی له دژوارترین هه‌لومه‌رجه‌کاندا، ئیبراوانه کاریان تیدا کرد و باشترین قۆناغه‌کانی ته‌مه‌نیان تیدا دانا - که به‌شیکیان شه‌هیدبوون و به‌رشیکیشیان کۆچی دواییان کردوه و به‌شیکیشیان هه‌روا له سه‌نگه‌ری دامه‌زرینه‌ری رادیۆ ده‌نگی گوردستان، واته‌ حیزبی دیموکراتی گوردستانی ئێراندا ماونه‌ته‌وه - بۆ هه‌میشه له بیر و زهینه‌کاندا ده‌میننه‌وه. ئه‌وان که ناو و ده‌نگ و سیمایان بووه به‌ به‌شیک له "رادیۆ گوردستان"، ئیستاش وه‌ک هیما و سه‌مبوولی ئهم ده‌نگه‌ حه‌قیقه‌ده‌ناسرین و له لای هاوسه‌نگه‌رانیان و خه‌ئکی گوردستان جیی ریز و پیزانیین. ئیستا که یادی ۴۴ سا‌ئه‌ی رادیۆ ده‌نگی گوردستانی ئێران ده‌که‌ینه‌وه، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی ئامرازه‌کانی دیکه‌ی پێوه‌ندی و گه‌یاندنی زانیاری وه‌ک تلویزیۆن و تۆره‌کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و به‌گشتی ئینترنیت و سۆشیال میدیا، جیی رادیۆیان گرتۆته‌وه، به‌لام تاییه‌تمه‌نییه‌کانی رادیۆ ده‌نگی گوردستان، وه‌ک ته‌نیا میدیایه‌ک که له قۆناغیکی تاییه‌تی خه‌بانکارانه‌دا نهرکیکی قورس و گرانی خرابووه سهرشان، بۆ زۆر که‌س له تیکۆشه‌رانی دیموکرات و خه‌ئکی گوردستان، شایانی باس و بیره‌وه‌رییه.

له سائ‌رۆژی دامه‌زرانی رادیۆ ده‌نگی گوردستانی ئێراندا به‌ نوینه‌رایه‌تی له سه‌رجه‌م هاوریانی ناوه‌ندی راگه‌یاندنی حیزبه‌وه، وێرای به‌رزخاندنی ئهم یاده و رۆکی به‌رزی دامه‌زرینه‌ران و به‌ریه‌به‌رانی رادیۆ گوردستان، سلاو له یاد و بیره‌وه‌ری سه‌رجه‌م ئه‌و شه‌هید و کۆچکردووانه‌ی له دامه‌زراندن، راگرتن و گه‌یاندنی ئهم ده‌نگه‌ حه‌قیقه‌ده‌ی رۆئیان گێراوه.

۲۶ جۆزهردانی ۲۷۲۴

نورووپا و دیپلۆماسی تیرۆر و بارمتهگیری کۆماری ئیسلامی

عهلی بداشی

رێژی کۆماری ئیسلامی ئێران دوجار توانی به دیپلۆماسی بارمتهگیری لهبری بهردانی یوهان فلۆدریس، دیپلۆماتی سویدی یهکیهتی ئوروپا، هه مید نووری بکوژ و یهکیگ له نه نامانی تیمی کۆمه لکوژکردنی زیندانیانی سیاسی سالی ۶۷ بۆ تاران بگه رینیته وه.

هه مید نووری ماوه ی نیریک به ۵ سال بوو له سوید به ند کرابوو. نه و که له دادگای ستۆکهۆلندا به تاوانی جینایهت دژی مرۆقایهتی و به شداری له ئیعدامی زیندانیانی سیاسیدا سزای زیندانی هه تا ههتایی به سه ردا سه پابوو، دوا ی پشتراستکرانه وه ی نه و حوکمه له دادگای پینداچوونه وه دا، به ساتوسه دای سیاسی ئێران له گه ل ولاتی سوید له بری نازادکردنی دوو هاوولاتی سویدی که له تاران به بارمته گیرابوون، گه رایه وه ئێران و له لایه ن به رپرسیانی رێژمه وه به چه پکه گول پيشوازی ئی-کرا. کۆماری ئیسلامی ئێران ریک له پووشپه ری سالی رابردووشدا توانیبوو ئه سه دوللا ئه سه دی، دیپلۆمات تیرۆریستی خوی که له بیلژیک به تاوانی به شداری له کرده وه ی تیرۆریستیدا داگایی و سزای ۲۰ سال زیندانی به سه ردا سه پابوو، له بری نازادکردنی "فاند کاستیل"، هاوولاتیبه کی ئاسایی بیلژیکی که به بارمته ی گرتبوو؛ نازاد بکات. ئه مه یه که م جار و دوو هه م جار نییه ولاتانی ئوروپایی له حاند دیپلۆماسی تیرۆر و بارمته گیری کۆماری ئیسلامیدا نه رمی ده نوینن. ۲۲ سال له وه پيش دوا ی تیرۆری میگونوو و له کاتی ناشتنی د. شه ره فکه ندی و هاوړتیانیدا له وتاری سیاسی

حیزیدا هاتبوو که ئەگەر دهلتهتی ئۆتريش دواي تيرۆري د. قاسملو سهرهراي بهردهستبوونی هه موو به لگه كان ديپلومات تيرۆريسته كانی كۆماری ئیسلامی به رهو تاران ئیسكۆرت نه كردبا، رهنگی كۆماری ئیسلامی ناوا ناسان دهستی بۆ تيرۆري ميكونوس نه چووبا. ههر لهو رپوره سمه دا د. برنارد گرانژون، سه رۆکی نه و كاتی ريكخراوی پزیشكانی بئ سنوور گوتی "ئیمه ته نیا هه ست به خه م و ناره حه تی ناكه یین، به لكوو له هه مان كاتدا رق و نفه رت و تووره ییه کی زۆر دایگرتووین و ده پرسین هه تا كه ی ده بی به هه ر نرخیك ته سلیمي ریزیمی تيرۆريستی ئیران بین و رینگای پئ بدیه یین به كه یفی خۆی هه ركه س كه پئی خۆش بوو له هه ر شوینیک كه ویستی بیکوژیت". كلودیا روت، له ربه رانی سه وزه كانی ئالمایش كه لهو رپوره سمه دا وتاری پشكیش كرد، گوتی: "خه م و ماته می من لهو شووره ییه شی پئوه زیاد ده بی كه ده یینم له ولاته كه ی مندا نوینه رانی حیزبی دیموكرات ده كوژرین. وا دیته به رچاو كه له مه ودوا له وه سووننه تیکي ریزیمی تيرۆريستی تاران كه له كه ره سه ته و رینگا سیاسیه كان بۆ دا پۆشینی ناكاره تيرۆريسته ییه كانی كه لك وه رگريت و به سه رنجدان به پئوه ندیی گه رمی نیوان ولاته غه ربیه كان و ئیران زۆر هه سانه تر له تاوانه كانی به رده وام بییت. له من ماته مبارم له وه ی تووره یی و بیزاری له دژی رینال پونتیکی حكومه ته كه م هه یه كه بۆ پاراستنی كورده كان له م كوشتاره خویناوییه انه ده سه وه ستانه و پشتیوانی له ریزیمیکی سه ره رۆ ده كا." مخابن دواي ۳۵ ساڵ له تيرۆري قییه ن ئیستاش ولاتانی ئوروپایی به چاوپۆشی له تيرۆريزمی دهلته تی كۆماری ئیسلامی، به رهدان به ئیسلامی سیاسی له ئوروپا و گوړینه وه ی تاوانباران، بكوژان و تيرۆريسته كانی كۆماری ئیسلامی له گه ل زیندانیه یان به بارمه گه یراو، هه م باج به ریزیم دهن و هه م سیاسه تی دیپلوماسی بارمه گه یری له م ریزیمه به هیتر ده كن.

به لام پئوه ندیدار به بریاری گوړینه وه ی هه مید نووری له گه ل دوو به ندرکراوی هاوولاتی سوید كه له لایه ن كۆماری ئیسلامیه وه به بارمه گه یراون چه ند راستیه ك كریتی و شووه یی له م بریاری حكومه تی سوید زیاته ر ده كات. پش هه موو شتیكیش لهو جوړه ساتوسه ودایه له گه ل ریزیم له داها تووشدا له منیه تی هه ر هاوولاتییه کی ئوروپایی و كه سانی دوولاته ده خاته مه ترسییه وه كه سه ردانی ئیران یان ته نانه ت ولاتانی دراوسی ئیران ده كن، چونکی په یامه كه ی به كۆماری ئیسلامی له وه یه نه تو هه ر تاوان و جینه یه تیک بخوئینی بازاری سه ودا و مامه له مان هه ر له جیی خۆی دایه! جا كه وابوو نازا كرنی نووری و له سه دییه كان جیا له لاواز كرنی هه و له نیونه ته وه ییه كان بۆ وه لامه در كرنی ئیران و هاندانی له م ریزیمه بۆ به رده وامی له تيرۆر و جینه یه ت ئاكامیکی تری نابیت.

له لایه کی دیکه شه وه دادگای ستۆكهۆلم له پرۆسه یه کی ته واوی یاسای و دادپه رده رانه به به شداری پاریزه ر و له سه ر بنه مای هه موو رپوشینه نیونه ته وه ییه كان حوكمی له سه ر هه مید نووری دا. هه ر لهو حوكمه شدا تیشك خرایه سه ر له وه ی هه مید نووری له گه ل ئیبراهیم ره نیسی، سه ر كۆماری كوژراوی ریزیم له ندای تیمیک بوون كه به هه ینه تی مه رگ ده ناسران و

دادگای ستۆكھۆلم به به لگه وه جینایه ته كانى رێژیم له دهیهى ۶۰هه تاوى و كۆمه لكوژکردنى هه زاران زیندانیى سیاسى به به لگه وه سه لماندا؛ بۆیه حكومهتى سوید نه ده بوا هه له ی حكومه ته كانى نۆتريش و بیلژیكى دووپات كردباوه و نهو سه ودايهى له گه ل رێژیم كردبا و ناحه زى و شووره یى نهو بریاره ی بۆخۆى كریبا. بێگومان نه گهر دادگایبیکردنى حه میدى نوورى و سه پاندنى سزای زیندانى هه تا هه تایی له سۆنگه ی جینایه ته كانى دژ به مرۆفایه تی بۆ سیستى دادى سوید وهك لاپه ریه یكى پڕ شانازی ده مینیته وه، بریارى حكومه تی نهو ولاته و سیاسه تی ساتسه وداى له گه ل رێژیمى كۆمارى ئیسلامییش به سووكایه تی به دیموکراسى، خیانه ت له سیستى دادوه ریی ولاته كه ی خۆیان و پره نسپیه كانى مافى مرۆف و، هاوكات تاوانیكى گه ورهش ده رجه ق به خه باتى مافخوازانه ی خه لكى ئیران داده نریت كه له بزوو تنه وه ی ژن، ژیان، نازادیدا په یامى خۆى به گوێى هه موو خه لكى دنیا گه یاندبوو.

بێگومان چاوه روانى خه لكى ئیران قه ت نه وه نه بووه ده وله تانى ئوروپایى له شكر كیشى بكه نه سه ر ئیران و له جیاتى خه لكى ئیران رێژیمى كۆمارى ئیسلامى برووخینن. به لكوو ویست و داوايان نه وه بووه دنیاى ده ره وهش رێژیمى ئیران وهك هه یه بناسى و له ئاكامدا نهك هه ر ئیمكانى مانه وه و له سه رپچ راوه ستانى بۆ پێكانه هیتى، به لكوو پشتیوانى له ئۆپوزیسیۆنى دیموکراتى نهو ولاتهش بكا بۆ نه وه ی به خه باتى سیاسى خۆى نه م رێژیمه برووخینن. له م رووه وه بریارى ده یان سانه ی ولاتانى ئوروپایى له ده رفه تدان به كۆمارى ئیسلامى بۆ بره ودان به تیرۆریزمى ده وله تی، دیپلۆماسیى بارمه گیرى و پیشیلکردنى سیستماتىكى مافى مرۆف بێگومان جیگای داخ و هه ره ها نسكو بۆ بزوو تنه وه ی مافخوازانه ی گه لانى ئیرانه. به لام له هه مان كاتدا به هیزکردنى نهو ده نگه شه كه خه لكى ئیران بۆ یه كلا كردنه وه ی چاره نووسى خۆیان له گه ل كۆمارى ئیسلامى پێویسته ته نیا پشت به یه كگرى و هیزی خۆیان به ستن. هاوكات وێرای كوئنه دان و به رده وامى له ره وتى دادخوازى، به لام وه دیه اتنى دادپه ره ریی راسته قینه، دادگایى و سزادانى تاوانباران و جینایه تكارانى نه م رێژیمه بۆ رۆژانى دواى سه ركه وتن به سه ر كۆمارى ئیسلامى هه لگرن.

كۆمارى ئىسلامى لە ھەلبژاردنەكان چى دەوى؟

شەمال تەرغیبى

لە ۸ى پووشپەرى ئەمسالدا خولئىكى دىكە لە جادووگەرىى ھەلبژاردنى كۆمارى ئىسلامى بۆ دەسنیشانكردنى سەركۆمارى نوئى پاش مەرگى ئىبراھىم رەببىسى بەرپووە دەچى. ئەوھىكە رۆونە كۆمارى ئىسلامى نایهەوى لە رىگەى ئەم بەناو سندوقى دەنگدانەوہ رەواىى و مەشروعىەت بۆ خۆى وەدەست بەئىنى چونكە باوهرى واىە كە مەشروعىەت و رەواىى ئەو ئىلاھى و ئاسمانىيە و ئە لایەن خوداوە پىئى بەخشاوە!كەواتە ئامانج لە وەھا شانۆگەربىەك چىبە؟

سەرەتا دەبى بگوترى ئەوھىكە ئەژىر ناوى ھەلبژاردن لە سىستىمى سىياسى ئىراندا دەكرىت، بە ھىچ شىوہىەك لەگەل پىوهر و پىوانەكانى ھەلبژاردنى ئازاد و دىموكراتىكى دونىاى مۆدېرندا ناگونجىت و ناكرىت پىناسەى ھەلبژاردنى بۆ بكرىت، بەلكوو ئەم پرۆسە ئىنتىساباتىكە لە بەرگى ھەلبژاردن و بە تامى ھەلبژاردن كە ئامانج ئىئى پازاندنەوہى رۆوى دەرەوہى رىژىمە بە كۆمەنگاى جىھانى و خۆھەلكىشانى روالەتى بۆ نىشاندانى رەواىەتى و پىنگەى جەماوهرىى خۆى.

دەكرىت خونىندنەوہ يان گرىنگىى ئەو بەناو ھەلبژاردنەنە بۆ ھەر يەك ئە گەلانى ئىران، رىژىمى ئىسلامىى و كۆمەنگاى

نیونه ته وهیى به جیا جیاواز بیته، به و واتایه که ههر یهک له وان به مه به ست و پوانینیکی جیاوازه وه ئیى ده روان. ههرچی خه ئک و گهلانى ئیرانن به ناسینی نیوه رۆک و چیه تی نه و ریزیمه، هیوایه کیان به و هه ئبژاردنانه و باندەکانی نیو ریزیمیان نییه و به شانۆگه ری و گالته کردن به دیموکراسیى ده زانن. کۆمه لگای جیهانیى به داخه وه فریوی دوالیزمی سیاسی و پارادۆکسیکال له پیکهاته ی ریزیمیان خواردوه و زۆر جار له و به ناوه ئبژاردنانه دا به چاوی هیواوه سه یری ره وته کانى نیو ده سه لات و ریفۆرمخوازی و درووشمه کانیان کردوه، که پینده چی نیستا نه وانیش له م پینده نییه دا بی هیوا بووبیتن؛ به لام بۆ خودی ریزیم ده کریت گرینگی زیاتری هه بیته، چونکه خروجی کار، سیاسه ت و کرده وه کانى ریزیم له بواره گه لی جۆراوجۆر و له ههر دوو ناستی نیوخوی و ده ره کیدا، کۆمه لیک گرفت و قهیرانی جیددی هیناوه ته ئاراوه که ئاراسته ی که شتیى نه و نیزامه ی به ره و ناقار و چاره نووسیکی نادیار پال پینده نیته. بۆیه بۆ ده رچوون و رزگاربوون له و کریره سیاسی، ئابووری و کۆمه لایه تییانه و ههروه ها نویکردنه وه ی مه شرووعیه تی خو، نه و هه ئبژاردنه به ده رفه تییکی گرینگ ده زانیته، به لام له راستیدا مارناسا، له سه ر سرووشتی هۆقانه ی خو به رده وامه و ته نیا ماوه به ماوه ناچار به کارخستن ده بیته.

نه و قوناخه له ژبانی سیاسی ریزیم زۆر تاییه ت و هه ستیاره، چونکه خه ست و چتربوونی دیکتاتۆری نیزامی - دینی له شپوه ی ویلیه تی فه قیه ی، سیاسه تی سه رکوت و ئازاوه گێریه کانى، سه رکیشیه ناوکی و مووشه کییه کانى، پشتیوانی له تیرۆریزم و هه ره شه و ده ستیوه ردانه کانى و ... هته، بوونه ته هۆی نه وه یکه مه ودا و درزی نیوان خه ئک و ریزیم له لایه ک و کۆمه لگای نیونه ته وه یی و ریزیمیش له لایه کی دیکه وه، زیاتر بیته و نه مه ش به تیچووی له ده ستدانی ره وایی له نیوخۆ و هه وسارکردن له ریگای دورپنج له لایه ن رۆژئاواوه بۆ ریزیم ته واه و بیته. بۆیه کیشه ی ریزیم له گه ل رۆژئاوا و هه وئدان بۆ لابرده ی گه مارۆکان، شه ری نیوان باندەکانى، که لینی نیوان خو و خه ئکی ئیران و له هه موویان گرینگتر مه سه له ی ریشه ری و ئاماده کاری بۆ شۆینگره وه ی خامنه یی له دواى مردنی بوونه ته هۆکاری نه وه یکه وه لیبی فه قیه ی و داروده سته که ی، خو یان بۆ قوناخیکی دژوار له ربه ره و بوونه وه له گه ل خه ئکی نارازی و ئازادخواز له لایه ک، باندەکانى نیو ده سه لات له لایه کی تر و کۆمه لگای جیهانی له لایه کی تره وه ئاماده بکه ن و به موهه ندیسی کردنی نه مجاره ی "ئینتسابات" که یان وردتر و خه ستر و بازنه ی ده سه لاتیش به وه لانانى "خودیه" یه کان به رته سکتتر بکه نه وه. یان به واتایه کی دیکه، ریکخستنیکی نوئ له سه ر بنه ماى پالاوتنى ئیستراتیژیک بۆ قوناغی دیکه ی شۆرش بکه ن.

پیشینه ی ریزیم و وه لیبی فه قیه ی له موهه ندیسی کردنی هه ئبژاردن و دیاریکردنی سه رکۆمار و یاریکردن به ده نگى خه ئک، روون و ئاشکرایه و نه وه یکه ده نگى خه ئکی هیج کاریگه ریه کی له دیاریکردنی سه رکۆماردا نابیت، گومانی تیدا نییه،

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

چوونکه "میزان" دهنگی وهلیی فهقیهی یه، نهک خه ئک، به لام ئهوهیکه گرینگه، رهوایی رێژیم له گرهوی بهشداریی ئهوه خه ئکه و درێژبوونی ریزی دهنگههرا ندایه، بۆیه ههول دهدات پیناسهیهکی شههعی، یاسایی و بایهخی به بهشداریی خه ئکی بدات ئینجا چ به هه ره شه و گوره شه وه بی و چ به ته ماح وه به رنان و هه ئخه ئه تاندنه وه بیت. تاکه شتیکی که بۆی گرینگه سه فی بهشداریی خه ئک له سه ر سندوقه کان دووردرێژ بیت هه تا وه کوو دواتر له میدیاکان و کۆر و کۆبوونه وه نیوده و ئه تیبه کاندای وێرای ئه وهیکه به ریشی ئه وه خه ئکه پینکه نن و ئیدیعای ره وایه تی و پینگی به رزی جه ماوه ریی خۆیان له نیو خه ئکیدای بکه ن، و به م چه شه خۆیان و رێژیمه که یان له گۆشه گیری و بنهستی سیاسی نیوده و ئه تی رزگار بکه ن.

ئه وه سه رووشتی هه موو دیکتاتۆره کان و یه ک له وانیش رێژیمی ئیسلامیی ئیرانه که به ساخته کاری، موهه ندیسی کردن و ئاماری درۆبینه، له ژیر ناوی هه ئبژاردندا یاری به چاره نووسی نه ته وه و کۆمه ئگاکان ده که ن و خۆیان به کارنامه ی پر او پر له جینایه ت به سه ر خه ئکیدای فه رز ده که ن. به گشتی رێژیم ترسیکی زۆری له بهشداریی نه کردنی خه ئکی هه یه، بۆیه په نای بردووته بهر فه تا و هه دیس و هه ره شه و ته کفیری خه ئک و هاویشتی هه ر ده نگیک بۆناو سندوق، به "به ئی" یه ک بۆ نیزام ده زانیت. بۆیه ئه رکی هه موو تاکیکی ئازادیخوزه که هه ست به بهر پرسیایه تی میژووویی خۆی بکات و به بهشدارینه کردن له و شانۆگه رییه دا، چه کی مه شووعیه تی له ده ست ده ریینن و هه ئگاوی پراکتیکی بۆ رووخانی هه ئبگرن. چوونکه له و حاله ته دا، ئه و رێژیمه نامه شووعه ناتوانی ئیدیعای نوینه رایه تی خه ئکی ئیران به گشتی و گوردستان به تایبه تی بکات و جیهانیش به و چاوه وه سه یری ناکات، بۆیه هه ئگاوه به هه ئگاوه پشتیوانیی نیوده و ئه تی بۆ وتووێژ له گه ئ نوینه رانی خه ئکی و ناره زایه تیبه گشتیه کان ده ست پینده کات و زه مینه بۆ رووخانی خۆش ده کړیت.

۲۷۲۴ ی جۆزهردانی ۲۹

هزار هۆکار ههیه بۆ دهنگنه دان، یهک نییه بۆ دهنگدان

مه‌نسور مروه‌تی

هه‌ ئێبژاردنه‌کانی ئێو سیستمی کۆماری ئیسلامیی ئێران به‌ تاییه‌تی له‌ بیست سائی رابردوودا زیاتر له‌ پیشوو بووه‌ته‌ مه‌یدانی مملانیی نیوان خه‌ ئک و حکومه‌ت. له‌م هه‌ ئبژاردنه‌دا حکومه‌ت هه‌و ئی داوه‌ خه‌ ئک بیئیتته‌ سه‌ر سندوقه‌کان تا له‌و رێگایه‌وه‌ به‌ دنیای دهره‌وه‌ بلێ حکومه‌ته‌که‌ی شه‌رعییه‌تی خه‌ ئکی هه‌یه‌، له‌ولاشه‌وه‌ خه‌ ئک به‌ پیچه‌وانه‌وه‌ ده‌پرسن بۆچی ده‌بی له‌ هه‌ ئبژاردنه‌کاندا به‌ شدار بکه‌ن که‌ هه‌یج له‌ دۆخ و چاره‌نووسیان ناگۆرێ، هه‌ ئبژاردنه‌کان که‌ ته‌نیا و ته‌نیا بۆ گرتنه‌ ده‌ست و له‌ ده‌ستدا مانه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتیکه‌ جگه‌ له‌ دزی و ته‌ماحی زیاتر له‌ سامانی ئه‌م ولاته‌ بۆ تاقمیکێ دیاریکراو هه‌یج خێروبیریکێ بۆ خه‌ ئک و ولات نییه‌.

له‌م هه‌ ئبژاردنه‌دا که‌ هه‌ر جاره‌ و به‌ جۆریک موه‌نه‌ندیسی ده‌کری، قه‌بوو ئکردن یا ره‌دکردنه‌وه‌ی سه‌ لاجیه‌تی کاندیداکان به‌ شیکێ سه‌یره‌سه‌مه‌ره‌ی پرۆژه‌که‌یه‌ و زۆریش سه‌رنجراکێشه‌. ئه‌م کاره‌ که‌ به‌ شوێرای نیگه‌هبان سپێردراوه‌ له‌ راستیدا هه‌م بۆ کۆنترۆل و دهرچوواندنی ئه‌و که‌سانه‌یه‌ به‌یتی خامنه‌یی گه‌ره‌کیه‌تی و، هه‌میش بۆ راکێشانی سه‌رنجی خه‌ ئک و نه‌گه‌ر بکری

فریودانیان بۆ دەنگدان. بۆ وینە سەرۆککۆمارەکانی پێشوو ئەگەر ناو دەنووسن سەلاجییەتیان پەسند ناکرێ و رەد دەکرێنەوه، بەلام کانیدیایەک که پیشتر سەلاجییەتی بۆ نوێنەراییەتی مەجلیس رەد کراووتە ئەمجارە بۆ سەرۆککۆماری قەبوول دەکرێ! یان کەسانیک له هەلبژاردنی پیشتر بۆ مەجلیسی خوبرەگان سەلاجییەتیان رەد کرابووێوه، بەلام ئەمجارە بۆ سەرۆککۆماری پەسند دەکرێن. بۆ وینە مەسعوود پزشکیان له هەلبژاردنەکانی پێشوو سەرۆککۆماری و مەجلیسدا بە شیاوی نوێنەراییەتیان نەزانیوو و رەد کرابووێوه بەلام ئەمجارە بۆ سەرۆککۆماری ولات قەبوولە و بە شیاویان زانیوه. جا پرسیارەکه لیبرەدایە کەسیک که تا چەند مانگ پیشتر شیاوی نوێنەراییەتیکردنی شارێک نەبوو ئیستە چۆنە بۆ سەرۆکی هەموو ولات شیاوه؟ یان سەرۆککۆمارەکانی پێشوو بۆچی پیشتر شیاو بوون و ئیستە نیین؟ مستەفا پوورمەحمەدی بۆچی چەند مانگ پیشتر بە کەلکی مەجلیسی خوبرەگان نەدەهات، بەلام ئیستا بۆ سەرۆککۆماریی ولات لەبارە؟ جوابی پرسیارەکه لانیکەم له سەر پزشکیان روونه، بەلەبەرچاو گرتنی هەنوێستی ژیرانە و سیاسیانەى خەلک و نەچوونە سەر سەندوووقەکان له چەند هەلبژاردنی پێشودا، حکوومەت دەیههوی لهو ریگایهوه خەلک فریو بدا و بیانھێنیتە سەر سەندوووقەکان. بەلام راستیەکهی ئەوهیه خەلک لەمێژە بەم فیل و تەلەکەیهی رێژیمیان زانیوه و لهوه زیاتر ئەوهیه ئەم شەش حەوت ساڵی دوایدا خەلک بەناشکرا و بەدەنگی بەرز خوازیاری رووخان و نەمانی ئەم رێژیمەن، ئیتر چ قەکا بهوی حکوومەت بە فیلی ئیسلامتەلەب و ئوسوولگەرا فریویان بدا و بیانھێنیتە سەر سەندوووقەکان.

بەشیکی دیکەى ئەم هەلبژاردنە گائەجارەى حکوومەت دەمەتەقەى نیوان کانیداکانە. دیارە له هەموو دنیا دا دەمەتەقەى نیوان کانیداکان شتیکی باش و باوه. هەر کانیدییک بەرنامە و پرۆژەى خۆی له بوارەکانی سیاسی، ئابووری و کۆمەلایەتی دەخاتە روو و لهو دیفاعیان لێ دەکا، هەرکەسە و هەول دەدا بە هینانی پرۆژەى باشتی ئابووری و خزمەتگوزاری بۆ خەلکی ولاتەکهی سەرئێزى دەنگەدان بۆ لای پرۆژە و بەرنامەکهی رابکیشی. بەلام له ئێرانى ژێر دەسەلاتی کۆماری ئیسلامیدا له کاتی موناژیرەکان و لهو پەراویزی دەمەتەقەیهکاندا هەر کەسە وله هەولێ ئەوهدایە چۆن بتوانی گەندەلێ و دزی و خراپەکاریەکانی ئەوێتر ناشکرا بکا. بۆ وینە جودا له جینایەت و سەرکوتی خەلک له خۆپیشانان و نەرەزایەتیەکاندا که له کارنامەى باقری قالیبافدا هەیه، ناوبراو خۆی و بنەمانە و دەستویێوهندیەکانی سەرئێزى دزە گەورەکانی نیو رێژیمەن. قالیباف چ ئەوکاتەى شارەداری تاران بوو و چ له کاتی سەرۆکایەتی مەجلیسدا ئەگەل پاسدارەکانی هاوقوماشی خۆی کارنامەیهکی تا بلیی رەشى هەیه. له ئینسانکۆژی و ئیعدامدا مستەفا پوورمەحمەدی رێک هاوئینگی برایمی رەییسی، سەرۆککۆماری کۆژراوی پێشوو و پیکهوه له هەینەتی مەرگی رێژیمدا بکوژی هەزاران زیندانى سیاسی سالی شەست و حەوت بوون.

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

له هه‌موو ته‌مه‌نی کۆماری ئیسلامیدا رۆبهر و به‌یته‌ی رۆبهری سه‌رکۆمارێکی گۆپرايه‌تتر له‌ براهی رهنیسییان نه‌بووه. جیاواز له‌ باسی گۆپرايه‌تیه‌که‌ی له‌ ماوه‌ی سێ ساڵی ته‌مه‌نی سه‌رکۆماریه‌که‌یدا ئێران له‌ باری قه‌یرانی سیاسی، ئابووری و کۆمه‌لایه‌تیدا گه‌یشه‌ ئه‌ووتکه‌ و هه‌مووانیش ئه‌وه‌ ده‌زانن. هه‌مووان گالته‌یان به‌ نه‌زانی و نه‌خوینده‌واری ناوبراو ده‌کرد و به‌ هۆکاری قه‌یران و مائۆیرانی ولاتیان ده‌زانی که‌چی ئیستا و له‌کاتی موناژه‌کاندا که‌سیان ناوێرن باسی خراپه‌کاریه‌کانی بکه‌ن به‌ لکۆو خۆیان به‌ درێژه‌ده‌ری کارکانی ئه‌و ده‌زانن. ته‌نانته‌ پزشکیانی ئیسلامیه‌ته‌یه‌یه‌ش هه‌روا ده‌ن. بۆچی؟ چونکه‌ ئه‌و هه‌تقه‌له‌گۆیی خامه‌یی و به‌یته‌که‌ی بوو و بریاریشه‌ ئه‌وه‌ی ئه‌مجاره‌ش له‌ سندوقه‌کان ده‌یه‌یتنه‌ ده‌ری هه‌ر که‌سیکی ئاوا بێ. که‌س نییه‌ ئه‌م کاندیدایانه‌ جوابی ئه‌و پرسیاره‌ بداته‌وه‌، خۆ هه‌مووان ده‌زانن ئه‌وه‌ی ئێرانی ئه‌م چه‌ند ساڵه‌ی دواییدا هی‌نایه‌ ئه‌م حال و رۆژه‌ براهی رهنیسی و ئه‌وانه‌ بوون که‌ رهنیسییان هه‌لده‌سووراند، ئه‌ی خیره‌ ئیوه‌ش بانگه‌شه‌ی درێژه‌دانی هه‌مان سیاسه‌تی مائۆیرانی بۆ خه‌تکی ئێران ده‌که‌ن؟

ئه‌گه‌ر وایه‌ قسه‌ی خه‌تک راسته‌ که‌ هه‌زار هۆکار بۆ ده‌نگ‌نه‌دان هه‌یه‌ به‌لام ته‌نیا یه‌ک هۆکار بۆ ده‌نگ‌دان ئه‌م ولاته‌ به‌ لایه‌دراوه‌دا نابینرێته‌وه‌.

۳۰ جۆزهردانی ۲۷۲۴

بیهودهیی به شداری کردن له هه ئبژاردندا

نازاد مستوفی

له دیمه نسی سیاسی جیهانیدا زۆرجار هه ئبژاردن وهک کۆی به شداری کردنی دیموکراسی و به ردی بناغهی دیموکراسییهکی کارا سهیر دهکریت. داموده زگای حکومهتی سهکۆیهک بۆ هاوولاتیان ده ره خسینی بۆ ده برینی ئیرادهی خۆیان و کاریگه رییان له سه ر حوکمرانی و ئیپرسیینه وه له سه رکرده کان. به لام له ریشمه توتالیتارییهکاندا زۆرجار هه ئبژاردن خزمهت به ئامانجیکی جیاواز دهکات. له بری ئه وهی که رهستهی راسته قینهی دیموکراسی بن، ده ستکاری ده کرین و ده کریته ته ئها شانۆیهک که ئامانجیان شه رعیه تدان به ده سه لات و پرۆژه کردنی وه همی به شداریی دیموکراسییه بۆ کۆمه لگهی نیوده و ته تی. ئه م نووسینه به گرنجیدانیکی تاییهت به ئیران له بیهودهیی به شداری کردن له هه جۆره هه ئبژاردنه ساختانه دا ده کۆئیتته وه و سرووشتی هه ئبژاردن و دیموکراسی له و چوارچێوه یانه دا باس دهکات.

سرووشتی شانۆی هه ئبژاردن

شانۆگه ریی هه ئبژاردن له ده سه لاتی توتالیته ردا که به هه ئبژاردنی ساخته ناسراوه، به ئه نجامه پیشه وخته

دیاریکراوهکان، نه بونی کتیرکیی راستهقینه و کۆنتروۆی بهربلاوی حکوومهت به سهر پروسهی هه ئبژاردنهکاندا خو دهنوینیت. له رێژیمه تۆتالیتهرییهکاندا نهم هه ئبژاردنانه بهوردی ریکدهخرین بو نهوهی حیزب و لایهنی دهسهلاتدار یان سههرکرده دهسهلات بپاریزیت و له ههمان کاتدا رووتووشیکی شهرعیهت دابین دهکات. زانیانی سیاسی و کۆمه ئناسهکان دهئین نهم هه ئبژاردنانه نامرازن بو پاراستنی کۆنتروۆی تاکرپهوانه به هاوشیوهکردنی پراکتیزه دیموکراسییهکان، بهبی نهوهی دهستهبرداری دهسهلاتی راستهقینه بن و ههروهها خوئواندنیکه بو کۆتلهگهلی نیودهسهلات و مامه له چیه نیودهوه له تییهکان.

به گۆتهی ئەندریاس شیدلیر، زانیای سیاسی (۱۹۶۱- ئالمان)، شانۆی هه ئبژاردن چهن دین ئهرکی ستراتژیی بو رێژیمه تاکرپهوهکان ههیه:

- ۱- شهرعیهتدان: به بهرپهوهبردنی هه ئبژاردن، رێژیمهکان ههول ددهن له ئاستی نیوخو و نیودهوه له تیدا شهرعیهت به حکومرانیی خویمان بدن. ئهوان ههول ددهن روانه تیکی پشتیوانیی جهماوهری و شهرعیهتی دیموکراسی دروست بکهن.
- ۲- راکیشانی نه یارهکان: ده توانریت هه ئبژاردنهکان به کاربهینریت بو هاوکاری کردن و بیلایه ئکردنی نه یارهکان به تیکه ئکردنی تاک یان گرووپه هه ئبژیردراوهکان له سیستمی سیاسییدا، به مهش نه گهری دژایهتی کهم دهکاتهوه.
- ۳- کۆکردنهوهی زانیاری: پروسهی هه ئبژاردن ده توانریت بیته نامرازیک بو کۆکردنهوهی زانیاریی له سهر خه ئک و ده ستیشانکردنی نه گهری هه ره شهکان و کۆنتروۆ کردن و سه ره رشتیکردنی به ره ئسکاران و دژبه ران.

پیکهاتهی ئیران

ئیران نمونه یهک له رێژیمیکی تۆتالیتهره که شانۆی هه ئبژاردن بو پاراستنی دهسهلاتی ره های خو ی به کارده هی نیت. سه ره رای بونی پروسهی هه ئبژاردن، سیستمی سیاسی له ئیراندا به توندی له ژێرده سه لاتی خامنهیی و ناوه ندهکانی ته ناهی دایه که زانن به لیقه ره راسته قینهکانی حکوومهت. ئیران له سالی ۱۹۷۹- وه سیستمه یکی سیاسی ئائۆزی په ره پینداوه که توخمهکانی تیۆکراسی و کۆماریخوازی تیکه ل دهکات. له کاتیکدا هه ئبژاردنی سه روکاکۆماری، مه جلیس و شوری شارودی به بهردهوامی له ولاتدا بهرپهوه دهچیت، به لام دهسهلاتی گشتگیری ئایوته ئلا خامنهیی - که به دهنگی جهماوهر هه ئنابژیردریت- له بنه رهندا سرووشتی دیموکراسیی نهم پروسانه تیک ده دات. شوری نیگابان که ده زگایهکی هه ئنه بژیردراوه

له رۆژنامهی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

و له لایهن خامنهییوه دیاری دهکریت، دهسهلاتی په سندرکردنی پائیتوراوانی ههیه و زۆرجار ئهو کهسانه ی که به راده ی پیتویست ملکه چی خامنهیی نین، بینهش دهکات.

وهک نمونهیهکی ئهمدواییه، هه ئبژاردنی سه رکۆماریی سالی ۱۴۰۰ی، ئیران شانویهکی هه ئبژاردن بوو. ئیبراهیم رهئیس، پیاوئکی ئایینی توندرو و ملکه چی خامنهیی بوو. له هه ئبژاردنیکدا که ریزهی دهنگهران، کهمیی پیاوانهیی (له سه داسی) و بیه شکردنی ژمارهیهکی زۆر له پائیتوراوانی کۆتلهکانیتری پیوه دیار بوو، ناوبراو وهکو سه رکۆمار، هه ئبژاردرا نا به ئگوو دانرا. بریاری شورای نیگابان بو قه دهغه کردنی زۆریک له پائیتوراوه دیارهکان بو خوپالوتن، جهختی له سه رکۆنتروئی ریزیم به سه ر پرۆسه ی هه ئبژاردن و سرووشتی دانان له جیاتی هه ئبژاردنی پتر درخت.

بیهودهیی به شداریکردن

به شداریکردن له شانۆگه ریی هه ئبژاردن له ریزیمه تۆتالیتهریهکانی وهک ئیران، زۆریه ی جار له بهر ئهم هۆکارانه بیهودهیه:

۱- ئه نجامی پیشهوخته دیاریکراو: به گشتی ئه نجامی ئهو جوړه هه ئبژاردنانه له لایهن ریزیمی دهسهلاتداره وه پیشهوخته دیاری دهکریت و کرده ی دهنگدان دهکاته فۆرمالیته. دهنگهران کاریگه ریهکی که میان له سه ر دابه شکردنی راسته قینه ی دهسهلات ههیه.

۲- نه بوونی هه ئبژاردنی راسته قینه: بیه شکردنی پائیتوراوانی جیا بیر و بالاده ستیی پائیتوراوانی په سه ندرکراوی ریزیم، هه ئبژاردنی دهنگهران سنووردار دهکات. ئهم نه بوونی کیه رکیی راسته قینه، جهوه ری هه ئبژاردنی دیموکراسی تیک ده دات.

۳- سه رکۆتکردنی ئۆپۆزیسیۆن: به شداریکردن له هه ئبژاردنانه دا ده توانیت به بی مه به ست شه رعیه ت به تاکتیکی سه رکۆتگه رانه ی دهسهلات بدات. دهنگدان هه ئبژاردنیان به پشتگیری له سیسته میکی ناداد په روه رانه ده توانی پیگه ی ئهو که سانه لاواز بکات که ده یانه وی پشتگیری له گۆران بو دیموکراسی راسته قینه بکه ن.

۴- نواندنیکی نیوده وئته ی: سه ر په ره شتیکردنی شانۆی هه ئبژاردن ته نانه ت نه گه ر ناته واویش بیت، ریزیمه کان ده توانن روه ئه تیکی ریکاری دیموکراسی پیا ریزن که ده توانیت بو لادانی فشار و ره خنه ی نیوده وئته ی به کار به نیریت. بیا نوویه ک بو ئیدیعی پایه نده بوون به نۆرمهکانی دیموکراسی له کاریکه دیپلۆماسی و ئابورییهکاندا ده ره خسینیت.

لە رۆژنامەى "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزەردانى: ۲۷۲۴

پاوانخوایى هەلبژاردن:

"پاوانخوایى هەلبژاردن" چەمکىکە ئەندریاس شیدلەر بۆ وەسفکردنى ئەو دەسەلاتانە دايرشتوه که هەلبژاردن بەرپوه دەچى، بەلام بەشپوهیهکی سیستماتیک بنەما و نۆرمەکانى دیموکراسى پيشیل دەکن تا ئەو رادهیهی که ئەم هەلبژاردنانه نابنە هوى کيبرکيى سياسی راستەقینه یان ئیپرسینهوهی حکومەت. باسى ئەو رېژیمانە دەکات که هەلبژاردنیان هەیه بەلام نۆرمەکانى دیموکراسی سەرەتایی پيشیل دەکن و هەلبژاردنەکان لەگەڵ پيۆرهکانى کيبرکيى نازاد و دادپەرورانەدا ناگونجیت. ئەم رېژیمانە توخمەکانى پاوانخوایى و دیموکراسى تیکەل دەکن، سیستەمیکی سياسی تیکەلاو دروست دەکن که هەلبژاردنەکان مەرجه سەرەتاییهکانى پرۆسهیهکی دیموکراسى تیدا نییه.

تایبەتمەندییه سەرەکییهکانى پاوانخوایى هەلبژاردن

هەلبژاردن لە رېژیمە تاکرپهوهکان چەندین تایبەتمەندی جیاواز پيشان دەدات که جیايان دەکەنوه له حکومەته دیموکراسییهکان یاخود تەواو تاکرپهوهکان:

۱- پکابەری کۆنترۆلکراوى هەلبژاردن: لەکاتیکیدا هەلبژاردن بە بەردەوامی بەرپوه دەچیت، رېژیمی دەسەلاتدار دنیایی دەدات لهوهی کيبرکيى راستەقینه دامرکینریت. ئەمەش زۆرجار لەرێگەى رېوشوینی یاسایی و سەرۆوی یاساوه مسۆگەر دەبی که زیان بە لایەنە دژبەرەکان و پالیئوراوان دەگەیهنیت.

۲- دەستکاریکردن له پرۆسهکانى هەلبژاردندا: ئەم دەسەلاتانە تاکتیکی جیاواز بەکار دەهینن بۆ دەستکاریکردنى پرۆسهی هەلبژاردن. ئەوانە ساختهکاری، سەرکونکردنى دەنگدەران، کرینی دەنگ، دەستکاریکردنى یاسا و ريسا و دامەزراوهکانى هەلبژاردن له بەرژهوهندى پارتى دەسەلاتداردا.

۳- سنووردارکردنى نازادییە مەدەنییهکان: زۆرجار نازادییە مەدەنییه سەرەتاییهکان وهک نازادیی گوتار و کۆبوونەوه و کۆمهلهکان سنووردار دەکرین. بەزۆرى میدیاکان کۆنترۆل دەکرین یان بەتوندی سانسۆر دەکرین بۆ سنووردارکردنى توانای ئۆپۆزیسیون بۆ پهيوهئیدیکردن لەگەڵ دەنگدەران و کۆکردنەوهی پشتیوانی.

۴- دەستکاریکردنى دادوهرى و هەلبژاردن: ئەو دامەزراوانەى بریاره سەرەخۆ بن، وهک دەسەلاتى دادوهرى و کۆمیسیۆنى هەلبژاردن، زۆرجار لەلایەن رېژیمهوه پالپشتى دەکرین. ئەمەش دنیایی دەدات لهوهی که تەحەداى یاسایی بۆ ساختهکاری

یان ده‌ستکاریکردنی هه‌ئێژاردنه‌کان به‌دوووری نازانریت سه‌رکه‌وتوو بن.

۵- ئه‌نجامه‌ پێش‌وه‌خته‌ دیاریکراوه‌کان: تیکه‌ لکردنی ئه‌م تاکتیکه‌ ده‌ستکاریبانه‌ دنیایی ده‌دات له‌وه‌ی که‌ ئه‌نجامی هه‌ئێژاردن پێشبینی ده‌کریت و هه‌میشه‌ له‌ به‌رژوه‌ندی پارتی ده‌سه‌لاتدار یان سه‌رکرده‌کانی ئیستادیه‌. ئه‌م پێشبینیکردنه‌ نیشانه‌ی پاوانخوازی هه‌ئێژاردنه‌.

نموونه‌ی پاوانخوازی هه‌ئێژاردن

چهند ولاتیک نموونه‌ی چه‌مکی پاوانخوازی هه‌ئێژاردن ده‌خه‌نه‌روو:

۱- رووسییه: له‌ سه‌رده‌می فلادیمیر پوتین، رووسییه‌ هه‌ئێژاردنی ئاسایی ئه‌نجام ده‌دات به‌لام ئه‌م هه‌ئێژاردنه‌ به‌هۆی ناریکی به‌رچاو و کۆنترۆلکردنی میدیاکان و سنووردارکردنی پالیئوراوانی ئۆپوزسیۆنه‌وه‌، تیک چوووه‌ و ئه‌نجامه‌کان له‌ به‌رژوه‌ندی پارتی ده‌سه‌لاتداری پوتین ده‌شکینه‌وه‌.

۲- فه‌نزویلا: هه‌ئێژاردنه‌کانی سه‌رده‌می هوگۆ چاویز و نیکۆلاس مادۆرو جینشینی به‌ تۆمه‌تی به‌ربالۆی ساخته‌کاری و ده‌ستکاریکردن و سه‌رکۆنکردنی نه‌یارانی سیاسی تایبه‌تمه‌ند بووه‌. پرۆسه‌ی هه‌ئێژاردن بۆ پاراستنی ده‌سه‌لاتی رێژیم و له‌هه‌مانکاتدا خسته‌رووی وینه‌یه‌کی شه‌رعییه‌تی دیموکراسی به‌کارهاتوووه‌.

۳- ئێران: سیسته‌می سیاسی ئێران هه‌ئێژاردنی ئاسایی سه‌رۆکایه‌تی و په‌رله‌مانی به‌رپوه‌ ده‌بات به‌لام ئه‌نجوومه‌نی چاوه‌دیزی که‌ ده‌زگایه‌کی هه‌ئێژاردنه‌وه‌، ئه‌و پالیئوراوانه‌ی که‌ به‌ راده‌ی پێویست ملکه‌جی خامنه‌یی نین وه‌لا ده‌نرین و ئه‌مه‌ش پشتراستی ده‌کاته‌وه‌ که‌ کێبڕکێی سیاسی راسته‌قینه‌ له‌ ئێراندا بوونی نییه‌.

ده‌ره‌نجامه‌کانی دیموکراسی

پاوانخوازی هه‌ئێژاردن ته‌حه‌دای به‌رچاو بۆ په‌ره‌پێدانی دیموکراسی راسته‌قینه‌ دروست ده‌کات. ئه‌مه‌ش بنه‌ما سه‌ره‌کییه‌ دیموکراسیه‌کانی هه‌ئێژاردنی ئازاد و دادپه‌روه‌رانه‌، فره‌یی سیاسی و لێپرسینه‌وه‌ ده‌خاته‌ ژێر پرسیاره‌وه‌. ئه‌م رێژیمانه‌ به‌ پاراستنی ته‌له‌ی دیموکراسی و له‌هه‌مانکاتدا توخمه‌ جه‌وه‌ه‌رییه‌کانی، توانای چه‌سپاندنی ده‌سه‌لاتی خۆیان و به‌هنگاربوونه‌وه‌ی فشاره‌کانی چاکسازی دیموکراسی ماناداریان هه‌یه‌.

چه مکی "پاوانخواریی هه ئبژاردن" ی شیدلییر چوارچیوهیهکی رهخهگرانه بو تیگه‌یشتن له وهی که چون ریژی مه تاکره وه کانی هاوچه رخ هه ئبژاردن بو بهردهوامکردنی خویمان به کاردههینن. حوکمرانی نهوان تیشک دهخاته سه ر پارادۆکسی نهجامدانی هه ئبژاردن که نیوه رۆکی دیموکراسی راسته‌قینه‌ی تیدا نییه و نهو دهستکارییه ستراتژییه ئاشکرا دهکات که نه م ریژی مهانه بو پاراستنی دهسه‌لات به کاریان دههینن. داننان و تیگه‌یشتن له میکانیزمه‌کانی پاوانخواریی هه ئبژاردن زور گرنگه بو ههردوو توێژه‌ران و پراکتیزه‌کارانی به‌ره‌وپێشبردنی دیموکراسی. چونکه جهخت له سه ر پێویستی ستراتژییه‌تی تاییهت دهکاته وه بو پشتگیریکردن له گه‌شه‌سهندنی دیموکراسی له م جۆره ژینگانه‌دا.

لاری دایمۆند، کۆمه‌ئناسی نه‌مه‌ریکی (۱۹۵۱ - ۲۰۱۴)، جهخت له سه ر گرینگی کۆمه‌لگه‌یه‌کی مه‌ده‌نی دینامیکی له ته‌حه‌دای ریژی مه تاکره وه کاندای دهکاته وه. له و ژینگه‌یانه‌ی که دهستکاری هه ئبژاردن ده‌کریت، ریکخواه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له داکوئیکردن بو چاکسازی دیموکراسی راسته‌قینه و چاودیریکردنی پرۆسه‌کانی هه ئبژاردن و کوکردنه‌وه‌ی هاوولاتیان بو داوای ئیپرسینه‌وه، رۆئیکی گرنگ ده‌گینن.

کاریگه‌ریی چاوه‌دیرانی نیوده‌وله‌تی

چاوه‌دیرانی نیوده‌وله‌تی ده‌توانن یاره‌تیده‌ر بن له تیشک خستنه‌سه‌ر ناته‌بایی و نارێکییه‌کان له شانۆکانی هه ئبژاردندا. راپۆرت و شیکارییه‌کانیان چیکیکی ده‌ره‌کی له سه‌ر ئیدیعاکانی ریژی مه بو شه‌ریه‌تی دیموکراتیک ده‌ره‌خسینن و ده‌توانن پشتیوانی نیوخووی و نیوده‌وله‌تی بو چاکسازییه‌کانی هه ئبژاردن به‌هیزتر بکه‌ن. خویشاندانی هه ئبژاردن له ریژی مه توتالیتارییه‌کانی وه‌ک ئییران له بنه‌رته‌دا مه‌شقیکی که‌موکورییه که بو پاراستنی وه‌همی دیموکراسی و له هه‌مان‌کاتدا چه‌سپاندنی دهسه‌لاتی تاکره‌وانه‌ی داریژراون. زۆرجار به‌شداریکردن له م جۆره هه ئبژاردنه‌دا بینه‌جامه چونکه نه‌جامه‌کان پێشوه‌خته دیاریکراون، هه ئبژاردنه‌کان سنووردان و پرۆسه‌که به‌توندی له‌لایه‌ن ریژی می دهسه‌لاتداره‌وه کوئترۆئکراوه.

بو نه‌وه‌ی گۆرانی دیموکراسی مانادار روو بدات، گرینگه سنوورداریی به‌شداریکردن له شانۆکانی هه ئبژاردندا بناسرین و هه‌وله‌کان له سه‌ر به‌هیزکردنی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی، پشتیوانیکردن له چاکسازییه راسته‌قینه‌کانی هه ئبژاردن و پشتیوانیکردن له هه‌وله نیوده‌وله‌تییه‌کان بو ئیپرسینه‌وه له ریژی مه‌کان چر بکریته‌وه. له ئییراندا رێگه‌ی گه‌یشتن به دیموکراسی راسته‌قینه به‌شداریکردن له هه ئبژاردنی ساخته‌دا نییه به‌ئکو هه‌ول بو گۆرانی بنه‌رته‌تییه له سیاسه‌ت و کوئتووردا که هاوولاتیان به‌هیز بکات و دهسه‌لاتی دیموکراسی راسته‌قینه گه‌ره‌نتی بکات و به‌رده‌وامی پێ بدات.

کۆچ بۆ هه‌ندهران، هۆکار و مه‌ترسییه‌کان

هه‌مه‌په‌سوول کهریمی

له ماوه‌ی چه‌ند سالی پابردوودا به هۆکار و بی هۆکار کۆمه‌تیکی له خه‌نکی گوردستان بۆ ژبانی داهااتووی خۆیان رینگه‌ی هه‌ندهران و تاراوگه‌ ده‌گرنه‌ به‌ر. رینگه‌ی هااتووچۆی زۆربه‌یان به‌داخه‌وه‌ نیو شه‌پۆلی ده‌ریاکانه‌ و، که‌م و زۆر له‌ ماوه‌ی چه‌ند سالی پابردوودا هه‌موومان شاهیدی خنکان و ونبوونی منداڵان، گه‌نجان و ژن و پیاو و کور و کچی کورد و نه‌ته‌وه‌کانی دیکه‌ش بووین.

سه‌باره‌ت به‌ رۆژه‌لاتی گوردستان، هۆکاری سه‌ره‌کیی ئه‌م دۆخه‌ رێژی می‌کۆماری ئیسلامی ئێران. گوشاری ئه‌منیه‌تی، بێکاری، گرانی، هه‌ژاری، گیران و راودونان، بیهیوایی و نه‌بوونی ئاسۆی روون ته‌نگی به‌ خه‌نکی هه‌تچنیوه‌. له‌ ده‌ره‌وه‌ی دۆخه‌ سیاسی و ئابوورییه‌که‌ گه‌ران و هه‌توه‌دابوون بۆ ژبانیکی ئاسایی خۆشتر و سه‌رنجراکێشی ژبان له‌ ده‌ره‌وه‌ی ولاتیش یه‌کیکی دیکه‌ له‌ هۆکاره‌کانی رووکردن له‌ هه‌ندهران، که‌ به‌داخه‌وه‌ به‌شیکیان هه‌ر له‌ یه‌که‌م وێستگه‌ی ئه‌م گۆرینی چاره‌نووسه‌دا تووشی نه‌هامه‌تی و چاره‌په‌شی و مردن بوونه‌وه‌.

لاوانی ولاته‌که‌مان هیوای ئیستا و دواى رۆژى گه‌لن، هه‌ر بۆیه زۆر گرینگه بایه‌خ به‌و پرسه‌ بدیریت و لاوه‌کانمان ئه‌و قه‌ناعه‌ته‌یان لا دروست بێت که نه‌گه‌ر کیشه و گه‌رتی نه‌منیه‌تی و سیاسیان نییه، له هه‌موو حاله‌ته‌کاندا مانه‌وه له‌لای بانه‌مانه و که‌سوکار و خاک و زێدی له دایکبوونیان قازانجی بۆ خۆیان و بۆ گه‌له‌که‌یان هه‌یه.

له ئاست کۆچی لاواندا به‌شیکى به‌رچاو له‌وانه‌ی رینگه‌ی هات و نه‌هات ده‌گرنه به‌ر به‌داخه‌وه به‌ قهرز و قۆله، یا فرۆشتنی ملک و مال و دووکان و خانووی بانه‌مانه و دانانی سه‌نه‌دی چه‌ند میلیاردي له‌لای قاچاغچیی بێ‌وێژدان و چا‌و‌چنۆک رینگه‌یه‌ک هه‌له‌به‌زێرن که هه‌م خۆیان له مه‌ترسی ده‌خه‌ن و هه‌میش دایک و باوک و که‌سوکاریان تووشی خه‌میکى گه‌وره و قه‌رزباری و داماوای ده‌که‌ن و به‌وه مافیاکانی قاچاخی مرۆفیان ده‌وله‌مه‌ندتر کردوه.

جا نه‌مجار دواى گه‌یشتن و ده‌رباز بوون، که‌سانیک که له مردن و خنکانی ده‌ریاکان و لێره‌وار و باو و باران و سه‌رما و سروشت رزگاریان بووه و گه‌یشتوونه ولاتانی دنجوازی خۆیان، ماوه‌یه‌کی زۆر له چاوه‌ڕوانی وه‌رگیران و ئیقامه‌دا ده‌میننه‌وه و به‌داخه‌وه به‌شیکى به‌رچاویان تووشی خه‌مۆکی و نه‌خۆشی بوون، هاوکات له‌و ولاته‌ی که ئی‌ی نیشه‌جین به‌ هۆی نه‌زانینی یاساکان، نه‌زانینی زمان، بێکاری و ژانیان له که‌مه‌یه‌کاندا تووشی هه‌له و هه‌له‌کاری یاسایی ده‌بن و په‌نج به‌خه‌سار و مایه‌پووج بوون و به‌شیکى به‌رچاو له ژبانی خۆیان و مندا‌له‌کانیان له په‌وتی ژبانی ئاسایی وه‌دوا خستوه. دیاره له نیو نه‌وانیشدا هه‌ن که به‌ خۆشیه‌وه له ماوه‌یه‌کی زۆر که‌مدا توانیویانه به‌پیتی یاسای ولاته‌کان و فی‌ربوونی زمان و خویندن و هه‌روه‌ها په‌یداکردنی کار بۆ بژیوی خۆیان له کۆمه‌لگه‌ی ئه‌و ولاته‌دا جێ بکه‌ون و بگه‌نه ئه‌و نامانج و مه‌به‌سته‌ی که هه‌یانبووه.

به‌گه‌شتی ئه‌و که‌سانه‌ی کیشه‌ی سیاسی و نه‌منیه‌تی و زیندان و لێپرسینه‌وه‌ی قه‌زاییان وه‌ک شارومه‌ندی ئێرانی و گوردستانی به‌ هۆی جیا‌بیری و کاری سیاسی و فه‌ره‌هنگی هه‌یه، بۆ ده‌ربازبوونیان له‌و جه‌هه‌ننه‌مه‌ی کۆماری ئیسلامی بۆی درووست کردوون، ته‌نیا شانس و رینگه‌یان ده‌رباز بوونه له‌ژێر حوکم و بێ‌پاره تونده‌کانی کۆماری ئیسلامی و له‌و په‌یوه‌ندییه‌دا دایک و باوکه‌کانیان هه‌رچی بۆ رزگاریان بیکه‌ن ئیستا که‌میان کردوه. له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه دایک و باوکه‌کان ئه‌رکیان له سه‌ر شانه که چیدی نه‌هێلن مندا‌له‌کانیان، جگه‌رگۆشه‌کانیان، خۆشه‌ویسته‌کانیان که کیشه‌ی سیاسی و نه‌منیه‌تی و زیندان و لێپرسینه‌وه‌ی قه‌زاییان نییه و سالانیکی زۆر زه‌حمه‌تی گه‌وره‌کردنیان له‌و هه‌ل‌ومه‌رجه سه‌خت و دژواره‌دا له‌گه‌ڵ کیشه‌وان، رینگه‌ی هات و نه‌هات بگرنه به‌ر.

له رۆژنامه‌ی "گوردستان و گوردستان میدیا"وه

جۆزهردانی: ۲۷۲۴

به‌داخه‌وه له‌م جه‌وتوویده‌دا هه‌موومان شاهیدی نووقمبوونی که‌شتیبه‌کی بچووک له ئاوه‌کانی ولاتی ئیتالیادا بووین،

که‌شتیبه‌ک که هه‌نگری ۷۶ که‌س که زۆربه‌یان کورد بوون، و له کۆی مسافیر و کۆچبه‌ره‌کان به‌داخه‌وه ته‌نیا ۱۰ که‌س وه‌ک مو‌عجیزه رزگاریان بووه. ئه‌و تراژیدییه ناخی هه‌موومانی هه‌ژاندوه و ئه‌وه‌ش ده‌خوازی هه‌موو لایه‌که‌مان هه‌ول به‌دین به‌رچا‌ووونی زیاتر له ئاست شی‌وه‌ی ژبان له ده‌ره‌وه‌ی ولات له‌سه‌ر په‌یج و لا‌په‌ره ئینترنیتیبه‌کان و دونیای مه‌جازیدا بنووسین، چوونکه لانیکه‌م ویزدانی خۆمان له ئاست پرسیکی گرینگی وه‌ک پرسی کۆچکردن هیناوه‌ته رۆژه‌فی خویندنه‌وه و ئه‌وه‌ی که چهنده نووسینه‌که‌مان کاریگه‌ری ده‌بی، گرینگ نییه، ئه‌وه‌ی گرینگه راستی و دروستی ژبانی په‌نابه‌ری له ولاتانیکه که سالانیکه خه‌لک و حکومه‌تی ئه‌و ولاتانه که‌م و زۆر له په‌نابه‌ر وه‌ره‌ز بوون. له ئیستاشدا به هاتنه سه‌رکاری حکومه‌ته ده‌سته راستیبه‌کان یاسای په‌نابه‌ری ئانگۆریکی بنه‌ره‌تی به سه‌ر داها‌تووه و ته‌نانه‌ت بو ئه‌و په‌نابه‌رانه‌ی که چهن‌دین ده‌یه له ده‌ره‌وه‌ی ولات ده‌ژین کۆسپ و کیشه‌ی جۆراوجۆر ساز بووه. له‌و په‌یه‌ه‌ندیبه‌دا پیویسته که هه‌موومان له ریگه‌ی که‌سوکارمانه‌وه، له ریگه‌ی وتووێژ و په‌یجه‌که‌نه‌وه به ناردنی نووسین زانیاری زیاتر به کۆمه‌نگه‌ی خۆمان به‌خشین.

له کۆتاییدا سه‌ره‌خۆشی له بنه‌مانه‌ی که‌سوکاری قوربانیانی ئه‌م رووداوه ناخه‌ژینه ده‌که‌م و هیوادارم ئه‌و کۆچبه‌رانه‌ی که له قه‌راخ ئاوه‌کانی تورکیه، یونان، ئیتالیا، فه‌رانسه و چهند ولاتیکی‌ترن و چاوه‌پروانی په‌رینه‌وه له ئاوه‌کان ده‌که‌ن، به‌ر له هه‌موو شتیکی وریایی و باری ئه‌منیبه‌تی و ساخله‌می خۆیان له سه‌ره‌وه‌ی سه‌فه‌ره‌که‌دا ببینن و خۆیان نه‌ده‌نه ده‌ستی مافیاکانی قاچاگی مرۆف.

۳۱ جۆزهردانی ۲۷۲۴

کۆکردنه‌وه و ناماده‌کردنی: په‌همان نه‌قشی

جۆزهردانی ۲۷۲۴ ی کوردی = مای ۲۰۲۴ ی زاینی

سیاس و پیزانین

بۆ هه‌موو هاوړپیان بۆ نووسین و ئاماده‌کردنی وتار، بابەت و دیمانه‌کان.

دهستان خۆش و هه‌روا قه‌له‌م ره‌نگین بن بۆ گه‌ل و نیشتمان.

په‌حمان نه‌قشی

